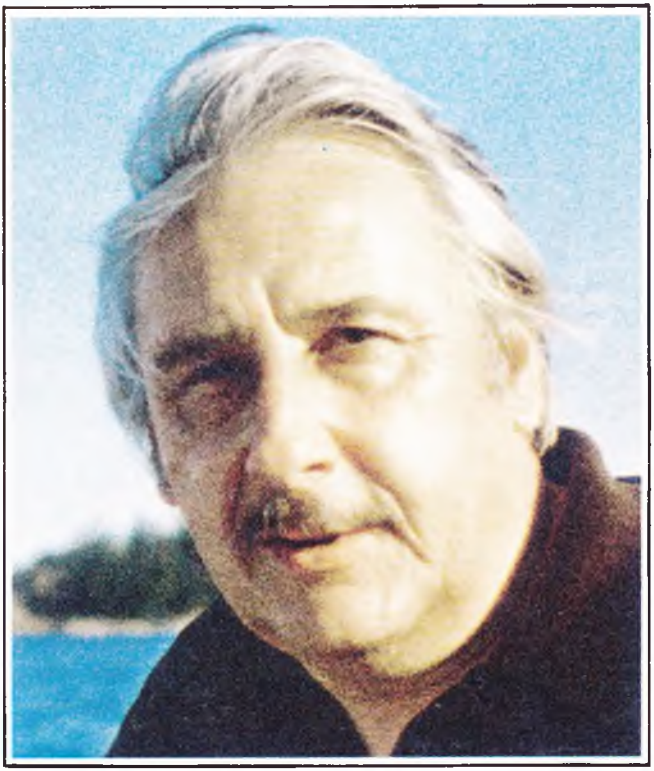
ANILARDA GÖRMEK Oktay Akbal

Oktay Akbal

ANILARDA GÖRMEK

GÜNLÜK: 1
1965-1967

CAN

Oktay Akbal

ANILARDA GÖRMEK

GÜNLÜK: 1
1965-1967

Bu kitap 1989 yılında, İstanbul'da Teknografik Basımevinde dizilip basıldı.

Oktay Akbal

ANILARDA GÖRMEK

GÜNLÜK: 1
1965-1967

CAN YAYINLARI LTD. ŞTİ.
Babıali Caddesi, No: 19, kat: 2, Cağaloğlu, İstanbul
Telefon: 528 61 13 - 513 51 88

1965

20 Şubat Cumartesi / ESKİ DEFTERLER

Günce tutmayı çocukluğumdan beri sevdim. Ortaokul, lise sıralarından beri defterlere yazdım gündelik izlenimlerimi. Onbeş yirmi defter tutar bunlar. 40 yılından 55'e kadar sürekli yazardım her gün. Sonra usandım herhalde. İşte şimdi yeniden başlıyorum. Günlerde olup bitenleri bir kâğıt üzerine bırakmak. Mümkünse. Yaşam öyle çeşitli, öyle anlamlı ki, ya da öyle tekdüze, öyle boş ki, sözcükler yetersiz kalıyor. Bir düşünceyi, kâğıda dökerken ille bir biçim vermek zorundayız. Oysa düşünceler elle tutulmaz, uçucu şeyler. Sözcükler birer kalıp. Hazır birer kalıp. O kalıp ancak belli bir anlamı belirtiyor. Çaresiz bizler o kalıpların taşıdığı hazır anlamları yanyana dizerek kendimize göre yeni, değişik anlamlar çıkartmaya, bulmaya çalışıyoruz. Boş çaba. Kafamda geçenlerle kâğıda dizilenler arasında öylesine ayrım var ki. Aradan bir süre geçince, bu yazıları sanki başka biri yazmış sanıyorum.

21 Şubat Pazar / GÜNLÜKLERİM

Yıllar önce «Günlüklerim» adlı bir yazı yazmıştım. Türk Dili'nin Deneme Özel Sayısı'nda var. Eski defterlerin içindeki anıları okurken duyduğum sıkıntıyı belirtmiştim. «O sayfalarda kıpırdaşan eski anılar, eski kişiliğim, eski aşklarım, beni büyük bir bezginliğe götürecek sonunda. Yaşanmadan yaşanmış,

bile bile yanlış atılmış, harcanmış yılların tümü, kişinin üzerine öyle bir ağırlıkla yükleniyor ki! Ama her şeye rağmen bir yazarın günlük tutmasının gereğine inanıyorum. Daha doğrusu, her kişinin. Ömrünün acı ya da tatlı toplamını elde etmek için gerekli bir iş bu. Çoğu, eski günlerinin, geçmiş yıllarının boşluğuna günün birinde bakıp bakıp yakınacakmış. Varsın, yakınsın. Şimdi benim üzüntüyle, acıyla, içim titreyerek, kendime kızgınlık, nefret, acıma duyarak karıştırdığım bu defterlere bir gün gelip de özlemle atılmayacağımı, onlarda yeni yeni değerler, anlamlar, yaşama nedenleri bulmayacağımı kim bilebilir?»

Kitaplığımdaki günce'lerin birkaçını çıkardım. İşte Vigny'nin on yıldanberi çevirmeye çalıştığım «Bir Şairin Güncesi». Kırk yılın izlemleri var. Kitabın çevirisi bitti. En zoru, temize çekmek. Yıllardır bu iş için bekliyor o karışık defterler. Bir gün gelir o da olur! Sonra Gide'in, Ramuz'ün, Green'in, Mauriac'ın, daha başkalarının. Mauriac'ın dergilerde çıkan Günce parçalarını kesmişim, saklamışım. Bunlarda bir sanatçının düşünür yanıyla, gündelik olaylara eğilen bir gazete yazarının kişiliği birleşmiş. Bir süredir Dutourd da Candide'de Günce yazıyor. Benim Günlerde yazılarım da onlara benzeyecek mi? Yaşantılarımız birbirine benzemez hiç. İçinde yaşadığımız toplum da, kişileri de. Sorunları da. Yazacaklarımız da benzemeyecek elbet.

23 Şubat Salı / VAPURDA DÜŞÜNCELER

Bir vapurdayım... Gazetelerde bayat haberler. Hepsi de yeni! Bir gün önceyi getiriyorlar bana. Politikacılar konuşmuş, olaylar olmuş. Ama ben bunları daha önce de duymuştum. Hiçbiri yabancı gelmiyor. On yıl öncesinden mi, yirmi yıl öncesinden mi, çok çok gerilerden. Hep aynı şeyler oluyor. Hep aynı

şeyler yazılıyor. Hep aynı şeyleri yazıyoruz en kötüsü! Değişen şeyler de var, ama bu değişme öylesine yavaş, ağır, yapışkan bir değişme ki! Sanki hiçbir şey olmuyormuş gibi. Tam yenileştiğimizi, değiştiğimizi sanırken, bir de bakıyoruz, gene eski yerimizdeyiz, eski kişiliğimizdeyiz. Batı uygarlığının hızlı ilerleyişi yanında bizim adım atışlarımız Mehter havasına uygun. Bir ileri bir yerinde say, bir ileri, bir yerinde say. Hattâ hattâ çaktırmadan bir iki adım da geri! Vapur gidiyor. İnsanlar gazetelerini okuyorlar. Ben gazeteleri buruşturup bir yana koyuyorum. Eski bir defter açıyorum. Yarım kalmış bir öykünün kişileri karşımda. Tanıyamıyorum onları, aylar geçmiş tanışalı. Şimdi yabancılaşmışlar. Bana kızgınlar, dargınlar sanki. Yaratmak istediğiniz, ama yaratamadığınız düş kişilerinin kırgınlığı. Flaubert gibi, «Şimdi gerçeğe dönelim Madam Bovary ne olacak?» gibilerden düşünceler içimde kıpırdıyor. Bir süre sonra şu deniz gibi durgunlaşacak bu düşünce dalgaları. Yatışacak, onları unutup gündelik yaşama dalıp gideceğim yeniden.

24 Şubat Çarşamba, Bursa / YOL AĞIZLARI...

Paola Levi'nin «Savunma»sı. Yarısı boş bir salon. Küçük bir kentin tiyatrosu. İlk gece. Kentin ileri gelenleri ön koltuklarda. Valiye ön sıranın orta yerinde bir koltuk ayrılmış. Salon boş bu gece. Bayanlar kürklü, erkekler beyaz gömlekli, kravatlı. Levi, tanımadığımız bir İtalyan yazarı. Nice tanımadığımız yazar var! Tanımadığımız evrenler var; işte, bize bir yol dönemecini çiziyor. Genç bir adam bir buluşmaya gidiyor. Evli bir kadın, onu bir pencerenin ardında bekleyecek. Kaçacaklar birlikte. Mutluluk, önlerinde. Gencin cebinde üç milyon liret. Köşebaşında bir adam çıkıyor karşısına. «Gitme!» diyor. Giderse ne olacak,

anlatıyor. Genç adamı bir hırsız gibi vuracaklar, parasını cebinden alacaklar. Bir «komplo» hazırlanmış. Hazırlayan da sevgilisi! Gitme diyor o yabancı. Giderse ne olacak görüyoruz. İki yol var: Gitmek, geri dönmek. Geri dönerse sevgilisi gene onun olacak. Çünkü «koca» öldürülecek, kadın da sevgilisine dönecek çaresiz. Evlenecekler, bir ömür boyunca yaşayacaklar, çocukları olacak. Ama adamda hep çözülmemiş bir düğüm? O gece gitseydim, gerçekten beni öldürecekler miydi? Bu sevgili eş, bana kıyacak mıydı? On yıl, yirmi yıl hep bu düşünce. Sonunda genç adam karar verecek, alın yazgısına koşacak. Soldaki yola mı, sağdaki yola mı? Bütün yollar bir yere çıkıyor: Kişinin kaçınılmaz gerçeğine. O da mutsuzluk. Mutluluk diye bir şey uydurmuşuz, kendimiz de kanmışız. Sonra mutsuzluk diyoruz bir de. Levi'yi sevdim. Bir daha görebilirim. İki yol, üç yol ağzında kalmışlığımızı ustaca vermiş. Hep yol ağızlarını hatırlattı bana. Her gün, her an ikili üçlü yol ağızlarında bulunduğumuzu. Bulunacağımızı. Bulunmaktan başka çaremiz olmadığını.

26 Şubat Cuma / GREEN'İN NOTLARI

Julien Green'in Günlük'ünden parçalar:

21 Mart Cuma 1941 — Geçen gün düşündüm: Bu savaşı kimin kazanacağını bilmiyorum, ama kimin kaybedeceğini biliyorum: Avrupa.

22 Mart Cumartesi 1941 — Bizi biz yapan bütün gördüklerimiz, bütün işittiklerimiz, bütün okuduklarımız, bütün inandıklarımız. Vücudumuz, nasıl yediklerimizin sonucu ise, Ruh da, kendine göre gıdalarla besleniyor.

25 Mart 1942 — Birdenbire, Dali'nin koltuğunun altında sarı bir kartonla geldiğini gördüm. Bazı fikirleri var: Amerika'da peyzaj denen bir şey yok, diyor. Bunun için otomobilinin camlarını değişik renklerle boyayacakmış. «Böylece, 'Coca-Cola' reklâmlarını görmekten kurtulurum,» diyor.

Şöyle karıştırmakla gözüme çarpan bir iki parça. Nasıl bizleri başka bir kişinin yaşantısına götürüveriyor? Green'in Günlük'ünü sık sık karıştırırım. Tamamını hiç okumadım. Böylesi daha hoşuma gidiyor. Açıyorum kitabı gelişigüzel, bir sayfa, birkaç satır. Yılların gerisinde bir gün, bir anı, bir düşünce. Yetiyor bana. Çok şey anlatıyor. Coca-Cola reklâmlarından kurtulmak için otomobilin camlarını boyatmak... Dali'nin düşüncesini Türkiye'de uygulamalı! Yalnız camları boyatmak yetmez, gözlerimizi de boyatmalıyız ki, her şeyi pembe, mavi, sarı görelim. Ama bu iş için «politikacı» denen kimseler icat edilmiş! Onlar gözlerimizi boyayıveriyorlar nasıl olsa! O boyayı temizleyene kadar canımız çıkıyor. Yok, yok, gerçekleri olduğu gibi görmeli. Boyasız, sıvasız. Çirkinlikleriyle. Nasıllarsa öyle.

27 Şubat Cumartesi / HÜZÜNLÜ VENEDİK

Radyoda Venedik'in acılı görünüşünden sözeden bir şarkı. Hani insan, ağlamaklı olacak! Venedik'le acılı ruh halleri ne de birbirine yakışıyor ya! Aznavour edebiyatı bizi kendi gerçeklerimizin edebiyatından daha çok etkiliyor. Bizi sözcüğünü değiştiriyorum. Bazılarımızı. Yani, o «ince ruhlularımız»ı!

Bir türkü dinliyorlar: «Anam anam, hangi derdime yanam». Çevremizi alıyorlar, konuşuyoruz. Bir köşede kara takkeli üç-beş delikanlı. Hiç yanaşmıyorlar. Kendi evrenlerindeler. Koparmak imkânsız onları içlerindeki evrenden. Bir köylü anlatıyor: «Üç yıldanberi gözümüz açıldı. Çileğimizi İstanbul'a götürüp, kendimiz satıyoruz. Eskiden köye gelirdi bir kabzımal, onun verdiği fiyattan başka bir fiyat olabileceğini düşünmezdik. Şimdi kendimiz satıyoruz, iki kat fazlasını alıyoruz kilo başına.» Bütün köy AP'liymiş. Başka biri: «Burada particilik yoktur,» diyor! Tek partiden hepsi, particilik yok böylece!

Halk Eğitimi Film Ekibi, eski okulun odasında Atatürk'e ait bir film gösteriyor. Tıklım tıklım dolmuş. Kurtuluş Savaşı anıları canlanıyor. Hepsi alkışlıyor Mustafa Kemal'i. Konuşuyorlar: «İşte Çakmak, işte İsmet». Sonra devrimlere geliyor sıra. Beyaz perdede kadınlar görülüyor Batılı giysiler içinde. Şapka devrimi yapılmış; herkes acayip şapkaları geçirmiş başına. Beyaz perdedeki ses: Şapka devrimi oldu, takkeler, fesler atıldı, diyor. Bakıyorum sağıma soluma, kara takkeliler çevremde. Yanıbaşımda oturan, Ata'yı heyecanla seyrediyor. Genç bir adam. Başında kara bir takke.

Burası Marmara bölgesinde bir köy. Kente yakın. Kahveler dolu. Cami küçük geliyor, büyüğünü yaptıracaklar. Köy durmadan toprak kaybediyor, aldırmıyorlar! Atatürk yılların ötesinden at sürüyor, devrimler yapıyor. «Ey Türk milleti,» diyor. Kara takkeliler alkışlıyor. Yeni camilerinin daha büyük, daha güzel olacağını söylüyorlar. Burada particilik yok diyorlar. Silme AP'li olduklarını söylüyorlar!

4 Mart Perşembe / SAİT'TEN SARTRE'A

Sartre, «Tek bir insanın hayatını, Chartres Katedrali'ne değişmem. Katedral insan yapamaz. Ama insanlar katedraller yapabilir» demiş. Yabancı gelmedi bu sözler. Chartres Katedrali'nin yerine Süleymaniye Camii'ni koydum. Hatırladım birden, 1938'de Sait Faik «Kriz» adlı öyküsünde şu soruyu ortaya koymuştu: Bir insanın hayatı mı değerlidir, yoksa Süleymaniye mi? Öykünün kahramanı Necmi, küçük bir zenci çocuğunun hayatını, Süleymaniye'den, Jokond' dan üstün tutar. Sartre, Sait'ten çeyrek yüzyıl sonra nerdeyse bu «Kriz» öyküsünü bir yerde okumuş, duymuş gibi aynı düşünceyi belirtiyor. Büyük sanatçılar, doruklarda nasıl da buluşuyorlar! Ne var ki Sait, o doruğa çeyrek yüzyıl önce çıkmış, Sartre çok daha sonra! Bir insanın değeri. Bu konuda uzun bir yazı yazmalıyım.

5 Mart Cuma / AÇLIK VARKEN...

Bir sanatçının, bir yazarın, bir insanın unutamayacağı şu sözler: «Ama birden anladım ki, insanın insanlıktan çıkması, insanın insanı sömürmesi, aç kalması gibi dertlerin yanında metafizik dertler bir lükstür. Aç bir dünyada, edebiyatın işi nedir?» (Sartre).

6 Mart Pazar / DÜNYANIN RENKLİ YANI

Orhan Kemal'in «Bir Filiz Vardı» romanı. Yaşamın akıntısı içinde bir küçük kız. Dört yandan çirkin isteklerle, niyetlerle çevrili. Düştü düşecek. Ama Filiz düşmüyor, düşmeyecek. Orhan Kemal'in öteki öykülerindeki «düşen» genç kızlardan değil bu. Ni-

ye? Filiz'i seviyor yazar. İçtenlikle, tüm duygularıyle. Koruyor onu, yol açıyor, istemiyor yaşamın akışında yenik düşmesini.

«Bir Filiz...»in kahramanlarından «Romancı», Orhan Kemal'e yakın. Orhan, kendini o kahramanla birleştirmiş, kaynaştırmış. Kırkından sonra sevi ateşinde yanan bir romancı var karşımızda. Dünya altüst oluyor birden. Görüş, anlayış, duyuş; hepsi. Şöyle yazıyor o romancı: «*Ben ki daha çok işçi ve köylüler Türkiye'sini kendime konu olarak almışım. Galiba bu renkler cümbüşüyle uğraşan hikâyeci, romancı, ressam, şair, müzisyen dost, ya da yabancılar anadan doğma âşık. İnsan isterse dünyanın salt bu renkli yanıyla uğraşabilir. Bütün bunları neden anlattım uzun uzun? Şunun için: Filiz'de var bu renkler cümbüşünün tazeliği.*»

Kişi, sanatçı olsun olmasın, bir sevinin tutkusunda değişiveriyor. Hele sanatçı, birdenbire çevresini başka gözle görüyor. O güne dek inandığı, bağlandığı değer yargılarında bir çözülme seziyor. Tek bir insan yapıyor bunları. Sait, «Bir insanı sevmekle başlar her şey,» derdi. Orhan Kemal'in «Bir Filiz Vardı»sının kahramanlarından romancı da buna benzer şeyler düşünüyor. «İnsan isterse dünyanın salt bu renkli yanıyla uğraşabilir». Bir zamanlar buna benzer cümleler yazdığımı hatırlıyorum. Orhan Kemal'in «Filiz»ini benimsiyorum, seviyorum, yakınım sayıyorum.

9 Mart Salı / BEĞENİ ÖLÇÜSÜ

Koşul, yaşam, yapıt, öykünmek, bağnaz, önüt, beğeni... Batu beğenmiyor hiçbirini. Şart, hayat, eser, taklit etmek, mutaassıp, üstad, zevk... Bunlar daha güzel, bunlar daha üstün! İnsan nasıl yaşam diyebilirmiş! Şairdir Batu, yazardır, bilgili kişidir. Elinde

tek ölçü var, kendi beğenisi, yok yok kendi «zevki!» Sözcükleri kendi zevkiyle ölçüyor. Bu iyi, şu kötü, bu güzel, şu çirkin! Kişisel alışkanlıklarımızın tutsağı olmak. Yalnız kendi beğenimize körükörüne bağlanmak. Yargıç katına sürüklermiş bu çeşit sözcükleri yazanları, söyleyenleri! İyi ki öyle bir yetkisi yok! Olsa, hep yanacağız demek! Neyse, bir avuntumuz var, binlerce on binlerce olacağız yargıç katında. Evet, yalnız değiliz. Batu gibi düşünenlere karşı, yalnız değiliz. Şart yerine koşul, zevk yerine beğeni, eser yerine yapıt, delil yerine kanıt, mutaassıp yerine bağnaz. Osmanlıca sözcüklerin yerine Türkçelerini. Anlamadığımız sözcükler yerine anladıklarımızı...

12 Mart Cuma / DÜNYAYA BİR TOKAT

Necatigil, Baki Süha «Kumsalda» filmini seyrettik. Benim ikinci seyredişim. İlki Denver'de, ikincisi İstanbul'da. 1960'ın Şubat'ındaydı. Islak bir akşam. Yabancı sokaklar. Bilinmedik insanlar. Sonra Newil Shute'un «Kumsalda»sı. İnsanoğlunun, daha doğrusu canlı varlıkların kökünü kurutan atom savaşından sonra ortada kalan o yaşama adacığı, Avustralya! Birkaç aylık bir yaşama olanağı. Ava'lar, Peck'ler, Fred'ler. Ölüme adım adım yaklaşış. Denver gecesinde bunları yaşamıştım. Filmdeki ölü San Francisco. Bir gün sonra o San Francisco'daydım. O karmakarışık, ırkların, renklerin, ulusların kavuşak yeri, kozmopolit kentte. Operasının adı bile Kozmopoliten olan bir kent! Filmdeki ölü kent içimden çıkmıyordu. Shute 1964'ün Ocak ayında kopacak bir dünya savaşının önsezisini 1950 ortalarında duymuş. Bütün insanlığa bir tokat sallamış. Neyse 1964'ü atlattık. Ama nükleer savaş tehlikeleri her an insanlığın tepesinde. Kişiyi ürperten bir gerçek. Denver'de sinema bir anda sessizliğe gömülmüştü. Bugün Necatigil ve Baki Süha

ile o korkunç iç sessizliğini bir daha yaşadık. Filmden sonra bir süre konuşamadık. Sözcükler değerini yitiriyor bazı anlarda. Dünyanın bu korkunç teknik ilerleyişi karşısında insanoğlu dengesini şaşıracak. Ne demişti Duhamel, «Gerçek uygarlık, insanın yüreğinde değilse, hiçbir yerde yoktur.» Teknik ilerleme, gerçek uygarlık değil. Belki tam tersi...

13 Mart Cumartesi / MODA YENİLİKLER ÇABUK ESKİR

Eğitim Enstitüsü'nde... Necatigil'in öğrencileri «yeni şiir»den bahsettiler. Birinci yeni, ikinci yeni. Şairler, şiirler. Necatigil de konuştu. Bir mutluluk böyle bir şairin öğrencisi olmak. Ne güzel dinlettiriyor kendini! Bir olay anlattı. Bir Alman dergisinde çıkan anlamsız bir şiir okuyucuların yakınmalarına yol açmış. Böyle saçma şeyleri yayınladığı için dergi yöneticilerine mektuplar yağmış! Necatigil şiiri çevirmiş, okudu. Hiç de anlaşılmaz bir yönü yok! Alışılmışın birazcık dışına çıktığı için, okur kızmış! Bir düşündüm, böyle tepkiler ne denli yararlı! Bizim dergilerde neler neler çıkar, kimsenin kılı oynamaz!

Sonra ben de birkaç söz söyledim. Her yeninin bir gereklilikten doğduğunu, gerçek yeniliklerin sosyal değişimlerin sonucu olduğunu. Her beş-on yılda bir ortaya çıkan yeniliklerin, birer geçici moda sayılması gerektiğini. Numaralanan «yeni»lerin numaraların sayısına göre eskiyeceğini. Falan. İlginç bir toplantıydı. Sanatta gerçek akımların bizde kalıcı ürünlerini vermeden, bırakmadan eskimiş sayıldığını duydum birden. Batı'nın akımlarını yüzeyden alıp, kendimize uygulamak eğilimindeyiz. Ama hiç bir akım, kalıcı yapıtlar bırakamıyor bizde. Birini gereğince anlamadan, duymadan, topluma kabul ettiremeden, ötekine atlıyoruz. Hep bir iki bin kişinin ilgi çem-

beri içinde. Hep mutlunun mutlusu bir seçkin azınlık için. Giraudoux'nun deyimiyle, «Seçilmiş seçkinler» için!..

14 Mart Pazar / YOKSULLUĞUN SINIRI

Gazetede okudum. Amerika'da yılda üç bin dolardan az kazanan adama fakir gözüyle bakıyorlarmış! Yılda üç bin dolar, bizim paramızla tam otuz bin lira! Ayda iki bin beş yüz lira kazanan fakirler! Bir buçuk dolar olan en düşük gündeliği iki dolara çıkarmak savaşındalar! Ama bu beyazlar için böyle. Kara derililere yarım dolar bile çok görülüyor, güney illerinde! Sonra bir gerçek de şu, Amerika'da dört milyon işsiz var.

Türuiye'nin durumu gözümün önünden bir film şeridi gibi akıp geçti. Ulusal gelirimizin birey başına düşenini hatırlamak bile istemiyorum. Orada ayda iki bin beş yüz kazanan fakirlik sınırında sayılıyor. Bizde zenginliğin de ötesinde!

15 Mart Pazartesi / KÖMÜRDE KAN LEKELERİ

Yıllar önce Zonguldak'daki Uzun Mehmet kuyusuna inmiştim. Üç şair dostla birlikte. Bir iki saat kalmıştık yüzlerce metre derinlikte. Uzun uzun koridorlar, atla çekilen kömür yüklü arabalar, kapkara insanlar. Duvarlarda şarkı parçaları, şiir mısraları, küfürler... Not etmiştim okuduklarımı. Hep özlem, hep acı, hep sıkıntı.

Son olaylar bana o günleri yaşattı. Altmış kuruş zam istiyorlarmış. On lira için bütün gün yeraltında kazma sallayanlara çok görülen altmış kuruş! Yaşam, hepimizin bölüşeceği bir değer. Bunu istemek, bunun özlemini çekmek bir hak. Ya o kurşunlar, ya o vurulanlar! Kömür karasına kanın karışması!..

22 Mart Pazartesi / BİZ YABANLAR...

Pembe Kadın. Yıldız var bütün oyun süresince. Yıldız Kenter var yalnız. Anadolu'nun bitip tükenmeyen acısı, çilesiyle. Pembe Kadın yaşıyor, Pembe Kadınlar yaşıyorlar yurdun her yanında. Bütün Anadolu Pembe'lerle dolu. Körükörüne bağlı, körükörüne inanlı, körükörüne kör. Dağlarca demiş diyeceğini Anadolu insanının körlüğü, karanlığı, uzaklığı, yalnızlığı için:

«Öyle dalmış ki yüzyıllar süren uykusuna
Uyandırmazsan uyanacak değil.»

Uyanacak diye korkuyorlar. Aman uyanmasın! Uyusun, uslu uslu. Gülek söylemişti: «Biz sanki iki ayrı ulus, iki ayrı toplum gibiyiz, biri yirmi beş milyonluk, öteki beş milyonluk. Birbirinden habersiz, birbirinden uzak iki ayrı ulus gibi.»

Pembe Kadın'ı seyreden kürklü, ojeli, rujlu bayanlar başka bir dünyanın kişileri. Çevremi seyrediyorum, etkilenenler, ağlayanlar var. Hidayet Sayın, Anadolu'yu tanıyor, tanıtmasını biliyor. Böyle yapıtlar gerekli bize. Yalın gerçekleri, ulusumuzun büyük çoğunluğunun yaşamını yansıtan gerçekleri göstermek için. Kendi toplumumuzda yabancılar gibiyiz. Bu utancı tanımalı. Açıkça söylemekten ürkmemeli. Pembe Kadın'ın anlamını duymalı. Görünenden, söylenenden, anlatılandan ötedeki anlamını.

24 Mart Çarşamba / ANAYASACILARA

Solon'a sormuşlar: «En iyi Anayasa hangisidir? Şöyle karşılık vermiş: «Önce siz söyleyin bana, hangi ulus için, hangi çağ için?»

25 Mart Perşembe / ÇANAKKALE İÇİN

Bir haftadır radyoda Çanakkale Destanı'nı dinliyorum. Son bölümü şimdi bitti. Koro halinde okudular son mısraları: «Yiğitlerin sonsuzluk — Ekmeğidir tuzudur» Çanakkale... Yarım milyona varan Türk' ün mezarı olan yer. Elli yıl geçmiş de ne bir roman, ne bir destan yazabilmişiz! Oysa, romancılar için ne bitip tükenmez bir kaynak. Mehmet Âkif'in Çanakkale Şehitleri ile yetinmişiz. Dağlarca'nın «Çanakkale Destanı» geleceğe sesleniyor daha çok. Yarınki kuşaklar, Çanakkale'nin öyküsünü bu şiirlerde bulacaklar.

Ahmet Haşim'e sunmuş iki şiirini Dağlarca.

Haşim, yedeksubay olarak katılmış savaşlara. Sonra, savaştan sonra, burada yapılan bir törene çağırmamışlar onu. Arap saymışlar da ondan çağırmamışlar.

Kırılmış Haşim: «Savaşta Türk sayıldık, barışta Arap,» demiş. Dağlarca, Destan'ında, Haşim'in anısına saygı göstermekle bu büyük kırgınlığı düzeltmiştir.

«Çanakkale Destanı» heyecan uyandıran bir destan. Bütün destanlar heyecan uyandırır. Heyecan yetmiyor bir yapıtın gerçek değerini ölçmeye. Tarafsız olabilmeli bir yapıtı yargılarken. Heyecandan duygulan kopabilmeli. «Çanakkale, — Yeni Türkiye'nin önsözüdür» demiş Dağlarca. İşte tarihçilere, inceleyicilere üzerinde uzun uzun durup tartışacakları bir sorun. Şairler, duygularını dökerler kâğıt üstüne. Dağlarca bunu başarıyla yapmış. Kalıcı bir yapıt sunmuş kuşaklara.

26 Mart Cuma / BİZİM P.E.N. KLÜP

P.E.N. Klüp üç yıldır Genel Kurulunu toplaya-

mamış! Fikret Adil, üyeleri Alman Kültür Merkezi'ne çağırdı. Neyse ki, Almanlar burasını açmışlar. Ressamı, şairi, düşünürü burada kendine yer buluyor. On, on beş yıldır Türk Edebiyatçılar Birliği de, P.E.N. Klüp'de bir odacık tutamadı. Refik Halit'den Burhan Arpad'a kadar sekiz on üye toplandık. Dertleştik, söyleştik. Ayda bir toplanıp yemek yemek kararı alındı. Uluslararası bir önemi, bir değeri olan P.E.N. Klüp'ü bile ilgisizliğimiz, kayıtsızlığımızla ne hale getirmişiz! Hepimiz bakımından acı. Neyse ki, Genel Yazman Fikret Adil, yılmamış, bıkmamış. En önemlisi, bizler gibi üyelerle hâlâ iş görülür kanısında! Bu defaki toplantıya sekiz on arkadaş gelmişti. Üç yıl önceki Genel Kurul Toplantısı'na Yönetim Kurulu üyeleri bile gelmemiş. Üç kişiyle toplanmışlar! Demek bir ilerleme var. Umutlanabiliriz öyleyse!

27 Mart Cumartesi / ANILARDA GÖRMEK

«Gözümün önündekilerin hiçbirini göremiyorum. İyi görebildiklerim ancak anılarımda canlandırdıklarım. Benim belleğim anılarda.»

J. J. Rousseau

31 Mart Salı / SİSLERDE...

Sisli bir Levent sabahı. Burası İstanbul dışı bir yer gibi. Levent'te yağmur yağarken Cağaloğlu'nda güneş açar. Levent'te kar yolları doldururken, Kadıköy'de ılık esinler kendini duyurur. Soğuk, sisli, pis bir gün başlıyor. Gazeteler gelmiş, başlıklar korkunç. Milletvekilleri aylıkları için çetin bir çarpışmaya atılmışlar! Giderayak gelsin otuz, kırk bin! Bir daha kim döner, gün bugün, saat bu saat... Neler yazılmadı para için! Neler satılmadı, neler bir yana atılmadı bugüne

dek. Erdemler, mutluluklar, kişiler, gelecekler, geçmişler.

Para konusunda yazılmış sözleri okuyorum. İncil' de şöyle yazılıymış: «Para hırsı bütün kötülüklerin kaynağıdır.» Başka sözler de var. Ama yetiyor bu kadarı. Bütün kötülüklerin kaynağı demiş İncil.

Sisli sabahta her şey sisler içinde. Gelecek de, geçmiş de. Bir umut, çıkış yeri, bir kurtuluş aydınlığı.. Yok, bu nemli, pis, iğrenç Levent sabahında hiçbiri yok bunların, hiçbiri.

1 Nisan Perşembe / GELECEK İÇİN

«Geleceğin süresi uzundur» diyor De Gaulle. Geçmiş, almış başını gitmiş. Şimdiki zaman geçip gitmekte. Ama, gelecek; sonsuz bir genişlikte, derinlikte.

Davranışlarımızı düne, bugüne göre değil; yarına, yarınlara göre düzenlemek zorundayız. Yaşadığımız günlerin ardında, yeni başka günler var. Dünün, bugünün değil, yarının insanı olabilmek. «Geleceğin süresi uzundur» sözünden bunu anlıyorum.

3 Nisan Cumartesi / GERÇEK SEVİ

Geçenlerde bir yazı okudum. Gerçek seviden söz açan bir yazı. Sevi'nin iktisadi düzeni bozuk toplumlarda bir oyun, bir aldatmaca olduğunu söylüyor yazar. Kadın, sırtını sağlam bir yere dayamak istiyor. Yaşam süresince iyi gezmek, iyi giyinmek, gelecekten güvenli olmak. Kadının özgür olduğu bir toplumda, sevi, gerçek anlamıyla bulunabilir. Kadın, ekonomik gücünü kazanmalı, bir asalak olmaktan çıkmalı ki, duygularının, sağduyusunun, beğenisinin seçtiği erkeğe kendini verebilsin. Bu, ancak toplumculuk anlayışının sağlamca yerleşmiş bulunduğu ül-

keler kadınlarının elde ettiği bir hak, bir değer. Yazar, «Gerçek aşk, ancak toplumculukla yönetilen ülkelerde vardır» derken, doğru söylüyor. Kadın, seçmek özgürlüğüne ulaşmış. Çünkü ekonomik güce sahip. Asalak bir yaşamın, böyle yaşamlara dayanan bir toplumun kadını sevi nedir bilmez, bilemez...

5 Nisan Pazartesi, Bursa / ON YIL SONRA

On yıl olmuş yurduna adım atmayalı. Binmiş şilebe, çıkmış büyük denizlere. Çin'den Meksika'ya, Hamburg'tan Sidney'e kadar.. Bir gün şilep İstanbul'a gelmiş. O da, atlamış vapura Bursa'nın yolunu tutmuş. Akşama dönecek gene. İki saat anasını, ailesini görecek. On yıldan sonra iki saat!

Dolmuştayız. Alaturka havalar radyoda. Bir sigara uzatıyor, alıyorum. Başlıyoruz sohbete. Anlatıyor yaşam serüvenini. Kopuk kopuk. Dağınık izlenimler. Türkçeyi de unutmuş. Almanca, İngilizce sözcükler kullanıyor arada. Nilüfer çayından geçiyoruz. «Burda balık tutardık,» diyor. Alaturka şarkılar ağlatıyor onu. On yıldır dinlememiş. Geçen her dakika değerli onun için. Akşama, şilebi gene büyük denizlere çıkacak. Birkaç yıl daha gelemeyecek buralara. Mozambik, İskenderiye, Marsilya, Tokyo, Hong-Kong onu bekliyor.

6 Nisan Salı, Bursa / İSKELET OYUN

Karel Çapek'in «Yaşadığımız Devir»i... Çok yıllar önce okumuştum. Bursa Halkevi Oda Tiyatrosu'nda seyrediyorum. Hepsi genç, yeni, tanınmamış oyuncular. Oyun, anlam gücünü yitirmiş sanki. «Vatan, Millet» edebiyatı yapılan gereksiz sözler yığınına ben-

zemiş. Sahneye konuş yanlışlığı mı, yorum tersliği mi buna sebep? Çapek'in Ana'sı politikayı, savaşı, kahramanlık adı verilen şeyleri insanlığa aykırı sayıyor. Sezgisiyle bunların boş, anlamsız şeyler olduğunu duyuyor. Ama insanlar boş sözlerin, boş anlamların çekiciliğinden kendilerini kurtaramazlar. Biz, hiçbir zaman yalın olarak düşüncelerimizi yaşayamayız. Yenik düşeriz sonunda. Sevmediğimiz, istemediğimiz, yanlış olduğuna inandığımız fikirler, düşünceler için de çarpışırız. Ana bunu içtenlikle duyuyor, yaşıyor, savunmasını da yapıyor. Ötekiler, ya daha aldatılmış, ya daha korkak, ya da öyle bir anlayış düzeyine çıkamamışlar. «Yaşadığımız Devir»i anlamadan sahneye koymuşlar. Anlamadan oynuyorlar. Oyunun iskeleti kalmış ortada. Bildirisi, anlamı uçmuş.

7 Nisan Çarşamba, Bursa / TAŞIN ALTINDAKİ ÇİÇEK

Balaban'ın sergisi Ankara'da açılacak. Geceyarısı otobüse yetiştirdik. Akşamleyin bir yerde şöyle bir soru sordular: Öğrenim yapmak olanağını bulsaydın, sanatın daha değişik, kişiliğin daha başka olabilir miydi? Balaban, bir köy çocuğu. Kaderin oyunlarına altolmuş küçük yaşta. Yıllarını dörtduvar içinde geçirmiş. Bir okul olmuş bu kapalı dünya onun için. Kendini bulmak, yetiştirmek, kişiliğini kurmak okulu. Balaban öğrenim görseydi, Akademi'yi bitirseydi, sonuç nasıl olurdu? Kim bilebilir bunu? Belki çok üstün bir sanatçı olacaktı, belki bugünkü düzeyine de ulaşamayacaktı. Yanlış görüşlere, kişiliğine uymayan eğilimlere kaptıracaktı kendini. Bugünkü ressam Balaban'dan başka biri olacaktı hiç kuşkusuz. O yönleri karıştırmak gereksiz bence. Sanatçı bir oluşun sonucu hep. Çetin yaşam, güç olanaklar da çoğu kez sanatçıyı yoğurur, onu bir kişiliğe ka-

vuşturur. Şöyle bir açıklama yaptı Balaban: Bahçesindeki çiçekleri düzeltirken bir taşı kaldırmış, bakmış boynu eğik, ezik bir çiçek, taşın altında kendine bir çıkış yeri aramakta. O ezik çiçek gibi, sanatçı da ergeç bir çıkış, bir kurtuluş yeri bulur. Bugünkü Balaban, sanatıyla kendi yaşam serüveninin sonucu. Yapıtları da... Yetiyor bu kadarı. Gerisini aramak, düşünmek gereksiz.

10 Nisan Cumartesi / ÖYKÜLERİN YALNIZLIĞI

Alangu'nun «Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman»ını «Kitap»da ayaküstü karıştırıyorum. Şöyle böyle yirmi yıllık bir çalışmanın ürünü. Kalıcı bir yapıt. Her zaman başvurulacak, her zaman başka araştırıcılara, inceleyicilere öncülük edecek. Nedir kazancı Alangu'nun bu yirmi yıllık çabaya karşı? Koskoca bir hiç. «Zafer veya hiç» dediği gibi şairin! Bir iç sevinci, kalıcı yapıt vermenin gururu, o kadar...

Dostum Alangu'nun benim için yazdıklarına orasından burasından bir göz gezdirdim. Ben miyim o satırlarda anlatılan? Tanıyamadım kendimi. O öyküler ortada, isteyenin elinde. Kaldırmak, yok etmek olacak şey değil. Hem ne gereği var? O öykülerde bir yaşam var. Yaşamlarını bulan insanlar var. Olacak da. Ama Alangu'nun yorumları öylesine kesin ki! Böyledir demiş kesip atmış. Öyle mi gerçekten! Başka bir inceleyici, o öykülerde Alangu'nunkine hiç mi hiç uymayan anlamlar çıkaramaz mı? Böylesine kesinlemelere girişmek inceleyiciyi çıkmazlara sokmaz mı?

On yıl, yirmi yıl önce yazdığım öykülerle bugünkü «ben» arasında hem yakınlık, hem de öylesine bir yabancılık var ki! O öyküleri yazmışım bir kez, onlar kendi yaşamlarına alışmışlar, çeşitli yargılar, çeşitli değerlendirmeler, çeşitli görüşler karşı-

sında yalnızlar şimdi. Öylesine yalnızlar ki, ben bile yanlarında değilim, zaman zaman karşılarındayım!

12 Nisan Pazartesi / ÖLDÜRMEK KOLAYLIĞI

Sokaktan sesler geliyor: Kasap, kasap!.. Eline bir bıçak geçiren fırlamış dışarı. Bakıyorum, o güne dek kasaplık etmemiş kimseler. Ama bir koyunu kesmek, kolay iş, herkes yapar. Korkunç bir sonuca varıyorum birden. Öldürmenin kolaylığı, yaşatmanın zorluğu. Yıkmanın herkes tarafından yapılır olduğu, yapmanın ise bilgi, çaba, zekâ sonucu olduğu..

Kurban bayramlarını sevmem hiç. İlk günler sokağa çıkmam. Nedense yağmur yağıyor gene. Çocukluk günlerini düşünüyorum: Bir ağaca bağlı bir koyunu. Sabaha kadar ağlayışını. Sonra kasabın eve girmesiyle benim sokağa fırlayışımı.

13 Nisan Salı / POLİTİKACILARA

Zweig ne demiş: «Dürüstlük ile politika çoğu kez yanyana bulunmazlar». Çoğu kez yerine, hiçbir kez demeliydi!

14 Nisan Çarşamba / KADINLAR

Sanatçılar, yazarlar, düşünürler kadınlar konusunda neler söylememişler, neler yazmamışlar. Şairin dediği gibi: «Sensiz de yaşanmaz, seninle de...»

Courteline, «Kadın, kendisi için yaptıklarınızı görmez, yapmadıklarınızı görür» diyor. Ama kadınlar açısından en düşündürücü, en üzücü sözü Plutarkos söylemiş: «Mumlar sönünce, her kadın birdir.»

14 Nisan Çarşamba / CLAUDEL'İN PLAĞI

Claudel sabahları herkes uykudayken bir saat çalışırmış masa başında. Radyo başlayana dek. «Elimde kalem olmadan ne yazacağımı bilemem. Birtakım düşünceler vardır kafamda, o ayrı. Ama kalem elimde olunca daha başka. Kalem bir güç kazanıyor o zaman. Ne istediğini biliyor, beni yönetiyor. Bir yığın düşünce üşüşüyor birdenbire. Bir saat sonra yazdıklarımın çiçeği tükeniyor. Artık gün bitmiştir benim için. Ben hep böyle çalıştım. Şimdi, iş sonunu radyo bildiriyor bana. Eskiden, görev saatiydi bunu yapan. Kendim için bir saat çeyrek dakikadan çok hiç çalışmadım. Gene de epey iş başarmışım!»

Claudel'in plâğını satışa çıkarmışlar Paris'te. Yukarıdaki sözler o plâktan. 1944'de Paris Radyosu, Giraudoux konusunda bir konuşmasını tele almış. Bu arada, ses alma aracını kapatmamışlar, Claudel farkında değilmiş, rahat rahat içini dökmüş. Petain'den Sartre'a kadar çeşitli konularda konuşmuş. Paris'te olsam, gider o plâktan bir tane alırdım. Ama nerde!..

15 Nisan Perşembe / GIDE İLE SARTRE

Claudel'in o plâktaki sözlerini okuyorum L'Express' de. Şair, gençlik üzerinde kötü etkiler yapan yazarları şöyle sıralıyor: Gide, Montherlant, Proust.. Gençlerden aldığı mektuplardan bu izlenimi edinmiş. «Bunlar, günümüzün üç tanrısı,» diyor. Radyo konuşucusu. «Şimdi de Sartre, değil mi?» diye soruyor. Claudel'in karşılığı şöyle: «Evet, Sartre'ın aleyhine olan bir şey var, o da filozof oluşu, çünkü bu, yapıtlarını okumak için bir çaba gerektiriyor.»

1944'de söylenmiş sözler. Sartre o günden etkisini duyuran bir yazar. Claudel de onaylıyor bunu. Yanıldığı nokta, Sartre'ın güç okunacak bir niteliğe sahip

bulunduğu. İlk bakışta doğru gibi geliyor. Ama dünyanın bütün ülkelerinde Sartre okumak bir çeşit hastalık haline geldi. Türkçeye çevrilmedik yapıtı kalmadı. Romanları, oyunları, düşünceleri. «Gizli Oturum»la ilk adımı 1950'de ben atmıştım. Beş-on yıl sonra Sartre salgını başladı! Güç okunur niteliği Sartre'ın aleyhine olmamış demek. Moda, güçlüğü altediyor hep. Sartre modası diye bir şey var. Ama bu üçbeş ay, bir-iki yıl sürmüyor. Yirmi yıldır, Sartre, Batı düşüncesinin ön yerinde. Bu moda, kısa etek, kabarık saç modası çeşitinden değil! Anlamı bambaşka bir moda bu. Çağın eğilimi, çağın beğenisi, çağın havası var bu modada. Bir Gide vardı böyle bir «moda»yı çeyrek yüzyıl sürdürebilen. Şimdi de Sartre aynı etkiyi, aynı gücle sürdürüyor.

16 Nisan Cuma / «KEŞANLI...»

«Keşanlı Ali»yi» görebildim sonunda: 300. oyundan sonra! Haldun Taner eğlendirmeyi hep öne alır. Öykülerinde de, oyunlarında da. Bu yüzden sıkmak, yormak diye bir şey yok yapıtlarında. Arada bir, birşeyler düşünecek gibi oluyorsunuz, ama öylesine eğlenmek varken, niye kafayı yormalı! «Keşanlı...»nın büyük başarısı, seyirciyi sıkıntıya sokmamasında. Tatlı tatlı seyrediyor, dinliyor, arada bir de bazı şeyler sezer gibi oluyor kişi.

Çok beğenilen, çok sevilen, çok tutulan yapıtlara karşı bir güvensizlik duygusu var bende. «İnce Memet»i de geçen yıl okudum ancak. Yığınların tuttuğu yapıtlarda ya eksik, ya fazla birşeyler var da ondan belki. Herkesin koştuğu bir film, bir oyun, bir sergi, herkesin kapıştığı bir kitap ilgimi çekmiyor hiç. Ancak uzun bir süre sonra o yapıtı görüyorum, okuyorum. Böylece yığının etkisinden kendimi kurtarabiliyorum. Ya da kurtardığımı sanıyorum.

Gazetelerde bir şey yok. Köy Enstitüleri'nin kuruluşunun bilmem kaçıncı yıldönümü. Ufak tefek yazılar. Soluksuz demeçler. Nerde beklediğim o dev çaba, o dev inanç! Köy Enstitülüler bile usandı galiba. Kutlama törenlerini unuttular! Yıldırımları üzerlerine çekmemek isteğinden olacak...

Milliyet'de Feyzioğlu ile Mendes France arasındaki konuşmaları okuyorum: «*Teknolojinin değiştiği, işçilerin daha iyi teşkilâtlandığı, iktisat ilminin çok geliştiği çağımızda, yeni bir sosyalizm anlayışına varmak lâzımdır. Bu yeni sosyalizm, bir toplumu, bugünden yarına yapılacak bir ameliyatla yepyeni bir toplum haline getirmek iddiasında olmayacaktır. Bir anda, geceden gündüze geçer gibi toplumun değişmesi hayaline kapılmamak lâzımdır.*»

Köy Enstitüleri baltalanmasaydı yararlı bir toplumculuk yolunda bizi bir hayli ötelere ulaştırmış olacaktı. Biz hep bugünden yarına bizi değiştirecek, kurtaracak büyülü sözcükler, sihirli insanlar bekliyoruz. Her attığımız ileri adım yarım kalırsa, her girişilen iş yarıda kesilirse, her iyi çabayı hep kötü bir gerileyiş izlerse!..

Mendes France söylemiş söyleyeceğini: «*Bir harbi kazanmak için plân yapıyoruz. Bir bina kurmak için plân yapıyoruz. İnsanları ve eşyayı, belli bir hedef uğrunda, en verimli şekilde kullanabilmek plân yapılmasına bağlıdır. Gelişmeye muhtaç ülkelerde, hem plân yapmak daha kolay, hem de plân ihtiyacı daha kesindir.*»

Köy Enstitüleri bütün kalkınma plânlarımızın başında yer almalı. Köy çocuklarını karanlıkta bırakan bir ülkede, hiçbir plân gerçekten bir başarı kazanamaz. O, olsa olsa bir uyutmaca, bir aldatmaca hesabıdır.

20 Nisan Salı, Bursa / YENİ BİR YAŞA GİRERKEN

Doğum günüm. Çocukken babam bu günlerde bir pasta getirirdi eve. İçinden ufacık bir altın liranın çıktığı bir pasta. Düş gibi geliyor şimdi. Doğum günlerini niye kutlarlar acaba? Yılların geçişinde sevinilecek bir şey var mı? Rastlantı oldu bu gece, kalabalık bir arkadaş grubuyla bir gazinoda toplandık. Çoğunu belki bir daha göremeyeceğim. Yaşamın her adımında yeni yüzler görüyoruz, eski yüzleri unutuyoruz. Bu kaçınılmaz bir gerçek. Sanki yeni yaşımı kutluyor gibiydik. Çevremdekiler hep benden genç. Ne garip! Bir süre çevremizdekiler hep bizden yaşlı oluyor, bir yalnızlık duyuyorsunuz. Sonra günü geliyor, çevremizdekiler hep bizden genç oluyor. Bu defa yeni bir yalnızlığın içine düşüyorsunuz. Hem de daha acı bir yalnızlığın...

Yaşdönümlerini kişi tek başına yaşamalı. Yaşam da tek başına geçiliyor baştanbaşa. En yakınlarınız bile çoğu kez uzağınızda. Kendiniz bile... Beş yıl önceki 20 Nisan gününü düşünüyorum. Paris'teydim. Sokak sokak dolaştım. Bir şey arar gibiydim. Yitirilen bulunamayacak şeyleri. Nerde olursam olayım, kiminle olursam olayım, bir yalnızlık yaratığı var içimde. Uyuyor, uyuyor, öldü sanıyorum, bakıyorum, umulmadık bir günde diriliveriyor.

21 Nisan Çarşamba / DÜZEN SANATÇISI

Aydemir'in «Tek Adam»ını okuyorum. Bilmediğim çok şey var sanmıştım. Oysa kitapta anlatılanlar bana hiç de yabancı değil. Bunları daha önce okumuştum, duymuştum. Aydemir «yeni» şeyler söylemiyor. Atatürk için başarılı bir «derleme» yapmış. Güzel yazıyor, ilgiyle okutuyor yapıtını. Tek Adam'ın üç cildini bitirmeden rahatlayamaz insan. Kalın kalın ki-

taplar. Aydemir, Ata'ya «bir mantık adamı» diyor. «Bir düzen sanatçısı» diyor. Düzen sanatçısı... İlginç bir söz.

24 Nisan Cumartesi / DUVAR GAZETESİ

«Açım çıplağım dersin anlamaz anlamaz
Anlamaz sorar hâlâ nece dediğin»

Dağlarca'nın yeni bir şiiri. Geçen gün Kitap'da okumuştu, bir kâğıda yazmışım... Duvar Gazetesi'nin ileriki sayılarında yer alacak. Bugünlerde Dağlarca toplum sorunlarını şiir diline kazandırmakta öylesine hırslı ki! Türk toplumunun dertleri, acıları mısralarında en kalıcı nitelikleriyle yerleşiyor. Dillerde gezecek, unutulmayacak, halkın malı olacak mısralar bunlar.

«Varacaksın dağlara bağıracaksın dağlardan
Ulaşır belki kulağına böylece dediğin»

Binlerce şiir yazdıktan sonra böylesine yalınlığa varılır ancak. Kolay şiir değil bunlar. Kolay gibi görünen «zor» şiirler.

Şiirin adı yok henüz. Bir iki kıtasını daha yazacağım buraya:

«Hepsi birden söylense alda, yeşilde, sarıda,
morda, hep
Oynatır yeryüzünü türkülerce dediğin.
Ben vuracağım, sen vuracaksın, o vuracak.
Böyle olur kardaş imece dediğin»

Duvar Gazetesi binlerce kişiye sesleniyor. Nasıl yaklaşıyorlar, defterlerine yazıyorlar, yüksek sesle okuyorlar! Nasıl çekine çekine gelip birşeyler soru-

yorlar! Ortak düşünceler, dertler, korkular, umutlar, sevinçler, hepsi ortak... Dağlarca'nın mısraları umulmadık bir tokat gibi çarpıyor yüzlerine.

26 Temmuz Pazartesi / GEÇMİŞİN KUŞLARI

Bir öyküyü taşıyorum iki yıldır içimde. Kâğıt üstüne de döktüğüm oldu. Bitirdim, temize çektim, sonra attım bir yana. O öyküyü yeniden kuruyorum bu akşamüstü. Göz alabildiğince yeşillik. Sessiz, kimsesiz. Güneş batmak üzere. Kuşlar geçiyor sürü sürü. Bunlar benim kuşlarım işte. O bir türlü bitmeyen öykünün kuşları. Alçaktan uçup geçiyorlar. Kanat çırpışları hep aynı sesi çıkarır. Burada da, İstanbul'da da, Ankara'da da, Stuttgart'da da, Paris'te de. Stuttgart'da beşinci katın pencerelerine sürünürcesine geçerlerdi. Burada da ağaçlara konacakmış gibi iniveriyorlar, sonra geçip gidiyorlar. Bunlar bitmeyen Akşam Kuşları öykümün kahramanları. Hep geçmişi getirirler bana. Açarlar önümsıra geçmiş yılların tozlu yapraklarını. Öyküyü yeniden yazmalı. Geçmişe eğilen bir öykü. Geçmişte ne var? Hiç. Gerçekten bir şey yok beni çekecek, bağlayacak. Özlem falan da duymam geçmişe. Ama akşam kuşları getiriyorlar çocukluğumun acılı akşamlarını. Hep getirirler. Ben hep düşünürüm. Akşam Kuşları öyküsünü yazmayı. Yazamam. Dünyada her şey benden uzak şimdi. Sanki bir adacıkta bırakılmışım. Öylesine koyu bir yalnızlık içinde. Bir kuşlar var çevremde. Yazılmamış bir öyküyü hatırlatan kuşlar var.

1 Ağustos Pazar, Çanakkale / ALAIN-FOURNIER'Yİ HATIRLAMA

Alain Fournier, benim ilkgençlik arkadaşım. Büyük Meaulnes'ü kaç kez okumuştum! «Dostum Ala-

in-Fournier» yazısını yazdığım karlı günü hep hatırlarım. Bir eski defterin soluk yaprağına Alain-Fournier'nin bir mektubundan bazı parçalar çevirmiştim. Çok yıllar önce. Kopuk bir sayfa, bir kitabın içinden fırlayıp çıktı karşıma. Kimbilir nerden, ne zaman çevirdim bu satırları? Belli, okumak için Paris'e geldiğinde yazmış. Ya kızkardeşine, ya arkadaşına, ya da kendi kendine: «*Merhametim yüzünden hep acı çektim. Daha on iki yaşımda duydum bu acıyı. Paris'e dönüşümde indiğim otel odasında, açık çantamın içinden çıkardığım her şey bırakılmış, yaralı kalbimin bir parçasıydı. O eşyaları yerleştiren ele, düşünceye, onun tatlılığına, fakirliğine ne kadar acıyordum. Trende vakit geçirmek için aldığım gazeteleri okumak bana nasıl sıkıntı vermişti! Bütün bu gülüp geçilen şeyler, zavallıydı, çirkindi, hüzünlüydü. Sonra bütün geride bıraktıklarımı, dinlemem gereken bütün sözleri, karşılık vermem gereken bütün öpüşleri, hayatımdaki bütün yanlışlıkları birer birer hatırlıyordum. Bütün yeteri kadar bakmadıklarımı, dokunmadıklarımı hayal ediyordum. Ama şimdi artık çok geçti.*»

Özlemişim Alain-Fournier'yi. Burada kitap mitap yok. Eve döner dönmez Büyük Meaulnes'ü yeniden karıştıracağım, yirmi yıl kadar önce altını çizdiğim satırları, işaretlediğim sayfaları okuyacağım. Acaba o günlerin insanını bulabilecek miyim içimde? Belli değil orası.

7 Ağustos Cuma, Çanakkale / ÇANAKKALE'DE İÇLENMELER

Çanakkale. Kendimi Boğaziçi'nde sandım birden. Şehir Klübü'nün bahçesi, sanki Bebek'te bir kıyı gazinosu. Karşıda Gelibolu Yarımadası. Kişi, burada kanlı savaşların geçtiğini düşünemiyor ne yapsa. Nasıl o koca koca savaş gemileri gelmişler, ateş püskürmüşler, yanmışlar, batmışlar! İnanmak güç. Oy-

sa nereye baksam elli yıl önceki savaşın anılarını görüyorum: Yazılar, anıtlar... Kordonboyu'ndan birbirinden çekici, genç kızlar geçiyor. Yanmışlar hepsi de. Kolkola yürüyorlar, durup denize bakıyorlar, kanepelerde oturuyorlar. Haftalarca süren bir yorgunluk var üzerimde. Kafam, kalbim uyuşmuş. Duygusuz kalmış gibiyim. Tek bir yazı yazmadım haftalardır. Bir bıkkınlık vardı içimde. Eski yazılarımı okurken şaşıyordum. Ne gereği var yazmanın, geleceğe birşeyler bırakmak istemenin? Bir süre önce yüzlerce gencin ortasındaydım. Yurdun her yanından gelen bir sürü genç. Hangisi ilgili edebiyatla, sanatla? Yüzde on bile değil. Şairler, öykücüler duygularının, düşünlerinin en gizli yönlerini satır satır koparıp döküyorlar ortaya. Ama bakan kim, gören kim, anlayan duyan kim? Yıllarca boşuna çabalamışız, boş yere yormuşuz kendimizi... Çanakkale bugün sıcak. Bira bardakları gelip gidiyor. Soğuk biralar dağıtmıyor «efkâr»ı!

8 Ağustos Pazar / KENTİM BENİM...

İstanbul'u bıraktığım gibi buldum. Bir iki yeraltı geçidi yapılmış, o kadar. Hep o bildik kentim benim. Kendimi ancak bu kentin sokaklarında bulabilirim. Başka nereye gitsem, dağılıyorum. Başka kentlerde yazı yazamam gibi geliyor bana. Benim öykücülüğüm İstanbul'un sınırları içinde. Gitmeliyim bir uzak kahveye, bir vapura binip açılmalıyım, yabancı sokaklarda yürümeliyim, birşeyler duymalı, birşeyler anlamalıyım...

Ataköy plâjında yanık derili insanlar transistör çalıyorlar, top oynuyorlar, kırıştırıyorlar, uyuyorlar, tost yiyorlar. Herkes birşeyler yapıyor kendi evreninde. Hepsi güneş altında. Bir benim gölgede uzanan. Sevmiyorum güneşi. Her şeyi gereğinden çok çı-

rılçıplak gösteriyor. Bu kadar çok aydınlıkta görülecek neyimiz var?

9 Ağustos Pazartesi / EDEBİYATA DÖNEN DOST

Dergiler birikmiş masamda. Eylem, Hisar, Varlık, Yeditepe, Preuve, Candide... Ne çok yazı var okunacak, ne çok konu var üzerinde durup düşünecek! Fahir Onger on yıl sonra yeniden edebiyata dönmüş. Sait Faik için ilginç bir yazısı var Eylem'de. Fahir'in 1943-1950 yıllarını düşünüyorum. Gece-gündüz edebiyat konuları tartışırdık. Kahvelerde, sokaklarda, evlerde. Sonra Fahir bıraktı yazı yazmayı. Gitti başka işlere girişti. Gidiş o gidiş. Ayrı evrenlere düşmüş gibi olduk. Yabancılaştık sanki. On yıl yazı alanından kopmak, kopabilmek. Güç iş. Ama on yıllık bir kopuştan sonra aynı istekle, aynı güçle yazı alanına dönebilmek, o daha güç. Bir iki ay elime kalem almadım, nasıl yazı yazılır unuttum sanki. Bir de yıllar geçmiş olsaydı!

Fahir Onger, Elit kahvesinde Sait Faik'le konuşmuştu 1950'den önce. Fahir'in bir sorusuna Sait ne güzel karşılık vermiş: «Ben oldukça cahil bir yazıcıyım. Bu suali anlayamadım dersem inanın bana. İnsan problemini hikâyelerimde nasıl poze ediyorum, ne bileyim? Bundan maksat neden hep düşkün, zayıf, cemiyetle bağdaşamayan insanları yazıyorsun? ise, belki de kimsenin alâkasını celbedemedikleri için, derim. Hareket noktamız insandır. Dünya görüşüme gelince: Fransız büyük ihtilâlinden beri insanların söyledikleri Hürriyet, Müsavat, Adalet'le idare edilen bir dünya görüşüne âşığım. Elbette ki istismarsız, mes'ut, müsavi hür bir insanlık dünyası isterim.»

Sait başka bir yerde de: «Reaksiyoner, geri olmadıktan sonra, endividüel olmaktan korkmuyorum.» demiş. Hepimizi düşündürecek bir söz. Türlü yönler-

den ele alınacak değerde. Bireyci olmak, gerici olmak değil elbet. Ama bencil bireycilik, gericilikten de tehlikeli sayılmaz mı? Sait, sanatçının yazarın yaratıcı bireyciliğinden sözediyor. Çıkarcının, para babasının, onun bunun sırtından geçinenin bireyciliğinden çok başka bir şey bu...

11 Ağustos Çarşamba / POLİTİKASIZ EDEBİYAT DERKEN

Hisar dergisinde «Edebiyat ve Politika» başlıklı bir yazı. Gültekin Samanoğlu, yazarlarımızın politikayla ilgilendiklerinden yakınıyor. Vigorelli'nin şu sözünü yazısına başlık yapmış: «Edebiyatı politikanın boyunduruğundan kurtarmak gerekir.» Samanoğlu'na göre, öykülerimiz, romanlarımız, oyunlarımız hep politika kokuyormuş. Öykücülükten fıkra yazarlığına geçenler politikanın içine düşmüşler hep. Şairler, oyun yazarları, kısacası tüm edebiyatçılar, politikacılar gibi düşünüp yazmaya başlamışlar. Dağlarca'nın «Yeryağ» şiirini ele alıyor. Doğru bulmuyor petrol konusunun şiire girmesini! «İdeoloji cambazlarıyle politika bezirgânlarının dillerine pelesenk ederek, tertemiz yuvalarımıza saldıkları koku: Petrol» diyor Samanoğlu. Ne istiyor? Şair, öykücü, oyun yazarı yaşam sorunlarına eğilmesin, yapıtlarına çevresini yansıtmasın, çağının eğilimlerini, renklerini vermesin!.. Olacak şey değil bu. Bugün Türkiye bir dönemeçte. Bu dönemeçten başarıyla geçmek zorunda. Yazarı, sanatçısı aydını, emekçisi, köylüsü, kentlisi bu «var olmak, yok olmak» savaşının içinde. Uygar bir acunda Türk ulusunun kendine yakışan bir yer alıp almaması, konu bu. Şairler, öykücüler her şeyden önce sanatçılıklarını korumak, politikanın, gündelik çıkarların borazanı olmamak zorundadır elbet. Ama bu şairlerin, öykücülerin, sanatçıların herkesten da-

ha uyanık, ileriyi gören, gerçekleri anlayan bir yurttaş olmalarını engelleyemez. Sanatçılar, toplumun sözcüleridir. Onların bildirilerine kulak vermeli. Politika değildir o şiirler, o yazılar. Topluma sunulan birer bildiridir onlar, uyanmaya, ayağa kalkmaya, tetikte durmaya bir çağrıdır. Ne demiş Dağlarca, o Yeryağ şiirinde: «Ama bırakmazlar, kendi yeryağlarını on katına satmak için — Hasır şapkalı sömürgenleri yeryüzünün, iğrenç, pis — Boğulduğum bu karanlıkta kükrediğimi duymuyor musunuz — Bir depremle ha taştım, ha taşacağım kardaşlar». Yazarlara, şairlere kimse karışamaz. Kimse onlara, «ille politikayla uğraşacaksın» diyemediği gibi, «politikayla asla ilgilenmeyeceksin» de diyemez. Yapılacak iş, o bildirilere kulak kabartmak, o bildirilerin sakladığı anlamı duymaya çalışmak.

12 Ağustos Perşembe / BİR AHLÂK İLKESİ

Kennedy'nin bir sözünü yazmışım not defterime: «Bir insan şahsına gelecek her türlü sonuçlara, engellere, tehlikelere ve baskılara rağmen yapması gereken işi yapar. Bu insan varlığının temeli olan bir ahlâk ilkesidir.» Bir toplum düşünün: Her kişisi «şahsına gelecek her türlü sonuçlara, engellere, tehlikelere, baskılara rağmen yapması gereken işi» yapıyor, insanlığın bu temel ilkesine uyuyor! Uygarlık düzeyinde nerelere varır o toplum? Düşlere götürüyor insanı. Pek az mı böyleleri? Yok, yok, çıkıyor arada. Kennedy'nin kendisi bu temel ahlâk ilkesinin canlı örneği değil miydi? Yapması gereken işi yaptı. Sonuna dek, ölüme dek...

13 Ağustos Cuma / BİLGİSİZLİĞİ SEVENLERE

Vigny, Günlük'ünde: «Halk, bilgisizliği sever» de-

miş. Halkı bilgisiz bırakmak çabasında olanlar bu sözü seveceklerdir elbet!

17 Ağustos Salı / SONSUZ YAŞAYANLAR

Balzac, sevgilisi Madam Hanska'ya şöyle yazmış! «Dört kişinin sonsuz bir yaşamı olacak. Napolyon, Cuvier, O'Connel bir de ben.» Napolyon'un kimliği ortada. Komutan olarak, devrimci adımlar atan bir önder olarak insanlık tarihinde hep anılacak. Cuvier ile O'Connel'i tanıyor musunuz? Açtım Larousse'u baktım. Cuvier bir hayvanat bilgini imiş. O'Connel ise İrlandalı bir politikacı. Balzac'a göre sonsuz bir yaşamları olacak kişiler bunlarmış! Anlaşılıyor, Balzac'ın yaşadığı çağda İrlanda başkaldırışının kahramanı imiş bu O'Connel. Bilim alanında ileri adımlar atmış bu Cuvier. Ama bugün ancak Ansiklopedilerde yaşıyor adları. Balzac kendisini de sonsuz bir yaşama sahip kişiler arasında saymış. Yanılmış mı? Kendisi için hayır, ama öteki iki kişi için evet. «İnsanlık Güldürüsü» ile bir evren yarattığını söylüyor bir mektubunda. Açın bir romanını, o evrenin bir köşesinden girersiniz içine, başlarsınız o çağda soluk almaya. Bugünlerde Billy'nin «Balzac'ın Hayatı» yeniden basıldı. Tatlı bir kitaptır bu. Yıllar önce okumuştum. Bir daha, bir daha okuyabilirim. Herhangi bir sayfasını açıp Balzac'ın yaşamına karışabilirim.

18 Ağustos Çarşamba / İÇKİ SOFRASINDA

Aksaray'da sıra sıra içkili lokantalar. Sanki İstanbul değil burası, bir Anadolu kentinin içi. Ne çok doluyor içkili yerler? Havuzlarda fıskıyeler, radyolarda türküler. Bir masa başında uzun bir ayrılığın acısını çıkarıyoruz. İki şair, bir eleştirmeci dostla. Şair-

ler tartışıyorlar. Anlamsız şiir dünyada modasını geçirmedi diyor biri. Bizde de anlamsız şiir yazılıyor hep. Bunaltıları yansıtan anlamsız şiirler! Nerde kaldı anlamsızlık? Durmaksızın bunaltı yansıtan bir şiirde tek anlamdan başka anlam mı kalır?

Özlemişim sanatçı dostlarla oturup içmeyi, tartışmayı. Çok yıllar önceye gidiyorum arada. Sanki on yıl, on beş yıl öncesindeymişim gibi. Yanımdakilerle hep böyle oturur içerdik, hep böyle tartışırdık. Bakıyorum, heyecanlar, duygulanmalar, kızgınlıklar değişmemiş pek. Tek ayrımı, bir yaşlılık, bir kopuş var içlerimizde. En sevinçli anımızda birden durgunlaşıvermemiz bundan işte.

19 Ağustos Perşembe / FİKRET'TEN KALAN...

Elli yıl olmuş Tevfik Fikret öleli. Mezarı başında toplanıp konuşacaklar bugün. Aşiyan Müzesi'ni gezecekler. Bir mezarın çevresinde toplanıp konuşmayı anlamıyorum. Hoşuma gitmiyor mezarlıklar. İyisi, şiirlerini okumalı yeniden. Çoğu anlaşılmaz olmuş. Sözcüklere bakarak şiir okumak da tatsız. A. Kadir, Fikret'in şiirlerini yeniden yazıyor. «Tarihi Kadim»ini, «Eski Çağ Tarihi» adıyle yayınladı bile. Tümünü okumadım daha. Tek-tük parçaları hoşuma gitmedi değil. Ama bu şiirler Fikret'ten çok Kadir'in olmuş. Yer yer anlamca ayrımlar bile var. Gene de yararlı bir deneme. Bugünkü kuşaklar nasıl anlasınlar o koyu Osmanlıca mısraları? «Şermin»deki şiirler sanki başka bir Fikret'in kaleminden çıkmış! Ne olurdu tüm şiirlerini böyle yazsaydı. Kadir'in çeviriciliğine gerek olmazdı o zaman!.. «Millet Şarkısı», «Rücû», «Hân-ı Yağma», «Ferda», «Halûk», «Doksan Beşe Doğru»... Hepsi heyecan veriyor insana. Bezginlik değil, tersine birşeyler yapmak isteği uyandırıyor. «Bir gün yapacak fen şu siyah toprağı altın — Her şey

olacak kudret-i irfanla inandım» derken, «Şeytan da biziz, cin de, ne şeytan ne melek var — Dünya dönecek cennete insanla inandım» derken bu inancı elle tutulurcasına duyuyoruz. Fikret'in gücü bu inançta işte. Yarına da öyle kalacak.

50 yıl olmuş öleli. Bir gün gitmeli Aşiyan'a. Ne diyordu geçenlerde Tevfik Fikret Derneği Başkanı Prof. Ertaylan: «Aşiyan Müzesi yalnız Fikret'e ait olmalı.» Doğru bir görüş. Hamid'in, öteki şairlerin, yazarların ne işi var Aşiyan'da? Yer mi yok, Tanzimat ve Servet-i Fünun şair ve yazarları için? Evet gitmeli, gezmeli Aşiyan'ı. Hem de yakın bir zamanda.

21 Ağustos Cumartesi / SEÇİM, SEÇEBİLMEKTİR

Seçimler. Seçimler. Seçimler. Adaydan geçilmiyor ortalıkta. Altı partinin binlerce milletvekili adayı var. Böylelerini önce bir test sınavından geçirmeli. Zekâlarını, bilgilerini, yurtseverliklerini ölçmeli. Neler duyacağız seçim konuşmalarında? Ne saçmalar! Yüzde yetmişi karanlıklar içinde yaşayan seçmenlerimizin bizlere aydınlık yol çizmelerini umuyoruz. Ne yazmış Michelet, «Politikanın birinci bölümü nedir? Eğitim. İkincisi? Eğitim. Üçüncüsü? Gene eğitim.» Eğitim seferberliğinden geçirilmemiş bir ülkede oy verme özgürlüğü olsa ne çıkar, olmasa ne çıkar? Hitler boşuna dememiş: «Yığınların sevgisini kazanmak isterseniz, onlara en budalaca, en basit şeyleri söyleyin, yeter.» Bu söz, bizim için söylenmişe benziyor!

24 Ağustos Salı / ERENKÖY'DE YAZ...

Sıcak. Caddebostanından Erenköy istasyonuna kadar yürüdüm. Ceketim elimde. Tren köprüsünde bir süre durdum. Bir tren geçene kadar bekledim.

Geldi, geçti. Dumanlar önümsıra dağıldı. Yıllar önceye gittim. 1939 yazında buldum kendimi. Gene böyle, bu köprüde trenlerin geçişini seyrederdim. İstasyon kahvesinde öyküler yazardım. Sevi öyküleriydi hepsi. Bir esmer kız vardı bu yakınlarda bir köşkte oturan. Üvey annesi kardeşleriyle plâjdan gelirlerdi. Ne çok sıcaktı o yaz! Avrupa savaşı bekliyordu. Gazeteler her gün savaş sözü ederlerdi. Ama kimse ummazdı savaşı. Bir akşam radyoda duyuverdik savaşın çıktığını. Unutmam hiç o akşamı. Biz de sanki savaşa girecekmiş gibiydik. Bir iki gün sonra hepimizi askere alıverecekler sanmıştım. Yıllar geçti gitti işte. Kızlar, seviler, savaşlar, insanlar, masallar gibi. Tek gerçek şimdi benim Erenköy köprüsünde durduğum. Bu da masal olacak. İstasyon kahvesinde oturup bir çay içtim. Tren yolundan Suadiye'ye kadar yürüdüm. Her adımda eski bir anıyı çiğneyerek, eski bir anıyı öldürerek.

25 *Ağustos Çarşamba* / KENDİMİZLE DÖĞÜŞ

Necatigil'in «Divançe»si. Adını sevmedim hiç! Kitabı kasideler, gazeller diye iki bölüme ayırmış. Yapma bir ayırım. Şiirler ne kazanmış bundan? Kitabın adı, ne bileyim, örneğin «Çember» olsa ne değişirdi sanki? Çoğu tanıdık mısralar. Dergilerde okumuşum. Gariptir, dergideki şiirle kitaptaki şiir ayrı ayrı etkiler yapar. «Bir kişi ringte - Boğuşur yokken karşıda kimse» Necatigil'in şiirlerini okurken hep bu izlenimi duydum. Karşıda kimse yokken şair kendi kendine dövüşüyor. Birtakım gölgelerle, düşmanlarla, kendisiyle daha çok. Hep kendimizle döğüşmez miyiz? Necatigil hep imgeler dünyasında. O imgeler uydurma değil, gerçekten kopmuş, bu yüzden de okura yakın. «Korku Çiçekleri» gibi bir şiir unutulmaz kolayca: «Hep korku çiçekleri - Oldu saksılarımızı süs-

leyen» diyor Necatigil. «Vardığımız her çizgi bir duvar kesildi» diyor. «Ve güzeldir dünya - Yaşamayınca..» diyor.

«Divançe»yi Necatigil'in öteki kitaplarının yanına koydum. Sık sık uzanacağım, alıp okuyacağım bir yere. Kendimi sık sık şair dostumun evreninde duymaya, bulmaya çalışacağım. Böyle anlarım çok olacak.

27 Ağustos Cuma / EYLÜL'E DOĞRU

Yaz öldü. Güz ürpertir içimi. Eylül'e doğru huzursuzluk duyarım. İlkokul günlerinden kalma bir duygu bu. Eylül'de birşeyler olacakmış gibi gelir hep. Birşeyler. Okullar açılır, iş başı yapılır, üzülecek, korkulacak, çekinilecek şeyler. Savaşlar bile nedense hep Ağustos sonu, Eylül başında çıkmaz mı? Birinci ve ikinci dünya savaşları örneğin...

«Ayva sarı nar kırmızı sonbahar» demişti Tarancı. Neler yazılmadı güz için. Yağmurlar düşecek. Kara önlüklü kızlar yolları dolduracak. Trençkotlar giyilecek. İçimizde dışımızda birşeyler değişecek.

28 Ağustos Cumartesi / AYNALARIN GERÇEĞİ

Birşeyler değişecek. Hep değişecek birşeyler bulunur. Mevsimler gelir gider, anlamayız çoğu kez. Birden bir aynayla karşılaşırız. Yabancı biri bakar karşıdan. Geçmiş yaşamlarımıza karışmış biri, bizden biri. Bana «Berber Aynası»nı yazdıran bizim içimizdeki öteki biz. Nedense aynaları yalancı diye belletmişler bize. Öyle sanmak işimize gelmiş. Şairler yapmışlar bunu. İşte «Yaşamak Oyunu»nda Cavidan Tümerkan da bu yalanı sürdürmek isteğinde. «Neden sık sık bakarız aynalara - Bilir misin? - Kendimiz de-

ğiliz aradığımız - Bizden daha genç, daha güzel - Daha mutlu birisi.. - Bırakın aynalar yalan söylesin.» Söylemez ki! Nerde, söyleseydi, insanoğlu belki de daha iyi diyemeyeceğim, daha başka bir yaratık olurdu.

29 Ağustos Pazar / «MEVSİMLER NE ÇABUK GEÇİVERDİ»

Birikmiş dergilerden, gazetelerden işe yarar parçaları kesiyorum. Bir yazı, bir şiir, bir konuşma. Kitaplar, dergiler içinden çıkılmaz hal alıyor. Daha doğrusu gereksiz oluyor her şeyi saklamak, biriktirmek. «Hisar»da Külebi'nin bir konuşması var. «Süt» için sorular sormuşlar. «Eldesiz Çağrı»yı okumuş önce. «Öbür şiirlerim biraz beyazdır, biraz daha başka renktedir. Fakat bu siyah şiir» diyor. Akdan karaya doğru yürümüş şair yıllarla birlikte. «Yaşın etkisi?» demiş soruyu soran. «Tabii var ya.. Ben artık elli yaşıma yaklaştım. Gençliği kaybetmenin insanda büyük bir şeyi oluyor. Hiç gençliğimi kaybetmek istemiyorum.» Gözümün önüne on beş yıl öncesinin Külebi'si geldi birden. «Mevsimler ne çabuk geçiverdi - Unutmak unutmak unutmak» diye yazmıştı 1940' larda. 1965'de, yılların geçişini unutmaktan daha başka birşeyler yapmak gerek... Acı verdi, gençliği yitirmek istemeyen bir şairin aktan karaya doğru gidişi. Açtım «Süt»ü, okudum bazı şiirlerini. Hiç de karaya doğru gitmiyor. Aydınlık bir dünyası var Külebi'nin. Üzüntülere, hastalıklara, acılara karşı. «Bir uçurtma gelir uzaktan - Yorulmuş, ince, nazlı, - Gülüşler, haberler, hasretler - Gözyaşları içinde gizli.» Külebi'nin aydınlığı, o alacakaranlık üzüntülerin ardında beliriveriyor.

30 Ağustos Pazartesi / ADAY DOSTLARIM

Parti adayları belli oluyor. Yaşar Kemal, Mahmut Makal TİP listesinde yer almış. Liste başında değil, ortalarda. Naim Tirali, Reşat Titiz, Babür Ardahan gibi yazar ve gazeteci dostlar CHP listelerinde ön yerleri alamamışlar. Öte yandan Şükrü Koç, Kemal Yılmaz, Hayrettin Uysal en baştalar. Başarı gösterenler için seviniyor, öteki dostlar için üzülüyorum. Ahmet Muhip Dranas da AP listesinde Sinop'tan üçüncü aday! Dranas'ın Sinop'tan bu üçüncü adaylığı! Öncekiler DP'dendi, şimdiki AP'den. Ne çare, umutsuz bir adaylık gene.

AP aday listesinde edebiyatçı olarak bir Orhan Seyfi var, bir de Ahmet Muhip. Ne var ki biri seçilecek, biri seçilmeyecek. İkisi arasında şairlik yönünden büyük ayrım var, adaylık yönünden de o kadar olacak elbet!

2 Eylül Perşembe / YÜRÜRKEN...

Çok yürürdüm eskiden. Fatih'ten Taksim'e dek. Bir defa Kanlıca'dan Üsküdar'a yürümüştük bir şair arkadaşla. Şişli'den Emirgân'a yürüyüşler yaptığımız çok oldu. Bakıyorum gerilere, çok uzaklarda kaldı bu yürüyüşler. 1945'deydi, Sait Faik, Salâh Birsel, Behçet Necatigil, daha bir iki arkadaş Şişli, Mecidiyeköy, Levent, falan geçerek inmiştik Emirgân'a. Sait'in bir berber arkadaşı da vardı. Şiirden, öyküden söz açan konuşmalarımızı şaşkınlıkla dinliyordu. Şimdi İsveç'te yaşayan Lütfi Özkök bir ara Sait'le yüz metre koşusu yapmıştı. Tam geçeceği sıra Sait eteğine yapışarak kaptırmamıştı birinciliği!

Anıların saldırısı bu. Durdurmalı anıları. Ardı ardına geliyorlar üstüme. Nerde anılardaki insanlar? Sait nerde, Lütfi nerde? Bizler nerdeyiz? Sık sık kar-

şılaşıyoruz gene bir kısmımız. Ama o yirmi yıl önceki Behçet, Salâh, Oktay mı şimdikiler? Bir yabancılık, bir boşluk denizinde değil miyiz bir bakıma? Kendimize bile yabancı, değişik, uzak gelmiyor muyuz çoğu anılarımızda?

Cağaloğlu'ndan Taksim'e kadar yürüdüm bugün. Bunları düşündüm hep. Cağaloğlu, Sirkeci, Köprü, Galata, Yüksekkaldırım... Yok çıkmadım Yüksekkaldırımdan, Tünel ne güne duruyor! Yirmi yıl önce hoşlanırdım bu merdivenli yokuştan. İlkokul günlerimi yaşamak için isteyerek geçerdim burdan. Bugün karşıdan baktım yalnız. Kaldırımı kalmamış, adı kalmış. Tünel, Beyoğlu, Taksim. Sinemalar, resimler, yanık tenli kadınlar. Bir tek tanıdığa rastlamadım. Ne iyi! Bazan yalnızlığıma sıkı sıkı sarılmak gereğini duyuyorum. Kimse seslenmemeli, dokunmamalı bu yalnızlığa.

3 Eylül Cuma / YAZAR YAYINCILAR

Fethi Naci de yayıncı oldu. Ne çok yayıncısı var bu ülkenin! Öykücüsü, şairi, eleştirmecisi. Adlarını saysam birkaç satır tutar. Naci'nin Gerçek Yayınları'nın iki kitabı da ilginç. «Az Gelişmiş Ülkeler ve Sosyalizm» ve «Emperyalizm Nedir?». Yararlı kitaplar bunlar. İlki kapitalizmi, ikincisi emperyalizmi didik etmiş. Böyle kitaplar bir günde, bir gecede okunmaz, sindireceksin içine. Naci'nin kitapları satılacak, tutunacak. Sosyal konulardaki çalışmalardan sonra sıra edebiyata gelir nasıl olsa! Yazar olarak, yayıncı olarak edebiyat denen bir «nen» olduğunu hatırlar bir gün! Yalnız Naci mi? Edebiyatı unutan, gerilerde bırakan yazarlarımız, yayıncılarımız öyle çok ki!

4 Eylül Cumartesi / EDEBİYATSIZLIK

Edebiyatı seven kalmayacak bu gidişle. Bir şiir kitabıyla, bir öyküyle başbaşa saatlerini geçirenler parmakla sayılıyor. Yayıncılar basmıyorlar edebiyat yapıtlarını. Nerde on beş yıl öncenin öyküleri, şiirleri! O öyküleri, şiirleri yazanlar! «Ama nerde bıldır yağan kar şimdi?» demiş Villon.

Nerde! Bir tek sözcük bazan ne çok anlamlı oluyor.

ESKİ TÜFEKLER

Tatsız işler. Üzüntülü davranışlar. Çeyrek yüzyıl önce üç beş yazı yazmışlar toplumculuğu tekellerine almışlar! Yalnız kendileri var, yalnız. Toplumculuğun gelişmesinde belki en az yararlı çaba onlarınki. Bugün gölge etmeseler toplumculuk geniş bir yayılma gösterecek. Ama onlar, o «eski tüfekler» her yerde, her anda kendilerini öne atacaklar. Sözde emekçiden yanalar, ama bir fırsatını bulmasınlar, iterler kakarlar onları ön yerleri kapıverirler.

Bu konuları gerçek anlamlarını çizerek ele almak, duyurmak gerek. Ama seçim gürültü patırdısı arasında olmaz. Seçimlerden sonraya bırakmalı eski tüfekler konusunu...

5 Eylül Pazar / YARIM ÖYKÜLER

Yırtık bir zarfın içinde yarım kalan öyküler. Kimi yirmi yıl geride, kimi bir iki ay. Bir sayfa, beş sayfa, yirmi, otuz sayfa. Bir tanesi gezilerden söz açmış. Bir başkası düşsüz kalan insanlardan. Çocuklardan, kadınlardan, yaşlılardan... Yarım kalan öyküler, yaşantısı yarıda kesilmiş insanlar gibi. Varoluş neden-

lerini yitirmişler. Anlamdan yoksun kalmışlar. Okuyorum okuyorum o günlerdeki kendimi diriltemiyorum içimde. Bunlar, o yıllardaki ben'i yansıtıyor. Ama o, şimdiki «ben»e çok yabancı. Bu öyküleri yeniden yazmalıyım, değişik bir kişilik kazanırlar böylece. Ama hiçbir zaman o günlerdeki anlamlarını bulamayacaklar. Sarı defterler, kâğıtlar. Kopuk sayfalar. Kıyamıyorum kâğıt sepetine atmaya. Kimbilir kaç kez açtım, baktım, sonra çekmeceye tıktım acele. Geçmişteki yazıları bırakmalı bir yana, onlar o günlerdeki kişiliğimizin ürünleri. Şimdi başkayız biz. O yarım kalmış öyküler de geçmişteki bir başkasının...

DÜŞLERİN GEREĞİ

«Gerçek bir yaşam olmayınca, onun yerini düşler alır.» Çehov'un «Martı»sındaki bu cümle nice nice yapıtlara bedel...

6 Eylül Pazartesi / İŞTE İNSAN

«Bana barsağı düğümlenmiş bir zavallıyı getirdikleri zaman neler duyduğumu nasıl anlatabilirim? Yüzlerce mil içinde ona yardım edebilecek tek insan ben'im. Ben burda olduğum için ve dostlarımın yardımıyle gerekli malzemeleri bulabildiğim için bu hasta kurtulabilir. Ondan önce gelen benzerleri gibi, ya da ondan sonra başka çeşit ıstıraplar içine düşmüş olarak gelecek başka hastalar gibi onu da kurtarabilirim. Sadece hayatını mı demek istiyorum? Hayır. Hepimiz öleceğiz... Ben onu ıstıraplı günlerinden kurtarabilirim. İşte benim eriştiğim, her gün tazelenen mutluluk bu. Istırap ölümden de korkunç bir tanrıdır.»

Dr. Schweitzer 90 yaşında öldü. Eski bir gazete

kesiğinden okuyorum bu parçayı. «Istırap ölümden bile korkunç bir tanrıdır». Dünya üstünde öyle çok acı var ki! Yıllarını Lambarané'de geçirdi Dr. Schweitzer. Her gün tazelenen bir mutluluk içinde. Bir ermiş kişiliğiyle yaşadı, bir ermiş kişiliğiyle insanlığın geçmişinde yer alacak.

Bir arkadaşı, Dr. Joy onun için yazdığı bir yazıda, «dünyanın en büyük insanı» demiş. Dr. Joy: «Bana uzun bir mektup yazdı. Bundan sonra kendisi için böyle iri sözler kullanılmamasına dikkat etmemi söylüyordu. «Yeryüzünde en büyük insanın kim olduğunu bilebilir miyiz? Tanrıya göre yeryüzünün en büyük insanı belki de aklımıza hiç gelmeyen alçakgönüllü bir kimsedir. Bense, bana verilmiş yetenekleri en iyi biçimde kullanmaya çalışmış bir insanım diyordu.» diye yazıyor.

Dr. Schweitzer yüzyılımızın hiç kuşkusuz en büyük insanı. Büyüğü bir yana bırakalım isteğine uyarak, yüzyılımızın tek gerçek «insan»ı.

HIRSIZIN FELSEFESİ

İki milyonluk hırsızlığın kahramanlarından biri demiş ki: «Otuz milyonun yüzde doksanı benim yaptığım işi yapmak için can atardı.» Ya da buna benzer bir şey. Korkunç bir söz bu. Yüzde doksanımız ter dökmeden zengin olmak isteğinde, öyle mi? Böyleleri pek çok, ama yüzde doksan? Ama bay hırsız sağına bakmış, hep açıktan para kazanmak heveslileri, soluna bakmış oturduğu yerde milyon vuranlar. O da bankayı soymaya kalkmış, soymuş da... Bu tek cümle Balzac gibi bir romancıya birkaç ciltlik yapıt kazandırırdı.

8 Eylül Çarşamba / KARİKATÜR İNSANLAR

Bir Avrupa kentinde Daumier'nin sergisini gezmiştim. 1834'de yaptığı bir karikatürde kral Louis Philippe ile Talleyrand'ı yermiş. Karikatürün alt yazısı şöyle: «Romalı kâhinler birbirlerine gülmeden bakamazlardı. Zamanımızda da böyle iki soytarı tanıyoruz.» Karikatürde Romalı kâhinlerin birbirlerinin acayip kılıklarına bakarak kıs kıs gülmeleri gösteriliyordu. Daumier, çağının kralıyle, gene çağının ünlü hacıyatmazının ne mal olduklarını ortaya koyuvermişti. «Birbirlerine gülmeden bakamazlar». Ama başkaları saygı gösterecek, eğilecek, boyun kıracak, sözlerini dinleyecek, korkacak, ürkecek, sevecek de üstelik!.. Ama onlar birbirlerini tanırlar, o cafcaflı hallerine, o irikıyım yürüyüşlerine bakıp bakıp kıs kıs gülerler. Daumier «zamanımızda da böyle iki soytarı tanıyoruz» demiş. Ya şimdi, çevremizde, politika alanında birbirlerine gülmeden bakamayan nice nice soytarılar var. Adlarını saymakla bitmez.

10 Eylül Cuma / AÇLARIN SAVAŞI

Pakistan'la Hindistan savaşta. Gözümün önüne milyonlar milyonlar dolusu aç, sefil, perişan kadınlar, erkekler, çocuklar geliyor. Böyleyken şunun bunun verdiği silâhları almışlar ellerine, birbirlerine kıyıyorlar. Belki içinde olunca başka türlü görünür bu, ama uzaktan gülünç geliyor, acınacak derecede gülünç. İngiliz, Amerikan silâhı ellerinde, atılmışlar birbirlerinin üzerine. Uçaklar düşüyor, tutsaklar alınıyor, kentler bombalanıyor. Gandhi, Nehru, Cinnah yaşasalar böyle mi olurdu acaba? O barışsever Nehru ölünce mi Hintliler birden savaşçıl kesildiler? Aç, sefil çıplak yığınları döğüştüreceksin ki yaşamın bir anlamı olduğuna inansınlar, eski durumlarını arasınlar.

12 Eylül Pazar / GİGLİ'Lİ SABAH...

Gigli'nin plâklarını ardı ardına dinliyorum. Napoli halk şarkıları, opera aryaları, hafif parçalar. Tatlı bir sabah. Esinti yok havada. Her şey temiz, her şey içtenlikle dolu. Bütün insanlar iyi, olaylar mutluluklara gebe, sevinçler elle tutulacak kadar yakında. Bizet'nin İnci Avcıları'ndan bir parçayı arka arkaya dinledim birkaç kez. Düşlere sürüklüyor kişiyi. Gazetelerde tatsız haberler. Nedense hep de çirkin haberler manşet çekilir. İyi bir haber vermek geleneği yerleşmemiş gazeteciliğe. İnsanları hep üzecekler, korkutacaklar, heyecan içinde yaşatacaklar. Cinayet, savaş, hırsızlık, küfür... Ama Levent sabahı öylesine duru, öylesine güzel. Atıyorum bir yana gazetelerin tümünü. Bugün gazete okumayacağım. Yitireceğim bir şey yok nasıl olsa!

13 Eylül Pazartesi / SÖMÜRÜCÜ MOLIÉRE!

Giderek, Molière'i bile Batı sömürgeciliğinin bir temsilcisi saymaya başladılar! Bir Cezayir yazarı böyle demiş: «Bizim için Molière, General Bugeaud'dan daha tehlikeliydi.» Batı uygarlığının sömürgeci yanları sanki yeni ortaya çıkmış gibi, yazan yazana, söyleyen söyleyene! Sömürülmeye lâyık olmamalı. Sömürülecek durumdaki toplumlar suçu kendilerinde bulmalı, Molière'de, Bugeaud'da değil.

Yön dergisinde S. Eyüboğlu, «Milli Kültür ve Batı Kültürü ile İlişkiler» konusunda açılan soruşturmaya şu karşılığı vermiş: «Batı kültürünün Batı emperyalizminin âleti olduğu, sömürücülerin ekmeğine yağ sürdüğü düşüncesine katılamıyorum. Batı devletleri emperyalizmin de sömürgeciliğin de daniskasını kurmuş olmakla beraber her ikisini kökünden sarsıp yıkacak düşünce de yalnız Batı'da gelişmiş

ve dünyaya oradan yayılmıştır. Başka bir uyanma yolu bulmadan Batı kültürüne karşı kuşku uyandırmak bu kültürü insan sömürenlerin bir yemi gibi göstermek ne kazandırır bize?»

Batı kültürünü «tek dişi kalmış canavar» sayanlar aşırı sağcı yazarlar, şairlerdi şimdiye dek. Bakıyorum, yeni yeni gelişen sol düşüncenin bazı temsilcileri de onların yolundan yürümeye başladı! Neyse ki bir Eyüboğlu çıkıyor da bu karmakarışıklık arasında doğru yolu belirtiyor.

14 Eylül Salı / ADAMO'LU EVREN

Bir akşam yemeği. Bir, iki, üç, dört şair arkadaş. Eşlerimiz. Aydınlık bir oda, içkiler, mezelerle dolu bir sofra. Duvarda sıra sıra kitaplar. Yan odada oynayan çocuklarımız. Konuşmalar, gülüşler. Yıllardır görmediğim bir şair dostu seyrediyorum. Dinliyorum anlattıklarını. Kaç yıl geçti aradan? Bir, on yıl var. Değişmemiş pek. Şiirlerinde ülserinden sözediyor sık sık. Ünlü bir şair hâlâ. Genç kuşak şairlerine önem verildiği, kendi kuşağının unutulmaya başladığı kanısında. Değil oysa. Yalnızlık içinde geçen aylarda, yıllarında kurmuş bunları. Bugüne dek yazdıkları yeter adını gelecek kuşakların anmasına. Heyecanlı, telâşlı, sanki birşeyler gelecek, birşeyler bekleniyor, birşeyler elden kaçacak. Öteki şairler kendi aralarında konuşuyorlar. İçkilerimizi içiyoruz. Şakalar, takılmalar. Arada bir uzaklaşıyorum kendimden. Çevremdekileri de beraberimde alıp yılların gerisine gidiyorum. Gene aynı ev sahipleri, aynı şairlerle birlikte başka sofralarda oturuyoruz. Değişen ne var sanki? Bir şey yok diyeceğim nerdeyse. Ama yan odadan Ortaokul çağlarındaki çocuklarımızın sesleri. Çaldıkları plâklar. Adamo, Presley, Halliday... Gidemeyiz artık geçmişteki kişiliklere. Çakılıyoruz bu

ânın içinde. Çocuklar büyüyor, yabancıyız onların evrenlerine, Adamo'larına... Babalarımız da bizimkine yabancı değil miydi? Beylik düşünceler yakışmıyor bu akşama. Şiir, sanat, politika tartışmalarına. Ama ne var ki yaşam denen şey, öyle beylik, öyle beylik ki!

15 Eylül Çarşamba / «GIDE NE ÂLEMDE?»

1 Eylül 1944'de Geçici Fransız Hükümetinin Başbakanı General de Gaulle, romancı François Mauriac'ı Başbakanlıkta yemeğe çağırıyor. Fransa, Alman boyunduruğundan yeni kurtulmuştur. Savaş sürüp gitmekte, sonucun ne olacağı bilinmemektedir. Mauriac yemeğe giderken de, Gaulle'le neler konuşacağını düşünüyor. Fransa nasıl kalkınacak? Yarınki Avrupa nasıl olacak? Yığın yığın sorun... General, yazarla karşılaşınca politikayı bir yana bırakıyor, ona Gide'i soruyor! «André Gide ne âlemde?» diyor. De Gaulle'ün kafasındaki sorunlar bunlar. «Gide ne yapıyor?» 1944 yılının Eylül ayında Fransa'nın kurtarıcısının kafasındaki düşüncelerden biri bu işte.

Hangi parti lideri seçim kampanyası için gittiği Muğla'da «Halikarnas Balıkçısı ne âlemde?» diye soruyor. Ya da bir şairi, yazarı yemeğe çağırıp edebiyat konusunda tartışmak istiyor! Yalnız, de Gaulle değil ki edebiyata önem veren? Herriot'dan Blum'e, Mendès France'a kadar nice adlar var sayabileceğim. Herriot, Giraudoux konusunda konferans verebilecek güçte bir edebiyat adamıydı. Düşünün Demirel'in Sait Faik konusunda konferans vermesini! Belki Türkiye'nin aydınlık geleceği o zaman kurulmaya başlayacak...

Sabahattin Kudret'in evinde. Külebi, Necatigil, Cansever. İçiliyor, konuşuluyor. Cansever'le Külebi ilk defa karşılaşmışlar. Neler konuşulacak? Behçet'le Sabahattin az konuşur, çok dinler. Geriye kalan bizler konuşmasını severiz daha çok. Külebi ile Cansever tartışıyorlar, şiir konusu değil de kadın konusunda. Cansever kadınlarımızı eleştiriyor, başkaldırmıyorlar diye. Külebi, kadınlarımızın oldum olasıya erkek kadar çalışıp didindiklerini söylüyor. Cansever'e göre bu çalışma, bir çeşit tutsaklığın sonucu. Büyük çaba istiyor kadından, başkaldırış, erkeğe meydan okuyuş, gerçeklerin akışından hızlı. Sonra şiire geçiyoruz. Dön dolaş şiire gel. Hep böyle olur. «Süt»ten söz açılıyor, Külebi'nin eski şiirlerinden... Tartışmalar uzar gider artık. Buna tartışma dememeli, söyleşme demek daha doğru. Sevdiklerimizden çok şey isteriz. Sevmediklerimizden ne isteyebiliriz ki!

17 Eylül Cuma / «NE VAR Kİ BU YOLCULUKTA»

Yolculuk korkutur beni. Tarancı «Nerde hareket ben orda» demişti. Ama hiç de hareketli bir yaşam sürmedi. Gidip gelmeler, pasaport çıkarmalar, vize almalar, trenler, uçaklar, oteller... Oysa odasında oturmalı kişi, kitabını okumalı, yazısını yazmalı. Bir çeşit huzur veriyor böyle değişmezlik. Yolculuğun düşüncesi bile heyecan veriyor, sinirleri geriyor. Ama uçağa, trene, vapura binmeyegör. Yepyeni bir kişilik kazanıyor insan. Yeni insanlar, yeni görünüşler, yeni duygular, izlenimler...

Üç yıla yaklaştı yurt dışına çıkmayalı. Yeni, kalabalık, bilinmedik kentler, sokaklar, insanlar özleniyor sonunda. Bir bıkkınlık eziyor kişiyi. Birkaç gündür yolculuk heyecanını, o acımsı korkuyu duyuyo-

rum. İtalya'yı bilmem pek. İki kez Venedik'ten Almanya'ya çıkıp indim. Şimdi Roma'ya gideceğim. Roma!.. Düşlere çağıran bir kent. Üç gün tren yolculuğu var. Sıkıcı, yorucu bir şey bu. Sonunda bir geniş aydınlığa açılsa da tren yolculuğunun kasvetli havasına dayanmak zor. Şimdi ben trende geçireceğim saatleri düşünüyorum.

18 Eylül Cumartesi / CICERO'NUN MEKTUBU

Tercüme dergisinin son sayıları. Neyse, sürekli çıkmaya başladı bu dergi! Cicero'nun bir mektubu var. Lucceius adlı biri, kendisi için bir kitap yazacağını söylemiş. Cicero nerdeyse, «Aman bu kitabı bir an önce yaz, ne olur!» diye yalvaracak! «Ama insan bir kere utanmanın sınırını aştı mı artık iyice utanmazlığı ele alması gerekir.» diyor. İsteği de, Cicero' nun konsüllük çağını bol bol övmesi... «Dostluğumuzun hatırı için beni övmekte gerçeğin izin verdiğinden birazcık daha cömert davran.»

Öyle dil dökmüş ki, insan tarihteki Cicero gibi «ünlü» kişiler için yazılmış kitapların gerçekliğinden kuşkuya düşüyor. Ya onlar da böyle hatır için yazılmışlarsa! Cicero geleceğin yargısının kendi yararına olmasını istiyor. Bir kere nasıl öğretilirse öyle gider gerçekler. Hep öyle değil mi? Edebiyat dünyasında da bakıyorsunuz biri bir yargıda bulunuyor bir şair, bir yazar için. Başkaları onu yıllar yılı kullanıyor göğsünü gere gere, acaba doğru mu diye düşünmüyor bile. Cicero'nun telâşı boşuna değil. Bilmiyorum Lucceius o kitabı yazmış mı? Yazdı ise neler dedi Cicero için? O kitabı bulup okumak, hele bu mektubu okuduktan sonra, çok ilginç olacak...

19 Eylül Pazar / 34 YIL SONRA...

Ercüment Behzat'ın S.O.S.'i toplatılmış. İlk baskısı 1931'de çıkmıştı. Otuz dört yıl sonra sakıncalı bulmuşlar! Aradım buldum ilk baskısını. Bir daha okudum. Eskimiş şiirler. Bugün için önemi azalmış. 1931'de böyle şiirleri toplum karşısına çıkarmak bir yiğitlik sayılıyordu. Nazım Hikmet'in güçlü çağı. Ercüment Behzat'ın Nazım'ınkine pek de benzemeyen şiirleri bir yenilik, bir değişiklikti. Ben çok sonra okudum tabii bu kitabı. Çocuktum 31 yılında, bir ilkokul çocuğu. Ercüment Behzat'ı filmlerinden tanırdım. «Karım Beni Aldatırsa»nın yakışıklı genci olarak, «Parsın Ölümü» şiirini sevmiştim. H. Bozok söyledi, «Tımarhanede Balo» şiirinde din duygularını «rencide» eden mısralar varmış! Karagöz'le Hacivat deliler evindeki baloya gidiyorlar, delilerle konuşuyorlar. Sakal'ı Şerif konusunda delilerin sorularına karşılık veriyor Karagöz. Bunlar olacak, «rencide» edici yerler! Otuz dört yıl sonra kitap toplatılıyor. Kimsenin de sesi çıkmıyor. Bir Babeuf olayının yankılarını düşünüyorum. Ercüment Behzat'ın kitabına aldıran yok öte yanda!..

1965 yılında şiir kitabı toplatmak, yargıç katına şair çağırmak!.. Hele otuz dört yıl önce çıkmış, okunmuş, tükenmiş bir kitabı!..

21 Eylül Salı / «ALNI HÜLYALIM...

«Ben mesutken de rahat değilim». Sait Faik'in sarı bir defterin içinde kalmış bir şiiri böyle bitiyor. Burgazdaki Beyaz Köşk'e çoktandır gitmedim. Gerçi Müze'de pek çok şey yok. Ama Sait'in havasını duymak mümkün. Vitrinlerde işsiz güçsüz diye yazılı ünlü pasaport, kitaplar ve bir de o şiir... Kimbilir ne zaman yazmış, niçin yazmış, kimin için yazmış?

Bilemeyeceğiz bunları.

«Sen İstanbul'dasın diye memnun ağaçlar
Sen varsın diye insanlar iyi
Böcekler yeşil yeşil
Karıncalar sevimli
Çiçekler burcu burcu
Kime söyleyebilirim senden başka
Denizin mavisini
Dondurmacının kutusunu
Çamların sesini
Kime açarım senden başka
Gül bahçeden
Kim anlar kâğıt helvalarının hikâyesinden
Kim iki kahveye saadeti kilitlemiştir
Kim sever o ince minareyi, Yüksekkaldırımı, çingeneleri
Alnı hülyalım
Önümden insanlar geçiyor
Tanıyorum hepsini
Ama kim bunlar
Niçin koşuyorlar şehre
Bu yüzlerindeki rahatlık neden
Ben mesutken bile rahat değilim.»

O alnı hülyalı nerde şimdi? İki fincan kahveye kilitlenen mutluluk düş oldu uçtu. Kâğıt helvalarının öyküsünden anlayan kaldı mı? Mesutken bile rahat olmayan, bunu da açıkça söyleyen, yazan bir sanatçı yaşıyor mu?

Nerden çıktı bir defter yaprağına yazdığım bu şiir? Sait'e, Sait'in dünyasına uçuruverdi beni birden.

22 Eylül Çarşamba / GIDE DİYOR Kİ...

«Benim ilk bakışta iyice anlaşılmayan, kendile-

rini yavaş yavaş, çekinerek veren yapıtlara güvenmek gibi bir kusurum var. Çabasız hiçbir güzel şey elde edilemez. Ben, kendini savunan, okurdan veya seyirciden büyük bir çaba isteyen yapıtları seviyorum. Üzerinde herkesin anlaştığı yazarların ölümlerinden sonra yaşayacaklarına pek inanmıyorum.» — André Gide.

23 Eylül Perşembe, Ankara / ÖDÜLLER

Türk Dil Kurumu Ödülleri. Bugün Ankara'da toplanıp öykü, şiir, deneme ve çeviride dört kişiye ödül verdik. Tamer, Kansu, Akın ve Muhteremoğlu. Seçiciler Kurulu toplantısı çok kısa sürdü. Üyeler az çok aynı görüşteydi. Tartışmaya, görüşmeye gerek olmadı. Çeviride Halman'la Oflazoğlu da başarılıydı. Öyküde Baykurt üç oy aldı. Ama iş dört oyu toplamakta...

Bir yazara, bir sanatçıya ödül vermek mutluluk uyandıran bir şey. En çok Gülten Akın'ın şiir ödülünü kazanmasına sevindim. Günümüz kadın şairlerinin en güçlüsü, o. Kişiliğini buldu sonunda, birtakım etkilerden sıyrılmasını bildi. Bir de ille de anlamsız yazayım diye kendini sıkmaktan kurtulabilse!..

24 Eylül Cuma / OYUNCAK KENT

Ankara'da yalnızlık korku veriyor insana. Sokaklar, caddeler kalabalık, ama yalnızlık duygusu büsbütün artıyor bu çeşit kalabalıkta. Başkenti sevemedim gitti. Burada insan tek başına çıldırabilir. Çok yıllar önce bu kente ilk gelişimde «oyuncak kent» demiştim dostlara. Kızılay bulvarında git gel, git gel. Bir insan anaforu. Birine rastlıyorsun, iki sözcük konuşmadan, yitiriyorsun anaforun içinde. Yahya Ke-

mal, Ankara'nın nesi güzeldir? sorusuna «İstanbul'a gidişi» diye karşılık vermiş... İyi demiş! On, on beş yıl önceki Ankara da yok şimdi. Milyonluk bir kent, yok kent de olamamış, milyonluk bir kasaba.

Düşünemez insan bu kentte, şiir yazılamaz, sanat yapıtı yaratılamaz.

Yanlış mı? Nerde Ankara'da yaratılan sanat yapıtları? Şiirler, romanlar, öyküler!..

25 Eylül Cumartesi / ANKARA'DA HATIRLAMA

Ankara'da Ankara'yı unutmaya çalışıyorum. Akşam arkadaşlarla buluşacağım. Vakit nasıl geçer? Sinemalarda... Filmi seyrederken başka şeyler düşünüyorum. 1950'de bu sinemalara gelişimi. O günlerdeki mutluluğumu. O mutluluk içinde Ankara'yı bile sevişimi, benimseyişimi. O çeşitten bir mutluluğu bugün bir daha duyamayacağımı. Filmler neydi, nasıl şeylerdi, yarın sorsalar söyleyemem. Zamanı öldürdüm ya, yeter...

26 Eylül Pazar / HEP GIDE...

Gide, hep Gide... Ne çok doluyuz bu Gide'le. Hangi not defterimi karıştırsam bir sözü, bir cümlesi. İşte üzerinde düşünülecek iki ayrı cümlesi. «Her isteyen klâsik olamaz. Gerçekten klâsik olanlar istemeden, bilmeden olanlardır», «Sanat yapıtı bir şeyi ispat etmeye çalışmamalıdır, hileye sapmadan hiçbir şey ispat edilemez.»

KIRILAN TABAK

Motorluda yemek yiyoruz. Nizamettin Nazif karşı masada. Solumda da birtakım ünlü kişiler. Çok sallanıyor tren, masadaki ufak tabak yere düşüp kı-

rılıyor. Ne de gürültü çıkıyor birden! Herkes dönüp bakıyor. Nizam bağırıyor: «Bir ses çıksın, hiç değilse tabak kırılsın da bir ses çıksın. Kafa kırılmıyor, bari tabak, bardak kırılsın.»

Eylül'ün sıcak bir günü. İstanbul'a yaklaşıyoruz. Deniz göründü. Şaşırmıyorum hiç. Deniz elbette karşımıza çıkacaktı. Evet, Ankara'nın en güzel yanı, İstanbul'a dönüşü. Garip bir mutluluk sarıyor İzmit' ten bu yana ilerledikçe.

28 Eylül Salı / SANATTA ÖNCÜ OLMAK

Roma'da Avrupa Yazarlar Birliği kurultayında «Avant Garde» sanat konusu tartışılacakmış. Batı'nın tanınmış yazarları, şairleri gelecekler, düşüncelerini söyleyecekler.

Onları dinlemek ilginç olacak. Belki biz de Türkiye'de ilerici sanatın durumunu kısaca belirtmek fırsatını buluruz. Avrupa'nın sanat akımları eskiden otuz kırk yıl arayla gelirdi yurdumuza. Gerçekçilik, sembolcülük, gerçeküstücülük hep en azından çeyrek yüzyıl gecikmeyle bize geldi. Bugün çağdaş akımları günü gününe izliyoruz. Bu kadar ilerledik! Hani az da değil! Gerçi dün elli yıl önceyi izliyor, elli yıl öncenin modasına uymaya çalışıyorduk. Bugün de bugünküleri!.. Kısacası, hep öykünmeden ileri geçemiyoruz. Avant-Garde sanatçılarımız kimler? Batının ilerici sanatçılarına öykünerek şiir, öykü yazanlar mı? Yoksa kendi kişiliklerinin gereğine uyarak yepyeni duyuşlar, görüşleri bize sunanlar mı? Nâzım Hikmet bir avant-garde mıydı? O da öykünmelerden geçmedi mi? Kim var Batı'nın etkisinde kalmadan öncü bir sanatçı kişiliği gösteren? Orhan Veli mi, Tarancı mı, ikinci yeniciler mi? Hayır, hepsi Batı sanatının etkisinde kalmışlar, Batı'nın öncü sanatçılarına öykünerek şiir yazmışlar. Kişiliği güçlü, Batı-

da kimseye öykünmeden şiir yazan bir Dağlarca var galiba. Tartışılacak, incelenecek bir konu bu. Şöyle bir dokunup geçilecek şey değil. Ama nerde o inceleyici, araştırıcı?

3 Ekim Pazar (Sabah), Trende / O, GARİP BAKIŞLILAR...

İki geceyi nasıl geçirdim, bilmiyorum. Uyudum mu, uyumadım mı? Bugüne dek böyle uzun tren yolculuğu yapmadım. Bir kez Belgrat'a gidip gelmiştim. Ama yataklıyla idi o yolculuk. Bu defa epey yorucu oldu. Hele kaçak Türk işçileri koridorlara yığıldığında... Vagonları Belgrat'ta kalmış. Paris'e kadar gidiyorlarmış. Turist pasaportuyla. Orada bir adam bekleyecekmiş onları, bir otobüse dolacaklarmış, Belçika'ya mı, Hollanda'ya mı, Almanya'ya mı, nereyse oraya gideceklermiş. Sepetleri, plâstik şişeleri, sakallı yüzleri, ürkek halleri. Sabaha kadar koridorda ayakta durdular, bir kısmı yere uzandı, bazıları bavulların üstüne çöktü. Birkaçını kompartımana aldık. Afyon'dan geliyormuş Hasan. Altı çocuğu bırakmış köyünde. Başka yolunu bulamamış. Turist gibi ödemiş 2800'ü, çıkmış yola. Korkuyor anlarlar da geriye çevirirler diye. İnsanlarımız, oraya buraya kuru yapraklar gibi uçuşan, dağılan insanlarımız. Garip garip duran, sessiz sessiz konuşan, gördüklerine şaşkın şaşkın bakan. Bir tanesi pencerede yanıma geldi. Sofya'dan yeni ayrılmıştık. Baktı baktı: «Buralar hep Rusların değil mi?» dedi. Bulgaristan'ın ayrı bir cumhuriyet olduğunu söyledim. «Yok, hep Rus bunlar» dedi. Değiştiremezdim kafasını, bıraktım.

Hep bırakıyoruz, düşüncelerini, anlayışlarını bırakıyoruz hep. Hepsini kaderlerinin akışına bırakıyoruz. Sahipsiz kalmış bir toplum bu, bizimki...

(Öğleden sonra) / ACILI VENEDİK

Venedik'ten Roma'ya giden trendeyim. Bir İtalyan ailesi doldurdu kompartımanı. Türk arkadaşlardan, işçilerimizden Venedik'te ayrıldım. Onlar Paris'e, ben Roma'ya... Ne çok konuşuyorlar? Ama sıcak insanlar. Hemen dost oluverdik. Yiyeceklerimizi bölüştük. Yolculuğun güzelliği bundan sonra. Akşam bastırıyor. Bir iki saat önce Venedik'te dolaştım. Roma trenini bekledim. Venedik, İtalyandan çok yabancının bulunduğu bir kent. Ama hava soğuk, Venedik acılı bir görünüşte. Aznavour'un şarkısındaki gibi, «Bitmiş bir seviden sonraki Venedik» karşımdaki.

MAHZUN EDEN GÜZELLİK

Dün Nazım Hikmet'in «Ferhad ile Şirin»ini okudum trende. Çok duygulandırdı beni. «Bu güzellik neden mahzun eder seni?» Ferhad'ın sevisi, dağları devirecek güçte bir sevi. Çocukluğumdan beri düşündürür bu konu beni. Nazım Hikmet usta kalemiyle ölümsüzleştirmiş bu sevi öyküsünü. Bir anlam, bir derinlik kazandırmış. O masal, bir sanatçı eli değince değişivermiş. Hep onu düşünüyorum yol boyunca. Nazım Hikmet'in yaşam serüvenini. Onun, bu Ferhad kişiliğinde kendini bulmasını. Nazım da, bir çeşit Ferhad elbet. Kendi inancının yolunda yürüyen bir ülkücü. Yaşamı ile sanatı bir bütün. Çelişme yok. Bu, bir sanatçı için önemli bence. Tren hızlı koşuyor. Düşünceler trenden de hızlı... «Ferhad ile Şirin»in Elhamra sinemasının o dar sahnesinde nasıl oynanacağını düşünüyorum, Ferhad, Nazım'ın Ferhad'ı olmaktan çıkar da «Keşanlı» Ferhad gibi bir şey olursa?.. Korkum bu. Dönüşte oyunu seyre gidebilecek miyim? İçim varacak mı bunu yapmaya?

4 Ekim Pazartesi, Roma / COMES TOPLANTISI

Sabah COMES kurultayı toplandı. Gözümden uyku akıyor. Kulaklıkları taktım, Vigorelli'yi dinliyorum. Ataç'a benziyor bu İtalyan eleştirmecisi. Ne çok konuşuyor! Hem de uzun uzun... Yanımda Yaşar Nabi, Erhan Bener, bir de Roma'da İtalyan sanatı öğrenimi yapan Bedrettin Cömert. Salona bir göz atıyorum. Avrupanın 27 ülkesinden gelmiş 300'e yakın yazar, şair. Hemen hepsi yurdunun ünlü bir kişisi. Belli hallerinden de. İşte Nobel kazanan yazarlar. Dördü de bu salonda. Sartre, Laxness, Quasimodo ve Andriç. Nobel kazanmak önemli mi o kadar? Ama kolay kolay birarada görülmez dört Nobel kazanan yazar.

Uykusuzum. Geceyarısı Plaza oteline indim. Sabah erkenden kalktım. Toplantıya koştum. Konuşulanları not edeceğim. Vigorelli ilginç bir söz söyledi: «Herkes imzası altında kendi düşüncesini yazar». Mösyö de la Palisse'e yakışan bir söz. Ama çağımızın anlayışsızlığı, körlüğü karşısında en açık gerçekleri bile durmaksızın tekrarlamak gerek. Vigorelli «COMES komünizme karşı değildir. Ama liberalizme de hıristiyanlığa da, demokrasiye de karşı değildir» diyor.

BİR DİLİM KARPUZ...

Roma sokaklarını tanıdım. İnsanlar da yabancı değil. Yaşar Nabi'yle dolaşıyoruz. Bir karpuz dilimini ayaküstü yemek, bir kahvede oturmak, vitrinlere bakmak, cam ardındaki o garip balıkları seyretmek, yeniliklere yeni gözlerle bakmak... Gece Erhan'la Tiber boyunda dolaştık. Konuştuklarımız edebiyat üzerineydi hep. Türk yazarlarının yalnızlığını, bırakılmışlığını anlattık birbirimize. Türkiye'de ede-

biyatın sekiz on yıl önceki canlılığını yitirdiğini, bunun nedenlerini, politika çıkmazlarını... Gene geceyarısından sonra odamdayım.

6 Ekim Çarşamba, Roma / VİGORELLİ YAMAN ADAM...

Günler dolu geçiyor. Oradan oraya koşuşuyoruz. Dün COMES'in Başkan, Başkan Vekilleri, Genel Sekreteri ve Müşavirlerini seçtik. Daha doğrusu, Vigorelli'nin seçtiklerini onayladık. Yaman adam şu Vigorelli! O olmasa COMES olmazdı herhalde.

Sabah Belediye Sarayında toplantı vardı. Başkan Ungaretti uzun bir konuşma yaptı. İtalyanca! Çevrilmedi de. Dinledik dinlemesine. Dante, Shakespeare adlarını andı, şiirler okudu. Gariptir, bu adlar insana birçok şeyler hatırlatıyor.

SARTRE ve NADEAU

Öğleden sonra Sartre konuştu, Nedeau konuştu. Karmakarışık notlar. Marx «Tarih kötü yanları ile ilerler» dermiş. Sartre, «Edebiyat için de böyledir denemez» diyor. Demek, edebiyat iyi yanları ile, tarih kötü yanları ile ilerliyor. Sonra Sartre, Avrupada Öncü davranışların çıkamayacağı kanısında. «Afrika'dan çıkacak yeni öncüler» diyor. Edebiyatı bir dil sorunu sayıyor. İşte birkaç cümlesi: «Öncü davranış, reddettiği ile değil, yarattığı ile önem kazanır.», «Benim için edebiyat var, bir de edebiyat dışı var.», «Edebiyat bizi bir yere götürmeli der Breton». Nadeau da önemli şeyler söyledi. Ne güzel konuşuyor şu Fransız yazarları! «Çağını yansıtıyor diye yazarlara kızmak neden? Sismografa, barometreye kızılır mı? Ionesco, Beckett, Robbe-Grillet ile de yeni bir çağ gelmekte.»

Çok şeyler anlattı Nadeau. Ama beni en çok düşündüren sözler şunlar: «Einstein'ın yanında nedir ki Claudel, nedir ki Gide? Politikacılar, Generaller, beyaz gömlekli bilginler yönetiyor insanlığı. Edebiyatçıya iş kalmadı. İnsanlar askerlerin, bilginlerin elinde kalırsa... İşte öncü sanatçılar insanlık dışına çıkıp eşya haline gelen «insanlığı», onlara karşı korumakla görevlidir.»

GİULİETTA'LI FELLİNİ

Fellini'nin «Ruhlara karışan Giulietta»sı. Yayıncı Rizzoli'nin kokteyli. Viskiler, şampanyalar. Yazarlar, şairler, güzel kadınlar. «Archimede» sinemasının salonlarında adım başında bir yazarla, bir şairle üç beş sözcüklük konuşmalar. Romanyalı, Finli, Rus, Bulgar...

Fellini'nin Giulietta'sı her zamanki gibi Giulietta Massina. Düşler içinde yaşayan bir kadın. Bahtsız bir eş. Kendini, düşlerindeki çeşitli «ruhlar»la oyalayan biri. Film, bilinçaltını gerçek dünyaya eş duruma çıkarıyor. Hem de başarıyla. O kadar viskiden sonra Giulietta'nın Ruhları insanı büsbütün etkiliyor. Kendinden geçiriyor! Gerçek evrenden çekip alıyor. Bilinçaltının «ruhları» arasına sürüklüyor! İlk defa biz seyrettik bu filmi. Yalnızca COMES kurultayına gelen Avrupa yazarları. «Giulietta» gelecek ay Paris'te gösterilmeye başlanacak. Eleştiriciler ne yazacaklar bakalım?

7 Ekim Perşembe, Roma / YARGIÇLAR UNUTULUR, ŞAİRLER KALIR

Robert Goffin babacan bir şair. Her şeyin üstünde «iyi şiir» yazılmasını isteyenlerden. İşte söyledik-

leri: «Gerçek şair öldükten sonra belli olur. Büyük şairleri yaşadıkları çağda kimse bilmez. Maeterlinck «Serres Chaudes»u yazdığı zaman kimse onu tanımıyordu. Adalet Bakanlığı'ndan yargıçlık istedi, güvenilemez diyerek kabul etmediler. Şairler, politikacıların önünde gider. Verhaeren'i mahkûm eden yargıcı kim hatırlıyor? Şairler kalır, onları mahkûm edenler unutulur.»

Toplantılar ilginç. Yazarlar birbiriyle tanışıyor, ayaküstü görüşüyor. Üç beş hayran da bir köşede onları seyrediyor. İşte Sartre, Andriç, Laxness... Ufak tefek bir adam Sartre. Bizde olsa bir Sartre'ı görmek için daha çok gelen olurdu. Roma edebiyat meraklıları doymuşlar belki de Sartre'lara.

8 Ekim Cuma, Roma

/ BÜYÜK YAZARLAR GRUPLARA GİRMEZ...

Dört gündür «Avantgart» sözcüğünü duymaktan usandım. Bilinenleri tekrarlayanlar çoğunlukta. Her konuşmacı tutuyor kendi ülkesindeki «öncü» davranışların tarihçesini anlatıyor. Vigorelli bile bundan yakındı. İlginç gerçekler de duyduk, Bulgar temsilcisi, «Bizde Ionesco, Beckett oynansa nasıl karşılanır bilemem. Islıklanır mı, alkışlanır mı?» dedi. Bugüne dek Sartre'ın tek bir yapıtı bile Bulgarcaya çevrilmemiş! Bulgar yazarı, Faulkner'in bir sözünü andı: «Bir yazar hem bir grubun üyesi olsun, hem de büyük yazar olsun, buna imkân yoktur.» Öncü davranışları yerdi aklısıra, böylece! Faulkner'in Bulgarcaya çevirisi var mı, yok mu bilmem! Ama Faulkner'in bu sözü doktrinci yazarlar için de anlam kazanıyor. Bir bakıma kendi savıyla çelişmeye düştü Bulgar yazarı.

10 Ekim Pazar, Roma / ROMA'DA PAZAR

İnsan kendi kendine kalamıyor böyle toplantı günlerinde. Bir karışıklık, bir koşuşma. Yeni yüzler, yeni görünüşler, yeni düşünceler. Sokakların çekiciliği, vitrinler. Kadınlar, erkekler, sinemalar... Boş saatlerde kenti dolaşıp durdum, Colisseum'dan Vatikan Müzesine dek. Pazar, burada da her yerdeki gibi sıkıcı. Caddeler asker dolu. İzinli askerler ne yapar? Kız kovalar. Vatikan Müzesi birkaç saatte gezilir yer değil. Michelangelo, Rafaello, Caravaggio... Hele o Sixtine! Bir saat yetmez yalnız burayı görmeye. Dalıp gidiyor kişi. İnsanlığın serüvenleri tavanda ölmezleştirilmiş. Amerikan turistleri şaşkın. Rafaello'nun odaları da birbirinden çekici...

Mumya odasında cam içinde bir kadın mumyası. Adı Set-net-hat-ret-tu... Saçları bile duruyor. İncelmiş parmakları, burnu, göz çukurları. Binlerce yıl önceden bugüne kalmış. Bir Alman kızı da benimle seyretti kadını. Aynı şeyleri mi düşündük nedir? Bir an gözgöze geldik, ürperdiğini gördüm. Set-net-hat-ret-tu da bu Alman kızı gibiydi bir zamanlar. Saçlarını tarardı, süslenirdi, sevdiğine koşardı, sevişirdi, doğururdu. Zaman karşısında kişioğlu bir çöp.

Pazar gecesi Roma sokakları. Venedik'e gideceğim geceyarısı treniyle. Bir küçük lokanta. Bir şişe Vino Bianco. Kocaman bir pizza. Elimde bir çanta, içi kitap, plâk dolu. Roma'daki son gecemi yaşıyorum.

12 Ekim Salı, Venedik / VENEDİK'TE ÖLMEMELİ

Venedik rutubetli, soğuk. Oteldeki odama güneş girmiyor hiç. Sokaklarda güneşi aradım. Dün Dodge'ların Sarayını gezdim. Akşama kadar o daracık sokaklarda dolaştım. San Marco meydanında kahvede oturup, orkestraların birbirine karışan müziğini

dinledim. Güvercinler masama kondu. Bardağımın üstünde cambazlık yaptı bir tanesi. İyi ki fotoğraf makinesini getirmemişim! Ben de bu turistler gibi güzel görünüşler ardında koşacaktım. Meydan güneşli, sıcak. Figaro'da Türkiye seçimlerinin sonuçları. AP kazanmış, CHP kaybetmiş! 15 TİP'li Meclise girmiş! Üşümem arttı nedense. Tek başına iktidara geldi Demirel. Ortaklık yönetimine paydos. Venedik'te Türkiye seçimlerini düşünmek. Kalkıp Rialto köprüsüne doğru yürüdüm. Köprü başında küçük bir kahve var. Dün de buraya gelmiştim. Bir şişe beyaz şarap. Bir daha. Bir daha... Ne de ufak şişeler bunlar. Şimdi kalkıp dolaşmalı, o ufak köprülerden, incecik yollardan... Bir gondol geçiyor önümsıra. Bir kadınla bir erkek. Belli ki Venedik'te gondollara binmek gereklidir! Thomas Mann'ın «Venedik'te Ölüm» romanını hatırladım birden. Dönüşte yeniden okuyacağım. Büyük yapıtları üç beş yılda bir yeniden okumalı. Her yaşın bir anlayış, bir seziş yeteneği var. Bugün daha başka şeyler anlarım, sezerim. Venedik'te ölmek, hele bu rütubetli Ekim ayında güzel bir şey değil!

7 Kasım Pazar / BÜYÜKLÜK, YÜKSEKLİK DEĞİL...

«İhtiras ayaklara takılan cambaz sırıkları gibidir: İnsanı yükseltebilir, ama büyütmez.»

Francis Ambrière

9 Kasım Salı / ÜLKÜCÜLÜK DE ÇIKARCILARIN

«Vatan»da sekiz yıldır çıkan fıkralarım iki çekmeceyi dolduruyor. Üstelik çoğu yok. Zamanında kesip saklamak gerekirdi, yapmamışım. Şimdi o yazıları koleksiyonlarda arayıp bulmak gerekecek. Gaze-

te yazıları deyip geçmişim. Oysa 1956'dan bu yana hemen her gün yazdığım bu fıkralar günce yaprakları gibi. Çoğu gündelik politikanın akışını izleyen yazılar. İnönü, Menderes, Bayar, Gülek, Gümüşpala, Alican v.b. ünlü kişilerin adları bol bol geçiyor. Unutmuşum neler yazdığımı, şaşkın şaşkın okuyorum yeniden. Neler olmuş, neler geçmiş! Neler yazmışım! Yıllar akıyor, gene aşağı yukarı aynı şeymiş, birtakım harfler yer değiştirmiş, yeni partiler kurulmuş. DP'den umut kesmişim, CHP tek güven kaynağı olmuş. Sonra çıkmaza doğru giden bir düzen. 28 Nisan, 27 Mayıs. Ortak hükümetler.

Başkasının yazıları gibi okuyorum. Birkaç aydır bıraktım gündelik yazıları yazmayı. Güvenim kalmadı kimseye. Güvenim de, inancım da. Partiler, politikacılar durmaksızın yanıltıyor bizi. Toplumcu sandıklarımız bile, bir bakıyoruz, bireycinin bireycisi kesilivermiş! Kişisel çıkarlar, kişisel yararları sağlamak tutkusu, eş hepsinde. Toplumcu geçineni de, geçinmeyeni de, kişisel çıkarlarını her şeyin önünde tutuyorlar. Sen istediğin kadar ülkücülük yolundan ayrılmamaya çalış, boşuna. Çıkarcılar, ülkücülüğü de başkalarına bırakmıyorlar. Sekiz yılın biriktirdiği yazılarımı gözden geçirirken bir hüzün çöktü. Ne boşuna çaba, ne boşuna düşünce yorgunluğu! Sonuç, sıfır. İyi ki şimdilerde sürekli yazı yazmıyorum. Ne yazacağımı bilemezdim çünkü. Olsa olsa birtakım yararlı ülküler, düşünceler soyut olarak savunulabilir. Ama soyut düşünceler eylem haline geçmedikçe neye yarar? Eylemi de insanlar yaptığına göre!.. Partilerimizi yönetenler de «bu» insanlar olduğuna göre... Umutsuzum. Yurttaş olarak da, yazar olarak da...

10 Kasım Çarşamba / 27 YILIN GERİSİNDE

1938 yılının 10 Kasımındayım. Saat on bir. Lise-

nin bahçesinde toplanmışız. Müdürümüz Agâh Sırrı Bey havuzun duvarına çıkmış konuşuyor. Atatürk ölmüş. Atatürk ölmüş. Atatürk ölmüş. Ne diyor müdürümüz? Tek sözcük yok belleğimde. Sonra toplantı salonuna çıkıyoruz. Beş dakika ayakta saygı gösterisi. Konuşmalar. O gün ders yaptık mı? Okuldan nasıl çıktık? Evde neler oldu? Yok, hiçbir şey yok belleğimde. Bembeyaz bir kâğıt gibi anılarımda 10 Kasım günü. Yalnız, Atatürk öldü, Atatürk öldü sözleri, anlamı, acısı. 15 - 16 yaşlarında bir öğrencinin altüst olmuş dünyasında Atatürk anıları.

Tam 27 yıl geçti. TMTF'nin anma törenindeydim az önce. Aybar'ın konuşması. Söz almak için sıra bekleyen dostlar: Avcıoğlu, Kuran, Selçuk. Ayakta durdum kapının önünde, gelip geçenler, gençler, yakalarda onun resmi. Atatürksüz 27 yıl! 10 Kasım 1938'de çocuktum, şimdi orta yaşlı bir adam. Acı, hep o acı, sanki bugün ölmüş gibi. Sanki bugün «her evden bir ölü çıkmış». Bugün... Beyazıt meydanı, Şehzadebaşı, 27 yıl önceye hiç benzemiyor. İşte onu İran Şahı ile beraber geçerken gördüğüm yer. Turan sinemasının önü. Bir ilkokul çocuğu bana bakıyor karşı kaldırımda. O benim. Bir araba geçecek. Onu göreceğim ilk kez. Şaha bakmayacağım hiç. O, elini sallayacak. Sanki yalnız bana, benim için. Uçup gidecek sonra.

11 Kasım Perşembe / YAKUP KADRİ İÇİN

«Akis»de bir yazı. Yakup Kadri, İş Bankasında İnönü ile karşılaşmış. Üç dört sözcük konuşmuşlar. İnönü çıkıp gitmiş, Yakup Kadri odada kalmış. Hepsi bu. Yakup Kadri ile İnönü'nün arası açık ya, derginin yazarı fırsatı kaçırmayacak!.. İnönü konuşurken Yakup Kadri küçülmüş, ufalmış, falan! «Akis» dedikodu dergisidir. Yakup Kadri'yi politikacı olarak

yermesine kimse bir şey diyemez. Ama dergi yazarı, ikide bir «büyük edip, büyük edip» diye Yakup Kadri'yi alaya alıyor! Hem de tırnak içinde «büyük edip» sözcükleri! Demek ister ki, sözümona büyük edip!.. Edebiyata, sanata saygısı olmayan biri yazmış bu satırları. Yakup Kadri'nin büyük bir edebiyatçı olduğu, yirminci yüzyıl yazınımızın büyük bir yazarı olduğu ortada. Kimse yadsıyamaz kazanılmış değerleri. Yakup Kadri'nin politikacı yönüne ne dersen de, ama edebiyatçı kişiliğini politika oyunlarına âlet etme! Büyük edip, büyük edip diye alaya almaya kalkışmak çirkin. Gerçekten büyük olan bir yazarı böyle sataşmalar etkilemez. Bugünden yarına, gelecek kuşaklara İnönü'nün adı, anısı kalacak. Ama Yakup Kadri'nin adı, yapıtı da... Kesin yargıyı gelecek kuşaklar verecek.

15 Kasım Pazartesi / VAN GOGH ADINDA BİRİ...

29 Temmuz 1890 günü Tribunal de Pontoise gazetesinden birkaç küçük haber: «M. Homas'nın atı üstüne saldıran köpekten ürktüğü için adamcağız düşüp yaralandı. Yetmiş yaşındaki M. Louis asitkarbonikle kendini öldürdü. Hırsızlar evi soyarken köpeğin havlaması buna engel oldu! Hollanda uyruklu, 37 yaşında, ressamlıkla geçinen Van Gogh adında biri Auvers'den geçerken bir tarlanın ortasında kendini tabanca ile vurmuş, ağır yaralı olarak kaldırıldığı hastahanede ertesi gün ölmüştür!»

1960 Nisanında Paris'te Jacquemart André galerisinde Van Gogh sergisini gezmiştim. Büyük ressamın yapıtları dünyanın dört yanından toplanıp bir araya getirilmişti. Bu arada küçük bir taşra gazetesinin 28 Temmuz 1890 tarihli sayısı da bir vitrinin ardındaydı. 1960'ın Not Defterine yazmışım. Unutmuş gitmişim. Elime geçiverdi eski defterler arasında.

Sergide Van Gogh'un bazı sözleri de tablolarının yanısıra sunulmuş. «Benim çalışmam mı? Hayatımı ve aklımı yarıyarıya yitirmek tehlikesini göze alarak...» Van Gogh'un en çok beğendiği söz Ernest Renan'a aitmiş. Renan dermiş ki: «İnsanoğlu dünyaya yalnızca mutlu olmak için gelmemiştir. Hattâ yalnızca dürüst bir hayat sürmek için de gelmemiştir. O topluma büyük şeyleri gerçekleştirmek, soyluluğa ulaşmak ve hemen bütün bireylerin içine sürüklendiği bayağılığı aşmak için gelmiştir.»

Van Gogh, aklını, hayatını yarıyarıya değil, tümüyle yitirmek tehlikesini göze almıştı. Herkesin içine sürüklendiği bayağılığı aşmak, büyük şeyleri gerçekleştirmek, soyluluğa ulaşmak için...

Bir taşra gazetesinin küçük haberler bölümünde Mösyö Homas'ların, Mösyö Louis'lerin yanısıra ressamlıkla geçinen bir Van Gogh'un ölümü böyle yazılıvermiş işte...

18 Kasım Perşembe / SİNEKLİTEPELİ
ŞİRİN'İN FERHAD'I

«Sen ne kolay ulaştın Şirin'e Ferhat...» ardından da «Bu güzellik niye mahzun eder seni»... Ferhat ile Şirin'i köhne Elhamra Sinemasının o dar sahnesinde seyrettim bu akşam. Eve gelene kadar bu cümleleri tekrarladım içimden. Arada bir: «Siz ne kolay oynadınız bu oyunu «Cezzar» ve «Bu oyunun böyle oynandığını görmek neden mahzun eder seni» diye değiştirerek. Yazmıştım daha önce Ferhat'ın «Keşanlı Ferhat» olacağından korktuğumu. Dahası var, Şirin de Sineklitepeli Şirin olmuş çıkmış! Nazım Hikmet'in şiiri uçup gidiyor. «Keşanlı» kadrosunun ağzından çıkar çıkmaz... Belli, şiiri sevmiyor bu oyuncular, bugünedek şiirle bir yakınlıkları, bir dostlukları olmamış. Sanmıyorum, sahnedeki Ferhat da, Şirin de,

Mehmene Banu da özel yaşamlarında şiire önemli bir yer versinler. Yok, yok şiiri seven kişiler değiller bu sanatçılar. «Keşanlı»yı oynarlar, gündelik yaşamı yansıtan sahnelerde başarı kazanırlar. Ama bir şiir, bir masal evrenine yakışmıyorlar. Dışında kalıyorlar böyle bir havanın.

19 Kasım Cuma / ORTANIN SOLU DERKEN

Altmış üç eski CHP milletvekili toplanmışlar, yemiş içmiş, şarkı söylemiş, konuşmuşlar. Ortanın Solu yıkmış onları, milletvekili seçilmelerini engellemiş! Kurultaya gelip partinin yönetimini elde etmeye çalışacaklarmış! Hep böyle derler, gelirler kurultaya, sonra ne olur? «Paşa» bir görünür, sinecek delik ararlar. Paşa ortanın solu der, ya ben ya o der, demokrasi der, çok partili düzen der, sizi ben bile kurtaramam der, kendinize gelin der, ne derse hemen benimserler... Seçilememenin kızgınlığı ile böyle konuşurlar. Ya seçilselerdi? Paşanın yolu, onların da yolu olmayacak mıydı? Kişisel çıkarları yitirmenin sonucu bu tutumları. Belirli bir inancın, bir görüşün değil. Bu yüzden de çürük, sonuçsuz, boş.

Ortanın Solu yıkmış CHP'yi? Yıkar ya!.. Yıllar yılı «sol» sözcüğünü umacı haline sokan CHP'den başkası mıydı? CHP'nin yöneticileri değil miydi «solcu»luğu vatan hainliği ile bir sayanlar? Böylelerini tutuklarevine atanlar? Ulus da «sol» sözünü kötü, ayıp bir şey diye belletenlerin «biz ortanın solundayız» diye karşısına çıkmalarına ya kızmış, ya da büsbütün korkmuş, oyunu vermemiş. Vermez, kim haksız diyebilir ulusa? Hem ortanın soluna ne zaman geldi CHP? Ne yaptı solculuğa yakışan, benzeyen? «Solcuyum» demekle solcu olunmaz ki! Birşeyler yapmalı... CHP'ye yetmez mi «halkçılık», «laiklik», «devletçilik» ilkeleri... Altı oka sıkı sıkı sarılsalardı

anlam olarak ortanın solunda sayılırlardı. Nerde! Altı oku yeterince benimsemeyenler, Atatürk ilkelerini, devrimlerini «rötuş» edeceklerini söyleyenler, kalkıyorlar, hem de seçim öncesinde «biz ortanın solundayız» diyorlar. İşi büsbütün karıştırmak, eldeki seçmeni de şaşırtmak oluyor sonucu...

20 Kasım Cumartesi / DİLBİLGİSİ UZMANLARINA

Gramerci Urbain Domergue dil yanlışı yapan yazarlara çok kızarmış. Saint Ange'a bir gün demiş ki: «Voltaire de gramer bilmezdi». Yapıştırmış karşılığı Saint Ange: «Bunu söylemekle beni sevindirdiniz. Demek büyük yazar olmak için gramer bilmek ille de gerekli değil.»

İNANCIN SONU...

«İnancın son noktası hiçbir şeye inanmamaya inanmaktır.»

Anatole France

21 Kasım Pazar / KİMİN İÇİN?

Bu gündelik notları kimin için yazıyorum? Yalnız kendim için değil elbet. Dergide yayınladığıma göre biraz da okurlar için... Her düşüncemi yazamıyorum bu yüzden... Tutuyorum kendimi. Kişiler, olaylar, duygular zaman zaman değişik renklerle, anlamlarla yaşıyor içimde. Kâğıda geçmeyen bir düşünce, düşünce değildir. Uçucu bir şeydir o. Biçimden biçime geçen bir bulut, bir duman gibi. Kâğıda geçirdiğiniz şey, düşünce oluyor. Düşünür, odasında eli şakağında durmaksızın düşünen adam mı? Hayır, düşüncelerini başkasına ulaştıran, kâğıt üzerine dö-

kerek uzaktakilere, gelecektekilere bırakan kişiye düşünür demeli. Kendim için yazsam, daha mı serbest olurum? Kuşkusuz, öyle. Nice Günce'ler var, hâlâ yayınlanmıyor. Goncourt'larınki, daha yeni çıktı. Çağın havası değişmeli, insanlar yitip gitmeli, dedikodular unutulmalı. Benim bu gündelik notlarım okurlar için. Yayınlanabilecek duygular, izlenimler, düşünceler, anılar... Yayınlanacağını bilerek yazıyorum, kendime saklamak için değil. Yazar kendi için de yazsa, ergeç yayınlayacaktır yazdıklarını. Onun, «kendi için» yazdıklarında başkaları «kendilerini» bulurlar. Yazar bu «bulurlar» umudu ile yazacak, yaşayacak...

26 Kasım Cuma / BÜYÜKBABAMIN ANILARINDAN

Büyükbabamın koskoca zarflar içinde sakladığım Anılar'ı. Bir cildi yıllar önce Canlı Tarihler'de çıkmıştı. Öyle beş altı cilt daha tutar bunlar. Fahir Onger'le karıştırıyoruz bu kırk elli yıl önce yazılmış kağıtları. 31 Mart olayında İstanbul Şehremini bulunan büyükbabam ilginç şeyler anlatmış. Olaydan bir iki gün önce bir hoca gelmiş odasına. Kuran sayfalarına peynir ekmek, sucuk sarıldığından yakınmış, bazı adresler vermiş. Gitmişler o dükkânlara, birtakım kâğıt parçaları getirmişler. Büyükbabam bakmış, bunlar o günlerin gazetelerinden kopmuş sayfalar. «Bunlar Kuran sayfaları değil, gazete» demiş. Gerici hocanın karşılığı şu: «Bu harflerle Allah, Peygamber yazılıyor, basılı kâğıtlara yiyecek şey sarılmamalı.» Hocaya göre bütün dükkânlar taranacak, gazeteler toplatılacak. Basılı kâğıt paket yapmakta kullanılmayacak. Büyükbabam bakmış, Hoca ille de olay yaratmak istediğinde, «Sizi, demiş, Şeyhülislâma gönderelim. Bu konuyu kendisiyle görüşün. Benim yetkim yok.» Sonra da Sadrazam Hüseyin Hilmi

Paşa'ya anlatmış olayı. Kimse ummuyormuş bir ayaklanmanın çıkabileceğini. Ama olan olmuş, gericilerin kışkırtmaları ile Selânik'ten getirilen asker ayaklanmış «Şeriat isteriz!» sesleri göklere yükselmiş. Büyükbabam 31 Mart günü Eminönü'nden geçerken bir de ne görsün, o yeşil sarıklı hoca ayaklanan askerin başında bağıra çağıra yürümüyor mu?

Fahir'le geçmiş yılların üzerine eğildik saatlerce. Elli yıl devlet hizmetinde çalışmış bir insanın canlı notları bunlar. Üstelik de usta bir öykücünün kaleminden çıkmış. «Küçük Paşa»yı yazan Ebubekir Hazım'ın anıları da nice nice romanlara, öykülere konu olarak gözlemlerle dolu bulunacaktı elbet!..

28 Kasım Pazar / BAKAN OLMAK!

«İyi bir insan olmak, zeki bir insan olmak başka şey; Bakan olmak ise büsbütün başka şey.»

André Billy'nin sözü düşündürücü. Hele önüne gelenin Bakan olabildiği ülkeler, toplumlar için! Üstelik de iyi, zeki olmak nitelikleri de pek aranmayan bir ülkenin insanları için!..

1 Aralık Çarşamba / YAZARLAR, HAYVANLAR

«Jouhandeau — Yakında Gallimard'a yeni bir kitap vereceğim.

Dutourd — Gene mi! Altı hafta önce bir kitabın çıktı. Nasıl bu kadar çabuk kitap yazabiliyorsun?

Jouhandeau — Ne yaparsın, ihtiyar bir tavuk gibiyim ben. Öyle çok yumurtladım ki yumurtanın çıkışını bile duymuyorum artık.

Dutourd — Dostum, şiir gibi bir söz bu. Tersi de düşünülebilir: bir yumurtanın lezzetli olması için tavuğun onu çıkartıncaya kadar ıstırap çekmesi ge-

reklidir.

Jouhandeau — Sen yazı yazarken ıstırap çekiyor musun?

Dutourd — Yok. Ben yazmadığım zaman ıstırap çekerim. Ama ben tavuk değilim. Kendimi daha çok ineğe benzetiyorum. Her sabah sağılmam gerek, yoksa kalan süt canımı acıtır. Her sabah yazımı yazmazsam keyfim yerine gelmez.

Jouhandeau — Yazarlar garip hayvanlar...

Dutourd — Çoğu da evcil hayvan.»

3 Aralık Cuma / ÇEVİRİ KADIN GİBİDİR

Kim söylemiş bilmiyorum, ama, çok güzel bir söz var çeviri üstüne: «Çeviri kadın gibidir. Güzelleri bağlı değildir, bağlıları güzel değildir.» Her çeviri bana bunu hatırlatır. Daha çok kendim bir çeviri yaparken ikide bir tekrarlarım. Bağlıları güzel olmuyor, güzelleri de bağlı kalmıyor!.. Bugünedek okuduğum çevirilerin en güzelleri Ataç'ın kaleminden çıkanlar. Bir keresinde Fransızcalarıyla karşılaştırayım dedim, baktım büyük ayrım var. Anlamca değil, ama, ne bileyim yazar başka türlü söylemiş, Ataç kendince anlamış, Türkçeye öyle çevirmiş. Çoğu kez Ataç'ınkiler daha güzel. «Adsız Köşk» romanının adı bile başka «Büyük Meaulnes». Alain Fournier'nin romanına Adsız Köşk adı daha çok yakışıyor. Alain Fournier belki de bulamamış uygun adı. Ataç bulmuş...

Bugünlerde Maurice Chévalier'nin Anıları'nı ve Kessel'in bir romanını çevirmeye uğraşıyorum. Kaç yıldır çeviri yapmamıştım. İlkin zor geldi, her gün sürekli çalışınca alıştım. Güzel mi olmalı, bağlı mı? sorusuna bir karşılık aramadan çeviriyorum kitapları. Hem güzel, hem bağlı olsun diye ne güzel, ne de bağlı bir çeviri ortaya koymak da var. Hangi çevirimi birkaç yıl sonra yeniden okuduysam, hele aslıy-

la karşılaştırarak okuduysam deliye döndüm. Bugün o kitapları yeniden çevirsem başka bir «metin» çıkar karşıma. Güç iş çeviricilik. Vazgeçtim çeviriden, korkmuştu gözüm. Başladık bir kere. Kitapların sayfaları bitmek bilmiyor. Bu son olsun diyorum. Diyorum ya, uyabilecek miyim bu isteğime sonuna kadar...

ÇEVİRİCİLER İÇİN

Türk dilinden yabancı dillere çeviri yapan birkaç kişiyle tanıştım bugüne dek. Benimle hep Fransızca konuştular. Türkçelerini yeterli bulmuyorlardı konuşabilecek kadar! Oysa koca koca romanlar, şiirler, öyküler çevirmişler Türkçeden kendi ana dillerine. Demek çevirici önce kendi dilini iyi bilecek, öteki dili az bilse de zarar yok. Yabancı dillerden Türkçeye çeviri yapanlar arasında o yabancı dilde konuşmaktan kaçınana pek rastlamadım. Demek bizde çeviriciler, yabancı ülkelerdekinden daha çok güvenilir, daha çok bilgili!

5 Aralık Pazar / KONU DENEN ŞEY NEDİR?

«Bir konu, ne güzel, ne çirkindir. Sanat bakımından şu sonuca varılabilir: Deyiş eşyayı görmenin salt biçimi olduğundan, ortada konu diye bir şey yoktur.»

*

«Anlamı olmayan güzel bir mısra, anlamı olan aynı güzellikteki bir mısradan üstündür.»

*

«En güzel yapıtlar konuca en az yüklü olanlar-

dır.»

On yıl önceki bir not defterinden alıyorum bu sözleri. Hepsini de Flaubert söylemiş. Herbiri üzerinde düşünmek gerek. O sıralarda bu konuda yazı da yazmıştım. Ataç da Dünya'da düşüncelerini belirtmişti. On yıl önce kuşkusuz benimsemiştim Flaubert'in bu sözlerini. Konuca en az yüklü yapıtların en güzel olduklarını söylemek ne denli doğru. Tersi de olamaz mı? «Savaş ve Barış» konuca az mı yüklü? «Karamazoflar», «Geçmiş Zamanı Ararken»... Konu nedir? Önce bunu belirtmeli. Flaubert'in dediği gibi, deyiş eşyayı görmenin salt biçimi olduğundan, konu diye bir şey kabul etmemek en iyisi. Flaubert'in sözleri, birer sanat ilkesi. En çok benimsediğim bu ilkeleri bile eskisi gibi savunamam artık. Yaş kırkı geçince kişi her söylenene hemencecik kanamıyor. Candan katıldığı bir düşünce için bile gençlikteki savaşları veremiyor.

9 Aralık Perşembe / 4 ARALIK 1945

Tam yirmi yıl oldu. 4 Aralık 1945 gününü hatırladım birden. İstanbul'da gazetelere, basımevlerine kışkırtılmış yığınlar saldırmışlardı. Eminönü meydanında Tan gazetesinin bobinleri yuvarlanıyordu. ABC kitabevini gözümün önünde harabe haline getirdiler. Kitapları yakanlar da oldu, cebine atanlar da. Ben bir kitabevinin vitrinine sırtımı dayamıştım. Vitrinde Gölpınarlı'nın «Divan Edebiyatı Beyanındadır» adlı bir kitabı vardı. Vitrini gösterişçi kalabalıktan saklamak istemiştik sözde. Bayraklar, Atatürk resimleriyle önümüzden geçtiler bağıra çağıra. İçlerinde tanıdıklarım vardı. Gittiler başka yerleri yıkmaya. Yirmi yıl geçmiş. O yıkıcılar arasında bulunanlardan bazılarını görürüm arada. Yüksek yerlere geçenleri, solculuğu savunanları bile var. Yazılarını okurken

bir 4 Aralık sabahı gözümün önüne gelir hep. Yakılan kitapları, kırılan vitrinleri, sökülen makineleri, pencereden fırlatılan daktiloları. Buldukları Fransızca, İngilizce dergileri «Vesika bulduk» diye bağırarak dergilere, gazetelere götürenleri... Yirmi yıl geçti aradan. İlerledik mi, geriledik mi? Bilmiyorum. Gene böyle şeyler olmaz mı? Hiç de güvenli değilim doğrusu.

20 Aralık Cuma / İÇTENLİĞE YERGİ

Kızdıklarıma kızgınlığımı, sevdiklerime sevgimi belirtmekten çekinmemeliymişim... «Çünkü o zaman gerçekten yaşayan, var olan, bütün içindekileri ortaya dökmekle bize yaklaşmayı göze almış o yürekli insanı, kimi yargılarına duygularına katılsak da katılmasak da elbette daha çok seveceğiz.» Böyle diyor Mehmet Seyda «Yeditepe»de.

Yapabilir miyim bunu? İşte bir şair sayfalar dolusu yazıyor, yazıyor, düzyazı mı, özdeyiş yığını mı, anlamak güç. Gerçekten kimse de anlamaz, sevmez gibi gelir bana. İşte başka bir eleştirmeci, tembel bir kişi, dostlarını kollar yalnız. İşte o, işte şu, işte bu. İşte işte yazılarımda adı bile geçmediği halde en uzak, en ilgisiz satırlardan alınan eski dost. Nasıl, nasıl, kızdıklarıma kızgınlığımı, sevdiklerime sevgimi açıkça yazabilirim? İçtenlikten çok çektim bugüne dek. Bakıyorum sağıma soluma içtenlik yitip gitmiş. İçtenlik yok edebiyat evreninde. Bir ben mi kaldım içtenlik gösterecek. Düşünüyorum şairlerin, yazarların adlarını bile yazmayayım diye. Bir harf yeter onlar için, M derim, C derim, E derim, yazarım açıkça düşüncelerimi. Niye üzülsünler, niye kızsınlar? Üstelik de kimseye kızdığım yok öyle uzunca. Geçip gidiyor bir an içinde. Sevdiklerim için de sırası gelince belirtiyorum duygularımı. Hem kişileri değil, yazıla-

rı severim ben.. Şiirleri, mısraları, öyküleri, romanları. Dostlarım, yazılarını sevdiklerimdir. Kötü şairin, kötü yazarın dostluğundan Tanrı korusun.

11 Aralık Cumartesi / APTALLARIN YÜZYILI

«Yalnız aptalların ciddiye alındığı bir yüzyılda yaşıyoruz, bunu iyice biliyorum. Öyleyse anlaşılmıyorum diye üzülmek niye!»

Oscar Wilde

12 Aralık Pazar / YAĞMURDA DAĞILIŞLAR

Yağmur. Çeviriler. Yağmur. Kitaplar. Pencereden görülen çam ağacının dalları. Nice yağmurlar geçiyor anılarımdan. Eskiden severdim yağmurda gezmeyi. Şimdi ürküyorum yağmurdan. İçime bir karanlık çöküyor, bir korku, bir kaçıp kurtulma isteği. Nereye? Nerden? Kimden? Nasıl? Bir masa başında çeviriler yapmak. Arada bir öyküler yazmak. Bir romana çalışmak. Bitip bitmeyeceği belli olmayan bir romanın kişilerinde kendini tanımak, tanımamak, tanıtmamak için didinmek. Gazetelerde yazılar. Gündelik politika batağına saplanmamak için uğraşmak. Saplanmak bir daha çıkmamasıya. Yağmurları hatırlıyorum geçmiş yıllardaki. Yağmurlu günlerdeki dağılışlarımı. Dağılıp bir daha biraraya gelemeyişlerimi. Yağmur taneleri camda birbirini izliyor. Kimseler geçmiyor sokaktan. Yazı makinemin başında dakikalarımı boşuboşuna geçiriyorum. Gören birşeyler yapıyor sanacak. Oysa...

13 Aralık Pazartesi / BİR ÜYELİK KARTI İÇİN...

COMES'den üyelik kartı geldi. Avrupa Yazarlar

Birliği üyeliğine almışlar. Kartın üstünde kabartma bir Avrupa. Türkiyesiz bir Avrupa. Yalnız Trakya var. Ben de İstanbuldayım, öyleyse Avrupa yazarı sayılırım! Avuntudan başka ne var ki elde? Roma' daki Kongrede duydum. Türk yazarı olmanın hüznünü. Sosyalist olsun, kapitalist olsun, Avrupa yazarları belirli bir çizginin üstünde. Toplum çizmiş bu çizgiyi. Yazar olmak bir değer, bir aşama, bir üstünlük. Hem bunlar eski anlamıyla «edip» yazarlar, gazete yazarı değiller. Şair, öykücü, denemeci, romancı...

Biz yazar deyince gazete yazarından başka bir şey anlamayız. Ayıp sayarız yazar olmayı, sayılmayı. Gazetede yazarsak «yazar» sayılırız toplumun gözünde. Yazarlığı yalnız gazetede gündelik yazılar çiziktirmek sayan bir toplum Avrupalı sayılmaz elbette. Haritada Türkiye'ye yer vermemişler diye kızamıyorum onlara. Kendi kendimize değer vermezsek, başkalarından nasıl isteyebiliriz bu değeri, bu saygıyı?

18 Aralık Cumartesi / BİLDİKLERDEN KURTULMAK

Bıkkınlık geliyor içime. Yaşamamak daha iyi diyorum. Niye yavaş yavaş günleri öldürmeli? Çeyrek yüzyıldır yazıyorum birşeyler. Ama kala kala bir avuç öykü, üç beş deneme, bir iki roman. Bunların da çoğunu yabancı buluyorum kendime. Kimse istediklerini yapamıyor. Özlediklerini değil, istediklerini. Romanlar yazmak istedim. Öyküler öyküler birikti içimde. İlerde, gelecek boş günlerde, dedim. Gelmedi o boş günler. Hep, başka işlerden artakalan anlarda. Hep, tatsız tartışmalar, üzüntüler arasında. Sıkışmış saatçiklerde. Önceki romanlarımı ya vapurlarda, ya tenha kahve köşelerinde yazmıştım. Yalova'ya gi-

den ekspres vapuru, Çiftesaraylar bahçesi. Evde. Çalışılmıyor evlerde. Bildik odalar, bildik nesneler, bildik yüzler. Bunca bildikler arasında kendinizin dışına da çıkamazsınız, içine de inemezsiniz. Orta yerlerde sallanıp durursunuz yalnız.

19 Aralık Pazar / BİR KAHVEDE DALIP GİTMEK...

Mecidiyeköy'de bir kahve. «Seninle bütün yollar cennete gider», «Beş çay yap», «Bir elli iki gönder»... Sesler karışıyor. Dışarda yağmursuz bir yağmur havası. Çay içiyorum. Yabancılar arasındayım. Çevremdekiler İstanbul'un yeni kişileri. On beş yıl önce hiçbiri yoktu bu kentte. Şuradan buradan kopup geldiler. Karıncaların şekere üşüşmesi gibi. Kulübeler kondurdular çamurların içine. Doğaya karşı korudular kendilerini. İnsanlara karşı. Yasalara karşı. Yalnızdılar, bırakılmıştılar. Hepimiz onlara kötü kötü baktık. Otobüslerde sürünmesinler diye yer değiştirdik. Yalnız bahçe kazdırmak, odun kırdırmakta kullandık. Yıllar geçti. Çoğaldılar. Bizlere benzediler. Almanya'lara, Belçika'lara gittiler. Başkaları geldi yerlerine. Gelecek. Geliyor.

«Vuslatın başka güzel» de bitti. Dalıp gitmişim. Yeni bir şarkı var radyoda. Kasketliler, fötürlüler, başı açıklar, bıyıklılar, bıyıksızlar. Yok elerinden tutanları. Kendi göbeklerini kendi elleriyle kesiyorlar. Bilinçsizdiler şimdiye dek. Gene de bilinç diye bir şey tanımıyorlar. Kıbrıs gitti denince Ayasofya'yı cami haline getirmek geliyor akıllarına. Kendileri için en yararlı işin AP'ye oy vermek olduğunu sanıyorlar. Seçimden önce bir gecekonduluya sordum: «TİP'e oy vereceksin herhalde?» Öyle kızdı ki! «Ne münasebet,» dedi. Hakarete uğramıştı sanki! Öyle karışık duygular vardı ki bu tepkisinde! Kitaplar doldurur, açıklamaya kalksak...

22 Aralık Salı / ARAD'IN DENİZİ

Yalnız bir kanepe. Boş bir sandal. Yeşil bir deniz. İki kuru ağaç. Dakikalardır bakıyorum bu resme. Arad'ın buna benzer başka resimlerini görmüştüm daha önce. Denizi seviyor, balıkçıları, ağları, sandalları, gemileri seviyor Arad. Yanıbaşımda resimleri seyreden bir kadınla erkek. Erkek balıkları beğendi. «Ne kadar canlı balıklar?» dedi. Ben de baktım gerçek. Sahisi bu kadar canlı değil! Gerçek balıklar, böyle olamaz. Arad'ın balıkları bunlar. Yalnızca tablolarda yaşayan, var olan yaratıklar. Deniz de Arad'ın, sandal da... Picasso ne demiş: «Bunlar balık değil, resim.» Bunu hatırladım. Bunlar Arad'ın denizi, balıkları, evreni...

24 Aralık Cuma / KÖŞEKAPMACA!

«Şuna iyice inanacağım geliyor: ben nerde değilsem, mutluluk orada.»

Stendhal

25 Aralık Cumartesi / SADAK'IN ESKİ BİR YAZISI

8 Mart 1947 tarihli Akşam gazetesinden bir parçayı kesip saklamışım bir kitabın sayfaları arasında. Necmettin Sadak'ın başyazısı. Ortanın Solunda olduklarını birden hatırlayıveren CHP liderleri ibretle okusunlar şu satırları:

> «Dünya gidişini gözönüne getirerek memleketimizde sol düşünceli gençlerin artmasını istiyoruz ve Türkiye'nin istikbali bakımından da tam sol bir partinin siyasî hayatımızda yer almasının zaruretine kuvvetle inanıyoruz. Hakikate uymayan bu manzara, yani solcu denilen

fikirlere düşman koyu sağcılık, demokrasi ve hürriyet gibi en basit, en umumî günlük mefhumlara sığmadığı gibi, memleketin ilerleyişi bakımından memleket için komünistlikten daha hafif bir tehlike değildir.»

Sadak, 1947'de «sol» bir partinin gerekli olduğunu yazmış açıkça. 19 yıl önce. O yıllarda sol partiler de kurulmuştu. Sol dergiler de çıkardı. Ama ne oldu? Bugün, kendini ortanın solunda sayan CHP iktidarı, «sol» akımın gelişmesinden korktu. Korktu da ne yaptı, gericiliğe yaranmak yarışında DP'den geri kalmamaya baktı. Sonuç? Sonuç, bugün ulaştığımız düzey.

Gerçekleri gören, yurtsever, aydınlık düşünceli insanlar CHP içinde de vardı. Ama çıkarcılar, fırsatçılar, evet efendimciler daha çoktu. Bugün de öyle, dün de... Gelecekte öyle olmasın hiç değilse. Umut bunda...

23 Aralık Salı / ATEŞLER İÇİNDE

İki gündür yataktayım. Ateş, ter, başağrısı, öksürük. Kitaplar, dergiler, gazeteler. Radyoda Kıbrıs görüşmeleri. Bir yıldır hastalanmamıştım. En akla gelmez şeyleri hatırlıyorum. En unutulmuş olayları, sözleri. Çok önceleri okuduğum şiirlerin mısralarını. Düşler karışık, sıkıntılı.

Doğrulup yazı yazmalı. Düşlerden, sıkıntılardan, yalnızlıktan kurtulmanın tek yolu bu. Yaşama direnci veren tek güç...

29 Aralık Çarşamba / YİRMİ YIL GEÇİVERMİŞ

«Varlık Yıllığı» postadan çıktı. Şiirler. Öyküler. Yazılar. Bildik imzalar. Yılın toplamları... Yıllar geçip

gidiyor! İşte 1966. İlk kitabım «Önce Ekmekler Bozuldu» 1946'da çıkmıştı. Yirmi yıl olmuş. Dört formalık bir kitap 200 lirayla basılmıştı. Bugün kaça çıkar dört formalık bir kitap? Sanırım iki bin lirayı bulur. Yirmi yılda epey geliştik! Hiç değilse o günlerde öykü kitaplarını yayınlayanlar olurdu. Ya da birkaç yüz liraya kendimiz bastırırdık. Bugün basan da yok, bizlerde cepten bir-iki bin lira harcamak hevesi de, olanağı da! Varsın öyküler bir yanda birikedursun. Bir gün yayıncılar edebiyata dönmeyi hatırlarlar. Bu «öğretici» elkitapları modası da geçer elbet!

1966

1 Ocak Cumartesi / HOŞGELDİN 1966

«Yeni yılı anısız, geçmişinden kopmuş bir insan olarak karşılayabilsem. Her yeni yıla yeni doğmuş gibi girebilsem. Olmuyor, o anılar, o gerekli gereksiz anılar, pencerelerden kapılardan girerek doluyorlar odama. Küçük, anlamsız şeyleri anımsıyorum. Nerden nereye? 1935'in yılbaşı gecesi, babam sağ, bir kocaman evdeyiz, çini soba yemyeşil, kıpkızıl renklerle yanıyor. Sonra 1945 yılı, 1950 yılı. Küçük bir oda, bir divan, pencerenin dışında kar. Radyoda «La Vie en Rose» şarkısı. Sokakta çok içmişlerin, çok eğlenmişlerin mutluluğu çağıran bağırışları. Sonra karın diz boyuna vardığı bir Avrupa gecesi. Bir otel penceresinden sokağı seyrediyordum. Tam geceyarısı. Otel boş, kimsesiz. Alttan çalgı sesleri, kahkahalar. Sokaktaki gençler hava fişekleri atıyor, her adımda durup öpüşüyorlar, karlara yuvarlanıyorlar. Boş buluyorum. Geçecek bütün bunlar, bütün bu gençler yaşlanacak, şu içinde bulunduğum an, daha işte «bu an» derken uçup gitti. Bir aldatmaca bu yaşam denen şey diyorum. Bile bile aldanışın acısı çöküyor içime. Yeni yıl kapımızda. Neler bekliyoruz ondan? Geçen yılların veremediğini. Önce, ne istiyor, ne bekliyoruz, onu bilsek! Sartre'ın bir kahramanı «İnsan nasıl isterse öyle olur» diyor. Biz de yıllarımızı öylece değerlendirmeliyiz. Önce kişisel yaşamımızda, sonra da toplumsal yaşamımızda... Büyük umutlarım yok yeni yıla girerken. Büyük düşler kurmuyorum artık. Yeni yeni aldanışlara, yanılmalara düşmemek için.»

Böyle yazmışım geçen yıl bugün. İşte 1966. Yataktayım. Yanımda kitaplar: Varlık Yıllığı, Memet Fuat'ın «Türk Edebiyatı 1966», Varlık dergisi, gazeteler... Birini bırakıp ötekini açıyorum. Benim mutluluğum da bu. Şiirler, öyküler okumak, o şiirlerde, öykülerde bir anlam aramak, bulmak. Arada bir de düşlerimi, düşsüzlüklerimi, umutlarımı umutsuzluklarımı, yaşama sevincimi, üzüntümü yazmak. Geçen yıldan değişik duygularım yok yeni yıla girerken. Bir daha okuyorum bir yıl önce yazdıklarımı: «Büyük düşler kurmuyorum artık. Yeni yeni aldanışlara, yanılmalara düşmemek için.» Bu sözleri on yıl, on beş yıl önce yazamazdım ya! Yaşam, yılların geçişi ile kişiye öyle bir biçim veriyor, öyle bir anlam ya da anlamsızlık kazandırıyor ki!

ŞİİR DÜŞÜNÜRÜ

Tükendiğimiz yerde çoğalmak. Sabahattin Batur'un şiirini okumuyorum, kendimce yaşıyorum: «*Umulmaz acılara doğru güzelleşir insan*». Güzel bir mısra. Biçimce, özce. Az şiir beni götürür kendi evrenine. Bazan yapraklar yapraklar dolusu şiir okurum da tek bir sözcük çekemez beni kendine. Batur'un belki en güzel şiiri bu. Nedense başka bir şiiri yok aklımda şimdi. Ama yetiyor tükendiğimiz yerde çoğalışımızı anlatan mısraları. «*Bugün onlar gidiyor, yarın sıra sizde, öbür gün — Dolup dolup boşalan olukları sevincin — Yoksa biz daha önce mi varız, yaşadığımızdan — Öyleyse kimin rüyasıdır bu izlediğimiz*». Bu kıta yeter 1966'nın ilk gününe bir anlam, bir güzellik kazandırmaya. Batur bir şiir düşünürü daha çok. Az yazması bundan gibi gelir bana. Saygısından, sevgisinden. Öyle yapraklar yapraklar dolusu yazan, çiziktiren şairler için bir örnek: «*Kimse kimseyi kurtaramaz yaşayan*». Büyük bir romanın ilk

yaprağına yazılacak bir cümle bu. Kimse kimseyi kurtaramaz yaşayan...

2 *Ocak Pazar* / ERDEMLERİN SONUNCUSU

Saint-Exupéry'den André Gide'e mektup:

«Eflâtun'un erdemleri sıraya dizerken, yürekliliği sona koymasına hep şaşardım. Bunun nedenini yeni anladım. Yüreklilik, iyi duyguların ürünü değil de ondan. Biraz kızgınlık, biraz kendini beğenme, bir hayli inatçılık ve basit bir spor zevki. Yüreklilikten başka nitelikleri olmayan insanlara bundan böyle hayranlık duymayacağım.»

3 *Ocak Pazartesi* / «*BEBE*» LÜTFİ'YE NE OLDU?

Sevgili Lütfi! Yazın gelmiş, görüşemedik. Postadan fotoğraf albümü çıkıp gelmez mi! Çektiği yazar fotoğrafları. Başta kendi resmi. Hepsi birbirinden güzel. Hemen hiçbirini tanımadığım İsveç yazarları, sanatçıları. Hepsine bir anlam kazandırmış. Sonra Böll, Grass, Moravia, Auden, Genet, Beckett, Ionesco, Ehrenburg... Hepsini tanımış, hepsiyle görüşmüş, hepsinin resmini çekmiş. İnanamıyorum bir türlü! Yıllar o kadar çabuk nasıl geçer! Lütfi'yle, Pasajda bir birahanede ya da Edebiyat Fakültesinin kantininde, ya da bir kahvede, bir yolda görüyorum kendimi. Şiirler okurken, kendinden geçercesine şiirler dinlerken. Sabahattin'in şiirlerini Fransızcaya çevirişimiz. Dağlarca'nın «Daha»sını mısra mısra inceleyerek okuyuşumuz. Mektuplarında hep «senin Lütfi» diye bitirir, gözlerimi yaşartır. Ne yapalım, dostluklar da seviler gibi, içe işliyor çoğu kez. Ne çok isterdi uzak ülkelere gitmeyi, oralarda yaşamayı! Büyük yazarları, şairleri tanımayı! Valéry Larbaud'nun adıydı en

çok andığı. Bilmem tanıyabildi mi onu? «Yağmur yağıyor şiirlerimin üstüne» diye yazmıştı bir şiirinde. Şimdi, o yağmur geçmişteki anıların üstünde. Geri gelmeyecek zamanı kısacık anıların içinde diriltip öldürüyor, diriltip öldürüyor...

5 Ocak Çarşamba / «TARİH, BİLİM DEĞİLDİR»

«Tarih, geçmişin en kötü yanlarıdır tarih.»
Stefan Zweig

8 Ocak Cumartesi / POLİTİKANIN KUZULARI

Candide'de Jean Dutourd yazıyor:

«Erhard en çok sevdiğim devlet adamıdır» demiş Başkan Johnson. Ben, Bay Erhard olsaydım bu iltifat tüylerimi ürpertirdi. Bu söz, Bay Erhard'ın söz dinleyen, büyük müttefikinin bütün yaptıklarını onaylayan, onun hoşuna gitmek için elinden gelen her şeyi yapan bir insan olduğunu gösteriyor. Bundan şu sonuç çıkar: Bay Johnson çıkarı gerektiği zaman Bay Erhard'ı harcamaktan asla çekinmeyecektir. Kayıtsız şartsız boyuneğenlerin kaderidir bu. Kafa tutanlardan biri şöyle bir gülümsemeye görsün, böyle kuzu gibi olanları hemen kurban ediverirler.»

Ekleyecek söz bulamıyorum!.

9 Ocak Pazar / «SESLER»İN SESLENİŞİ

Üsküp'ten gelen «Sesler» dergisi. İlhami Emin, Mustafa Karahasan gibi dostlar. Makedonya'daki Türk azınlığın en seçkin yazarları, şairleri, düşünürleri bu dergide. Türkiye'de satılıyor mu bilmem? Satılmalı, okunmalı. Başarılı bir dergi «Sesler». Şiirleri

okuyorum önce, hep yaptığım gibi mısralarda ortak duygulanmalar arıyorum. İlhami Emin *«aramıştık kıtamızı bulamadık haritada — bize düşen ayrı ayrı kurcalamak ilkyazı»* diyor bir şiirinde. İlhami ve eşiyle Belgrat kalesindeki gezintimizi anımsıyorum birden. İlk karşılaşmamızdan beri, çok eski bir dostluğun havasını duyuyoruz. O sıcak Temmuz günkü konuşmalarımız yitip gitmedi büsbütün. *«her güzellikte bir bekleyiştir gizlenen»*. «Sesler», Yugoslavyalı Türklerin dost sesini duyurdu bana. Oralı dostlarımın havası içinde yaşattı.

14 Ocak Cuma / İNÖNÜ'NÜN MEKTUBU

Johnson'la, İnönü'nün karşılıklı mektuplarını okuyorum. Büyük ayrım nasıl göze çarpıyor! Bir kere deyiş, bilgi, anlayış ayrımı. Kalabalık, bilgisizlik, anlayışsızlık, güce dayanan bir aptallık; Bay Johnson'un mektubunda buram buram tüten bu. İnönü'nün her cümlesi anlayan için yüz kızartıcı birer tokat gibi. «Aceleyle toplanmış belgelere dayanan», «zamanın baskısı» ile hazırlanan bir mektup, Türk Başbakanından almış karşılığını. İnönü, oturtmuş Johnson'u karşısına, şu şöyle, bu böyle diye teker teker anlatmış konuları. Ders verircesine, bilgisiz, toy, biraz da aptal bir dostu aydınlatmaya çalışırcasına.

Demirel hükümeti boşuna direnmemiş «açıklamam da açıklamam» diye. Johnson'u koruyor, Amerika dostluğu bozulmasın istiyor sanmıştık. Belki bu da var, ama korkusu, İnönü'nün mektubunun kamu oyunca öğrenilmesindenmiş! Böyle bir karşılığı İnönü verebilirdi ancak. Almış eline kalemi, oturmuş bir koltuğa, yeni harflerle bir saat iki saat yazmış yazmış. Kuşaklarca ibretle okunacak bir belge bırakmış. Bizler için değil yalnız, Amerikalılar için de böyle...

15 Ocak Cumartesi / SABAHATTİN ALİ'Yİ TANIYAN ARANIYOR

Sabahattin Ali öleli 18 yıl geçti ancak. Hepimiz tanıdık onu. Çağımızın bir yazarı. Yaşasa şimdi 60 yaşında olacaktı. Gizli bir oyuna kurban gitti. Yıllarca adını anmadık, yapıtlarını unutmaya çalıştık. Olmadı. Yapıtlar, ergeç güçlerini gösterirler. Sabahattin Ali de, Nâzım Hikmet gibi edebiyatımızın baş köşesindeki yerini aldı yeniden.

Ama Sabahattin Ali konusunda bilgiler de birbirini tutmuyor! Alangu, Gümülcine'de doğduğunu yazmış. Cevdet Kudret, Ayvalık'lı diyor. Alangu «büyükbabası yüzbaşı Mehmet Ali bey» demiş. Cevdet Kudret «Bahriye alay emini Oflu Salih efendi» diyor. Alangu, Sabahattin Ali'nin annesini «aydın bir kadın» saymış, oysa ancak «okur-yazarmış», Alangu, «Avrupa'dan bir lise müdürünü dövdüğü için geri yollandı» demiş, Cevdet Kudret böyle bir şeyi hiç duymadığını yazıyor. Alangu «sanatçı öldürüldüğü sırada karısıyle kızı İstanbul'daydı» demiş, Cevdet Kudret ise Ankara'da olduklarını bildiriyor. Alangu «Sadri Ertem'i hafifserdi» diyor. Daha neler. Cevdet Kudret, daha da sürdürecek gibi. İki edebiyat tarihçimizin ileri sürdüğü aykırı bilgilerin içinden çıkmak güç.

Tanıdığımız, bildiğimiz bir yazarın ölümünden 18 yıl sonra birbirini tutmaz bilgiler bu kadar çok olursa, bir de yarım yüzyıl öncesini düşünün, daha daha eskileri düşünün!.. Ötedenberi edebiyat tarihçilerinin bir dediğine inanmazdım ya, şimdi daha da güçleşti bu inancım. Bakmamalı tarihçilerin dediklerine, yazdıklarına. İşte öyküler, şiirler, romanlar, okursunuz, tanırsınız o sanatçıyı. Yok babası şuymuş, yok bilmem nerde doğmuş, yok arkadaşları böyle demiş. Nasıl olsa hepsi havada kalıyor, bir temele dayanmıyor! Biri böyle diyor, öteki daha başka bir

şey ortaya atıyor! Sabahattin Ali'nin babasının dedesinin adını bilemedikten, doğum yerini ve tarihini kesin olarak ortaya koyamadıktan sonra, varın daha eskilerini düşünün!.. Düşünün edebiyat tarihimizin nasıl bir «yanlışlıklar komedyası» olduğunu...

16 Ocak Pazartesi / MUTLU AZINLIK DERKEN...

Gazetelerde yazıları, fıkraları okuyamaz hale geldim. Yalnız ben mi? Sanmam. Hep aynı sözler, hep aynı «klişe»ler. Niye yoruluyorlar, her gün aynı yazıyı yayınlasalar ya! «Dön baba dönelim, hacılara gidelim». Bir mutlu azınlık, mutsuz çoğunluk gidiyor. Mutlu azınlık deyimini Stendhal'in «happy few» ünden çevirerek iyi ki ortaya sürmüşüm. Toplumcu düşünürlerimizin, yazarlarımızın, politikacılarımızın elinde, dilinde, kaleminde hep bu, hep bu. Ben, «mutlu azınlık» derken çok ayrı şeyler düşünmüştüm, tuttular kendi uydurdukları bir anlamı yüklediler bu deyime. «Mutlu azınlık», nerdeyse bir küfür sayılacak... Bu deyimi bir fıkrada, bir yazıda, bir konuşmada görünce, duyunca Stendhal'in anısına saygısızlık yaptığımı sanıyorum!

18 Ocak Salı / RAMUZ

Ramuz 23 Ekim 1908'de Günce'sine şunları yazmış:

«Jean Luc» yayınlandı. Ama hiçbir yankı uyandırmadı. Değeri nedir, bilmiyorum; bildiğim bir şey varsa, benim bir parçam olduğu... Yazarken kafamda belli bir örnek yoktu. Binbir güçlükle elde edilen bir gerçekten işe koyuldum. Daha çok yeni, daha çok belirsiz, ama kendime ait bir deneyi yapıta koydum. Yanılmış da olabilirim. Yanılmakla da kendi-

mi yenilemiş, çoğaltmış oluyorum. Öyle ki başkalarının övgüsü gereksiz bir şey oluyor, başarı ise daha da gereksiz...»

Ramuz'ün Günce'sini birkaç ayda bir karıştırırım. On yılda bütün kitabı okudum birkaç kez. Notlar aldım, bazı parçaları çevirdim. Türkiye'de hiç tanınmaz Ramuz. Biz bellemişiz beş-on yabancı yazar, onlardan başkası yok sanki! En sevdiğim güncelerden biri Ramuz'ünkü. Bir kâğıda birkaç parçayı çevirmiştim:

«11 Mart 1908 — Güzel, uygun düşendir.»

«12 Mart 1908 — Bakmamak, fakat görmek. Bir fikri izleyerek görmemek, yani belge toplamamak, çakıl taşından kıvılcım nasıl çıkarsa bir bakıştan öylece fikre gitmek.»

19 Ocak Çarşamba / MUTLULUKLARI DARALTMAK

Hemingway, «İnsanlar, mutlulukları daraltan yaratıklardır» demiş. Ya kişisel deneylerinden çıkardığı bir gerçek. Ya da bir kahramanına gelişigüzel söylettiği bir söz. İlk bakışta doğru gibi geliyor. İnsanoğlu kendini mutsuz kılmak için elinden ne gelirse onu yapıyor! Birbirlerinin yaşamlarını cehenneme çevirmek, her ânını kendine ve başkalarına zehir etmek... Aile çevresinde, iş çevresinde, dostluk çevresinde. Ama Hemingway'ın sözü gene de yanlış. Mutluluk, kişinin bir buluşu, bir uydurusu, bir düşü zaten. Daha doğrusu, bir özlemi! Hiçbir zaman ulaşılmayan bir özlemi, mutluluk. Bazan kısa sürelerle kendini mutlu sayabiliyor insan... Uzun sürmeden geçiyor ya, o ayrı. Ama insan olmasa mutluluk diye bir duygu, bir özlem, bir ruh hali de olmazdı. Hemingway'in sözünde yatan gerçek, insanların kendi elleriyle yaratıkları mutluluk duygusunu, yine kendi elleriyle yaşamlarının dışına ittikleridir. Birinin mut-

luluğunu bir başkası engeller, çoğu kez de kendi mutluluğumuzu kendimiz!..

«İnsanlar mutlulukları daraltan yaratıklardır.» Mutluluk denen «nen»e yaratan, öven, özlemi çekilecek bir duygu haline getiren, sonra da onu daraltan, sıkan, yok eden, ortadan kaldıran!..

22 Ocak Cumartesi / YİTİK ÖYKÜ

Düş gibi bir şey: Yıllardır yitik bir öyküyü arıyorum, bulamıyorum. Geçen yıllarda Varlık'ta yayınlanmış bir öykü bu. Ciltleri devirdim, teker teker inceledim yaprakları; yok, yok. Koskoca bir öyküydü, iki sayfayı kaplayan. Adı, Bataklık Gemisi. Ara ki bulasın! Düş mü arıyorum? diye kuşkulandığım oluyor! Ama iyice hatırlıyorum, yazdım ben o öyküyü yayınladım, hem de Varlık'ta, 1953-1956 yılları arasında, ama niye bulamıyorum? Nerdeyse gazeteye ilân vereceğim, yitik bir öykü aranıyor, bulanın şu adrese bildirmesi diye!

Kişi, geçmişi nasıl da bulanık bir sisin ardından görüyor! Eskiden yazdıkları da öylesine yabancımsı. Bir zamanlar sevdiğimiz bir kadın, bir zamanlar arkadaşlık ettiğimiz bir dost. Hem yakın, hem uzak. Yazılar da öyle. Öyküler ne denli içimizden koparılarak bir nitelik kazanmış da olsa, bir süre sonra tek başına kalakalıyorlar. Bir dergi sayfasında, ciltlerin arasında, yitik. Öylesine ki, yazarı bile onu bulamıyor kolaylıkla. Bulsa, bakalım tanıyabilecek mi, bir yakınlık duyabilecek mi?

27 Ocak Perşembe / BİR YANLIŞLIK

Sait Faik'in bütün yapıtları «Varlık Yayınları»nda tamamlandı. Son kitapta Sait'in bütün yazıları-

nın adları, nerde, ne zaman çıktıkları yer almış. Yazar için dergilerde, gazetelerde yayınlanan yazılar, eleştirmelerin başlıkları. Benim de birkaç yazım var. Ama hepsi değil. Sait Faik için bir inceleme yapacak kimselerin öteki yazılarımı da arayıp bulmasını isterdim.

Sonra, Sait Faik'in öyküleri arasına karışmış bazı «çeviri»ler de var. Bunu önce de yazmıştım. Etkilememiş hiç. «Korkunç Bir Tren» öyküsü Sait'in bir «çeviri»sidir. Hürriyet'de çıkan bir öykü. Bir zamanlar Sait, Hürriyet gazetesinde hemen her gün bir öykü yayınlardı. Hürriyet'in ilk çıktığı yıl.

Her gün bir öykü yazılır mı? Çoğunun üstünde «çeviren» sözcüğü vardı, ama bazılarında unutulmuş, yalnızca «Sait Faik» adı kalmış. Gazetelerde olur böyle şeyler! Ölümünden sonra da bir derleyici, o öyküleri Sait'in sanmış. Ben «Korkunç Bir Tren»in bir Amerikan yazarının öyküsü olduğu kanısındayım. Çevirisi de yayınlanmıştı. Sait'in yapıtı arasına karışan böyle başka «çeviri»ler de var mı? İncelemeye değer. İşe bakın ki, Sabri Esat da, bu «Korkunç Bir Tren»i Fransızcaya çevirip yayınlamış!.. Küçük bir yanlışlık nasıl sonuçlar yaratıyor!

29 Ocak Cumartesi / ZİYA OSMAN İÇİN

Ziya Osman Saba, 29 Ocak 1967'de ölmüştü. 30 Ocak karlı bir gündü. «Eski bir evde olmak, orda, Eyüpsultan'da.» Eyüpsultan'daydık, şair, yazar dostlarla. Kitaplarını canlandırıyorum. Şairler büsbütün ölmezler. Şiirleri kalır, şairlerin de kendileri yaşar. Kişi dediğimiz et, kemik, sinir yığını mıdır yalnız? Bir göz, bir burun, bir bacak, bir kol mudur kişi? Bir anlamdır daha çok... Her kişi ayrı bir anlam, ayrı bir evren.

Saba aramızdan gitti. «Ömrüm oldukça anacağım

— Bir rüya görür gibi geçtiğimiz sokaklar» demişti. Bir düş görür gibi yaşadı. Kötülükleri, çirkinlikleri sokmayarak düşlerine. Onları görmezliğe, tanımazlığa gelerek. «İyi insanlar»ı, «iyi komşular»ı arıyarak... Öykülerini okumalıyım. «Babamın eski elbisesi», «Bebek», «O sokak», «O mahalle» gibi öykülerini... Kendimi Saba'nın evreninde duymalıyım. O evrende yaşayan Ziya'yı bulmalıyım.

3 *Şubat Perşembe* / YENİ AÇLIKLARI DOYURABİLMEK

Gide'nin hangi kitabına el atsam bir aydınlık düşer önüme. Duygularımın karışıklığını çözen, açan, bir geniş yol, bir anlam.

Bir kâğıt parçasına yazdığım birkaç satır:

«İlk başarıyı sağlayan şey, gerçek ünün kurulmasına yarayan şey değildir. Başarıyı sağlamaya en çok yarayan, büyüklüğü en çok zarar verendir. Süreklilik, kalıcılık, ancak birbirini izleyen kuşaklara yeni yeni tadlar, güzellikler verebilen yazarların nasibidir. Çünkü her kuşak başka bir açlık getirir.»

Her kuşağın getirdiği o yeni, başka açlığı doyuracak yapıtlar, ancak sürekli bir yaşamı olabilen yapıtlardır. Bir kuşak boyunca başarıdan başarıya koşanların bir iki kuşak sonra acınacak bir unutuluşa kendilerini bıraktıkları çok görülmüştür. Bunu biliyorlar, anlıyorlar da gene geçici başarıların ardında koşmaktan kendilerini alamıyorlar. Kimbilir, belki de ancak böyle başarılar için yaratıldıkları için, sanatçı olarak gücleri ancak buna yettiği için!..

5 *Şubat Cumartesi* / 3 PROFESÖR 2 ŞAİR...

Şöyle böyle yirmi-yirmi beş dergide yazılarım çı-

kar. İlk kez bir yazım yayınlanmadı, geri çevrildi! Önemli olay bir yazar için elbet! «Türk Dili» Yazı Kurulu, COMES Yazarlar Kurultayı konusunda yazdığım bir yazıyı dört sayıdır yayınlatmadı. Önce Yayın Kolu Başkanı, «Bazı parçaları çıkarmak istediklerini» bildirdi. Ben istemeyince, yazıyı yayınlamadılar.

Anladım nedenini! COMES Kurultayı'nda Rus, Bulgar, Macar, Çek yazarları da konuşmuşlardı. Onların sözlerini özetlemiş, bazı parçalar almıştım. Sayın Kurul, korkmuş, toplumcu yazarların sözlerinden. Değerli dergilerini toplumcu yazarların düşünceleriyle «kirletmek» istememişler!

İnsan kızmalı mı şaşmalı mı, bilemiyor. Bakıyorum Kurul üyelerinin kişiliklerine, 3 profesör, 2 şair!.. Oturmuşlar okumuşlar yazıyı, sonra, «Aa olmaz, demişler, Rus, Macar, Çek yazarlarının sözleri var burada, çıkmaz bizim dergide böyle bir yazı» Varlık'ta Yaşar Nabi yayınladı o yazarların sözlerini. Benim yazdıklarım da oradakiler gibi. Bir edebiyat kurultayında ne diyebilir bir yazar, ister sosyalist, ister komünist olsun? Beni üzen, o üç profesörle iki şairin bu konuda eş kanıda oluşları. İçlerinden biri çıkıp da: «Arkadaşlar, gülünç duruma düşeriz» diyememiş... Böyle bir durumda görmek istemezdim onları. Rus, Macar, Çek, Bulgar, Romen yazarlarından çeviriler girmeyecek demek o dergiye! Peki ama, Dil Kurultayına o ülkelerin bilginleri nasıl çağrılmıştı, kürsülerden konuşturulmuştu? Demek, olmuş bir kez, bir yanlışlık yapılmış!.. Türk Dili Yazı Kurulu, derginin çevresine bir «demir perde» çekmiş! Mutlulukla yaşasınlar o perdenin içinde!..

10 Şubat Perşembe / «ÜNLÜ YALAN UYDURUCUSU!»

Baudelaire için, çağdaşlarından ikisinin verdiği

yargı:

Biri, Emile Faguet: «İlgi uyandırmaya değen bir şair, ama geleceğe kalmayacak, ancak bir kuşaklık yaşamı var.» demiş.

Öteki, Ferdinand Brunetiere: «O, ünlü yalan uydurucusundan bir daha kimse sözetmeyecektir.» diye buyurmuş.

Yüzyıl sonra bu sözler nasıl da acıklı geliyor insana. Baudelaire'in bugün dünkünden daha canlı, daha sevilir, daha yaşayan bir şair kişiliği var. Ne gösterir bu? Çağın beğenisini kuran, sürdüren birtakım eleştirmecilerin sözlerine, buyruklarına gerçek sanatçıların hiç mi hiç aldırış etmemeleri gerektiğini...

11 Şubat Cuma / BİR YAPIT: «KUTSAL İSYAN»

«Kutsal İsyan»ı okuyorum... H. İ. Dinamo'nun yıllar önce «Deniz Feneri» adlı şiir kitabını arayıp bulsam. Aradan geçen otuz yıldaki ayrımı görmek kolaylaşacak. Dinamo'yu çeyrek yüzyıldanberi tanırım. İki-üç yılda bir rastlaşırız. Olgunluğuna, «efendi»liğine saygı duyduğum bir kişi. Bir sanatçı, bir şair olarak da, belki de bu efendiliğinden ötürü, çok şey yitirmiş!

«Kutsal İsyan» altı bölümlük bir dev-roman. Birinci bölümün sonuna geldim. Üç-dört günde hem... Bir başlayınca elden bırakamıyorsunuz. Güzel yazılmış, çalışılmış, inceden inceye hazırlanmış. Bir bilim yapıtı titizliğiyle, bir sanatçının derin sezişi, görüşü birleşmiş. Enver, Talât, Mustafa Kemal... Bunlar «Kutsal İsyan» romanının kişileri. Gündelik yaşamları içinde gösterilen roman kahramanları. Dinamo, tarih yapraklarında kupkuru birer olay gibi görünen yaşam parçalarını insanca bir derinliğe kavuşturmuş. Aydemir'in «Tek Adam»ı, Selek'in «Ana-

dolu İhtilâli», şimdi de Dinamo'nun «Kutsal İsyan»ı...

Çeyrek yüzyıldır Dinamo'dan kişiliğine yakışan önemli, kalıcı bir yapıt beklerdim içten içe. Sezişim beni yanıltmamış. «Kutsal İsyan»ı okurken bu sevinci duyuyorum.

13 Şubat Pazar / GÜRSEL İÇİN...

«Kırk bin köyün ak güvercinleri» Gürsel Paşayı Amerika'dan başka bir yere uçuramazlar mıydı? Amerika!.. Bir süredir eski güzelliğini, çekiciliğini yitirdi duyan, düşünen kişi için. Başkan Gürsel, Washington'da şimdi. Ölümle karşı karşıya. Burada kalsa durumu böylesine tehlikeli hale girer miydi? Bana öyle gelir ki, Washington'a gitmese hastalığı bu denli ağırlaşmayacaktı. Bir sezi bu! Yolculuk, üzüntü, gitmemek isteği, iç çarpıntılar, hastahane havası, yabancı ülkenin heyecanı!.. Gürsel gibi duyarlığı güçlü bir kişiyi etkileyici şeyler.

İlk kez radyodan duydum Gürsel'in sesini. 27 Mayıs günü. Bana güvenin, diyordu. Toplumcu görüşlerin açıkça savunulmasından yana olduğunu, toplumculuğu benimsemiş partilerin kurulmasını desteklediğini kamu oyuna söyledi. Bu, çığır açıcı bir ileri adımdı.

Sonra Florya Köşkünde karşılaştım onunla. Bir elinde baston. Güç yürüyordu. Politika çıkmazlarının asker yüreğine sığmadığı anlaşılıyordu.

Bir atasözü, «eski askerler ölmez» dermiş. Her kişi ölecek nasıl olsa. Ergeç. Kaçınılmaz bir yolculuk var her yaşamın sonunda. Dağlarca, «Kişi bir kez ölür ölümsüzlüklere doğru» diye yazıyor. Gürsel'in 27 mayıs'tan önceki, sonraki davranışlarında, onun «ölümsüzlüklere doğru ölmesini» gerçekleştirecek şeyler pek çok. Adını gelecek kuşaklara götürecek, yaşatacak anılar...

«Gençliğimde «Hele bir ellisine gel, o zaman görürsün» derlerdi. Ellisindeyim, gene bir şey göremedim.» Böyle yazan besteci Erik Satie elli dokuz yaşında öldü. Acaba altmışına gelse «bir şey» görebilecek miydi? Seksenine gelen ne görmüş? Bir şey göremeden gelip gidiyoruz. Gördüklerimizden bir şey anlamadan. Duyduklarımızı çözümleyemeden. Sevdiklerimize, sevmediklerimize doyamadan. Neden'i, niçin'i, bilemeden!

Yaş önemli değil gerçekte. Görmek, duymak, anlamak için yıllardan çok «an»lar önemli. Bir anda yüzyıllar dolusu yaşanabiliyor. Kitaplar dolusu düşünülebiliyor. İş, o «an»ı yakalayabilmek, bulabilmek. En zoru da o «an»ları yaratabilmek. O güce sahip olabilmek.

18 Şubat Cuma / BAUDELAIRE VE METRESİ

Apollinaire'ın «Anecdotiques»inde okudum. Baudelaire bir süre melez metresi Jeanne Duval ile Dijon'da yoksulluk içinde kalmış. Geçinecek parası yok. Jeanne eski işine dönmüş: yollardan erkek çevirmeye başlamış! Aldığı paralarla şair dostunu geçindirirmiş. Şair de çaresiz katlanmış bu acı duruma. Bir gece, zavallı melez, saatlerce cadde cadde sürtmüş, tek bir erkek çıkmamış karşısına. Sonunda yaşlı bir adama rastlamış. Ona anlatmış yaşam öyküsünü. Adam acımış, biraz para vermiş. Jeanne Duval eve sevinçle dönüp olup biteni anlatmış Baudelaire'e. Bir de ne görsün, şair kızgınlık içinde, köpürüyor: «Hayır, hayır, diyor, olmaz böyle âdilik, hemen git o adamı bul, yat kendisiyle, parasının karşılığını öde!»

Bir akşam da kadın, müşteri aramaya çıkarken, Baudelaire koşmuş merdivenden şöyle bağırmış ça-

lımla: «Yattığın adamlara söylemeyi unutma, bu işi benim için, Charles Baudelaire için yaptığını...»

Apollinaire, bu fıkraları 1914'de çıkan bir İtalyanca kitaptan «Almanaco Purgativo»dan aldığını yazıyor. Doğru mu, yanlış mı, kim bilebilir? Belki de düşmanının biri uydurmuştur! Ama Baudelaire'in düzensiz kişiliğine uymuyor da değil hani!

20 Şubat Pazar / «OKUDUM BÜTÜN KİTAPLARI...

Birkaç kitabı birden okumak. En hoşlandığım şey. Büyükbabamın kitaplığından iki-üç kitabı alıp odama götürdüğüm ilkgençlik gecelerini anımsıyorum... Büyükbabam takılırdı: «Çok kitabı olandan değil, bir kitabı olandan korkmalı». Hepsini okur muydum o kitapların? Nerde. Kiminin birkaç yaprağını, kiminin tümünü, kiminin yarısını...

Gene öyleyim. Geceleri yanıbaşımda üç-dört kitap durur. Birinden beş, ötekinden on sayfa okurum. Bir türlü bitiremediklerim vardır. İnatla sona erdirmeye çalıştıklarım. Sayfalarını atlaya atlaya okuduklarım. Elimde kırmızı kalem, satırları çize çize anlamaya çalıştıklarım...

Her kitap birbirine benzer görünüşte. Ama ayrıdır her biri. Benzemez kitaplar birbirine gerçekte... Kimi yakındır bize, kimi uzağımızdadır, kimi uzaktan gelecektir yakına, kimi gelemeyecektir...

Sevilen bir kitabın bitmesini istemem hiç. Onu bitirmemeye çalışırım elimden geldiğince. Şiir kitaplarını daha çok severim bu yüzden. Tüm olarak okunmazlar, zaman zaman seslenirler. Dışa değil içe dönük öyküleri bu yüzden üstün tutarım. Dışımızdakiler sınırlıdır, içimizdekiler öyle mi ya!

21 Şubat Pazartesi / KİTAPLARLA UYUMAK

Yığıldı kitaplar kitaplığın önüne, masanın, sandalyenin üstüne. İşte iki-üç haftadır okuduklarım: Bu Dünyadan Nâzım Geçti, Asker Şvayk, Çöplük, Ütopya, Doğuda Kıtlık Vardı, Şiir Tahlilleri, Cinsel Oyun... Daha başkaları da var. Apollinaire'in «Anecdotiques»i, Miller'in «Dimanche Apres La Guerre»i. Erhan Bener'in «Le chat et la mort»un son sayfalarına geldim.

Gazete diye bir şey olmasa, diye düşünüyorum bazan. Kitaba verirdi kişi kendini. Gazeteler gereksiz yere zamanımızı alırlar elimizden. Bir günlük yaşamın gürültüsü hepsi. Ama bir-iki saatimiz gider ya onlarla! Kitapsız durulmaz, ama gazetesiz sanırım hiç, ama hiç durulmaz!

Her gece bir-iki saat yatakta okumak alışkanlığını iyi ki küçük yaştan edinmişim. Zaten iyi kötü ne kazanmışsak, ilkokul, lise çağlarından!

Gece olsun. Yatağıma yatayım. Sevgili kitaplarım yanımsıra. Uzaklaşayım kendimden. Yok, yanlış söylüyorum. Ne demek kendimden uzaklaşmak? Tersine, beni kendi dışıma iteleyen, çeken nenlerden uzaklaşıp, kendime döneyim. Açayım birkaç kitabı birden. Üç yaprak ondan, sonra beş yaprak ötekinden...

25 Şubat Cuma / ŞAİRDEN HESAP SORULUR MU?

Adliye koridorları. Bir tahta sıra. Avukatlar, gazeteciler, fotoğrafçılar. İki saattir bir şairi bekliyoruz. Basın savcılığında «ifade veren» Dağlarca'yı! Suçlu görülmüş bir şiiri! «Ne demek istedin?» diye soruyor olmalılar. Bir şaire sorulacak soru mu bu? Ne demek istedin? Ne demek istediğini yazmış şiirinde. Şiirinin dışında ne demek ister bir şair? Açıklama şiiri öldürür. Ölen şiir ise başka bir şeydir.

Okullarda şiiri nesre çevirtirler. Şiir ne olur o zaman, yok olur gider. Şairi bile görse tanımaz!

Oluyor böyle şeyler. Uygar ülkelerde bile arasıra şairleri, yazarları, sanatçıları yargıç katına, savcı önüne çağırırlar. Hattâ Amerika'da olduğu gibi Senato Soruşturma Kurulu'nun önünde bile sorguya çekiyorlar. Miller'ler, Brecht'lerin başına geldiği gibi... Haydi tek partili yönetimlerde yazarları, sanatçıları suçlandırmak o düzenin doğal bir sonucu sayılsın. Ama çok partili özgür düşünceli demokrasilere yakışır mı şairi, yazarı, sanatçıyı yargıç katına çağırıp hesap sormak, suçlandırmak, mahkûm etmek?

İşte, Sovyetlerde iki yazar hapse mahkûm oldu. Beğendik mi? Hoşumuza gitti mi? Düşünce özgürlüğü çiğnendi diye bağırdık, yazılar yazdıktı. Sovyetlerin toplum düzeni bizimkine benzemez, her çeşit düşüncenin yazılıp konuşulması yasaklanmıştır orada, buna uymayanlar elbet mahkûm olur bile diyemiyoruz. Hoşlanmıyoruz sanatçıları, yazarları sınırlandıran çizgilerden. Aya, yıldızlara uzanan bir teknik uygarlığın düşünce özgürlüğünden çekinmemesi gerektiğini sanıyoruz.

Ama çok partili bir düzen, düşünce özgürlüğü, ileri Anayasa... Bir şair gene de yargıç katına çağırılıyor. Ne demek istedin? diye sorguya çekiliyor. Ben bunu anlamıyorum. Şiirden niye çekiniyoruz o kadar? Şairlerden, sanatçılardan niye korkuyoruz? Niye onlara güven duyamıyoruz? Niye, onların ulusun en gerçek temsilcileri olduklarını kabul edemiyoruz?

Saatler geçti. Dağlarca çıktı. Adliye koridorları boşalmış. Nasıl açıkladı acaba şiirini? Açıkladığı şey acaba o şiir miydi? Yoksa o şiirle ilgisiz başka bir şey mi? Bir kez yazılır bir şiir, bir kez yaratılır bir sanat yapıtı. Onun açıklamasını yaratıcı yapamaz, kuşaklar boyunca sürer açıklaması...

Tevfik Fikret neler yazmıştı yaşadığı günlerin iktidarlarına karşı! Padişah için, en yakın dostlarının

başında bulunduğu İttihatçı iktidar için. Bir kez bile çağırmadılar yargıç önüne. Niye yazdın «Han-ı Yağma»yı? diye sormadılar! Yarım yüzyıldan çok zaman geçti... Bir hüzün çöküyor içime. Birikecek bu hüzün, koyulaşacak. Benden ayrılamayacak...

28 Şubat Pazartesi / YÜCEL'İ ANARKEN...

Hasan Ali Yücel öleli beş yıl olmuş. Ortaokul, lise, üniversite çağımın Eğitim Bakanıydı o. Sekiz yıl kaldı Bakanlığın başında. Köy Enstitüleri, Klâsikler, Ansiklopediler, kültür ve güzel sanatlara önem vermek, değer vermek. Hepsi Yücel'in günlerinde oldu. Yücel gerçekten aydın, Batı kafasında bir kuşağın yetiştiricisi.

«Garipler Sokağı» adlı romanım çıktığı zaman, kısa bir mektup almıştım Yücel'den. Yıl 1950. Aradım o mektubu, buldum. Okumuş romanı, ilk izlenimlerini yazmış. Şöyle bitiriyor: «*Türk aydını, Garipler Sokağı'ndan hiç değilse birkaç kere geçmeli. Nevin'e yarım kalmış mektubun havasına girmeli. Hayatı, dünyayı ve insanları tanımalı. Sanat mübalâğacı oluyorsa bunu sağlamak için değil mi?*»

Beş yıl sonra toplanmışlar, anmışlar Yücel'i. İnönü bile konuşmuş bu törende. Bakın ne demiş: «Büyük yapıcılar ve siyaset adamlarında bulunan bir meziyet onda fazlasiyle vardı. Hasan Ali Yücel, memleketin çok kıymetli bir evlâdıdır. Büyük hizmetler etmiştir. Bu hissiyatımı, hâtırasına karşı samimi saygı duyguları ile anıyorum.»

1946'da İnönü Cumhurbaşkanıydı. Yücel Eğitim Bakanı. Bakanlıktan ayrıldı, yargıç katına gitti, çeşitli suçlandırmalara uğradı, CHP organında yazıları basılmaz oldu, Partisinin istenmez adamı haline geldi!

«Memleketin çok kıymetli evlâdı» demokrasi tutkusunun ilk kurbanı olarak çirkin politikacıların

pençelerine bırakıldı. Yücel'in yapıtları temellerine kadar yıkılırken nerdeydi Sayın İnönü? Devletin başında! Ama «büyük meziyet»e sahip Yücel, gericiliğin kurbanı edildi, göz göre göre!..

Şimdi anıyorlar adını, törenler tertipliyorlar. Oysa Yücel'in yücelttiği bütün yapıtlar, anıtlar yerle bir edilmiş, çığnenmiş, ortadan kaldırılmak istenmiş. Ne CHP, ne de İnönü savunmamış onları. Ne muhalefette, ne de iktidarda iken!.. Sonra da kalk, Yücel'in anısına saygı duyguları ile dolu olduğunu söyle... O içtenlik köprülerinin altından öyle sular akmış, öyle sular akmış ki!..

1 Mart Salı / MATİNELER UNUTULDU

Edebiyat matineleri unutuldu. Bıkkınlık mı uyandırdı, yoksa edebiyat sevgisi mi azaldı? Bir şey var değişen. On yıl önceye göre ilerledik mi, geriledik mi toplumca, anlamak zor. Yaşlanılıyor, çocuklar büyüyor, gençler olgunluk çağına, orta yaşlılar ihtiyarlığa doğru. Kişi, kalmıyor olduğu yerde. Bakıyorum da çevreme, on yıl, on beş yıl önceki gibi kimse şiir sevmiyor, öykü sevmiyor, sanatla sevgiyle ilgilenmiyor. Yanılmak isterim çok. Yanılsam keşke. İyi miydi edebiyat matineleri? Ben de katıldım birçoğuna. Çıkardım kürsüye, bir öykü okurdum, ya da başkası okurdu, ben de kalkar selâm verirdim. Sıkılgan kişi için zor, ama alıştık sonunda. Okullara, yakın illere giderdik. Hep aynı şairler, yazarlar... Belirli arkadaşlarla nerdeyse bir «edebiyat kumpanyası» sayılacaktık. Şiir iyi okunursa dinleniyor, ama öyküyü baştan sona kadar izlemek zor. Hele göz için yazılmış öyküleri... İyi dinlenilen öyküler «monolog» niteliği taşıyanlar, birazcık mizaha kaçanlar. Matinelerin seyircileri çoğunlukla edebiyatla yakından ilgisi olmayan kimseler, bu yüzden de kolay anlaşılır, güldü-

rücü, eğlendirici yazıları dinlemeyi seviyorlar. Ama on yıldır izi yok bu matinelerin. Edebiyat toplantılarının yerini açık oturumlar aldı.

KIRKLARELİ'NDE

Geçen pazar Kırklareli'nde bir edebiyat gecesindeydim. Necatigil, Karabulut, üçümüz gittik. Başka arkadaşlar gelmediler. Üç kişiyle bir gece dolar mı? Ama Kırklareli'nde her zaman üç-beş edebiyatçı bulunur. Niyazi Akıncıoğlu orada avukatlık ediyor. Akıncıoğlu benim ilkgençlik günlerimin şairi. Yirmi yıldır susuyor. Başka yollar seçmiş kendine. Zeynel İlhan var Kırklareli'nde. «Tepeli» ve «Aylâk» adlı öykü kitaplarıyle bir yıldız gibi geçmişti edebiyatımızdan. Genç lise öğretmeni Oktay Tuncer var, Akıncıoğlu yoktu gecede nedense. Zeynel İlhan yeniden öykü yazmaya başlamış. Bir tanesini okudu. Gözlemci gücü beliren bir öykü. Oktay Tuncer'in yeni şiirlerini çok sevdim.

Yedi-sekiz yıl önce de gelmiştik Kırklareli'ne. Daha gençtik. Daha mutluyduk. Daha başka kişiliklerdeydik. Sanki başkası gelmiş benim yerime. Her yıl başka bir kişi gibi duyuyorum kendimi. Birkaç yıldır böyle bir seziye kaptırdım. Bazı anılar hatırlıyorum, ama sanki bir kitaptan okumuşum, bir filmde görmüşüm gibi. Onlardan farksız. Kırklareli gezisi de benim için öyle işte.

Pazar günü otobüsle döndük. Eskiden daha sevinçli olurduk böyle toplantılardan dönerken. Bu kez susuyorduk hep. Daldık gittik kendi içimizde. Kırklareli'nde tanıştığım genç aydınlar, öğretmenler, öğrenciler, onların inançlı, ülkücü kişilikleri, aydınlık düşünceleri. Kalan yalnız bunlar...

«Aşk güzel bir şey. Beni ölüm duygusundan kurtarıyor.»

Akademili genç kız böyle söylüyor. Sevgilisi, Cezanne'ı seviyormuş, o da Cezanne'ı seviyormuş; resimlerinde sarı, yeşil, mor ve gri renkleri kullanıyormuş, o da sarılı, yeşilli, morlu, grili bir evrende yaşıyormuş...

«Gençlik Aşka İnanmıyor» demiş röportajlarına Cengiz Tuncer. İnanmıyorlar, ama evrenleri aşkla dolu! Ya da aşkın sözcükleriyle! Bu düşler, bu koşuşlar, atılışlar, kopuşlar niye öyleyse! İnanılmayan bir şey için mi? İnanmıyorlar, ama inanmak istiyorlar. Aranan, bulunamayan, buldum dediğin an yitip giden bir şey bu sevmek duygusu. Belki de çok büyütmüşüz gözümüzde! Olmadık anlamlar, zenginliklerle.

Akademili genç kız en çok ölümden korkuyor. Kendi ölümünden değil, çevresindekilerin ölümünden. Aşk kurtarıyormuş onu da. Bir de sigara...

Bir tren yolculuğu yaptık o Akademiliye benzeyen bir genç kızla. O da çok sigara içerdi. Durmadan, birini söndürüp birini yakarak. İnsanlara dost gözlerle bakardı, yakınlaşırdı. İstanbul'dan Venedik'e dek pencere önlerinde kanepe köşelerinde, tıklım tıklım koridorlarda. Söylemedi böyle sözler, ama söyleyebilirdi. İki genç kız da aynı. «Aşk güzel şey. Beni ölüm duygusundan kurtarıyor.» Yalnız ölüm duygusundan mı? Bütün duygulardan, duygusuzluklardan... Demek Batı kentlerinde de aradığını bulamadı. Ne bulabilecek ki zaten! Bulunabilecek bir şey yok! İçimizde ne varsa hepsi o kadar...

Dövüşmüşler. Bıçak da çekmişler! Yarın tabancalar da patlar. Gazeteler. Gazeteler. Bir yana itmeli hepsini. Günün olayları etkilememeli beni bugün. Üç-dört gündür öykülerimle başbaşayım. Yarım kalmış, düşünülmüş, anlamı belirmiş, düşlerimde yaşamakta olan öykülerimle. Aylarca yaşarım onlarla. Bulanık bir evren yaratırım kendi dışımda. Sonra bir gün nerde olursam olayım, yazıveririm o öyküleri. Bazan düşündüklerimden çok daha başka şeyler. Yıllarca taşıdığım oldu yazılmamış öyküleri. Bu hafta iki öykü yazdım. Birisi şimdi önümde. Gene çocukluk serüvenleri diyecekler! Yaşlandı bıkmadı anılarından, çocukluk günlerinden!.. Yok yok, bıkıyorum geçmişe dönmekten. Çoğu kez sıkıyor geçmiş, çocukluk, anılar... Ama şu yaşadığımız günler de sıkmıyor mu? Yaşanan geçip gidiyor. Yakaladığımız bir anlam, bir duygu, bir tad varsa, kalan o, anı olan o. Güzellikler, bu yüzden anılardakilerdir hep. Bunun için «gittim, geldim, baktım» diyemiyorum da mış'lı geçmiş zamanı kullanıyorum, ya da geniş zamanı... Ben «geniş» zamanlar istiyorum, özlüyorum, arıyorum. Çoktandır geniş zamanlı öyküler yazamadım. Yazmalıyım, bir öykünün «geniş» zamanında kendimi duymalıyım hiç değilse.

8 Mart Salı / MUTLU BİLGİSİZLİK

Melih Cevdet'le Babıâli'den İstiklâl Caddesine kadar yürüdük. Zayıflamış, 1950 yıllarının Melih'i olmuş. Ferruh Başağa'ya rastladık. Başağa eski zaman soyluları gibi, sakallı. Akları oldukça bol bir sakal. Yaşam. Yıllar. İnsanlar... Son sergisindeki bir olayı anlattı. Ünlü bir kişi gelmiş sergiye. Kültür işleriyle ilgili bir kişi. «Ben, demiş, sizi hiç duymadım, daha

önce sergi açtınız mı siz?» Ferruh otuz yıldır en az otuz sergiye katıldığını söylemiş. Önemli adam sözde hatırlamış, «Eskiden böyle resimler yapmazdınız,» demiş. Ferruh buna nasıl karşılık vermiş bilmem. Eskiden siz de böyle önemli bir kişi değildiniz diyebilirdi. Bu bana bir şairin karşılaştığı bir sorguyu hatırlattı. Otuz yılda yirmiden çok kitabı yayınlanmış bir şair. Gene öyle yetkili bir kişiyle konuşuyormuş. Adam: «Şiirlerinizi hiç kitap haline getirdiniz mi?» diye soruvermiş! Sanatçının çilesi. Dar bir çemberin içinde bocalamak. Kıramamak, aşamamak bu çemberi. Ama o önemli kişilerin ünlü bir şairi, bir ressamı tanımamaları «önemli» oluşlarını azaltmıyor nedense! Belki de bizde önemli olmanın yolu, bilgisizlikten geliyor! Buna bir ad vermeli, «Mutlu Bilgisizlik»... Mutlu bilgisizlerdenseniz yaşadınız, önemli adam olmanın yolları açıktır size!..

10 Mart Perşembe / HİLMİ YAVUZ'DAN LONDRA'YA, FLAUBERT'E

«Londra'ya korkunç bir ilkyaz geldi birdenbire. Hiç beklemiyordum. Bungun, kirli, kapanık göklerden — ama insana hiç bitmeyecekmiş gibi gelen kurşunsu bir başağrısınca müz'iç —, sonra sonra güneş. «Uyanır bakarsınız ki mavi» dediği cinsinden Orhan Veli'nin. İngilizlerin sevincini görmeliydin. Bir yüz görümlülüğü güneş görmeyegörsün, parklara doluşuyorlar.» Hilmi Yavuz son mektubunda böyle yazıyor. Üç-beş satırla çizivermiş Londra'yı.

Hiç görmediğim bir kent. Belki bir gün!.. Hilmi'nin, güneşli günlere alışık İstanbul çocuğunun mutluluğunu duydum birden. İçimiz sisler içinde, umutsuzluğun karanlığında. Bir de dışımız sislere boğulursa!

Ne çok şey vardır Hilmi'nin mektuplarında! «Ucuz

Kitap Haftası»ndan sözediyor. Bir hafta süresince bütün kitapçılar yarı fiyata indirirlermiş yayınlarını. Ne güzel! Bizim Kültür Müsteşarlığımız da bunu düşünse! Hiç değilse elde kalmış Klâsikleri belirli bir indirimle satsa bir hafta süresince. Yurdun her yanında açılmış kitap sergileri... Düşler düşler, olmayacak düşler!

Hilmi, Flaubert'den söz açmış mektubunun bir yerinde. Edmund Wilson'un «The Politics of Flaubert» ini okuyormuş şu sıra. Flaubert, Communes ayaklanmasından sonra girişilen kanlı bastırma davranışları, idamlar, sürgünler karşısında bir şeycikler yazmamış. Sartre şöyle çatıyor: «Paris Commune'ünden sonra Fransa'da uygulanan zorbalık düzeninden, kırımdan, Flaubert'leri, Goncourt'ları sorumlu tutuyorum. Commune'den sonraki alçaklıklara karşı bir kelime olsun yazmadılar.» Hilmi, Flaubert'in suçlandırılmasını doğru bulmuyor. Ben de bulmam. Flaubert politikacı değil, fıkra yazarı da değil! Bir sanatçı günün içinde yaşamaz yalnız. Geleceğe seslenir. Nitekim Paris'e döndüğünde, yıkıntılara bakmış bakmış: «Duygusal Eğitim'i anlasalardı, bütün bunlar olmazdı,» demiş.

Hilmi Yavuz'un yazdıklarına katılıyorum: «1830-1870 Fransa'sının yalancı devrimleri, yalancı cumhuriyetleri, yalancı monarşileri ve yalancı imparatorluklarını Flaubert'den daha açık, daha kesin söyleyen bir yazar daha var mı? «Duygusal Eğitim»de Moreau'nun, M. Dambreuse'ü yergisini düşünüyorum. Temmuz Monarşisi'nin soylular yağmacılığına karşı duruşunu... «Hepsi oradalardı. Cumhuriyetçilere, Kralcılara, İmparatora, Direktuvara bağlılık yeminleri edenler! Özel çıkarlarını korumak için değil Fransa'yı, tüm insanlığı satışa çıkarır bunlar.» Bay Dambreuse, hükümeti eleştirmenin «piyasayı altüst ettiğini, sermayeyi ürküttüğünü» söyleyip dert yanarken (benzeyişler akıl durdurucu değil mi?) Moreau,

«Umurumda mı benim piyasa?» diye bağırır.»

Benzerlikler şaşırtıcı gerçekten... Piyasa altüst olur, sermaye ürker nakaratını son beş yıldır az duymadık! Bütün iş sanatçılar gibi, ülkücü aydınların da «Umurumda mı piyasa!» diyebilmelerinde... Piyasaya gelene kadar neler var, neler!..

12 Mart Cumartesi / BİR İLERİ, BİR GERİ

Fazıl Hüsnü Dağlarca, Orhan Kemal, Yaşar Kemal, Ruhi Su, Can Yücel, Âşık İhsanî. Bir sanat antolojisinde yer alan kişiler mi? Hayır. Adalet önünde sorguya çekilmek için çağrılanlar bunlar. Bir toplum, ünlü sanatçıları, yazarları, aydınları ile yücelir derler, ama böyle düşünmeyenler de var! Bazılarımız toplumun bilince kavuşması için çalışan kişilerin zararlı oldukları kanısında. Bazılarımız için yarar, bazılarımız için zarar sayılıyor. Dağlarca'nın toplum sorunlarıyla ilgilenmesi, Orhan Kemal'in, Yaşar Kemal'in gerçekleri kâğıda dökmeleri. Kimine göre yarar, kimine göre zarar!.. Böyle ters bir toplumda ilerleme kolay olmaz elbet. Bir adım ileri, derken bir adım geri. İki adım ileri, derken bir buçuk adım geri. III. Selim'denberi ileri-geri diye yerimizde mi sayıyoruz, kaçmak kaçamak ileri mi gidiyoruz, yoksa geriliyor muyuz? Toplumu bir gövde gibi düşünsek; kolun biri ileri uzanmış, biri geriye kıvrılmış. Hele bacaklar!.. En acıklı durumda olan onlar. Sol ileri gitmek istiyor, sağ geriye koşmaya çalışıyor... Böyle bir toplum, ne ileri, ne geri gider. Olduğu yerde çürür, paslanır! Bu geriye gitmekten de beter. Şairler, yazarlar bunun bilincine varmışlar. Ne yapıp edip bu gövdeyi çakıldığı yerden kurtarmak, yürütmek, koşturmak çabasındalar.

13 Mart Pazar / YENİ YERLER, YENİ YÜZLER

Haftada bir-iki saat oturduğum bir kahve var. Yepyeni bir çevre, bambaşka insanlar. Açık havada hele bir kıyı kahvesinde oturup yazı yazmak. Yaşamda en sevdiğim şey. Gazeteleri, gündelik olayları bir yana bırakıp; kendimi geçmişin, geleceğin ya da içinde yaşanan zamanın önemli konuları üzerine verebilmek, eğilebilmek. Büyük yazarların niçin bir süre geziye çıktıklarını, dostlarından, yakınlarından ayrılıp tek başlarına bir yere kapandıklarını daha iyi anlıyorum. Yüzler, bize birşeyler hatırlatır. Her yeni yüz, bir yeni öyküdür. Hep aynı yüzlere baktıkça hep aynı öyküleri yaşar, aynı anlamları duyarız. Yeni görünüşler, yeni tadlar, yeni izlenimler getirir. Gide'in, Goethe'nin gezileri bunun içindi hep. Bunun için bugün de romancılar, şairler durmaksızın gezerler. Bir bakıma bir sanatçı, yolculuğu hiçbir zaman bitmeyen bir gezgindir, bir avcıdır. Kendini yenilemek, değiştirmek isteyen bir insan. Her yeni ülke her yeni insan bizi yeniler. Kentin değişik yerlerinde yeni yeni kahveler, gazinolar keşfetmeli. Alıp defteri kalemi oralara gitmeli. Hattâ birkaç gününü orda geçirmeli. Bursa, Adapazarı, Edirne... Daha daha ötelere. Bir yazar saplanıp kalmamalı bir çevreye, bir insana, bir görünüşe, bir eve. Hele hele bir düşe, bir anıya, bir serüvene... Bir anının, bir serüvenin, bir insanın, bir dostun, bir kadının değeri, önemi, vazgeçilmezliği ancak çeşitli serüvenler, insanlar, dostlar, kadınlar arasında «tek» kalabildiğindendir.

15 Mart Salı / «SEVİLER»DEKİ RONSARD

Cassandre, Marie, Astrée, Hélène... İlki on beş yaşındaymış. Kara gözlü, düzgün burunlu, esmer bir kız. Saçlarına altın pullar takarmış. Ronsard 21 ya-

şında bir delikanlı. Sonra evlenmiş. Bu kez Marie çıkmış karşısına. O da esmer mi esmer. 1554, ya da 1555 Mayıs'ının bir akşamüstü bir bahçede görmüş onu. Çiçeklerin altına mektuplarını bırakırlarmış. Ronsard, Marie ile çiçekleri birbirine karıştırırmış. Ölüvermiş genç yaşında. Derken Françoise. Saray duvarlarında fresklerdeki kızlara benzeyen bir yaratık. Doğa gibi bir kız, doğadan daha gerçek. Astrée adını vermiş ona. Sonra bir Marie daha. Yaşı kırk altıya varınca Hélène çıkmış karşısına. Çeşitli kadınlar. Çeşitli seviler. Ama tek bir şair... «Seviler» adlı kitaptaki şiirlerde yaşıyor hepsi.

Pierre de Ronsard'ın kitabıyla iki gündür içli-dışlı oldum. Nasıl da bugünün içinde, nasıl da eskimemiş, nasıl da taptaze! Birkaç şiiri çevirmeye kalkmıştım. İki mısra, bir kıt'a bir şeye benzer gibi, sonra yürümüyor. Beceremedim, yüzüme gözüme bulaştırdım Ronsard'ı çevirme işini. Olmadı. Okuyorum, şiiri derinliğine duyuyorum, yaşatıyorum, ama Türkçe sözcüklerle onu yeniden kurmaya gelince, o güzellik, o tad kaçıp gidiyor. Çok zor Ronsard'ı çevirmek. Kolay gibi geliyor, ama çok zor.

Baktım, «Kime saklıyorsun gözlerini — Yüzünün güzelliğini — Alnını, ikiz dudaklarını», ya da, «Bak, yaşıyorsun madem ki — Değiştir sevgilim düşünceni — Esirgeme ağzını benden» gibilerden iki üç mısradan sonrası gelmiyor, vazgeçtim. Açtım Varlık'ın eski bir antolojisini Orhan Veli'nin, Sabahattin Eyuboğlu'nun Ronsard çevirilerini bir daha okudum. «Hélène için Sonnet» de, «Mezar Taşı» da doğrusu Fransızcaları kadar güzel. Orhan Veli bu işin ustası. «Siz de ihtiyarlayacaksınız gün gelecek — Yün bükecek bir mum ışığında hayran hayran — «Ronsard ne kadar da övmüş beni bir zaman» — Diyeceksiniz, mısralarımı söyleyerek». Son kıt'a: «Eski günleri ararsınız arar — Hemen yaşamaya bakın dinlerseniz beni — Dem, bu dem devşirin hayatın çiçeklerini».

Hep böyle der zaten Ronsard! Zaman geçiyor, pişmanlıklar gelecek, ölüm var hepimiz için, güzellikler yok olacak, sevişmeli, yaşanan günlerin tadına varmalı!

Ronsard'dan başarılı bir çeviri yapmak. Bugünlerde en çok istediğim bu. Orhan Veli bir iki şiir daha çevirmişti sanırım. Niye bir şair çıkmıyor Ronsard'ı Türkçede yaşatacak? Sait Maden'i hatırlıyorum bu işin altından kalkacak güçte bir şair-çevirici olarak. Eyuboğlu da var tabii: «Bereket, gönlün rahat, tertemizsin: — Kan, kir, zehir karışmamış içine; — Birçok insanlar gibi düşmemişsin — Şan şeref derdine, mal mülk peşine — Deyip kestim, yolcu, var git işine — Bırak uyusun Ronsard, rahat etsin.»

Ronsard'ın «Seviler»iyle daha çok günlerim, gecelerim geçecek.

16 Mart Çarşamba / ORHAN KEMAL'İ ANIŞ

Orhan Kemal'in yapıtlarını çıkardım kitaplıktan, dizdim masamın üzerine. Masa küçük geldi, sığmadı kitaplar... Üstelik hepsi de yok bende. «Ekmek Kavgası»nı 1949'da Adana'dan yollamış. Çoğu imzalı. İlk karşılaştığımız günü hatırlıyorum. Hüsamettin Bozok'un çalıştığı Aylık Ansiklopedi'ye gelmişti. İstanbul'a yerleşecekti. Yazacaktı, yaratacaktı, geçimini kalemiyle sağlayacaktı. Bunun ne kadar güç iş olduğunu düşünmüştüm. Ama altından kalktı. Bir düzey tutturdu. Belirli bir çizginin altına düşmedi. Sayısız roman, öykü yazdı. Hepsinde, büyük bir yazarın insanlara, yaşama, kendince bir bakışı, bir duyuşu, yeni birşeyler sunuşu vardı. Çok yazmak zorundaydı. Beğendirmek, okutturmak, sevdirmek... Gene de bir sanatçı düzeyinin altına düşmemek. Gene de kişiliğini korumak. Düzenli, huzurlu bir yaşamın adamı olsaydı bugünkü sanat düzeyinin çok üstüne mi

çıkardı? Kimbilir! Her sanat yapıtı, her sanatçı birtakım yaşam koşullarının sonucudur.

«Çamaşırcının Kızı», «Sarhoşlar», «Kardeş Payı»... Büyük bir öykücünün geleceğe seslenen yazılarıyla dolu. Bugünler geçecek, unutulacak, gündelik olaylar, sıkıntılar, üzüntüler. O öyküler, romanlar gelecekte yaşayacak, Orhan Kemal ile birlikte...

18 Mart Cuma / ÇİRKİNLE GÜZEL

«Çirkin kadın, yanındaki güzel kadının güzelliğini daha çok ortaya çıkarmaz. Kötü bir kitap da, iyi bir kitabın yanında kötülüğünden kurtulmaz. Hattâ kötü kitap, iyi kitabı da gölgeleyebilir. Bir ressam için Delacroix ve Rubens'in yanında yer almak kötü ressamların yanında yer almaktan iyidir. Güzellik yayılır, çevresini aydınlatır, parıldar. İki güzel kadın yanyana gelince, bir çirkinle bir güzelin yanyana gelmesinden daha çok etkileyici olurlar. Güzeller karşılıklı olarak birbirlerini yansıtırlar.»

J. Dutourd

19 Mart Cumartesi / RENKLER SOLDU

«Renkler değişmiş,» diyor. «Fantasia»yı çeyrek yüz yıl sonra yeniden seyrediyoruz. Değişmiş gerçekten. Sesler de, biçimler de. Çeyrek yüzyılda değişmeyen ne kalmış! «Fantasia» mı değişmeyecekti! Bakışımız değişti dünyaya. Kendimizi duyuşumuz. 1943'den bu yana unutamamıştım bu filmi. Walt Disney'in ilginç bir yapıtıydı. İleri bir adımdı. Arkasını getirmedi. Çocukca görüntüleri aşmalıydı, müzikle çizgiyi, filler, gergedanlar, timsahlar arasındaki bir «Miki Fare» oyunu olmaktan daha öteye götürmeliydi.

«Renkler gerçekten değişmiş,» diyor. Daha soluk, daha sisli, daha bulanık. Yirmi beş yılda birşeylerin değişmesi gerekirdi. İyi ki değişmiş!..

20 Mart Pazar / YILMAMAK, GERİLEMEMEK

İnönü gene gerekli günde gerekli sözleri söyledi. Uyardı kamuoyunu. Yalnız kamuoyunu değil, yetkilileri, güçlüleri de...

«Türkiye'de mütevazi irtica hareketleri hep böyle ve başlangıçta muvaffak olarak başlatılmıştır. Ama ilerici kuvvetler tarafından altedilmiştir.»

1960 Nisan'ında Türk ulusunu Kore ulusundan «aşağı görenler»in yanıldığını söyleyen de İnönü'ydü. Toplumu kendi bildikleri yöne çevirmeye çalışanlar, Anayasa'yı ayaklar altına almak yolunu tutanlar gene karşılarında İnönü'yü bulacaklar.

«1966'da bunun bir daha denenmesine aziz milletimiz lâyık değildir,» demiş. Çirkin araçlarla, çirkin yollardan yürüyerek bu «denemeler»i bir daha «denemeye» kalkışanlarda sağduyu diye bir şey yok. Uygarlığın hızını kesmek. Atatürk gençliğini «kendi» gençlikleri sanmak. Hep yanılmak. Hep aldanmak. «Mütecaviz irtica hareketleri»ni bekleyen sonuç budur. Bu olacaktır. İş, sinmemekte, yanılmamakta. İş, uygarlık savaşçılarının, Atatürk devrimleri savaşçılarının en küçük bir çekingenlik, bir gerileme, bir bezginlik göstermemelerinde...

21 Mart Pazartesi / ŞİİR Mİ, YIR MI?

Masal gibi anlatılır, yazılır: Atatürk bir gün sofrada Abdülhak Hamid'e «Kulçığır» diye seslenmiş, ozan başını çevirmemiş. Atatürk bu kez adıyla çağırınca, «Ben şairim, kulçığır değilim» diye yanıtlamış.

Kulçığır'ı o günlerde ozan karşılığı olarak sürmek isterlermiş! Nerden çıkmış bu «kulçığır» bilmem. Belki de Atatürk takılmak istemiştir ozana!

Salâh Birsel de Ali Püsküllüoğlu'yla yaptığı radyo konuşmasında «yır» sözcüğüne takılmış. Hiç sevmezmiş yır sözcüğünü. Hiç kullanmamış bugüne dek. Diyor ki: «Çünkü bütün ömrümce «şiir» yazdım, «yır» değil.»

Abdülhak Hamid'le Salâh Birsel bir düzeyde yanyana gelmişler! Nedense, Salâh'ın eski bir şiirini hatırladım:

«Abdülhak Hamid'i vardı ya Fatma Hanımın
Benim de vardı Salâh Birsel'im.»

Yır... Şiir... Alışkanlıklardan kendimizi sıyıramıyoruz ne yapsak. «Şiir» daha güzel bir sözcükmüş gibi geliyor! Yır'ın suçu unutulmuş, uzakta kalmış olması. Şiir yerine yıllardır, yüzyıllardır «yır» denilse bugün tam tersini düşünmeyecek miydik? Birsel'e «hayır, sen «yır» yazdın!» desek yazdıklarının şiir olduğuna nasıl inandıracak bizi? O yazsın, şiir mi, yır mı olduğunu okurlar düşünsün!

22 *Mart Salı* / İNSANIN YÖNLERİ

İnsan tek yönü ile mi ele alınmalı, çok yönü ile mi? Geçen akşam PEN Klübün yemeğinde tartışılan konuydu bu. PEN Klüb, yıllardır süren uykusundan uyanır uyanmaz aylık yemekler düzenledi. İyi bir gelenek kuruldu böylece. Edebiyatta insan tek yönüyle mi, çok yönüyle mi ele alınmalı? Hem çok basit, hem çok karmaşık bir konu. Yemek süresince yapılan üç-beş konuşma ile içinden çıkılacak şey değil. Hep konuştuk, birşeyler söyledik.

Düşünüyorum da sanat, edebiyat sorunlarında

konuşmak, tartışmak çoğunlukla yararsız. Sanatçı, yaratıcı için demek istiyorum. Tartışmalardan bir sonuç çıksa, ya da bir yasa hazırlansa, şöyle yazılacak, insanın şu şu yönleri ele alınacak diye, ne olur? Hiç. Yazar, yazacağını yazar her zaman. Mösyö de Palisse'e vergi bir özdeyiş oldu: yazar yazacağını yazar... Derine gitmemeli, çoğu kez gerçek düzeyde dolaşır durur. Bir yazar, bildiği, tanıdığı insanı, kendi insanını anlatır. O insana mümkün olduğu kadar çok yönden bakmaya, yaklaşmaya çalışır. Ya da isteyerek o insanı belirli bir açıdan seyreder. Başka bir yazar çıkar yeni bir açı bulur. İnsanın bilinmeyen yönlerini ortaya çıkarır. Hem, yazarın önemi, büyüklüğü insanda bilinmedik yönleri, özellikleri, nitelikleri gün ışığına çıkarması değil midir? Dostoyevski'yi, Kafka'yı, Joyce'u, Proust'u, Gide'i vazgeçilmez yapan hep bu, insana yeni bir yönden bakmaları, insanı yeni bir açıdan görmeleri, göstermeleridir.

23 Mart Çarşamba / HERKES ATEŞİNİ...

Bir türküde duydum, defterime yazdım. Pir Sultan Abdal, «Herkes ateşini kendi götürür» diyor. Sonra kitaplara baktım, bulamadım bu mısraı, bu şiiri. «Herkes ateşini kendi götürür». Günüm geçti bu mısranın uçsuz bucaksızlığında. Herkes ateşini kendi götürür. Herkes, herkes. Bir ateşi var, yaşaması süresinde tutuşturduğu, ya da kömür haline getirdiği. Başka şiirlerine daldım Pir Sultanın. Bir «Şah»tır tutturmuş. «Şaha gidelim» deyip durmuş yıllarca. Güzel, güzel ya, bir çeşit güdümlü, ya da gönüllü edebiyat yapmış. Asılması da bu yüzden Sivas'ta. Bu çeşit şiirlerini sevmiyorum. Güncelliği yitip gitmiş onların. İran Şahı'nın gelip Anadolu'yu kurtarması, Osmanlıyı ezmesi başlıca özlemi. Boşuna olmuş bu özlem. Şiirlerde kalmış. Bu şiirler tarih belgesi niteliği ka-

zanıyor. Ama bu bildiri-şiir'ler bir tarih olayı olarak önemli. «Herkes ateşini kendi götürür» gibi değil onlar. Pir Sultan gündelik politikayı, geçici bir yaşamın özlemlerini aşmış, ölümsüzlüğe seslenmiş o mısrada. Sanatçının politika nedenlerine körükörüne sarılmasından yana değilim. Kişi olarak, sanatçı olarak yaşadığı çağın politikasından körükörüne uzak, habersiz yaşamasından da... Bütün sorun, bir denge kurabilmekte, ölçüyü kaçırmamakta...

27 Mart Pazar / DÖNMEZ BEKLENEN

«Ne gören var ne bilen — Gün batar kuşlar döner — Dönmez bu yoldan beklenen». Nebiloğlu İsmail Hakkı Beyin şarkısı radyoda. Bir Şehzadebaşı sokağını hatırlıyorum. Phillips radyomuzda istasyon arayışımızı. Çok zordu 1930 yıllarında radyoda istasyon bulmak. İki ayrı düğmeyi ayarlamak gerekirdi. Sesler bir yaklaşır bir kaybolurdu. Parazitleri önlemek imkân dışıydı. O günlerden kalmış bu şarkı «Ne gören var ne bilen». Karşımızdaki beyaz evde oturan kabzımalın eşinin radyosunda duydum belki de! Anılar karışık, anılar birbirinin içinde, anılar darmadağın. Nebiloğlu İsmail Hakkı Bey Çanakkale savaşında gözünü yitirmiş. Dağlarca'nın «Çanakkale Destanı»nda bu konuda bir şiir var: «Gözlerini mi yitirdin İsmail Hakkı Nebil bey — Aydınlığın vurur yüreğine ses ses.» Karanlık evreninde kimlerin yolunu beklermiş! Kuşlar dönmüş, dönmemiş o yoldan beklediği...

28 Mart Pazartesi / KONUŞMAK ÜZERİNE

Kalabalık karşısında konuşmak bana göre değil. En bildiğim konularda bile ne diyeceğimi şaşırıyorum. Sandalyeler dizilmiş, dinleyiciler bekliyor. Sen çıka-

caksın karşısındakileri bir saat, yarım saat oyalayacaksın. Sıkmadan, bıktırmadan. Hep kaçarım böyle durumlardan. Bu kez yapamadım, Bakırköy Kültür Koleji'nde «Edebiyat Üzerine» bir konuşma yaptım. Yazmıştım diyeceklerimi. Bıraktım kâğıdı, sıkılıyor kişi kâğıdı okurken, dinleyenler de sıkılır diye düşünüyor, sıkıntısı daha da artıyor!

Birşeyler anlattım gene de. Edebiyatın toplumun aynası olduğunu. Bu ayna ne kadar temiz, aydınlıksa edebiyatın da öylesine değerli olacağını. Oscar Wilde'ın bir sözünü andım: «Edebiyat, hayatı taklit etmez, hayatın önünde gider, ona istediği biçimi verir.» Edebiyatın hayatın önünde gitmesi, edebiyatın hayat kadar önemli, hattâ ondan daha üstün, daha değerli olduğunu göstermez mi? dedim.

Yazmak başka şey, konuşmak başka. Ataç ne güzel konuşurdu! Yazıları da bir «söyleşi» değil miydi ya! Ağzından çıkan tek sözcüğü kaçırmak istemezdik. Ama kalabalık karşısında bir kez bile konuşmamış şairler, yazarlar da yok mu? İşte Sait Faik, Fazıl Hüsnü...

Çocuklar sessizce dinlediler. Onlar için bilmem, ama benim için ilginç bir gün oldu.

30 Mart Cuma / NECATİ ZEKERİYA

Üsküp'lü yazar Necati Zekeriya ile Bâbıâli'de yayınevlerini geziyoruz. Varlık'tan çıkınca Fethi Naci'ye rastladık. «Kim?» dedi, söyledim. Yayınevi sahibi! M. A. Yalçın'ı gördük. Yayınevi sahibi! Fahir Onger'e gittik. Hüsamettin Bozok'a gittik. Aziz Nesin'i aradık. Hepsi yayıncı! Necati, yayınevi deyince koca bir yapı, en azından on beş yirmi kişinin çalıştığı bir kurum göreceğini sanıyor. Oysa «yayınevi» çoğu kez yayıncı yazarın kendinden «ibaret»! Bir köfteciye gittik. Bir yana oturduk. Necati gene şaştı: «Bizde olsa,

tanınmış bir yazar bir lokantaya girse herkes selâmlar saygıyla,» diyor. Necati Zekeriya bir haftada alışamadı İstanbul'a, bizim yaşama koşullarımıza, yazarlık sıkıntılarımıza!

Üsküp'te bir çocuk yayınları kurumunun müdürü. Elli bin Türk'ün yaşadığı bir kentte Türkçe kitaplar, dergiler çıkarıyorlar. Bin, iki bin sayı satıyorlar. Sait Faik'in çocukluk konusundaki öykülerini «Zemberek» adıyla biraraya toplamışlar. İlk baskısı tükenmiş. Orhan Veli'nin «Nasrettin Hoca»sı da öyle. Şimdi başka kitaplar, antolojiler çıkaracaklar. Yüz bin Türk'ün çocuğu için bin-iki bin sayıda kitap!.. Otuz iki milyonluk bir ülkede ise kitaplarımızı üç-dört bin ancak satıyoruz! Bunun bir nedeni var! Onu arayıp bulmalı!

Necati Zekeriya'nın «Sevgi» adlı bir kitabı var. Baştanbaşa seviyle dolu:

«Eğer sözlükten tek bir söz seçmek zorunda kalsaydım
Kuşkusuz bu söz sevgi olacaktı.
Eğer dünya yüzünde sevgi olmasaydı
Sanırım onu ben bulacaktım.»

diyor.

Hep «onu ben bulacaktım» diyoruz! Bulduğumuz anda yitirmek de var! Bulduğunu sanmak, yanılmak da! En iyisi aramak, hep aramak, bir sevgi düşü beslemek...

2 Nisan Cumartesi / BİÇİM DEĞİŞİNCE...

«Sahne Işıkları»nı oynuyorlar radyoda. Calvero'nun bir sözü içime işledi: «İçimizde hiçbir şey eksilmez, yalnız biçim değiştirir.» Chaplin kendi kişiliğinde duymuş olmalı bunu. Biçim-değiştirmek, yeni biçimlere girmektir. Azalma çoğalma yoksa da gene

de bir değişme, bir başkalaşma değil midir bu? Bir avunma yolu Calvero'nun sözleri. Biçim, özü etkiler her zaman. Genç bir insanın duyguları mıdır seksen yaşında bir adamın içindekiler! Belki yaşlıya hiçbir şey eksilmedi, yalnız biçim değiştirdi gibi gelir. Ona göre öyledir de... Ama kendi dışımızdaki gerçek acımasızca verir yargısını, basar damgasını.

3 *Nisan Pazar* / «TAM» KAÇAK...

Varlık'ta Attilâ İlhan'ın şiiri. Sonbahar kaçakçıları İzmir gümrüğünde yakalanmışlar! Baş kaçakçı Attilâ tabii! Eskiden bana «Eksik Kaçak» demişti, bu eksikliği yaşamıyla bütünledi o, ya da bütünlemeye çalıştı. Attilâ'nın kalbi bile yerinde durmuyor, o da kaçıyor bir yerlere! Şiirinin en güzel yeri orası:

«Bir vuruşta kim kalbimi bulabilir
El değmedik yerlerimde saklıyorum.
Bazan ben bile bulamıyorum
Gökyüzünde bir yere çekilmiştir.»

Attilâ'yı yıllardır görmedim. Yazıları ilginç, şiirleri «kendine vergi» duyarlığın sınırında. Bakıyorum, yeni bir toplumculuğu savunuyor yazılarında. Ulusal toplumculuk adı verilecek bir görüş. Bu konuda derinleşse, ne istediğini, hangi yollardan yürünmesi gerektiğini açıkça yazsa. Sonbahar kaçakçılığını bir süre bıraksa da şu ulusal toplumculuğun ana ilkelerini yazsa. Ben ulusal toplumculuk diyorum, belki de o başka bir ad verir öngördüğü toplumculuğa...

2 *Nisan Salı* / MARKSİST ŞİİR NEDİR?

«Şiir Tahlilleri»ni okuyorum, Prof. Kaplan, Cum-

huriyet Devri Şiiri'ni incelemiş. Yirmi bir şairin birer şiirini kendine göre açıklamaya çalışıyor. İlgi çekici bir deneme. Ama başka biri o şiirleri yepyeni bir açıdan görebilir, çok değişik anlamlar çıkarabilir. Demek Kaplan'ın açıklamaları kendine göre, kendi anlayışı, açısı, beğenisi bakımından... Örneğin bir «marksist» şiir tutturmuş! Nedir bu marksist şiir? Hiç değilse bir tanımını yapmalıydı. Yoksullardan, yoksulluktan söz açan her şair marksist midir? Bay Kaplan bazı şairlere ille de «marksist» demek isteğinde! Bir kez yazmış, bir daha yazmış, bir daha yazmış!

Hisar'da Mehmet Çınarlı yakınıyor: Niye marksist şairleri aldın kitabına, «muhafazakâr» şairleri dışarda bıraktın diye! Yani diyor şair mi yok bu yanda? Ne yapsın Bay Kaplan, Cumhuriyet Devri Türk Şiiri'ni incelemiş, belirli bir düzeyi aşan şairleri almış kitabına. «Gelenekçi» diye şairlikle ilgisiz kişileri mi toplasaydı! Gene de yapmış yapacağını, bir «marksist» damgasını vurmuş üstlerine... Yetmez mi bu «hizmet»i?

6 Nisan Çarşamba / 17 YIL ÖNCEKİ BİR YAZI

Eski gazete parçacıkları arasında Şevket Rado'nun bir fıkrasını buldum. 1949'da Akşam'da çıkmış. Kesip saklamışım, ilginç bulmuşum. «Yerli muharrir yokluğunun tek sebebi yabancı baskısıdır» diyor. «Çünkü dünyanın en şöhretli muharrirleri en çok beğenilmiş eserleriyle bedavadan olmak ve müsaadeye dahi lüzum hissettirmemek şartiyle Türk kitapçısının ve gazete sahibinin emrindedir. Acaba bir mütercim dünyada beş milyon satılan kitabı üç liraya alır ve isterse sahifesi elli kuruştan bir kitapçıya, isterse tefrikası iki buçuk liradan bir gazeteye satar. Gazete sahibi hikâyeci seçerken ismini birkaç ede-

biyat severin bildiği Oktay Akbal'ı mı, yoksa dünyaca meşhur Saroyan'ı mı tercih eder? Para kazanmak isteyen kitapçı Orhan Kemal'in romanını mı basar, yoksa Somerset Maugham'ın kitabını mı? Tabii yabancıların. Çünkü onlar hem meşhur, hem usta, hem de ucuzdurlar.»

Aradan 17 yıl geçmiş. Durumda değişen ne var? Son on yılda yayınlanmış kitapları çevirmek için ücret ödeniyor! Tefrika ve forma bedelleri bir hayli arttı! Ama dergiler, gazeteler, kitapçılar hep Maugham'ın, Saroyan'ın, Steinbeck'in ardında!..

Şevket Rado bugün Hayat dergisi ve yayınlarının başında. Uyguluyor mu 17 yıl önceki yazdıklarını? Dergisinde hep yabancı öykücüler, yabancı romancılar! Evet, yabancı yazı ajanslarına parasını veriyor, değişen bu! Ama Türk yazarı eskisi gibi yalnızlık, yoksunluk, kırgınlık içinde. Çoğu kez daha da beter durumlarda!..

9 Nisan Cumartesi / YÜZ BİN TURHAN...

Düşünde, «Ata'nın heykelini yık» demişler ona. Ali Ahmet yüklenmiş baltasını gelmiş alana. Kılmış namazını, sonra girişmiş «baltalamaya». Atatürk devrimlerini yıllardır öylesine baltalamışlar ki, Ali Ahmet'in baltasının kıracakları hiç kalır! Atatürkçüler, Devrimciler 1. No.lı düşman sayılıyor! Komünist sayılıyor! Atatürk anıtları, yerlebir edilmesi gereken başlıca yapıtlar... Çirkin politikacılar yaydılar içlerinin çirkinliğini yurda baştanbaşa. Uygarlık düşmanı, aydınlık düşmanı tohumlar ektiler, büyüdü o tohumlar, yeşerdi, ürün veriyor!..

Tam Beyoğlu'nda karşılaştım Atatürk gençleriyle. Delikanlılar, genç kızlar, aydınlığın, uygarlığın gönüllüleri. 28 Nisan'ın, 27 Mayıs'ın yaratıcıları. Yitip gitmemişler, bir yana çekilmemişler, sinmemişler.

Atatürk'ün Bursa söylevi dillerinde, Atatürk'ün gençliğe bıraktığı ilkeler yüreklerinde. İstanbul'u karanlığı kovan, geriliğe meydan okuyan genç sesler inletti bugün. Yanımda duran orta yaşlı bir adam, karısına: «İşte gençler, bunlar Atatürk gençleri bunlar» diyor sesi titreyerek. «Yüz bin Turhan geliyor.» Gericiler, sinsiler, baykuşlar, yobazlar gizlenecek delikleri şimdiden arasınlar!..

11 Nisan Pazartesi / ŞİİRLER ŞAİRLER...

Şiir kitapları masada yığıldı. Kitaplığın bir köşesinde de T.D.K. Ödülü'ne katılan kitaplar. Hepsi okunacak, incelenecek. Teker teker alıp bakıyorum. İçlerinde okuduklarım çok. Şurasından burasından karıştırdıklarım da var. Hiç okumayacaklarım da. Bir şiir kitabından iki-üç şiir, hattâ hattâ beş-on mısra okumak yeter çoğu kez. Bir kumaşın iyi mi, kötü mü olduğunu anlamak için ucundan tutmak, bakmak yetmez mi? Şiir, en güç, en acımasız, en soylu bir sanat. İyisi yaşıyor yalnız. Kısacası, bir şiir var, bir de şiir olmayan. Her «şiir» diye yazılan şiir olmuyor! «Şair» çok, ama şiir az. Her çağda bu böyle. Şiirin çok oluşu iyi bir bakıma, ne kadar çok kişi «şiir» yazmaya çalışırsa, o ölçüde başarılı yapıt ortaya çıkar.

Şiir kitapları için eleştiri az yazılıyor. Dergiler, gazeteler şiir, öykü kitaplarından pek az söz açıyorlar. Bir zamanlar kitap tanıtma yazıları yazardım. Elime geçen her kitap için birşeyler yazmak, o kitabı okur yığınlarına tanıtmak isterdim. Yazık oluyor şairlere! Birkaç yüz kişilik bir şiirsever topluluğu ile başbaşa yaşıyorlar. Otuz iki milyonluk bir toplumda haydi haydi bin-iki bin kişilik bir şiirsever. Şiir kitabına para veren!.. Bin kişi var mı?

13 Nisan Çarşamba / BAĞIMSIZ DEVRİMCİLER

«Particilik, birkaç kişinin çıkarını sağlamak için yığınların çıldırmasıdır.» A. Pope demiş bunu. Birkaç kişinin kendi çıkarını sağlamak için yığınları çılgına çevirmesidir de diyebilirdi. Yığınlar bağırıp çağırıyor, vuruşup dövüşüyor, beri yanda beş-on açıkgöz onların sırtından geçiniyor. Çıkar oldu mu işin içinde, amaç, ülkü falan kalmaz! Bizdeki partilerin başındakilere bir bakın, hepsi de ille biz, ille bizim seçilmemiz, ille bizim iktidarımız demiyor mu? Alışılmış anlamıyla «parti» denilemeyecek bir «bağımsız devrimciler» birliği kurulabilseydi! Fransa'da bile zaman zaman Bağımsızlar Birliği ortaya çıkar, seçimlere girer, büyük başarı kazanır. Niye bizde de öyle bir topluluk kurulmasın!..

15 Nisan Cuma / DUHAMEL İÇİN...

Duhamel ölmüş! Seksen iki yaşındaydı. Bir çeşit uygarlık ermişi, yüzyıl romanının bir öncüsü, «ruh gerçekçiliğinin» en kalıcı yapıtlarını vermiş bir yazar. Bir süredir sesi çıkmıyordu. Yazılarını da göremiyordum dergilerde. Ama yetiyordu eski yapıtları. Romanlar, denemeler, yazılar, şiirler. Bir Salavin'i yaratmak yetmez mi ölmezlik kazanmaya? Ya Pasquier' ler! «Uygarlık» adlı öykü kitabındaki soylu insancılığı! Teknik uygarlığın ulaştığı aşamayı sevmezdi Duhamel. «Uygarlık bu bitpazarı mallarında değildir. İnsanoğlunun yüreğinde değilse, uygarlık, hiçbir yerde bulunamaz,» diyordu. 1930'larda Amerika Birleşik Devletlerine, Sovyetler Birliğine geziler yapmıştı. İkisinden de korkunç bir düş kırıklığı ile dönmüştü. Ne Amerika'nın bencil bireyciliğini, ne de Sovyetlerin bireyi yokeden toplumculuğunu sevmişti. «Geleceğin Dünyasına Gezi»de Amerika yolculuğunun

izlenimlerini anlatır. Açtım o kitabı. İnce ince ne tatlı eğleniyor Amerikan uygarlığı adı verilen şeyle! Hiç de uygar saymıyor tekniğinin yarattığı konfora tutsak bir toplumu.

Çoktandır unutmuştuk Duhamel'i. Oysa Salavin benim kuşağımın en yakın dostu, arkadaşıydı bir zamanlar. Salavin küçük insanın yakınıdır, her çağda benzeri görülecek küçük insandır. Yeniden yayınlamalı romanlarını. Etkileyici gücünün eksilmediği görülecektir.

Deneme kitaplarını karıştırdım. Kötü kitaplarla kötü okurlardan şöyle söz açmış bir yerde: «Kötü okurlardır kötü kitapları bulup seçen. Yaşam, ancak alçak ruhlu insanları kirletir, yalnız onları!..»

16 Nisan Cumartesi / YOLUN YARISI MI?

Tarancı «Yaş otuz beş yolun yarısı eder — Dante gibi ortasındayız ömrün» demişti. Karamsar saymışlardı bu mısraları. Nahit Sırrı, «Bundan iyimser şiir mi olur beyefendi?» deyiverdi bir akşam, «adam yetmiş yılı gözüne kestirmiş!» Otuz beş yaş yolun yarısı olmadı gerçekten. Sona doğru aşılan bir dönüm yeriydi ancak.

Yirmisindeyken kırk yaşındakilere nasıl acırdım. Yollarını yürümüşler, sona erdirmek üzereydiler. Babam kırkaltısında ölmüştü. Çocukluğumda hep duyardım, «Genç yaşta öldü» diye. Kırk altı yaşta bir insan nasıl genç sayılırdı, şaşardım.

İşte bugün yeni bir yaşa daha giriyorum. Kırk yıl, kırk yıl diye konuşabilirim artık. Kırk üç yılı bıraktım geride. Zaman zaman kendimi dinliyorum, kendimle başbaşa kalıyorum. Tanıyamıyorum «kendim» saydığım kişiyi. Yıllar boyuna birşeyler kopıyor bizden. Hattâ günler bile... Yaşamın toplamını yapmak zor. Yaşadığımız sürece bu toplamı yapa-

mayacağız. Ancak bizden sonra başkaları yapacak. Toplamı yapılacak bir şey varsa, kalırsa; üzerinde düşünmek çabasına değerse.

22 Nisan Cuma / İKİLİ YALNIZLIK

Dündenberi o cümle çıkmıyor aklımdan, «İkimiz beraber olduğumuz zaman bir yalnızlık duyuyoruz.» İkili yalnızlık! Korkunç bir şey bu! Bir kadınla bir erkeğin, yıllarca sevişmiş, anlaşmış bir çiftin, ikili bir yalnızlığa «mahkûm» oluşları. Güzel bir yalnızlık değil bu, çirkin, tatsız, anlamsız bir yalnızlık. Daha çok bir boşluk, bir karanlık.

Scott Fitzgerald'ın yaşam öyküsünü buldum bu tek cümlede. Genç yaşta ölmüş bir Amerikan yazarı. İlkin parlamış, büyük ün kazanmış, ama öldüğü zaman adını anan olmamış. Yıllar sonra yeniden edebiyat acununda göstermiş kendini. «Geceler Güzeldir» romanı 1920-1930 çağını izliyor. Çarlestonu, dansları, müziği, havası, avârelikleriyle, savaş sonu gençliğinin başıboş anlamsızlığıyla.

Jennifer Jones'la Humphrey Bogart'a benzeyen Jason Robert'in oynadıkları bu filmi ilk kez Stuttgart'da seyretmiştim. Almanca olduğundan, pek bir şey anlamamıştım. Yarım yamalak bazı cümleler, sözcükler, o kadar. Ama ben o filmin diyaloglarını kendime göre yazmıştım kafamda. Hep böyle yaptım Almanya'dayken. Filmler bana göre bir anlam, bir hava kazanıyordu. Yeniden kuruyordum yazıyordum o konuları. «Geceler Güzeldir» filmini dün Haldun Taner'le birlikte seyrettim yeniden. Baktım, az çok aynı şeyleri tahmin etmişim. Hem sevindim, hem üzüldüm. Daha değişik şeyler bekliyordum herhalde. Sevdim filmi. Bazan tek bir cümle yetiyor bir yapıtı, bir filmi, bir romanı sevmek, benimsemek için. İkili yalnızlığı çizen o cümle de yetti bu kez...

Bir Fransız yazarı, Jean Block-Michel. Kültür Özgürlüğü Kongresi'nin yayınladığı «Preuves» ile «Censure» dergilerinin yazı kurulu üyesi. Bu Kongre, her türlü zorbalığa, diktatörlüğe karşı direnen aydınları biraraya toplamış. Faşizme de, komünizme de cephe alanlar. Kısacası, Block-Michel bilinen deyimle «antikomünist» bir yazar. Saklamıyor bunu da. Ama o komünizm inancına, görüşüne, felsefesine karşı. Tutmuyor o doktrini. İyice biliyor komünizmi, Marx'ı okumuş, Marx'tan başkalarını da okumuş, bir sonuca, bir toplama varmış. Böyle bir yazar işte. Öyküler, romanlar, denemeler yazıyor.

Bir toplantıda karşılaştım. Avrupalı aydının solcusu da başka, sağcısı da, ortacısı da. Çünkü eyleminin bilincine varmış. Kapma değil bilgisi, sözleri, süs değil, göz aldatmaca, adam kandırmaca değil.

Yaşlı bir Türk gazetecisiyle yaptığı konuşmayı anlattı. Adını da söyledi. Demiş ki o yaşlı yazar: «Türk basınını komünistler kapladı, durum çok kötü». Block-Michel, «Bunu nerden çıkarıyorsunuz? Komünist olduklarını nasıl anladınız,» diye sormuş. Yaşlı yazarımız, «Bunlar, demiş, korkunç şeyler istiyorlar. Bankalar devletleştirilecek, topraklar sahiplerinin elinden alınacak, vergiler arttırılacak...» Fransız antikomünisti, «Ama, demiş, bunları istemek komünist olmak demek değil ki, Fransa bunların çoğunu sağcı partilerin yönetimi altında yaptı.»

Block-Michel kendisini aşırı solcu sanan bir sanatçı bayanla da konuştuğunu, onu hiç de öyle «aşırı solcu» bulmadığını söyledi. Başkaları o bayan için de, «aşırı solcudur» demişler daha önce. Fransız yazarı şaşmış kalmış bizim işlerimize. Ama bir haftada anlamış işin içindeki gerçeği. Şimdi neler yazacak dönüşünde. Merakla beklemeye değer...

«İlk mısralar ustası Baudelaire...» diye okuyunca durakladım. Sonra şu satırlar: «Ben aşk hikâyelerini severim ve bunu açıkca söylerim: Savaşlar, devrimler çağında aşk hikâyelerini dinlendirici bir şey gibi, bir korkaklık gibi gören kişilere çok yazıktır.» Aragon böyle yazmış «Bir sürekli ilkbahar» yazısında. Güzel, kolay kolay unutulmaz bir yazı bu. «Prag Söylevi» de öyle. Aylardanberi ilk kez bir kitabı günlerdir okuyorum. Notlar alarak, yer yer kırmızılı mavili işaretler koyarak.

Oh, dünya varmış, işte bir edebiyatçı, işte bir şair! Toplumsal sorunlardan, az gelişmiş ülkelerin ezilmişliğinden, çıkarcılardan sözetmeden insanı insan eden bir «değer»i, edebiyatı, sanatı, insanı ele alan, inceleyen, yorumlayan bir yazar. Aragon'un «Çağımızın Sanatı» adlı kitabı kupkuru bir düşün döngüsünden kurtarıyor. Aragon, Fransız Komünist Partisi'nin eski üyelerinden. Sözlerinin önemini arttırıyor böyle bir siyasal eğilimin öncüsü oluşu. Ama o, ilkin şair, yazar, unutmamış bunu hiç. Surrealiste akımdan kopup Partiye yazıldığı zaman kızan Breton, ona şu soruyu sormuş: «Partine karşı, gerekirse Rimbaud'yu, Lautreamont'nu savunabilecek misin?» Aragon şöyle yazıyor: «O zamanlar böyle bir şey olanaksız görünüyordu. Eh işte! O anda ona karşılık vermek, gerçeği değil, yalnızca niyeti açığa vuracaktı, ben de karşılık vermedim. Ama otuz yıl sonra, kolayca görülebilir ki, yalnız partide Rimbaud'dan, Lautreamont'dan sözetmek kolaylaşmakla kalmadı (ve bu iş biraz da benim yüzümden oldu), her zaman gençliğimin havasını savundum. Ben şiiri yorulduğu zaman kaldırıp dereye atanlardan değilim.»

Fethi Naci o bilimsellik kokan kitaplardan sonra Aragon'un sekiz-on yazısını birarada yayınlamakla ne iyi etti! Kitabın adı «Çağımızın Sanatı» olmayıp

da ne bileyim «Elsa» ya da «Sürekli İlkbahar» olsaydı galiba kendime çok daha yakın bulacaktım. Aragon öylesine «iddiasız» yazıyor ki, «Çağımızın Sanatı» adını yadırgıyor kişi.

Aragon'un şiirlerinden seçmeler de yayınlanmalı. Çeviren çıkarsa, romanlarını da Türk okuruna tanıtmalı.

10 Mayıs Salı / YASAKLAR YASAKLAR

Ne Homeros'u kalmış, ne Molière'i. Çağdan çağa değişmiş yasaklar. Ama her çağda yasaklanan yapıt var. Şiir, roman, deneme, bulmuşlar yasaklayacak bir şey. «Yeni Dergi» son sayısında upuzun bir liste yayınlamış. İ.Ö. 850 yılından başlıyor günümüze kadar geliyor. Yöneticilerin korktukları, ürktükleri, zararlı gördükleri düşün yapıtları. Tutuklamalar, kitap yakmalar, öldürmeler, yasaklamalar...

Özgür düşünce yıkmış bütün engelleri gene de. Ne politika zorbaları, ne din zorbaları, ne krallar, ne imparatorlar başaçıkabilmiş özgür düşünceyi yayan, duyuran yapıtlarla. Bu uzun listeyi okurken bunları düşündüm durdum.

Memet Fuat tam zamanında hazırladı bu özel sayıyı, Russell'in «Yetkilerini aşan hükümetler» ve Spinoza'nın «Hoşgörünün Gerekliliği» adlı incelemelerini bütün politika adamlarının okumalarını, yararlı sonuçlar çıkarmalarını isterdim. Memet Fuat bütün parti liderlerine, milletvekillerine birer sayı yollayabilseydi! Bazı satırların altını çizerek! Politikacılarımızın kaç tanesi okuyor bu dergiyi? Milletvekillerimizin en az yarısı «Yeni Dergi»yi, onun gibi düşün dergilerini okusa, sorunlarımızın çoğu düzelirdi bence. Okumuyorlar, düşünmüyorlar, sonuç olarak da bir şey bilmiyorlar!

Memet Fuat, Anayasa'nın «Herkes, düşünce ve

kanaat hürriyetine sahiptir; düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim ile veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklayabilir ve yayabilir» cümlelerini parlak kâğıtlı ayrı basım yaparak yayınlamış. Okurlar her gün görecekleri bir yere assınlar ya da çerçeveletsinler diye... «Yeni Dergi» okurları Anayasa'yı bilirler zaten. Anayasa'yı sık sık çiğnemek alışkanlığında olan politikacılar için gerekli bu. Ama onlar ne «Yeni Dergi»yi görürler, ne de Anayasa'yı okurlar. Onların «türlü çeşit» hesapları var, niyetleri var, tasarıları var! Yetiyor kendilerine.

27 Mayıs Perşembe / GEÇMİŞTEKİ «BEN» İÇİN

Mehmet Seyda eleştirme, deneme yazarlarına sorular soruyor. Ailesinden cinsel yaşamına, düşüncelerinden geçim durumuna varıncaya kadar...

«Hem kendi kendinizle hem de toplumla yapacağınız bu açık hesaplaşma sizden ileriye kalacak en güvenilir, ve en değerli belge olacaktır» diyor.

Bugün Seyda'nın sorularını yanıtlamak için daktilonun başına oturdum. Yazdıkça açılıyor insan. Dört beş yaprak tuttu, daha yarısına gelmedim. Bir okuyayım dedim, baktım bir soruşturmaya yanıt değil, kendi yaşam öykümü yazmışım. Kimi ilgilendirir o ayrıntılar? Hem neye yarar? Belki bir roman yazarı için malzeme yerine geçer. Sakladım o yaprakları, kendim için sakladım. Seyda'ya yeniden bir yanıt hazırlamak gerek. Daha özlü, daha kısa, daha «ayrıntısız»...

Bir çekingenlik duyuyor insan. Hayır hayır iç ve dış evrenimizi çırçıplak göstermenin ürküntüsü değil. Gerçek mi bunlar? diye soruyor. Evet, bu anlattıklarım benimle ilgili mi? Ne denli «ben» varım kendimi anlatan o satırlarda. Birkaç anı kalmış yüzeyde, birkaç kişi, birkaç izlenim. Oysa o günkü kişi-

liğim bu kadarcık nenlerle aydınlanır mı? Her yaşta, başka biriyiz. Kırkını aşmış bir yazar, yirmi yaşını, on beş yaşını anlatırken başka birinden sözeder gibidir. Ha bir arkadaşını anlatmış, ha kendini. Yanılma, aldanma payı eşit sayılır az çok.

27 Mayıs Cuma / 27 MAYIS DÜŞLERDE

Ulusal bayram. Daireler, okullar tatil. Geçit törenleri.

Bir hafta sonra seçim var. Particileri dinliyoruz radyoda. 27 Mayıs'tan ne kaldı diye düşünüyorum. Anayasa var, kalan bir o. Bakıyorum iktidarlı sözcülerin ağzına da kuşkulara düşüyorum: Anayasa'nın «gereğini düşünecekler» bir gün! «Milli irade» onlardan yana mı değil mi? Türkçesi ulusal bilinç! Yüzde yetmişi okumasız yazmasız bir toplumda bilinç sözü etmek gülünç kaçmıyor mu? Haftaya «milli irade» kendini gösterecek, kıratın sırtına atlayıp «nurlu» ufuklara doğru şahlanacak!

«Bugün bayram — Büyük annemi hatırlıyorum — Dolayısıyle çocukluğumu» demişti Cahit Sıtkı. Bugün bayram. Biz de birşeyler hatırlıyoruz. 27 Mayıs 1960'ı, çıkmazlara giren umutlarımızı, düşlerimizi, mutluluğumuzu...

31 Mayıs Salı / DİKKAT, DİKKAT

Türkeş 27 Mayıs'ı kendi yönünden anlattı radyoda. Sesi korkutucuydu! Tutamadığı birtakım duyguları döküp saçtı ulus önünde. Şimdi öteki 27 Mayıs'cılar, 14'ler de konuşacak... 27 Mayısı 27 Mayısçılar arkadan vuruyorlar. Anlaşılıyor, 27 Mayıs devrimi niye birkaç ay sonra çıkmazlara girmiş! Niye beklenilen işleri başaramamış! Bu akşamki konuşma yeti-

yor hepsini anlatmaya, duyurmaya.

5 Haziran Pazar / BÜYÜKBABAMIN ÖLÜMÜ

19 yıl oldu büyükbabam öleli. 83 yaşındaydı. Alman hastanesinde birkaç gün sürdü yaşamla boğuşması. 5 Haziran günü öğleye kadar kapısının önündeydik. İçerden acayip sesler geliyordu. Akşama çıkmayacaktı. Bir gün önce beni tanımıştı. Eliyle bir şeyler anlatmak istedi, «yazıyor musun» diye mırıldandı. «Evet» dedim. «Yaz yaz» dedi. Ölümünden bir gün önceye kadar cep defterine notlar almıştı. Hastane izlenimleri, hemşirelerin adı. Son satırları şunlar oldu: «Eller evinde eller el...» Belki de hastanede değil, bir akrabanın evinde yattığını sanıyordu. Hep o korkunç sesleri duydum öğleye dek. Dayanamadım, sokağa fırladım, Beyoğluna koştum, sinemaların önünde dolaştım. Birinde eski bir film oynuyordu, Rita Hayworth'ın «Kanlı Meydanlar»ı. Girdim, biraz seyrettim, sonra çıktım. Hastaneye koştum. Büyükbabam ölmüştü.

19 yıl geçmiş... Ebubekir Hazım bir yönetim adamı olarak geçirdi 83 yılını. Ama kala kala yazıları kaldı elde. Elli yılın Anılar'ı, Eski Şeyler'deki öyküler, Küçük Paşa... Bu kitapları yeniden yayınlatmalı. Küçük Paşa'nın başlıbaşına bir kitap sayılan Önsöz'ünü bugünkü kuşaklara sunmalı. Altmış yıl önceki Anadolu gerçeklerinin bugün de bütün canlılığıyla yaşadığını göstermek için...

6 Haziran Pazartesi / PAPİRÜS ÇAĞINDA

Çağın gerisinde kalmak... Böyle suçlandırılıyorum şimdi. Hep Flaubert, Gide, Ronsard diyormuşum, Dreyfus'den ileri gidemiyormuşum! «Papirüs»de im-

zasız bir yazıda böyle deniliyor. Cemal Süreya mı yazmış, başka birisi mi, bilmem. Yetersiz bulmuş benim bu «Günlerde»leri. İkinci sınıf öğütlerle doluymuş! 1953'de sanıyormuşum kendimi!

Yazıya göre, Gide eylemini yitirmiş, Flaubert'in önemi başka tarafa kaymış! Nasıl da havada kalan lâflar bunlar! Hangi alana kaymış Flaubert, hangi eylemini yitirmiş Gide? Yazarların eylemleri, yapıtlarıdır. Eskidi mi Gide, Flaubert? Sanmıyorum. «Papirüs»cü arkadaş kolay yargılardan hoşlanıyor. Çağın önünde görünmenin yolu ille de Sartre, Camus, Kafka, Butor, Robbe-Grilet'den söz açmak mı? Bir düşünseydi, Sartre'ı, Camus'yü 1950'lerde, hattâ daha önce çevirip tanıtanların başında geldiğimi hatırlardı. Olabilir, o günlerde çağımı yaşıyordum, şimdi gerilerde kaldım! Ama eski «Günlerde»leri bir karıştırdım. Flaubert'den, Ronsard'dan ancak bir kez söz açmışım, hele Dreyfus'un adı hiç anılmamış. Ama Gide'i severim doğrusu. Bence çağını çok çok aşmış bir yazardır. Her gün okusam doymam. «Papirüs»e de ikinci sınıf bir öğüt vereyim, biraz Gide okusun... Çağının gerisine gitmek zahmetini göze alarak da olsa...

Hem canım, «Papirüs»ün çağının önünde giden bir dergi olduğu neresinden belli? Güzel, yararlı bir dergi, ama öyle çağını yaşayan, çağını aşan, çağının sorunlarına değinen bir yanı, bir niteliği görünmüyor pek!

7 Haziran Salı / HIZLI YARGILAR

«Rıfat Ilgaz Türk şiirini de Türk hikâyesini de gerçek çizgileriyle belirten bir antolojiye alınabilecek nitelikleri taşımamaktadır.»

«Papirüs» yazarı kesip atmış böylece. Ilgaz antolojilere girecek nitelikte değil! Nasıl da yargıyı bası-

yorlar hemencecik, kolaycacık, çabucacık! Papirüs yazarı, Ilgaz'ın bir konuşmada söylediği sözlere kızmış. Doğrusu ben de hoş karşılamadım Ilgaz'ın Orhan Veli ile Aziz Nesin için söylediklerini. Klik öyküleri falan! Rıfat'ın böyle söylemesi gene de «Papirüs»ün o acımasız yargıyı basmasını doğru göstermez.

Rıfat Ilgaz Türk şiirinin son kırk yıllık serüveninde kendine özgü bir yer tutar. «Papirüs»cünün dediği gibi «Türk şiirini gerçek çizgileriyle belirten bir antolojide» yer alacak bir şairdir. Ama «Papirüs» yazarı kendi sevdiği şiirleri toplayan bir derleme yapar da Ilgaz'ı ya da başka bir şairi almazmış, ona kimse karışmaz. Ama «gerçek çizgiler» denilince iş değişir.

Kolay, hızlı yargılar bunlar. Kesinlemelerden korkmamak, bir kişilik, bir kendine güven sorunu değildir. Güçsüzlüğünü örtmek için güçlü görünmeye çalışmaktır çoğu kez...

11 Haziran Cumartesi / İNCE ŞEYLER

«Ah kimselerin vakti yok
durup ince şeyleri anlamaya»

Gülten Akın «İlk Yaz»ında böyle demiş. Kaç gündür dilimden düşmüyor. Bir yaşantının, bir yığın deneyin sonucu olmalı. Hepimizin duyup yaşadığı bir gerçek. Şair iki mısrada verivermiş bu sezgiyi. Kimselerin vakti yok!.. Yalnız ince şeyler anlamaya mı? Yok, anlamaya vakti yok. İsteği, o da yok. Anlamadan yaşamak istiyorlar. Duymadan, üzerinde durmadan, düşünmeden. Kaba çizgilerle geçiştirmek yaşamı. Ayrıntılara inmeden.

İnce şeyler!.. Şairler de olmasa hatırlayan, bilen olmayacak o ince şeyleri...

17 Haziran Cuma / BÖYLE GİTMEYECEK...

Aziz Nesin'in «Böyle Gelmiş Böyle Gitmez»ini okuyorum. Yazılmış en güzel, en başarılı yaşam öyküsü. Nesin'in yazarlık alanındaki en üstün yapıtı bence bu. Küçük Nusret'i, anası, babası, çevresi, düşleri, istekleriyle içimizde duyuyoruz. Kendimiz geçiyoruz onun yerine, yaşıyoruz o yıllarda. Milyonlarca çocuktan biri bu Nusret. Bozuk bir düzenin içinde çalkana savrula yetişen bir çocuk, düşe kalka, yaşamın tokatlarını yiye yiye Aziz Nesin oluyor sonunda. «Böyle Gelmiş Böyle Gitmez» kalıcı, ilgiyle okunan gerçek bir yaşam romanı. «Çocuklarımız benim yaşadığım çocukluğu yaşamasınlar» diyor yazar. İyi ki o çocukluğu yaşamış diyorum, böyle bir yapıt yazılır mıydı yoksa!

8 Temmuz Cuma, Ankara / DOSTLAR KALABALIĞI

Macar Elçiliğinde kokteyl. Kurultay'a çağrılan dil bilginleri, yazarlar, Kurum yetkilileri. Ellerde viski bardakları. Bir onunla, bir bununla. Üç dört sözcük, sonra bir başkası. Çeşitli uluslardan değişik kişiler. Neler konuşuyoruz kimbilir? Üç dört bardaktan sonra siz yok oluyorsunuz, yerinize bir başkası gelip yerleşiyor. Bakıyorum çevremdekiler hep ortadan kaybolmuşlar, hep bir başkası gelmiş yerleşmiş o yerlere. Böyle daha iyiler, daha içten, daha dost, daha yalın. Bir Sovyet bilginiyle konuşuyorum. Ardından Çek Türkoloğu dostum Blaskoviç, sonra Hazai... Bir ara Türk Dili Yazı Kurulundan bir profesörle yalnız kalıyoruz. O da yakınıyor Yazı Kurulundan. Ayrılmak istemiş, ayrılmış sonunda. Herkes yakınıyor, herkes birbirinden hoşnut değil. Niye böyleyiz?

Geceyarısına doğru bulvarda bir kahvedeyiz. On beş yirmi kişiyiz. Biralar içiyoruz. Aramızda bir de

Yugoslav bilgini var. Bütün bu yabancı bilginler nasıl da bizleri tanıyorlar? Çoğu kitaplarımızı okumuş, çeviriler yapmış, yazılar yazmış.

Geceyarısından sonra bulvar hep Kurultay'cılarla dolu. Cumalı, Dağlarca, Necatigil, Batur, Şengil, Titiz...

Bir sarhoşluk veriyor birkaç saat içinde yıllardır görmediğim birçok dostla, arkadaşla karşılaşmak, konuşmak, tartışmak, eski günlere, anılara dönmek... Bu yalnız viskilerin, biraların verdiği başdönmesi değil, başka, daha başka bir şey.

10 Temmuz Pazar, Ankara / NAHİT ULVİ'Lİ GEÇMİŞ...

Nahit Ulvi her görüşümde gençlik yıllarımı getirir bana. 1945-46 yıllarının Edebiyat Fakültesi bahçesi, kantini, salonları. Hayl-Layf, Suna pastaneleri, Elit kahvesi. Behçet'in sık sık Beşiktaş şarapçılarında «mahçup» ettiği Nahit. «Sebeb»in sayfalarındaki içli şiirleriyle Nahit. Takılmalara, şakalara hoşgörürlükle gülen, yaşamamıza renk katan Nahit. Sır verircesine kulağıma, en yeni mısralarını okuyan Nahit...

Üç yılda bir görüyorum ancak. Kurultay bir yana Nahit Ulvi öte yana! Değişmiyor hiç. Gençlik yıllarının Charles Boyer benzeri, şimdiki yaşlı Boyer'den daha genç, daha çekici. Bir değişen yönü var, sevi şiirleri yazmıyor. Felsefeci yönü ağır basıyor mısralarında. Yaşamı tartıyor, ölçüyor, biçiyor artık. Sevi yok, sevişenler yok. «Birisi» çekip gitmiş o şiirlerden. Kimdi o birisi? Tenha kırlardaki aşırı esmerlerden, Kantindeki güzellere, İzmir'in, İstanbul'un, Ankara'nın sokaklarında, otobüslerinde, tramvaylarında görüp benimsediğimiz o ölmez, yitip gitmez «genç kızlar»a kadar... Hepsi gitti o «birisi»lerin!

Nahit Ulvi Ankara'nın bir bulvar birahanesinde uzun mu uzun şiirini okuyor. Nahit Ulvi hep güler, hep mutluluk verir çevresine. Ama onun da iç evreninde fırtınalar kopuyor. Küçük mutluluklara, sevi avunmalarına, bir bakışın, bir gülüşün alıp götürdüğü umutlara paydos demiş. «Ne yakınan var yaşamından — Ne dallarda bir kıpırtı» diyor «Gerçek Düş» de. Ne dallarda bir kıpırtı!.. Kıpırtısız bir düzen, bunun bir adı mutluluk mudur, huzur mudur? Neyse de bu düzen benim bildiğim, sevdiğim Nahit'e yakışan, o yıllardaki bana yakışan bir şey değil...

12 Temmuz Salı, Ankara / LİSTELER ÇARPIŞIYOR!

Kurultay'da seçimler. Beyazlı, mavili, sarılı, listeler. Kurum yöneticileri çeşitli listelerde yer alarak yeniden seçilmeyi sağlama aldılar. Devrimcilerin sarı listesi yetmiş oy toplayabildi. İşçi Partili üyeler, milletvekilleri tutmuşlar Kurum listesini kullanmışlar. Sarı liste en az yirmi oy yitirdi bu yüzden. Ne garip, «sarı liste solcuların» diye bir söylenti yaymışlardı üstelik! Partili solcular, Kurum yöneticilerinin listesini tuttuğu halde!.. Kurumcular her zaman bulurlar yolunu koltuklarını kaptırmamanın. Solcular, sağcılar, gericiler falan derler. Bir de bakarsınız onlar gene eski yerlerinde! Ayrım geç saatlere kadar sürdü. Her Kurultay'da, Ayrım Kurulunda yer alan eski bir şair arada bir gelip bakanlara kızıyor, «Ne çok heveslisi var bu işin» diyor. Baş heveslinin kendisi olduğunu kimse görmüyormuş gibi!

Ayrım sürüp giderken bulvar birahanelerinde, kahvelerinde Kurultay'ın, son dedikoduları yapılıyor. Hepsi gerçek şeyler, niye dedikodu demeli! Atatürk Söylevi'nin bugünkü dile aktarılmasında görev alan dört kişi, tam kırk bin lira ücret almışlar! Adam ba-

şına on bin lira! Ne mutlu Söylevciyim diyene! Üye kartını ikişer üçer dağıtmışlar, Kurum yöneticilerinden yana olanlar ikişer oy kullanmışlar! Neler neler!.. Alangu dört gündür durmaksızın birşeyler yazdı kâğıtlara. İlginç şeyler olacak yazdıkları. Yayınlasa da okusak!

Seçilenler anlaşıldı. Seçilmeyenler de... Dağlarca bile yedeğe düşmüş. Kurultay Savaşımız'ın yenikleri şimdi üç yıl sonrayı bekleyecekler. Bu arada umulmadık işler olmazsa!..

13 Temmuz Çarşamba, Ankara / DOSTLARIN GECESİNDE

Çok sevdiğim bir dostun evindeyim. Bir de, adı ikide bir geçen bir politikacı. Politikacı bile demek zor ona. Ne demeli bilmem? İçkiler içiliyor, konuşuluyor. Önemli kişisi o, bu toplantının. Önemli sözler söylemesi gerek. Şiirlerimi çok sevdiğini söylüyor birden! Bozmamalı, söyletmeliyim. Şu şiirlerimi ben de tanımalıyım. Yapamıyorum, gerçeği söylüyorum, bakamıyorum yüzüne de. Utanıyorum, o önemli kişiyi güç duruma düşürmekten. Yirmi beş yıldır yazılar, öyküler yazan, kitaplar yayınlayan bir yazarın adını biliyor yalnız, ama ne yazmış, bilmiyor. Üstelik de «Haşim»e benziyormuş şiirlerim!.. O politikacı bile denemeyecek politikacı, az sonra kalkıp gidiyor. Geceyarısını geçiyor. İçkiler, dostlar...

Bu sıcak havada öğleden sonra Meclis'te geçirdiğim saatleri unutuyorum. Altan, Feyzioğlu, Alican, Demirel konuştu bugün. İkili anlaşmalar konusunda. Feyzioğlu, «Sen ne anlarsın ikili anlaşmadan?» dedi bir gürültücü A.P.'liye. Başka bir A.P.'li Çetin'e, «Sen git elçilikte teşrifatçılık yap» diye bağırdı. A.P. grubunu basın locasından seyrediyorum. Sağduyuya karşı, gerçeğe karşı, iyiye, güzele karşı bir topluluk. Demirel uydu olduğumuzu kökünden reddediyor, «Bunu

söylemek güneşin doğudan batmadığını söylemek gibidir» diyor. İyi, iyi, sevinelim uydu değilmişiz, olmazmışız, Başbakan böyle diyor, A.P. alkışlıyor!..

İçkiler içiyoruz, dostlarla konuşuyoruz. Kurultay gürültüleri, Meclis tartışmaları, o ünlü kişinin şairliğimi övmesi, hepsi önemsiz, hepsi değersiz. Önemli, değerli olan bu geceki dostlar, sıcak sevgiler, yaşamda bize güç veren duygular...

23 Temmuz Cumartesi / YOLCULUĞA ÇAĞRI

Bir Avrupa gezisi var önümde. Viyana, Londra, Paris, Roma... Bu kentlerde kalmak, kiminde ilk kez, kiminde ikinci, beşinci kez. Viyana düşlerimin kentidir. Babamın gençlik yılları, annemin anıları, Prater, Opera Meydanı, Kalmann,Çardaş Fürstin, Lehar, Straus. Çocukluğumda hep Viyana'nın övgüsünü duydum. Babam bırakır annem alırdı. Bir iki ay daha kalsalarmış Viyana'da doğacakmışım! Londra'yı da ilk göreceğim. Hilmi'nin içten mektupları çekti beni o kente. Yağmurları mı, sisi mi, aşırı ciddiliği mi, nedense Londra hiç sevimli gelmezdi bana. Hilmi'nin mektuplarındaki Londra bir aydınlık, bir sıcaklık kazandı. Paris'i, Roma'yı bir daha gezmek, bildik sokaklarda, caddelerde dolaşmak... Sinemalarda yeni filmler, tiyatrolarda yeni oyunlar. Yabancı insanlar, oteller, lokantalar. Uçaklardan inişler, binişler. Hepsi çekici geliyor şu anda. Bir istek var gitmek, bir an önce gündelik yaşamın dışına çıkmak için. Ama biliyorum o kentlere adım atar atmaz, o yapışkan, bunaltıcı yalnızlık duygusu çökecek içime olanca ağırlığıyla. Bir gün, iki gün, sonra bıkkınlık duyacağım yabancı kentlerden, insanlardan. Sinemadan sinemaya koşacağım, kitaplar alacağım. İstanbul'a gelince de bambaşka bir bunaltıyı yaşayacağım, niye geldim, niye daha kalmadım diye!

Şimdilik gitmek, kaçmak, kurtulmak... Mallarmé'

yi gemilerin direkleri çağırırmış yolculuğa. Beni de mavi boşlukta süzülüp giden dev uçakların motor sesleri...

26 Temmuz Salı / GÜVERTEYE BAKIŞ

Trabzon vapuru ile Boğaz'dan çıkış. Hopa'ya kadar gidip geleceğiz. İlk kez çıkıyorum Karadeniz'e. Bir garip sıkılma duyuyorum içten içe. Ceyhun Atuf da vapurda, Rize'ye gidiyor. Güverte yolcularını seyrediyoruz yukardan. Tıklım tıklım her yer. Salıncaklar sallanıyor, yemekler yeniyor, yorganlar yataklar serilmiş. Askerler tokat yeme oyunu oynuyor. Bunlar, gidenler. Dönenler, köylerine, kasabalarına. Gelenler de bunlar gibi... Kentlere koşanlar, umutla, sevinçle. Kansu ile konuşuyoruz bunları. Bilmiyorlar durumlarını, bilinçten yoksunlar. Bu dünyanın insanları saymıyorlar kendilerini. Varsa yoksa «öteki» dünya. Hep öteki dünya için düşleri, umutları, mutlulukları... Bizler salonda çeşit çeşit yemekler yiyebiliriz, onlar rüzgârda, yağmurda güverteye serilmiş karınlarını doyurabilirler. Bakmazlar bile, üzülmezler bile! Allah zengine vermiş zenginliği, fakiri de bilerek fakir bırakmış... Ama öteki dünyayı kazanmak mümkün! İnançları bu. Karşısında bir şey sökmüyor bu kaskatı inancın. Gerici partilerin, çıkarcı politikacıların yıllardır yararlandıkları, büsbütün geliştirdikleri, besledikleri temel inanç bu.

Vapur Karadeniz'e açıldı. İstanbul yanıyordu bıraktığımızda. Tatlı esinler okşuyor bizi.

29 Temmuz Cuma, Vapurda / TEPELERDE AMERİKALILAR

Samsun'u, Trabzon'u gezdim. Uzaktan da Sinop'u, Rize'ye seyrettim. Her yer kalabalık. Trabzon'da Ata-

türk'ün üç gün kaldığı köşk. Tepede, eşsiz bir güzellikte. Ama başka bir tepede Amerikan radar istasyonu! Demirel'in deyimiyle «tesis»leri! Bozburun'u ellerine geçirmişler, tellerle çevrili yerler, yapılar. Bir Trabzonlu, 'her şeyleri var, her konforları düşünülmüş' diyor. Kara derili askerler, yakışıklı genç Amerikalılar ciplerle gidip geliyor. Bir de incecik bir Türk eri, silâhını omzuna asmış tellerin dışında. Yaklaşıp konuşuyoruz erle. Nöbetçiymiş, köylerde yavuklusu varmış. Nöbetçisi Türk eri olan Amerikan «tesis»i!

Samsun'un, Sinop'un en güzel tepeleri de Amerikalıların elinde. Nerde işe yarar bir yer varsa yerleşmişler. Otuz beş bin kilometre kare toprak az mı? Ne olacak bu işin sonu diye düşündüm durdum. İnönü ne demiş: «Ondan sonra sökebilirsen sök... Gitmezler. Havanda su döversiniz. Fakat zannetmeyiniz ki kolay iştir. Teşebbüs ettiğimizde başımıza neler geleceğini kestiremem.» Bütün bu «tesis»leri söküp atmaya kalkacak mıyız bir gün! Ya da yönetimi biz yapacağız diyecek miyiz? Amerikalılara çıkış yolunu gösterecek miyiz? Ne olacak o zaman? De Gaulle yaptı, bir şey olmadı. Ama kim yapacak bizde bunu?

Vapur gidiyor. Köpüren dalgalara bakarak düşünüyorum. Yok, yok nereye gitsek kendimizi götürüyoruz gerçekten. Boşuna, avuntular aramak, kaçmaya kalkışmak. Karadeniz'in esini tatlı bu mevsimde. Bir bu esin var mutluluğa benzer birşeyler duyuran.

30 Temmuz Cumartesi / İKİ AYRI ULUS GİBİ

Dün gece Giresun'daydık. Naim Tirali aldı bizi kaleye çıkardı. Kırk dakika kalabilecektik burada. Kıyı kahveleri, parklar, gazinolar ışıl ışıl yanıyor. Her

yer tıklım tıklım dolu. Bir bayram kenti sanki. Vapuru kaçırmamak için heyecanlanıyoruz. Tirali, son dakikada trene, vapura, uçağa binmeye alışık bir kişi, huzurlu, rahat. Otomobille geziyoruz orasını burasını. Gelmeli, burda birkaç gün kalmalı, bir kent böyle tanınır, görülür. Bizimkisi yangından mal kaçırmak!

Bugün Sinop'a geldik. Bütün kent ayakta. Rıhtıma yanaşırken davullar zurnalar yeri göğü titretti. Gençler, vapuru doldurdu. Her yerde böyle oluyor. Vapur yanaşır yanaşmaz yolcular inmeden o kentin gençliği, kadını erkeği doluveriyor içeri. Eğlenmek, vakit geçirmek için!

Sinop sevimli bir kent. Kıyıda yepyeni bir otel. Tesis'ci Amerikalılar dolduruyormuş oteli. Sandallar, motorlar denizin üstünde kayıyor. Gürültüler bağrışmalar, davul zurna sesleri, göbek atmalar, hora tepmeler. Gene denizdeyiz. Güvertede bir yığın insan. Bunlar İstanbul'a geliyorlar iş güç tutmaya, bir gecekondu kurmaya. Sakallı adamlar namaza duruyorlar. Bütün güverte yolcuları hepbirden namaz kılıyor. Salondakiler bira, votka içiyor. Dışardakiler namaz kılıyor. Nasıl çelişkiler içindeyiz. Onlar öteki dünyayı düşlüyor, bunlar bu dünyanın tadını çıkarıyor! Gülek demişti ya, «İki ayrı ulus var Türkiye'de, birbirine yabancı, ayrı iki ulus!» Bu sözü hatırlıyorum birden.

2 Ağustos Salı / «PAPİRÜS»Ü OKURKEN

Para vererek aldığım bir dergi, Papirüs. Kitap yazıları, gazete fıkraları yazdığımdan bütün dergiler gelir evime. On yıldır böyle. Alışıyor kişi dergilere para vermemeye, onları posta kutusunda bulmaya. Ama Papirüs'ü parayla alıyorum üç sayıdır. Bu gereksinmeyi duyuyorum. Benim için bu, bir değer yar-

gısı: Vazgeçememek.

İlk sayısında «hızlı» yargılar vardı hoşlanmadığım. Olsun, derginin gerektiği zaman kesin konuşmaktan kaçınmadığını gösterir bu. Bir kişiliği olduğunu, gerçekleri kendine göre aradığını...

Üçüncü sayısı daha üstün Papirüs'ün. İlginç yazılarla dolu. Konur'un yazdığı «Dar çağ şairi Necatigil» bölümü, Behçet'in çocukluk resimleri, bu arada Salâh, Fahir, Behçet'le yirmi yıl önce çektirdiğimiz bir resim. Nasıl olur da yirmi yıl geçer? Geçmiş. Behçet «Ben» diye bir yazı yazmış, «Her ben dolaylı şekilde bir sen'i anlatış, bir sen'den yakınıştır» demiş. O sen'ler, ben'lerle geçip gidiyor yaşam. Kala kala bir avuç mısra, bir demet yazı, öykü, anı.

Mehmet Seyda, Alangu'nun yaşam öyküsünü ilgi çekici bir biçimde yazmış. Bana da bir sürü soru sormuştu. Yarısına kadar yazdım, kaldı orada. Bir sıkıntı verdi geçmişi inceden inceye hatırlamak. Hatırlamak için çaba harcamak. Öykülerde «ben» diye konuşuyorum. Kendime ait anılar, serüvenler de var o öykülerde. Ama bütün olarak «ben» yokum hiçbirinde. Parçalar halinde, esintiler halinde varım ancak... Alangu çocukluğunu anlatmış uzun uzun. Geleceğe kalacak belgeler bunlar. Alangu, Edebiyat Fakültesinden şöyle söz açmış: «Korkup kaçan kaçmıştı, Necatigil'le ben bizi edebiyattan bu soğutma işine yiğitçe göğüs verip dayandık.» Sait Faik de bu Fakültenin Uygurca öğretiminden kaçmamış mıydı?

Yalnız bir nokta var düzeltmek istediğim. Alangu, Fakülte'nin son sınıfındayken edebiyat çevrelerine sokulmaya başlamış. 1939-40 yılları. Sait'le, Salâh'la dostluklar falan... Benden de bahsediyor. Bir bellek yanılgısı. O yıllarda ben lisenin ilk sınıfındaydım daha. Alangu'yla, Behçet'le 1945'den sonra tanıştık.

Papirüs'de Asım Bezirci'nin Ataç eleştirisi yararlı bir yazı. Böyle incelemeler ne kadar az!

Bir de Turgut Uyar'ın güzel bir şiiri var. Her zaman anlamıyorum Uyar'ın şiirlerini, ama birşeyler duyuyorum, sezinliyorum. Anlamı, anlamayı bir yana bırakmalı şiir okurken. Eliot da, «Anlam yönünden düzyazı şiirden önce gelir» dermiş. Anlam isteyen düzyazı okusun, birşeyler duymak, sezmek, yaşamak isteyen gelsin şiire.

«Birden farkına vardığımız güzelliği dünyanın
Güzelim
Galiba sonundayız uykumuzun.»

Sonra şu mısralar:

«Bando mızıkalar çalınırken
Her şeyin yapılmasına katılırdım
Biraz hüzünlü, biraz şaşkın, biraz şen
Her şeyin yapılmasına katıldığımı sanırdım.»

Cemal Süreya'nın yazdığını sandığım başyazı, «Mitoloji Havarileri» de düşündürücü bir yazı.

3 *Ağustos Çarşamba* / SANIKLAR GÖTÜRÜLDÜLER!

D.P. Grubu son toplantılarını Yassıada'da Yüce Divan önünde yapmıştı. Biz bir kenarda seyretmiştik onları. Tek sıra halinde yürüyerek geçmişlerdi önümüzden. Tanıdıklar, tanımadıklar, bildikler, yabancılar, yalnız adını duyduklarımız, hepsi. Bela Lugosi'nin eski bir filmini, «Zombi»yi hatırlamıştım o ilk gün onlara bakarken. «Yaşarken Zombi olmak» diye bir yazı yazmıştım o günlerde. Sanıyorduk ki, bir daha böyle durumlar olmaz, bir daha çirkin politikacılar ortaya çıkmaz. Yassıada dersi unutulmaz. Ama beş yıl geçmeden hepsi düşe benzedi, unutuldu, silindi gitti. D.P. Grubunun yerini A.P. Grubu al-

dı. Üstelik de bir iki gömlek daha aşağı bir grup olarak!..

Gazeteleri okudukça sinirleniyor insan. Bir uçuruma doğru gidiyoruz hep birlikte. Önde gidenler sanki gözlerini bağlamışlar. Ya da körleri öncü yapmışız kendimize. Bir meydan okuma, bir kendini yitirme, bir kin, bir düşmanlık!

Başol'un «Sanıklar getirildiler» sözü kulaklarımda. Sanıklar getirildiler, sonra gerisin geriye götürüldüler. Doğru iktidar yerlerine!..

5 *Ağustos Cuma* / İŞ OLSUN DİYE DÜŞÜNMEK

«Düşünmek insanların hiçbir şey yapmadıkları zaman yaptıkları şey...» Paul Valéry böyle diyor. Hiçbir şey yapmadığınız zaman iş olsun diye düşüncelere dalacaksınız. Bu sözün anlamı bu mu? Valéry bir şair, bir düşünür, nasıl söyler böyle bir sözü? Eylem, düşünceden önce gelir mi demek istiyor? Yapacak bir işiniz yoksa, o zaman düşüneceksiniz. Yok, Valéry çoğunlukla insanların eylemi öne almalarından, düşünmekten kaçınmalarından yakınmış. Düşüncesiz kişiler eylemi büyütürler böyle. Düşünce, işsizlerin uğraşıdır diye. Valéry eğlenmiş böyleleriyle. Düşünce mi, eylem mi? Birbirini tamamlar ikisi. Eylemsiz düşünce sonuçsuzdur. Düşüncesiz eylem olur mu hiç? Yapacak başka şeyim yok şimdi, düşündüm durdum Valéry'nin bu sözü üzerinde.

İNANCIN SONU

«İnancın son biçimi hiçbir şeye inanmamaya inanmaktır.» Böyle bir dünyaya doğru gidiyoruz gibi geliyor bana. Anatole France geleceği görmüş çok uzaktan. Hiçbir şeye inanmamaya inanmak. İnanıla-

cak değer bulamamak. Bu, yepyeni değerleri aramak değil midir? Yeni bir çağ böyle bir inançsızlık uçurumunu atladıktan ya da içine düştükten sonra başlayacak belki de. Günümüzün sorumsuz gençliğine baktıkça, yarının kuşaklarını düşündükçe bu söz hem korkutuyor kişiyi, hem de yeni bir çağın başlayacağı konusunda umutlandırıyor. Bilinen bütün inançların yitip gittiği bir dünya uzaklarda değil o kadar.

6 Ağustos Cumartesi / ÖYKÜLER YAZMALI

Öykü yazmak. Çeyrek yüzyıldır yaptığım bu. Bakıyorum yüz sayısını geçmiyor yazdığım öyküler. Ortalama dört tane düşüyor bir yıla. Az, çok az! Yüz öykü daha yazabilecek miyim? Kimbilir! Gençlikteki ilk yıllarımı bu öykülerde yaşıyorum yeniden. Her öykü koparılmış bir parçam gibiydi o günlerde. Öykücülük önemli bir işti. Yaşamın küçüklü büyüklü parçalarını birer öykü halinde canlandırmak, içimizden dışımızdan geçenleri ileriye, başkalarına bir bütün halinde ulaştırmak. Lise sıralarında başlamıştı bu. Çocuk Dergilerinde İkdam, Yeni Sabah gazetelerinde yayınladığım ilk öykülerim. 1938-41 yılları. Çoğu yitip gitmiş. Kalanlar da var. Ölmeyen Melodiler, Ana Katili gibi! Sonra Ömer Seyfettin'den kopuş, Sabahattin Ali, Sait Faik öykücülüğünün etkileri. Öykü derken ille de başı sonu belli bir olayı anlatmak inancı değişmiş. Kendimi, kendim sandığım birini, bir insanı gündelik, basit, iç yaşamıyla vermek denemeleri. Meydan, Semt, Köprü gibi kent görünüşlerini vermek istekleri. İlk köklü sevilerin belirtileri. Açıyorum ilk kitaplarımı yirmi yaşlarımın öykülerini okuyorum. Bir sevgiyle, bir acıyla, bir mutluluk duygusuyla. Nereye gitti o öyküleri yazarken yaşadığım o güçlülük, o güven, o huzur. Bugün de öyküler yazıyorum arada. Ama bir defterin içinde aylar-

ca uyukluyorlar. Daktilo ile yeniden yazmak içimden gelmiyor. Yayınlamak isteğini ise o kadar az duyuyorum ki! İki aydır daktiloyla yeniden yazamadığım bir öykü var. Ne olacak bu öyküler! İki bin kişilik bir okur çevresini aşamayacak! Kitap olarak birarayа toplansa gene sonuç değişmeyecek! Bir bezginlik, bir umut kırıklığı sonucu mu bu? Belki. Belki daha başka.

Yaşlanmak mı? Birtakım nenlerin boşluğunu anlamak mı? Bıkmak mı yoksa her öyküde kendini, yaşamı, boşluğunu, yokluğunu hep yeniden yeniden duymak mı?

Sait Faik de bıkardı öykü yazmaktan bazı zamanlar. Aylarca gezerdi boş. Bir daha yazmayacağım derdi, kendi kendine küserdi. İlgisizliğe, kayıtsızlığa. Sonra bir iç deprenişi, bir başkaldırış, bir yürekleniş ya da büsbütün kırılışla sarı bir defter, küçük bir kurşun kalem alırdı ilk tütüncüden. O eşsiz öyküler öyle yazıldı çoğu kez. Sait Faik öykü yazarken önemli bir işti öykü yazmak, öykü yayınlamak. Öyle gelirdi bana. Bugün yok öyle biri.

Öyküler yazmalı. Çekilip bir kır kahvesine, bir meydan gazinosuna, bir vapur kanepesine. Ya da geceyarıları herkes uyuduktan sonra yatağında doğrulup bir yastığa dayanarak. Yaş kırkı da, elliyi de geçse yazmalı, hep öyküler yazmalı. İşte defterlerdeki notlar, yazılacak öyküler sıra sıra, bekliyor bu çabayı. Bin kişi, iki bin kişi de okusa, okumasa da yazmalı. Kitaplar, basılacak kitaplar bir yanda dursa da, kimseler yayınlamak istemese de, yazmalı.

11 Ağustos Perşembe / YAKINMALAR

Öyküye önem vermiyorlar hiç. Eskiden gazeteler, dergiler öyküye özel bir yer ayırırlardı. Şimdi yok öyle şey. Öykü yayınlayan dergiler Varlık, Türk Di-

li, bir de Dost. Ötekiler arada bir öykü yayınlıyorlar. Onlar da deneme niteliğinde öyküler. Hele yayıncılar, öykü kitaplarını basmaktan büsbütün vazgeçtiler. Öykücü cebinden para vererek kitabını çıkaracak. Genci için de öyle, yaşlısı için de... Geçen gün genç bir öykücüyle konuşuyordum. Öykünün geniş okurdan uzaklaşmasını iki nedene bağladı. Birincisi Kafka modası, ikincisi de Sait Faik'in son kitabı olan «Alemdağda var bir yılan». Anlamsız bir bunalım edebiyatının öykücülerimizi sınırlandırması. 1950'den sonrakiler öyküyü mutlu bir azınlığın bile sevip anlayamayacağı bir duruma getirdiler. Öykü okuyan kalmadı gibi bir şey. Edebiyat, edebiyatçılar arasında şifreli bir konuşma halini aldı. Öyle ki edebiyatsever mutlu azınlık bile bıraktı bu öyküleri, bu yazıları. Genç öykücü arkadaşıma yanılıyorsun diyemem. Yalnız bir nokta daha var, o da yayıncıların öyküye, şiire, kısacası yerli yazına iyiden iyiye sırt çevirmeleri. Hem kim bunlar? Edebiyatçılar yayınevleri kursalar diye umutlara dalardık, edebiyatın altın çağı o zaman başlar derdik. Oldu olmasına, ama tam tersine. Edebiyatçıların kurduğu yayınevleri şiir, roman, öykü, denemenin yerlisini değil, yabancısını basmakta birbiriyle yarışıyor. Hele o «sosyal» yayınlar, o derme çatma, bölük pörçük, kısaltılmış, atlanmış sosyal yapıtlar!

İşte Fethi Naci, Memet Fuat, Fahir Onger, Muzaffer Erdost, Şükran Kurdakul. Öykücüler, denemeciler, şairler... Hepsi yayıncı oldu. Ama edebiyatı, öyküyü, şiiri, romanı, bir süre için de olsa bir yana bıraktılar. İşin umut kırıcı yanı da bu.

12 Ağustos Cuma / YAĞMURDA ARAYIŞLAR

Yağmur. Yaz bitiyor mu? Bitecek. Mevsimler değişecek. Kar, yağmur yağacak. Saatlerce boş zama-

nım var. Oysa Kadıköy'e önemli bir iş için geçtim. On dakikalık iş için saatlerce beklemek. Bu arada vakit öldürmek. Erenköy'de, Moda'da dolaştım. Küçük bir gazinoda oturdum. Her yer kalabalık. Bağdat caddesi Beyoğlu'na benzemiş. Apartmanlar, mağazalar, sinemalar. Yirmi yıl önceki yazlık semti nerede? O günlerin bisikletli genç kızları, delikanlıları? Motorlar, sandallar, voleybol oyunları, danslar? Yirmi yıl çok zaman gibi gelir ilkin. Geçmesi uzun bir zaman parçası. Caddebostan plâjı tıklım tıklım. Bir araba hatırladım. 1943 yıllarında haftada iki gün öğleden önce buraya bir aileyi getirir götürürdü. Uzaktan, bir ağaç gölgesinden gelenleri gözetleyişim. İlk gençlik sigaralarını sevemeden içişim. Arabanın o insanlarla yeniden önümden akışı. Geçmiş gitmiş hepsi. O geceler, gündüzler, genç kızlar, delikanlılar. Yaşamın anlamı var mı? Kim duymuş bunu. Şairler derler ya sanmıyorum, bir an, kısacık bir zaman parçası içinde belki. Yağmur çiseliyor yavaştan. Eski günlerin boş, kimsesiz asfaltı şimdi gürültülü, kalabalık. Külebi'yi hatırladım birden. «Sevda mı, umut mu, arkadaş mı — Hâtıralar mı — Nerde — Ölüm mü? — Doğduğun günden beri — Ardından gezer caddelerde.» Birşeyler var geçen önümüzden ardımızdan, ama ölüm mü, mutluluk mu, seviler mi? Hepsi belki, belki de hiçbiri değil. Bir düş, bir çıkmaz umut.

14 Ağustos Pazar / SAĞDA KALAN ORTANIN SOLU!

Nadir Nadi de benim gibi düşünüyor. «Ortanın solundayım yaftasını parti duvarlarına yapıştırmakla, ortanın solunda bulunduğunu göğsünü gere gere ilân etmekle CHP vatandaş gözünde solculuğun gerektirdiği dönüşümleri benimsemiş sayılmayacaktır. Nitekim, ortanın solundan daha ileri bir anlam taşıyan «halkçılık, devrimcilik, devletçilik» ilkelerini 40

yıldır ok halinde bayrağına işlemiş olması, onun bir ara bu ilkelerden affedilmez tavizlerde bulunmasına engel olamamıştır.»

Orta derken ne anlıyoruz, sol derken, ortanın solu derken ne anlıyoruz? Önce bunları konuşmalı. Ortanın solundayım deyip ilericilik taslamayı ise hiç anlayamıyorum. Orta gitmiş aşırı sağın yanına, sen bu aşırı sağın ortasına düşmüşsün, ister solunda ol ister sağında, önemi mi kalmış? CHP 1940-45 yıllarında toplum yaşamımızın solunda sayılırdı. Irkçılığa, gericiliğe, tutuculuğa karşıkoyan, hattâ bunlara göz açtırmayan bir anlayış içindeydi. İnönü'nün 19 Mayıs 1944 söylevi hatırlanmalı. Yücel'in, Tonguç' un eylemleri düşünülmeli. O zaman «orta» Atatürk ilkelerine bağlı kalmaktı. Bu ilkeleri «devrimci» bir anlayışla daha da hızlandırmak, ileri götürmek «ortanın solunda» olmaktı. Ama bugün «orta» öylesine aşırı sağa kaymış ki, bu ortanın solunda görünmek bir anlam taşımıyor. İlkin Atatürk devrimciliğini eski yörüngesine sokmak, «orta»yı eski dengesine kavuşturmak gerek. Sonra «ortanın solu ya da sağı» bir anlam, bir önem taşıyacak. Gerisi sözcüklerle oynamak, kendimizi kandırmak, tam deyimiyle havanda su dövmek...

11 Eylül Pazar, Londra / BİRDENBİRE...

Düş gibi bir şey. Bir de baktım ki Londra'dayım. Tarancı'nın «Bir de baktım ki ölmüşüm» dediği gibi... 12'de Yeşilköy'deydim, 5'de Londra havaalanında. Uzun bir otobüs yolculuğu, terminal, taksi, Hilmi Yavuz'un evi, otel. Hepsi birdenbire oldu. Tanımadığım bir çevredeyim. Değişmeler hızlı olmalı böyle. Birdenbire. Birden çıkıvermeliyiz kendi dünyamızın dışına, kişiliğimizin ötesine. Ağır, yavaş, sarsak değişmelerle olmuyor beklenilen. Toplumlar devrimlerle değişiyor, evrimlerle değil!

Geceyarısı bir otel yatağında neler düşünüyorum? İlgili ilgisiz şeyler. Bir hafta kalacağım. Yeter mi? Kendimi Levent'deki odamda sanıyorum bazan. Kalkıp bir kitap almalı, lâmbayı yakıp okumalı. Ama on bin metre yükseklerden uçarak geldim buraya. Kendimi buna inandırmalıyım. Londra'dayım şimdi, başka bir çevrede. Hep kendimizi birşeylere inandırmaya uğraşıyoruz. Ama iş yalnız kendimizi değil, çevremizi inandırmakta... Birey tek başına bir değer, bir varlık değil...

12 Eylül Pazartesi, gece, Londra / İLK İZLENİMLER

Yürümek yürümek yürümek. Sokaklar, caddeler. Oxford Street, Picadily Circus, Trafalgar Sq., National Galery: Van Gogh'lar, Renoir'lar, Rembrandt'lar, Rubens'ler. Başbakanın sokağı, Downing Street, Wilson'u görmek için bekleyenler. Maliye Bakanı Callaghan'ı görüşümüz. Saint James Parkı'nda dakikalarca dudak dudağa kalanlar. O kadar ama, başka bir şey yaptıkları yok. Resim gibi bir öpüşme sahnesi.

Gece Alain Resnais'nin «Savaş Bitti» filmi. Çeyrek yüzyıldır Franko rejimiyle gizliden gizliye boğuşan İspanyol solcuları. Grev kararları, gizli dağıtılan gazeteler, Fransız kentlerinde yapılan toplantılar. Bir yandan da günden güne zenginleşen bir Franko İspanyası. «Yılda on milyon turistin geldiği bir ülkede karşı ihtilâl olur mu?» diye düşünüyor filmin kahramanı. Yorgun bir kahraman, anlamı kalmamış çeyrek yüzyıllık bir direnmenin. Gene de Marksizm tartışmaları yapıyorlar masa başlarında: «Lenin genel grevlerden yana değildir,» diyor filmin kahramanı Yves Montand. Başka biri, «Lenin'den bahsedeceksen gel konuşalım,» diyor. Bir kuşak harcanmış gitmiş doktrin tartışmaları, ufak tefek eylem dene-

meleriyle. Yeni bir kuşak var, daha hızlı. Üstelik de eskileri beğenmiyorlar, onlar burjuvazinin dümen suyunda gitmişlermiş... Montand'ın heyecanlı Fransız gençlerine verdiği karşılığı beğendim: «Herkes ihtilâlini önce kendi memleketinde yapsın.» Filmin sevişme sahneleri unutulur gibi değil. Başarılı bir yapıt, «Savaş Bitti». Bizde gösterilir mi acaba? Sanmıyorum doğrusu.

15 Eylül Perşembe, Londra / DICKENS'in EVİ

Kurşun renginde bir gök karşıki evlerin tepesinde. Sabahları uyanınca hep bu gökyüzünü seyretmek. Charles Dickens'in yatak odasındayım. Her katta üç küçük oda bulunan üç katlı bir ev. Yağmur yağdı yağacak. Yazar iki yıl yaşamış bu evde. İki romanını burada yazmış. Dar merdivenlerden çıkıyoruz. 1920'lerde Dickens Dostları derneği, evi onarmış, düzenlemiş. Vitrinlerde elyazıları, mektupları, resimleri, doğum tarihinin yazılmış olduğu İncil. Evlenmesi, çocuklarının adları. Bir değil beş değil, tam 10 çocuğu olmuş. Yedisi oğlan üçü kız. Ciltlerce eser, boy boy çocuk! Kitaplıklar türlü dillerde Dickens çevirileriyle dolu. Gözlerim Türkçe çevirileri aradı, ama yok, bir tane bile yok.

Duvarlarda gazetelerden kesilmiş yazılar, resimler. Dickens yapıtlarını halk karşısında okurmuş. Bu işte büyük başarı kazanıyormuş. Üstelik de para getiren bir iş! Kent kent dolaşırmış, her gittiği yere o ufak tahta masasını da birlikte taşırmış. İşte o masa karşıda duruyor. 18 Mart 1870'de son kez çıkmış halkın önüne.

Dün Hilmi'yle Londra'nın uzakça bir semtine gittik. Dönüşte bir işçi mahallesinden geçtik. Her eve Dickens'in bir kahramanının adını vermişler: Dorrit, Nicholas Nickleby, David Copperfield, Oliver Twist...

Sokağa çıkıyoruz. Birbirine benzer evlerle dolu sokaklar. Yüz yıldanberi pek az değişiklik olmuş bu sokaklarda. İki gün önce Dickens'in bir romanına konu olan «Antikacı Dükkânı»nı gördüm. Üzerine koskoca harflerle Dickens'in «Old Curiosty Shop» romanıyla bu dükkânı ölmezleştirdiği yazılı. Dükkân o günlerdeki haliyle korunmuş. Dickens çağının Londra'sının bir tanığı olarak kalmış.

16 Eylül Cuma, Londra / BÜTÜNÜYLE GÖRMEK

Dr. Mango, Hilmi ile beni «Kısrağın Başı»nda yemeğe götürdü. Covent Garden'in yakınında, belki iki yüz yıllık bir yer. Duvarlarda 1800'lerin sanatçılarının resimleri, programlar, gazete parçaları, Dr. Mango, B.B.C. Türkçe Yayınları Müdürü. Türkiye'nin bütününü bizden iyi görüyor gibi geldi bana. Bizler kaptırıyoruz kendimizi ayrıntılara. Tek bir ayrıntı her şeyden önemli gibi geliyor çoğu kez. Oysa ayrıntılar içinde boğuluyoruz. Şu adama, bu olaya kızıyoruz. Oysa Türkiye'yi bir bütün olarak görmeli, görebilmeli. Batılı aydın bunu yapabiliyor, belki daha soğukkanlı, daha tarafsız da ondan. Dr. Mango ile konuşurken bunu duydum hep.

17 Eylül Cumartesi, Londra / HYDE PARK

Hyde Park'ta birer şezlonga uzanmışız. Hilmi «Gondol» adlı öykümü okuyor yüksek sesle. Çevremizde kızlar, delikanlılar. Uzanmışlar otlara. Güneş yakıcı. Gene resim gibi öpüşmeler, sevişmeler. Çirkinliği olmayan, daha doğrusu canlılığı olmayan... Bir saat durmaksızın öpüşebilir mi, sadece öpüşebilir mi Doğulu insan? Hilmi ile şiirler okuyoruz, edebiyattan sözediyoruz. Yıllar ne hızlı geçmiş. Hilmi'yi, Necati-

gil'in bu başarılı öğrencisini Çamlıca lisesindeki bir edebiyat matinesindenberi tanıyorum. Sonra Vatan' daki, Cumhuriyet'teki çalışmaları. Şimdi de BBC'de. Şiirler yazıyor gene. Neyse ki, gazeteciliğin o körleştirici, hayırsız çarklarından kurtulabildi!

Yürüyoruz sonra, uzun uzun yürüyoruz. Akşamüstü Portobello'da antikacılar çarşısındaki gençlik. Renk renk giysiler, elde gitarlarla delikanlılar, aklı morlu pembeli kızlar, eşi bulunmaz güzellikte İngiliz kızları. Portobello'da her şey satılıyor, eski elbiseler, şapkalar, paltolar. Gençler «altı kaval üstü şişhane» deyimine uyarak giyiniyorlar. Boşveriyorlar bütün önyargılara, önbeğenilere. Etekler ise yok gibi var gibi bir şey!

18 Eylül Pazar / UÇAKTAYKEN

Gene bir uçaktayım. Paris'e gidiyorum. Dün gece Hilmi ile bira içerek geceyarısına kadar konuştuk. Bir daha ne zaman gelirim? Umulmadık şeyler oluyor bu yeryüzünde. Beklenmedik, istenmedik şeyler. Hilmi sabah erkenden geldi, terminale kadar beraberdik. Unutulmayacak anılar oldu bunlar. Yanımda Japon turistleri var. Uçak onlarla dolu. Hep bir örnek giyinmişler. Paris diye sevinçlerinden oynayacaklar. Altımızda sisler denizi. Uçsuz bucaksız bir beyazlık. Manş'mış sözde! Ama görünmüyor hiç!

19 Eylül Pazartesi, Paris / SOKAKLAR, SOKAKLAR

İki gündür sokak sokak dolaşıyorum. Bulvarları bir uçtan öteki uca kadar geziyorum. Yan sokaklara dalıp başka sokaklardan çıkıyorum. İşim Paris sokaklarını tanımak olmalı. Utrillo'yu hatırlıyorum hep. Ne çok sokak var bu kentte! Neyse ki yorulunca din-

lenecek bir kanepe var her yerde. Bir küçük kahve var. Bir süre Rond-Point'da oturdum. Bir akış bir akış! Arabalar arabalar... Yorulunca gelsin sinema. Champs Elysée'de «Gece Oyunu» film. Bir İsveç yapıtı, Mai Zetterling'in. Atalardan kalan bir şatonun yaptığı kötülükler. Delikanlı sonunda havaya uçuruyor o şatoyu da kurtuluyor. Ingrid Thulin'in unutulmaz oyunu. Yaşamamıza karışıyor sanat yapıtları. O şatoya benzer tutkularımı hatırlıyorum. Bir anda havaya uçuramadığım şeyleri. Uçuramayacaklarımı. Çok değer verdiğim, o değerler altında ezildiğim birtakım şeyleri. Ahmaklıkları...

21 Eylül Çarşamba, Paris / SADE İLE MARAT DELİLER EVİNDE...

Paris'te Fransızlar yaşamıyor sanki. Turistten geçilmiyor. Alman, Hollandalı, Amerikalı, İngiliz... Tezgâhtarlar ise çoğunlukla İtalyan. Fransızlar nerde peki?

Ne Capucines'ı kaldı, ne Sepastopol'u! İstanbul'da bu kadar yürüsem üç gün yerimden kalkamam. Ter, engel olur yürüyüşüme. Az terliyor insan burada. Oysa hava sıcak, güneşli!

Gece Sarah Bernard Tiyatrosu. İki gündür tartışması gazetelerde yapılan bir oyun. Uzun mu uzun bir adı var: «Mösyö de Sade'ın Yazdığı ve Sahneye Koyduğu 'Jean Paul Marat'nın Öldürülmesi' adlı oyunun Charenton Akıl Hastanesi Tiyatro Kolu tarafından oynanması». Jean Servais, Michel Vitold, Françoise Brion oynuyorlar. Bir Belediye Meclisi üyesi bu oyunun sahneden kaldırılmasını istedi geçen gün... İlk temsil dün geceydi. Birisi ıslıklamış, ama perde alkışlarla altı kez açılmış. İkinci temsile ben gittim. Oyun nasıl anlatılabilir bilmem? Charenton akıl hastanesinde yedi sekiz yıl kalmış Marki de

Sade. Hem hasta, hem görevli olarak. Orada hastalara bazı oyunlar yazmış. Peter Weis adlı Alman yazarı da bundan esinlenip bu oyunu yaratmış. Üç saate yakın yüzden fazla insan sahnede bağırıyor çağırıyor, tepiniyor, zıplıyor. Oyun içinde oyun. Sözde delilerin temsilini seyrediyoruz. Marat banyosunun içinde kaşınıp, ihtilâlin mahvolduğunu bağırıyor. Charlotte Corday onu öldürmeye hazırlanıyor. Markî de Sade arada bir ortaya çıkıp Marat ile başlıyor konuşmaya. Deliler deliler! Sözlerin yarıdan çoğunu anlamak güç. Bir anlam çıkarmak da... Ama önemli, ilginç bir yapıt. Kitabı alıp okumak gerek...

22 Eylül Perşembe, Paris / BASTILLE ALANI

Nation alanından Bastille'e kadar yürüdüm. Bir kahvede meydanı seyrediyorum. Yalnızım bu kalabalık ortasında. Kurtuluş yok bu yalnızlıktan. İstiyorum da yalnızlığı bazan. Şimdi biri olsa yanımda daha mı huzurlu olurdum? Hayır, hayır... Kimsenin beni tanımadığı bu insan seli içinde akıp gitmek en iyisi...

Yarın Paris'ten ayrılıyorum. Hep üç beş günlük kalışlar. Şu kentte bir ay sürekli kalamadım bir türlü. Bir hafta, on gün, üç gün. Türkiye'ye ait haberler arıyorum, gazetelerde. Bir deprem haberi. Sekiz satır, «adı bilinmeyen bir hastalık çıkmış» bir köyde, onu yazıyor Figaro. Umurlarında bile değil bizim sorunlarımız! Bizim sorunlarımız bizlerin umurunda mı? Hepimiz kendi özel çıkarlarımızı önde görmüyor muyuz? Tek bir birey gibi mi Türk ulusu? İngiliz, Fransız, Alman ulusları tek bir insan gibi. Dengeli, kişilik sahibi, anlamlı bir topluluk, bir bütün olmuşlar, bir bütün halinde erimişler, dökülmüşler. Ya biz? Paramparçayız. Binlerce, on binlerce parça halindeyiz. Bastille alanında Türkiye'yi düşünmek...

Bir an önce dönmeli. Dönüp de ne olacak ya! Ertesi gün üzüntü başlayacak içimde, niye döndüm diye.

23 *Eylül Cuma, Roma* / ALPLERDE ÖLMEK

Altımızda Alpler. Dorukları kar içinde. Arada köyler, kasabalar. İrili ufaklı göller. Korkunç güzel bir görünüş. Kahve içiyor, kahvaltı ediyoruz; bir yandan da on bin metre yüksekten yeryüzünü seyrediyoruz. Akıl durdurucu bir şey! Ölüm ne güzeldir bu doruklarda!.. Nerden geliyor ölüm şimdi hatırıma? Koskoca uçak, içinde kadınlı erkekli yolcular. Bir yanda da hepimizi bir yerde bekleyen bir ölüm... Bütün bağlardan kopmuş gibiyim. Her şeyden uzak. Bir daha yanaşamayacağım kıyılar. Bir daha göremeyeceğim kişiler. Uçakta böyle duygular geçer içimden hep. Aşağıda Alplerin dorukları. Gene göller, göller. Birden masmavi bir deniz. Güneşler içinde kıyılar. İtalya kıyıları. Lido. Sonra Roma Leonardo da Vinci alanı. Uçakta bir canlanma. Sanki yeniden yaşama dönüyoruz birlikte. Gülmeye başlıyoruz. Umutlar kurmaya...

ROMA SOKAKLARI

Roma'yı seviyorum. Kendimi İstanbul'da duyuyorum, ondan belki de. Kişiler, kadınlar, sokaklar yakın geliyor. Essedra alanı, Via Nazionale, Trittone, Barberini... Ölüm düşüncesi yok oldu birden. Alana bakan bir kahvede oturuyorum. İnsanlar gelip geçiyor önümsıra. Hepsi bu dünyanın kişileri. Londra'dakiler, Paris'tekilerden daha canlı, daha diri. Dilenciler, orospular, para toplamaya çıkmış papazlar. Kadınlara söz atan delikanlılar. Roma sıcak. Roma dost. Roma benden... Karşıki kahvede caz çalıyor. Hep

birbirinin eşi şarkılar. Acılı, sevinçli. Ilık ılık dağılıyorlar Eylül akşamına.

25 Eylül Pazar, Roma / PARKDA BİR PAZAR

Borghese Parkında bir kanepe. Sıcak, sıcak. Küçücük arabalar her yanı doldurmuş. Çiftler kolkola, çoluklu çocuklu aileler, ihtiyar eşler. Roma'lılar Pazarı yaşıyor güneş altında. Küçük bir göl var ortada. Ankara'dakinden küçük. Kayıklarla dolaşıyorlar. İzinli erler kızları kandırmaya çalışıyor. Çat-pat İngilizcesiyle çirkin, ama sevimli bir delikanlı, orta yaşlı bir Amerikalı kadına neler anlatıyor neler! Modern sanat müzesini gezdim az önce. Eski yeni ressamlar, İtalyan sanatçıları. En çok heykelleri sevdim. Canlılardan daha çok yaşıyor bu heykeller. Diz çökmüş yaşlı kadın heykeli nerdeyse konuşacak ayağa kalkıp. Müzelerin bir iyiliği de dinlenecek koltukların, kanepelerin bolluğudur. Holde modern koltukları hem seyrediyoruz, hem de dinleniyoruz üzerlerinde. Hayvanat Bahçesini de bir gezdim. Önemli bir şey yok. Fillerin sevişmesi ilginçti yalnız. Koca filler de sevişirmiş! Ama ne acele sevişme, ne heyecanlı! Yakışmıyor fillere bu heyecan. Küçük çocuklar, kızlar seyrediyorlar. Bir baba kızını kolundan çekerek sürüklüyor. Gözü gönlü açılmasın. Sanmasın insanların sevişmelerinin de böyle olacağını!.. Oysa fillerin sevişmesi, insanlarınkinden çok daha duygulu, çok daha içten...

Yağmur yağdı yağacak. Saatlerce yürüdüm. Belki daha yürüyeceğim. Akşam gene o kahveye gitmeli. Sonra Roma gecesini yaşamalı. Kendince, yalnızca, sokaklar, caddeler, kahveler, bildik gibi gelen yabancı gülüşler, sesler arasında.

27 Eylül Salı, Roma / NERDE O OLAĞANÜSTÜ ŞEYLER...

Dört gün kaldım Roma'da. Geçen yıl Ekim ayında da bu kentteydim. Trevi çeşmesine attığım kuruşun etkisine inanacağım geliyor! Dün gene gittim o çeşmeye. Turistler, fotoğraf çekenler, bacak bacak üstüne atmış dilenenler, bir bayram yeri! Öğleden saat dörde kadar ne yapacağını bilemiyor insan. Her yer kapalı, vitrinler bile. Sinemalar da o saatte açılıyor ancak. Ya bir kahvede oturacağım, ya otele dönüp yatacağım, ya da sokak sokak dolaşacağım. Sıkıntı basıyor bu boş saatlerde. İspanya Meydanı'nda bir süre oturdum havuz başında. Via Conditi, Via del Corso'dan Popolo Alanı, orada bir kahvede soğuk bira. Köprülerden geçtim sonra, tramvaya binip Termini Garına döndüm. Garları öteden beri severim. Acılı bir havaları vardır. Oysa Termini'de yok öyle bir hava. Bir akış, bir gidiş geliş, bir canlılık. Geçen ekimde Termini'den trene binip Venedik'e gitmiştim bir geceyarısı. Zaman içinde o geceyi ara da bul!

Az sonra havaalanına gideceğiz otobüsle. Akşamüstü dörtte de İstanbul'da olacağım. İstanbul'u özlemişim. Terminal kahvesinde dört yanımı inceliyorum. Çeşit çeşit insan var, her ulustan. «Seyahat bir harikulâdelikler avıdır». Buna benzer bir sözü var Haşim'in. Bir an süren harikulâdelikler! Yoksa insan, her yerde aynı insan. Hele yolcu, nereye gitse kendini de birlikte götürüyor! Belki ilkgençlikte, gençliğin sürdüğü yıllarda olağanüstü şeyler görmek, gördüğünü sanmak mümkündür. Ama «yolun yarısı»nı çok çok gerilerde bırakınca olağanüstü pek çok şeyi bile kanıksayarak karşılıyor insan. Şaşmıyoruz kolay kolay. Bir sertleşme, bir uzaklaşma. Bu da bir çeşit ölüm. Ya da adı bilinmeyen bir yaşam hali...

29 Eylül Perşembe, İstanbul / DOSTLUK, DÜŞMANLIK

Mauriac'ın son «Carnet»sinden: «Bir ulus düşmanlarından ergeç kendisini kurtarır. Ama dostlarından kurtulmak, o apayrı bir iştir. Düşman işgali bir gün sona erer, ama dostların konukluğu bir çeşit sürekli yerleşme sayılır. İnsan dostlarına, 'Kendinizi evinizde sayın' dedi mi bir kez tamam. Hele o dost ölçüsüz derecede zenginse ve hiçbir şeyin önünde gerilemeyen biri ise korkulacak sonuçlar beklenmelidir.» Mauriac şöyle bağlamış sözlerini: «Bizi ancak de Gaulle bu dost kucaklayışından kurtarabilirdi; bunu da yaptı.»

1 Ekim Cumartesi / ETKİLEMEYEN ZAMAN

Birikmiş gazeteleri gözden geçiriyorum. 17 günlük bir ayrılığın kopukluğunu yok etmek için. Ama ne gereği var, her şey başladığı yerde! Yazarlar aynı yazıları bir daha, bir daha yazıyorlar. Politikacılar aynı sözleri bir daha bir daha söylüyorlar. Olaylar, birbirinin eşi olaylar bir daha bir daha geçip gidiyor. Zaman hiç etkilemiyor mu bizi? Bırak 17 günü, diyorum, 17 yıl önceye göre nedir değişen, ilerleyen? 17 yıl öncesi 1949 yılı. Açsak o yılın gazetelerini, okusak o yılın sorunlarını. Bir arpa boyu gidememişiz ileri. Yok, yok, yeni deyimler var kalemimizde, dilimizde, ayrım o kadarcık: Sol, ortanın solu, sosyalizm... Beş on bin kişilik bir çemberi aşıyor mu bu? Bir gün gelecek aşacak mı? Bu soruların karşılığını aramakla daha kaç yıl geçireceğiz?

5 *Ekim Çarşamba* / «YAŞAM ÖTELERDEDİR»

Rimbaud, «Gerçek yaşam bu değil» demişti. Şiirleriyle yaşamı değiştirmek istemişti. Marx da dünya-

yı değiştirmeye çalışmıştı. Bir yerde Rimbaud ile Marx birleşiyorlar. Ama ayrı anlamlarda... Sürrealiste akımın bazı sanatçılarını Marxisme'e götüren belki de budur. Dünyayı, yaşamı değiştirmek, yeni, başka bir dünya, gerçek bir yaşam bulmak.

André Breton'un ölümünü duyunca bunları düşündüm birden. Breton Komünist Partisi'nde bu yüzden duramamıştı. 1924'de «Yaşamak, yaşamamak düşsel çözümlerdir. Yaşam ötelerdedir» diye yazıyordu. Ötelerdeki yaşamı kim bulmuş ki! Bunu, öteki dünya anlamına alanlar da çıkar. Gerçek yaşam bu değil derler, öbür dünyadaki bizi bekleyen yaşam! Breton'unki, Rimbaud'nunki böyle değildi bence. Bu yeryüzünde gerçek bir yaşam yaratabilmekti. Yeni bir insanoğlu yaratmak. Gerçek insanı yaratmak. Sürrealisme'in deneyleri, çabaları insan bilincinin gizli yerlerine inmek, keşfetmek değil miydi? Ne demişti Breton: «Yolculuktan bahseden kitaplarla, insanı yolculuklara sürükleyen kitapları birbirine karıştırmamalı.» 70 yaşında yaşamı bırakmış. Şimdi bazıları «gerçek yaşamı» bulmaya gitti diyecekler! Ne gariptir şairlerin, yazarların ölümlerinden sonra yazılanlar, söylenenler! İlle de şiirlerinden, öykülerinden parçalar alarak birşeyleri çözümlemek isterler! Oysa şair, yazar bir anlık duygusunu, özlemini, isteğini, düşünüvermiş geçmiştir. Başka düşlere, duygulara, özlemlere doğru...

Nadeau'nun «Surrealisme'in Tarihi»ni karıştırıyorum. İşte Benjamin Peret ile André Breton'un karşılıklı konuşması:

«— Irza tecavüz nedir?

— Hıza karşı duyulan aşk.

— Askerlik hizmeti nedir?

— Merdivenden yuvarlanan bir çift postalın gürültüsü.

— Gün nedir?

— Geceleyin çırılçıplak yıkanan bir kadın.

— İntihar nedir?
— Kulakları sağırlaştıran zil sesleri.
— Yokluk nedir?
— Durgun, berrak bir su, kıpırdayan bir ayna.»

10 Ekim Pazartesi / ORTANIN SOLU, SOSYALİZMDİR!

C.H.P. Sosyalist değilmiş! Ne de korkuyorlar sosyalist sayılmaktan! Ortanın solunda olmak ne demektir bunu açıklayanı bir bulsam! Benim bildiğim ortanın solunda sosyalistler yer alır Batı parlâmentolarında. Orta ise zaman zaman değişir. Sosyalistlerin bile ortada olduğu görülmüştür. «Orta» ülkesine göre değişiyor. Fransız politika ortamının «orta»sı ile bizim politika ortamımızın «orta»sı birbirine eş olabilir mi? Bizim ortanın solcuları bugün İngiliz, Fransız liberallerinden daha sağcıdırlar gerçekte! Önce de yazmıştım: Ortayı bulalım önce.. Benim düşünceme göre «altı oklu» C.H.P. Türk politika dünyasının «orta»sıdır. Ortanın solunda yer almak istiyorsa kendine yeni bir program hazırlaması, ulus karşısına yeni bir kişilikle çıkması gerekir. Bu da, C.H.P.'nin sosyalist bir parti niteliğini benimsemesi demektir. «Ortanın solundayız, ama sosyalist değiliz». Böyle söyleyenlere, yazanlara şaşıyorum; onları dinleyenlere, «ciddiye» alanlara, hele kızanlara daha çok!..

15 Ekim Cumartesi / TÜRKÜLERDE YAŞAMAK

«Ellerin vatanı bana yurt oldu». Almanya'daki işçilerimiz Sofya Radyosu'ndan mektupla istemişler bu türküyü. «Annem başına karalar bağlasın — Gurbet elde öldüm diye ağlasın, annem ağlasın». Vatan, gurbet, ana, ölüm!.. Hepsi var. İşte bir başkası: «Bu

kara yazıyı kendim yazmadım — Kader böyle imiş ağlarım bazı». Kara yazılar, kaderler, gözyaşları. Ellerin vatanı bana yurt oldu diyenler, ellerin radyosundan kendi türkülerini dinliyorlar! Almanya'ların bilmem hangi kentinde bir Ali, bir Ahmet, bir Hatice, bir Zehra. Köyünden, kentinden kopmuş, sevdiğini bırakmış, kara yazılarına ağlıyorlar, kaderimiz böyleymiş diye. Kader dedikleri ne? Bunu bilmezler, kader der geçerler. Yüzyıllardır böyle. Kader Yemen'e, Galiçya'ya, Arnavutluk dağlarına sürükler onları. Şimdi de Almanya'lara, Belçika'lara.. Uzun uzun trenler dolusu gidiyorlar, geliyorlar. Bir mutluluk ararcasına, telâşlı, heyecanlı, ürkek... Elin yurdunda yalnızlık, bırakılmışlık, çevrenin horlaması, baskısı, küçük görüşü... Gelsin türküler. Atalardan beri dost, arkadaş, sevgili türküler.

19 Ekim Çarşamba / EDEBİYATÇININ GÖREVİ

Eskiden haftada en az bir gece arkadaşlarla buluşurduk. Bir kahvede, sonra da bir içkili lokantada. «Şair, ressam, serseri» dediği gibi Tarancı'nın... Şimdi birbirimizi aramıyoruz pek. Uzaklaştık, yalnızlığımıza gömüldük, eski heyecanlar, umutlar yitip gitti de ondan mı? Otururduk bir içki masasına düşler kurardık. Dergiler çıkarmak, kitaplar yayınlamak, edebiyattan konuşmak... Şimdi arada bir buluşsak da birşeyler yok olmuş, birşeyler değersizleşmiş.

Bu gece Dağlarca, Alangu, Mutluay beraberdik Tepebaşı'nda bir yerde. Bir içki masası, mezeler, gündelik konuşmalar. Edebiyattan çok politika ağır bastı. Şiir, öykü, roman ikinci, üçüncü plâna geçiyor konuşmalarda. Hem de edebiyatçıların konuşmalarında. Bunun bir nedeni var. Bugün politika her zamankinden daha girmiş gündelik yaşama. Doğrusu politika dememeli buna. Şu partinin, bu partinin, şu

inancın, bu inancın savunucusu değiliz artık. Bir kurtuluş savaşı veriyoruz. Pek azımız bunun farkında, çoğumuz ise olup bitenden habersiz. İkinci kurtuluş diyenler haksız değil. Yazarı, şairi, düşünürü, gecegündüz bu savaşın heyecanında. Soğuk bir savaş bu. Yalnız burda değil, dünyanın uzak ülkelerinde de yapılan bir savaş. Yeni sömürgecilik karşısında bağımsız kalmak bilincindeki ulusların, toplulukların, aydınların, sanatçıların direnci. Edebiyatçı, edebiyattan çok politika sözü ediyorsa bundan. Herkes bu savaşta en iyi silâhları kullanacak. Edebiyatçı da, edebiyatı elbet...

23 Ekim Pazar / «ÇİRKİNLİK BULAŞICIDIR»

«Çirkin kadın, yanındaki güzel kadının güzelliğini arttırmaz. Kötü kitap da iyi kitabın yanında kötülüğünden kurtulmaz. Üstelik kötü kitap iyi kitabı gölgeler. Bir ressam için Delacroix ve Rubens'in yanında yer almak bir Boulanger'nin yanında yer almaktan daha iyidir. Güzellik yayılır, çevresini aydınlatır, ışıl ışıl yanar. İki güzel kadm yanyana gelince, bir çirkinle bir güzelin yanyana gelmesinden çok daha etkileyici olurlar. Güzeller birbirlerini yansıtırlar karşılıklı.»

J. Dutourd

28 Ekim Cuma / YAZARIN KALEMİ

Kişi kendini unutuyor bazan. Dünyada ne aradığını bile! Yazar da öyle. Günler geçiyor kalemi almak istemiyorum. Hele daktilo başına geçmek büsbütün sinir bozucu. Makine, yazarı duygusuzlaştırıyor. Kâğıtla yazarın doğrudan doğruya ilişki kurması vok makine başında. Birtakım tuşlara basıyorsunuz,

onlar birtakım harfleri yanyana diziyor; sözcükler, cümleler çıkıyor ortaya. Fıkra, makale yazarken neyse ne! Ama öykü, ya da roman yazarken kendimi makine başında düşünemiyorum. Kalem ille beyaz kâğıdın üstünde gidip gelecek. Kâğıtla yazar bir bütün olacak. Kâğıda akacak kalemden bir düş, bir gerçek dünyası. Elyazısının kâğıt üzerinde aldığı biçimler, bazan hızlanıp, bazan durgunlaşan kalemin oyunları, hele yaratmadaki o kısa boşlukları gösteren öyküyle, romanla ilgisiz resimler, inceli kalınlı çizgiler... Eski öykülerimin elyazılarını atmışım, yırtmışım, pek azı var. Onlara bakıyorum da o öyküleri yazdığım dakikaların havasını yeniden yaşıyorum. Yazı makinesiyle yalan, uydurma şeyler daha kolay yazılıyor sanki. Elyazısında bir içtenlik var. Hemingway öykülerinin ancak konuşma bölümlerini makinede yazarmış. «Çünkü, diyor, insanlar yazı makinesi gibi konuşuyorlar.» Makine, yazarın dürüst düşünmesini de önler gibi gelir bana. Dürüstlük ise yazarın başlıca niteliği. Baba Hemingway ne dermiş: «Yazarın dürüstlüğü kadınların bekâreti gibidir, bir kez yitirilince bir daha ele geçmez.»

29 Ekim Cumartesi / YARGIÇ KATINDA ATATÜRK'ÜM...

Çocukluğumda Cumhuriyet Bayramları şimdikinden daha mı güzeldi? Yoksa yaşlanmanın, genç kuşaklardan uzaklaşmanın bir yanıltısı mı bu duyduğum? Bayraklar asılı her yerde, geçit törenleri, Atatürk resimleri... Ama bir şey yitip gitmiş gibi. O heyecan, o inanış, o bağlanış. Atatürk çağının çocuklarıyız biz. «Ne mutlu Türk'üm diyene» derken bu söze gerçekten inanan bir kuşağın çocukları. Bugün de çocuklar bu sözü aynı inançla, aynı güvenle söyleyebiliyorlar mı? Biz gerçekten mutluyduk, Atatürk

çocukları olduğumuz için. Övünüyorduk, güveniyorduk. Gelecekten birşeyler bekliyorduk. «Geleceğin ufkunda yeni bir güneş gibi doğacak» birşeyler. 1933 yılının Cumhuriyet Bayramını hatırlıyorum. Hatırlamak ne demek, her zaman yaşıyorum o günü aynı gücle. Bugünün gençlerine acıyorum bir bakıma. Daha çok kendime! Onlar bilmediler, görmediler o inançlı günleri. Ya bizler? Gördük, duyduk, yaşadık. Üstelik bugün işbaşındakiler de benim kuşağımın insanları. Bugünün gençlerine Atatürk inancını, güvenini veremediysek suç bizlerin. Bayraklar, resimler, geçit törenleri sevindirmiyor beni. Daha çok üzüyor, ağlamaklı ediyor. Kaçırmışız elimizden o ülküyü, o inancı, o anlamı. Yıkmışız, yerlere sermişiz. Sokağa çıkmak istemiyorum böyle günlerde. Bir yapmalık buluyorum her şeyde. Hele o söylevler! O kupkuru sözcükler! Cumhuriyetin 10. yılında geleceğe büyük umutlarla bakan çocuk, o Cumhuriyetin 43. yılında böylesine karamsar, böylesine umutsuz, bezgin bir ortayaşlı olmalı mıydı? O zaman biri çıksa da bunları söylese kim inanırdı, kim? Ama gerçek her şeyden üstün işte. Bugün yeni sömürgecilik kapımızda, hattâ içimizde. Yabancı üsler yurdumuzda. Gerçek halkçılık, ulusculuk ilkeleri ayaklar altında. Hele Atatürk... Yaptığı konuşmalarıyle O bile yargıç katında, sanık durumunda!..

30 Ekim Pazar / DARMADAĞINIK DÜŞÜNCELER

Kitaplar birikiyor masamda. Zaman zaman şiir okumaya bırakıyorum kendimi. Şiirin iyisi olmalı. Ortası yok şiirin. Düzyazı gibi değil şiir. Orta değerde bir öykü, bir roman okunuyor. Ama şiir!.. Nahit Ulvi'nin «Evren Türküsü»nü okudum. Daha önce kendisi de okumuştu ya. Yeni bir şair olmuş sanki. Dünyanın, insanın yaratılışı sorunlarını sokmuş şiire. Ya-

lın bir duygululukla yaratılışın belirsiz havasını, karışıklığını vermeye çalışmış. Öteki kitapları karıştırıyorum. Çoğunu okumuşum. Ayhan Sarıismailoğlu'nun «Baba Lüferle Balıkçı»sındaki öyküler... Yılların ötesindeki bir gençlik ateşini yakıyor içimde. Bir eziklik, bir mutluluk veriyor.

Mehmet Seyda'nın «Bir Gün Büyüyeceksin»i... Ödül kazandığı halde yayınlamamışlardı. Sonunda yayınlanmış... Başladım okumaya. İlk sayfalar çekti beni kendine. Usta bir anlatıcı Seyda. Neyi anlatsa dinletmesini biliyor. Bol yazabiliyor üstelik. Kendini anlatıyor çoğunlukla. Ya da kendi saydığı birini. Hepimiz gibi. «Bir Gün Büyüyeceksin»in kişileri daha sonra büyümüşler. «Cinsel Oyun», «Yaş Ağaç» gibi romanlarda yaşamışlar. O kitapları yeniden okumak isteği belirdi içimde. Bol vakti olmalı insanın beş yıl, on yıl, yirmi yıl önce okuduğu romanları yeniden okumalı.

Başka kitaplar da var dizi dizi... «Evrim ve Devrimler», «Asya'da Marksizm ve Milliyetçilik», «Az Gelişmiş Ülkelerde Askeri Darbeler»... Açık söyleyeyim, bu kitapları sonuna dek okuyamıyorum. Sıkıntı basıyor içimi. Böyle kitaplar da gerekli, diyorum, ama bir romanı, bir deneme kitabını okumayı üstün tutuyorum gene de, Russell'in «Neden Hıristiyan Değilim»deki yazıları özenle okudum. Güzel yazıyor Russel de ondan. Önemli olan iyi yazmak. Hem doğru, hem güzel yazmak gerek okutmak için. Her iktisatçı, her toplumcu, her politikacı yazar olamaz ki... Bu yüzden gündelik gazetelerde çıkan yazıların çoğunu okuyan yok. Bilginmiş, profesörmüş, toplumcuymuş, parti ileri geleniymiş diye basıyorlar yazılarını. Yazarlık diye apayrı bir meslek olduğu unutuldu gitti. Herkes yazıyor, ama yazdıklarının okunduğunu sanmasınlar sakın. Şöyle bir bakılıp geçiliyor o yazılara. Galiba gazete yöneticileri için önemli olan yazıların okunması değil de, sayfanın dolması...

1 Kasım Salı / BAKMAK ÜSTÜNE

Hiçbir şey yapmak istemiyorum. Yalnız çevremi seyretmek. Bakmak, hep bakmak. Amiel «Doğru görmek isteyen iki kez, güzel görmek isteyen bir kez bakar» demiş. Ben iki, üç, on kez bakıyorum. Sonunda bir şey görmemişe dönüyorum. Oysa Flaubert'in öğüdü başka: «Kimsenin göremediği ya da söylemediği bir yanını bulmak için olaylara gerektiği kadar uzun ve dikkatli bakmalı». Gazeteleri okuyor, yazılara, yazarlara bakıyorum. Şiirleri okuyor, şairlere bakıyorum. Sokak sokak geziyor, insanlara bakıyorum. Aynaların, vitrinlerin önünde kendime bakıyorum. O denli çok bakıyorum ki, bir şey görmez oluyorum. Görmek istemiyorum belki de. Bıktım aynı şeylerden, aynı duygulardan, aynı kişilerden. Bir şey değişiyor sanıyoruz; insanlar, duygular, görünüşler değişiyor diye seviniyoruz, sonra bakınca, dikkatle ayrıntılara inerek bakınca yanıldığımızı anlıyoruz. Gazeteleri hiç okumasam! Radyo dinlemesem! Yalnızca geçen yüzyılların kitaplarını okusam. Kendimi ayırsam çevreden, dünyadan. Bir yıl, iki yıl. Sonra gene aynı kişiler, duygular, manzaralar çıkmayacak mı karşıma yeniden? Bu tekdüze akışı değiştirecek güç nerde, kimde?

7 Kasım Pazartesi / 200 BİN SİVİL...

«... Anavatana silahlı bir baskın yapmak hevesiyle ayaklanan General Salan emrindeki paraşütçüler rejimi ve hürriyetleri korumak için Paris'te bir günde silâhlanan 200 bin sivil gönüllünün hükûmetle işbirliği yapması sebebiyle plânlarını tahakkuk ettirememişlerdir. Halbuki iktisaden hür zümrelerin gelişmediği memleketlerde değil bu kadar büyük kuvvet, gizlice teşkilâtlanmış bir grup, asîler çetesi bile

ekseriya milletin kaderine hâkim olabilmektedir.»

Yanlışlar, çelişmeler, ters yargılar!.. Salan, Paris'e iki kez başkaldırdı. İlkinde kazandı, ikincisinde kaybetti. 1958'de Paris'teki Pfhlimlin Kabinesi iktidardan düştü, geniş yetkilerle de Gaulle işbaşına getirildi. İkincisinde Paris'te ulusun güvenini kazanmış güçlü bir hükümet bulunduğu için, de Gaulle Cumhurbaşkanı olduğu için başkaldıranlar yenik düştü. De Gaulle'ün Kültür Bakanı Malraux, binlerce Parisliyi bir gecede silâhlandırmıştı. Göklerden inecek paraşütçülerle savaşmayı göze almışlardı. Ama 1958'de tek bir Parisli Dördüncü Cumhuriyetin son hükümetini savunmak için kılını oynatmamıştı. Niye? İki ayaklanmanın da lideri General Salan'dı. İlkinde dediğini azçok yaptırdı, ikincisinde «âsi general» durumuna düştü? Niye, niye?

Başbakan Demirel «niye»leri önceden yanıtlamalıydı, öyle konuşmalıydı. Âdi çeteler, kendiliklerinden bir şey yapamazlar. İki üç general durup dururken bir ulusun kaderini ellerine geçiremez. Bunu önleyen «iktisaden hür zümreler» değildir, bambaşka bir şeydir. Bir Başbakan bunu kendiliğinden bilmeli. Bilmiyorsa, düşünüp bulmalı, anlamalı.

8 Kasım Salı / «BİRİKEN SU GECEDE...»

Sararmış bir kâğıt parçasında bir şiir. Eski bir defterin içinden kayıp düştü önüme. Hatırlayıverdim birden. Bir içki masası başında yazılmıştı. En azından sekiz on yıl önce. «Su, lâmba, sayfa, kitap, çeviri, şiir, yorgun, selvi, dar, sıkıntı, gövde, çember» sözcüklerini yanyana dizmiştim. Her mısrada bu sözcüklerden biri bulunacaktı. Necatigil bir kenara çekildi. Ismarlama şiir yazılacağını mı isbat edecektik, neydi konu? Unutmuşum. Düşünüyorum, aklıma gelmiyor şimdi Necatigil'in o gece yazdığı şiir önümde. Adı: Çeviri.

«Biriken su gecede
Az ışığında lâmbaların
Bir sayfa bir sayfa daha
Kitap. Sekiz çevirisi var
Şiirlerinden başka
Yattı yorgun şimdi
Selviler altında.
Sayıların darlığı sekiz, üç
Bir sonsuz sıkıntıda
Büyük gövdem küçülür
Çemberli taş. ...»

Sarı kâğıt yitip gidecek bir gün. O günler geceler gibi... Anılar bile eskiyor, yok oluyor. Ama şiir kalmış işte! Hem de oyun olsun diye yazılan bir şiir. Ne demek oyun olsun diye! Sanki her şey bir oyun değilmiş gibi! Anılar, yaşamlar, serüvenler, kişiler birer oyun, ya da oyun kişisi değilmiş de neymiş! «*Biriken su gecede*» demiş Behçet. Benim «su» sözcüğünü oturtmuş yerli yerine... Biriken su gecede!..

15 Kasım Salı / «VARLIK»IN ÖNEMİ

Hakkari'nin Oğul Köyü öğretmeni Varlık'a seslenmiş. İçtenlikle dolu bir mektup. Yaşar Nabi'ye değil de Varlık'a seslenmesi hem düşündürücü, hem duygulandırıcı. Otuz üç yaşında bir Varlık var toplum karşısında. Varlık, kurucusunun kişiliğini aşan bir tarihsel nitelik kazanmıştır. Öğretmen Orhan Göksel de Türkiye'nin bir ucundan Varlık'a isteklerini bildiriyor. Neler istemiş genç öğretmen? «Bütün Eserleri» dizisinin sürdürülmesini, başka yazarların da bu dizide yer almasını, Varlık yazarlarının daha yürekli yazılar yazmasını, dergi dışındaki yazarların da bu sayfalarda görünmelerini... Varlık yanıtlamış onu. Beni ilgilendiren sorular ya da yapıtları değil. On-

lar da ilginç, ama «Varlık» diye bir kişiliğin yurt ölçüsünde 33 yıldır ayakta durması, yetişen kuşaklara dostluk, arkadaşlık etmesi, onlara güç vermesi hepsinden önemli. Evet, Varlık bu güvene, bu bağlılığa yakışmalı. Her zamankinden daha büyük bir sorum altındayız hepimiz. Varlık dergisi ile yayınları yalnızca bir dergi olmaktan çok, daha üstün bir anlam, bir derinlik taşıyor. Genç öğretmenin «Sevgili Varlık'ım» diye başlayan mektubu 33 yıllık bir çabanın, bir direnişin, bir çalışmanın armağanıdır bence.

17 Kasım Perşembe / HEMINGWAY'IN MASALLARI

L'Express dergisinde Hemingway konusunda bir yazı. Yazarın serüvenlerle dolu yaşamını yansıtıyor. Romanları ile, romanlarındaki olaylarla, kahramanlarla içli-dışlı bir yazarın yaşamı. Anlattıkları ile yaşadıkları birbirinin içine öylesine girmiş ki, düş nerde başlıyor, gerçek nerde bitiyor, ya da gerçek nerde başlıyor, düş nerde bitiyor, belli değil. Bunu Hemingway de anlayamamış! İçkili toplantılarda dostlarına öyle şeyler anlatırmış ki, dinleyenler şaşar şaşar kalırlarmış. Wakamba'lı 18 yaşındaki zenci eşi, bir de onun 17 yaşındaki dul kızkardeşiyle harem hayatı yaşadığı günler! Ingrid Bergman'la, Marlene Dietrich'le serüvenler! Düşle gerçeğin birbirine karıştığı serüvenlerden biri de ünlü casus Mata Hari ile yaşadığı aşk! Bir içki masasında ballandıra ballandıra anlatmış Mata Hari ile sevişmesini. Kalın kalın kalçaları varmış, sevişmekten zevk almazmış da, erkeklere zevk vermek hoşuna gidermiş! Ernest onu asteğmenken tanımış.

Gazeteci Hotchner, «Mata Hari'nin 1917'de Fransızlar tarafından kurşuna dizildiğini düşündüm birden,» diyor. Oysa Hemingway Kızıl Haç'ın kamyon şoförü olarak İtalyan cephesine 1918'de gitmişti!

Palavra atmayı seven bir kişi miydi ünlü yazar? Sanmam. Yaşadığı serüvenler öylesine canlı, öylesine çekici şeylerdi ki, arada bir olmamışla olmuşu birbirine karıştırıyordu ister istemez. Bir öykü yazar gibi, bir masal anlatıcasına... İnandırmak değil mi önemli olan? Hem karşısındakileri, hem kendini oyalamak, avutmak değil mi? O da canı isteyince öyle yaparmış işte...

19 Kasım Cumartesi / «ÇALIKUŞU»NU ÖLDÜRDÜLER

«Çalıkuşu»nu seyrettim bugün. Reşat Nuri'nin değil, Türkân Şoray'ın Çalıkuşu'su bu! O kırıtmalar, göz süzmeler, baygın bakışlar! Çalıkuşu Feride böyle mi canlandırılacaktı beyaz perdede? Nedir o durmaksızın pasta tıkınma sahneleri! Yazarı sağ olsaydı bu film yeterdi öldürmeye. Filmi seyrederken birkaç gün önce radyodaki Açık Oturum'u düşündüm. Şakir Eczacıbaşı'nın Türk film sanatının yokluğu konusundaki sözlerine bir Bay Rejisör durmaksızın, «vardır, vardır» karşılığını vermişti. Varsa, nerde diye soruyordum konuşmaları dinlerken. Tek bir örnek veremiyorlar, sonra vardır, vardır diyorlar! Var yüzlerce film var her yıl çevrilen, oynanan. Ama hangisinde bir sanat düzeyi, bir sanat beğenisi var? Şakir, iyi benzetti «Türk filmciliği» adı verilen bayağılık kordelâlarını. Az bile söyledi. Bunca masrafla, bunca reklâmla karşımıza çıkan «Çalıkuşu» bu olursa, gerisini varın düşünün. Ne zaman bir yerli filme gitsem böyle oluyorum. Sinirli, kızgın, umutsuz.

20 Kasım Pazar / SORUMLULUK AĞIR YÜKTÜR

Yaşar Nabi'lerde ikinci kez toplandık. Yazarın sorumluluğu sorunu görüşüldü saatlerce. Belki yirmi

kişiydik. Konuştuk konuştuk konuştuk. Kendi kendimize. Varlık Yıllığı'nda okurlar dinleyecek bu konuşmalarımızı. Yazar sorumludur. Topluma karşı, kendine karşı. İyi, bütün ayrımlar, konuşmalar iyi. Ama sonuç ne? Hava. Çok şeylerden sözedildi. Sanatımızın toplumu aştığından, bu yüzden okunmadığından. Toplumu aşmak konusunda da saatlerce konuştuk. Şimdi aklıma geliyor, bir soru var ortaya atılacak. Hep yazarın, sanatçının sorumluluğundan söz ediliyor. Ya, toplumun sanatçıya, edebiyatçıya karşı sorumluluğu? Tek tek bireylerin sorumluluğu? Bunu unutuyoruz, varsa yoksa yazarın, sanatçının sorumluluğu!.. Hep biz mi duyacağız bu sorumluluğu, hep biz mi bu sorumluluğun yükü altında yaşayacağız? Biraz da toplum bilse sorumluluğunu, topluma bildirilse onun da sorumlu olabileceği...

22 Kasım Pazartesi / YATAKTA ŞİİRLERLE

Nezleden yatıyorum sırtüstü. Kıpırdasam on, on beş kez aksırıyorum. Sabahki sis mi yaptı? Yoksa bir üşütme sonucu mu? Kitaplar yanıbaşımda, okuyorum, karıştırıyorum. Nezleden pis hastalık yoktur, ama kişinin bir iki gün dinlenmesine yol açar, o yanı iyi. Nezleli halimle şiirler okumak!.. İldeniz'in kitabı elimden düşmüyor. Bir aksırık, ardından bir şiir.

Türkân'ı, Kandilli lisesinden mezun olduğu günlerde tanıdım. Heyecanlı bir şiir tutkunu. Birkaç yıl değişik şiirler verdi. Genç kuşağın sanatçıları arasında umut verenlerindendi. Sonra evlendi, çoluk çocuk falan derken, şiirler de kesildi. Kadın sanatçıların, yazarların kaderidir bu. Yok yok, çoğunlukla erkeklerin de!.. İş güç, ev bark, hanım, çocuk derken bir bakarlar ki edebiyat bir yanda unutulmuş gitmiş! Türkân İldeniz yıllar sonra «Taşra Kızının Deliceleri» ile ortaya çıkıyor işte. Dergilerde okurken sevdiğim

şiirlerdi bunlar. Aksırıkla öksürükle şiir gitmiyor. Tam Kaptan şiirlerini okurken depreme tutulmuş gibi sarsıyor insanı. Bu şiirler en azından beş yıllık. «Delice» yaşların ürünleri. Heyecanlı, yaşamdan çok şey isteyen, direnmesini bilen bir kişiliği yansıtıyor. Yıllar öncesi gibi mi hâlâ? Kim olabilmiş olmak istediğini, kim?

«Ölümsüzdü zaman şimdiye dek
Kimseye yenilmemişti ama
Bana yenilecek»

demiş 1957'de... Bugün de aynı kanıda mı acaba? Zamanı yenmek!.. Bırak onu bir yana, zamana yenilmemek, hiç değilse kısa sürede yenilmemek bile önemli bir başarıdır. Yok, nezle okutmayacak daha çok, şiir büsbütün arttırıyor aksırıkları! Doğa'ya aykırı bir şey bu şiir. Bir kez daha anlıyorum bunu...

24 Kasım Çarşamba / OYSA YIL 1966

İslâm Ansiklopedisi'nin 109'uncu «cüz»ünü karıştırıyorum. Cüz sözcüğü battı mı cızz diye! Kendimi Meşrutiyet çağında sandım birden! 1966'da çıkan bu «cüz»deki sözcükler sanki elli altmış yıl öncede yaşıyormuşum sanısını verdi bana. Buyrun «Cenub-î şarkî», «akide», «hitâm», «mefrûşat», «serdedilen malûmat», «şimal-i şarki», «muasır», «tül», «kâin», «zâbit»... Lise öğrencisi olan kızıma soruyorum bu sözcükleri, bir «zâbit»i biliyor ancak, Üniversitelisine de sorsam çoğunu bilmeyecek. Kimin için çıkar Ansiklopediler? Geçmiş için, geçmişteki insanlar için değil herhalde. Ansiklopediler, yarınki kuşakların yararlanması için çıkar. Ama bizim İslâm Ansiklopedisi'ni en azından yarım yüzyıl geride kalmış diliyle bu gidişle kimse anlayamayacak. Yetkili kimseler

görmüyor mu bu «cüz»leri? Yüz binlerce liranın havaya akıp gittiğini? Şaştığım bu...

25 Kasım Perşembe / «VEBA KENDİ İÇİMİZDEDİR»

«Veba»yı bilmem kaçıncı kez okuyorum. Üçüncü baskısı için hazırlıyorum. On yıldan çok oldu çevireli. Dil nasıl da değişmiş, yalnız dil değil, cümle kuruluşları, anlayış, her şey. Olabildiğince değiştiriyorum, çok oynayamıyorum, oturup yeniden çevirmek gerekecek yoksa. Bunu da ben yapamam artık. Başka biri çıkıp becersin. Yeniden yayınlanacak duruma getirmekle yetineceğim ancak. Önemli bir roman bu «Veba». Camus yüzyılın en büyük yazarlarından biri. Ne sağlam bir kuruluşu var «Veba»nın, ne sağlam kişileri var! Roman kişileri olmaktan çok daha üstün varlıklar onlar. Bir Rieux, bir Tarrou, bir Rambert, bir Cottard, bir Grand çağdaş toplumda benzerine rastlanacak kişiliklerin sembolleri. Rambert vebalı kentten ne yapıp edip kaçıp kurtulmak, Paris'teki sevgilisine kavuşmak özleminde. Rieux hastalıkla savaşmakta mutluluk buluyor. Cottard salgın sırasında polis tarafından aranmamaktan sevinçli. Grand yazabildiği tek bir cümleyle sanatçı diye kendini aldatmanın düşünde. Ama benim adamım o romanda hiçbiri değil. Belki Rieux, Cottard, Rambert' de parça parça kendimi duyuyor, yaşatıyorum. Ama en çok Tarrou, beni kendisine çeken. Tarrou'nun serüvenleri benimkilere benzemese de, en çok bana yakın olan o. «Veba salgını bu yüzden bana yeni bir şey öğretmiyor. En kesin bilim gibi biliyorum, herbirimiz vebayı kendi içimizde taşırız.» diyor. «Beni asıl ilgilendiren, nasıl bir ermiş olunacağını bilmek. — Fakat siz, Allaha inanmıyorsunuz ki! — Mesele orda ya, Allahsız ermiş olabilir mi insan? Üzerinde durmaya değer bulduğum tek olumlu sorun bu benim için.» di-

yor. «Veba» sorunlar getiriyor insanoğluna. Her okuyuşumda yeni buluyorum bu romanı. Klâsik bir yazar Camus. Yapıtlarının kalıcı niteliği de burdan geliyor zaten.

27 Kasım Pazar / ŞİİR OLAYI

Mutluay'la oturduk 1966 yılındaki şiir kitaplarını gözden geçirdik. Şiir olayı diye bir şey yok bu yılda. Ağır basan bir yapıt? O da yok. İhsanî'nin, Dağlarca'nın adalete düşen şiirleri. İkinci, üçüncü yeni şiir akımlarının çıkmazlara saplanması. Bir de... Bir de Oğuzcan'ın önümüzdeki günlerde yapılacak 25. yıl kutlama töreni var! Oğuzcan 25 yıldır şiir yayınlıyor, kutlanacak olan bu. Daha önce bir Yahya Kemal için yapılmıştı böyle bir toplantı, şimdi bir de Oğuzcan için. Yarın da belki Oğuzbaş için yapılır! Can'lı, Baş'lı Oğuz'lar toplum karşısında şiirleriyle tutunmasını, ün kazanmasını biliyorlar nedense! Bu «Jübile»yi şiir olayı mı saymalı! Hiç değilse bir olay sayabiliriz.

28 Kasım Pazartesi / KENDİ GÖBEĞİMİZ BU...

Yazar, göbeğini kendi kesecek Türkiye'de. Batı ülkelerinde bir çevirin mi çıkmış, bir ödül mü kazanmışsın, önemli bir antolojide, bir ansiklopedide yer mi almışsın, oturup kendin duyuracaksın bunu topluma. Aziz Nesin, Akbaba'da, ödül kazanmasının öyküsünü tatlı tatlı yazdı da öğrendik. Yazarlar yazmasalar, ne ajanslar duyuracak, ne gazeteler. Kocagöz de arasıra bu işi yapar. Yabancı dillerde çıkan çevirilerini duyurur okurlara. Yön'de bir daha yazdı, Azerbaycan'da bir romanı yayınlanmış. Kendi göbeğimizi kendimiz keseceğiz, diyor. Giderek hepimiz aynı işe kalkışacağız, korkarım. Şurda öyküm çıktı,

burda romanım yayınlandı, beride Ansiklopediye alındım diye. Kişiye garip geliyor kendinden sözetmesi. Hani, övünür, gururlanır gibi! Oysa sevinilecek bir şey değil mi bunlar? Yazar da insan, gurur da duyar, övünç de. Görüyorum, Türk yazarlarının dizi dizi kitapları yayınlanıyor dış ülkelerde. Kimse yazmıyor, topluma duyurmuyor. Gazeteci ilgilenmez, ajansçı aldırış etmez, radyocu burun kıvırırsa, yazar da alır kalemi eline, duyurur kendi başarısını. Bazılarımız doğru bulmuyorlar bunu, gülüyorlar, takılıyorlar gizli gizli. Ne yapalım, bu göbek kesilecek, kesen çıkmazsa, yazar kendi elceğiziyle becerir...

30 Kasım Çarşamba / CAMUS'DEN İKİ CÜMLE

Camus'nün Veba'sı elimden düşmüyor. Günlerdir bitiremedim düzeltmelerimi. İki cümle düşündürdü beni uzun uzun. Biri şu: «İnsan farkında olmadan uzun zaman ıstırap çekebilir.» İkincisi de: «Tek başına mutlu olmak utanılacak bir şeydir.» Bireysel mutluluk, gerçek mutluluk değil elbet. Buna başka bir ad vermeli, bencillik gibi...

1 Aralık Perşembe / 1947'DEN BUGÜNE...

«'Sevdik, sevdik, ama' güzel bir şiir. Yalnız bazı aksaklıkları var. Bu şiiri tekrar işleyin değer.» Varlık'ın 1947 yılında çıkan sayılarını karıştırıyorum. Şiir gönderen okurlara Varlık cevap veriyor. Kimler yok şiir gönderenler arasında! Yukardaki sözler Çetin Altan'ın bir şiiri için yazılmış. Ne yapmış acaba Çetin o şiiri, yeniden yazmış mı? İşte Memet Fuat'a verilen bir cevap: «Şiirinizi basamayacağız, realist olduğu için değil, didaktik olduğu için...» Bu da Tahsin Yücel'e «Şiirlerinizi kitap halinde toplamamanızı tavsi-

ye edeceğiz.» Çetin Altan da, Memet Fuat da, Tahsin Yücel de çok geçmeden şiir yazmaktan vazgeçtiler, düzyazı alanında başarılı yapıtlar koydular ortaya. Varlık'ın öğütleri yarar sağladı onlara!.. Ama gerçekten şair olmadıklarını anlamayanlar da öyle çok ki! Varlık istediği kadar öğüt versin. Böyleleri 20 yıldır şiir yazıp yayınlıyorlar, ama ulaştıkları doruk kolun uzanacağı yerden uzakta değil bir türlü! Okur mektupları sütununda Turgut Uyar, Talip Apaydın, İlhan Geçer, Abdullah Rıza Ergüven, Ayhan Hünalp, Minnetoğlu, İsmail Ali Sarar, Nurettin Özdemir adlarına rastlıyorum. Ergüven'e şöyle denmiş: «Çare'ye kafiye olsun diye «kitara»yı «kitare» yapmak doğru değil!» Yıllar geçip gitmiş, nerde şimdi 1947? Yirmi yıl öncenin şiir tutkunlarının bugünkü kişiliklerini göz önüne getiriyorum. Çetin Altan ünlü bir yazar, Memet Fuat başarılı bir yayıncı, Tahsin Yücel öykücülüğü yanısıra kendini bilime vermiş. Üçü de «şiir»den uzakta, üçü de yaşam serüvenlerinde şiiri bir yanda bırakmak zorunda kalmışlar. Şiirde ancak «en iyiye» yer olduğunu bilerek vazgeçmişler şairlik hevesinden. Ama vazgeçmeyenler! Tümen tümen...

3 Aralık Cumartesi / KEDİLER, DOSTLARIMIZDIR

Bir kedi var her öğle vakti balkon kapımın önünde gelip uzanıyor. Uslu, doygun bir kedi. Gençliği, güzelliği ile kendine güvenen bir kedi. Masamda çalışırken onu seyrediyorum arada. Çocukluk günlerime gidiyorum onunla. Şehzadebaşı'nda koca bir ahşap ev. Kedilere ayrılmış bir oda. İçi eski çamaşırlarla dolu sepetlere yatmış yavrular. Sarman, Pamuk, Aslan... Çocukluğumun kedileri. Sonra İnci. Sonuncu kedim. Yaşlandı yaşlandı, merdivenden çıkarken düşüp öldü. İnsan gibi yaşadı diyemem, ama insan gibi öldü. Bir daha kedim olmadı. Hep uzaktan seyrettim,

elimi sürmeden. Ama insanları iki bölüme ayırdım hep: Kediseverler, kedisevmeyenler diye... Ziya Osman Saba'yla da konuşmuştum bunu. Kediseverlerdendi o da. «Doğru,» demişti, «böyle bir ayrım yapılabilir.» Kediseverler genellikle daha duygulu, daha tatlı, yumuşak, iyilikle, dostlukla dolu olurlardı. Kedisevmezler ise, yaşama daha iyi uyabilirlerdi, daha sert, daha acımasız, daha güçlü kişilerdi bunlar. Özel yaşamımda tanıdım kediseverlerle, kedisevmezleri. Ataç, Saba, daha gençlerden Özyalçıner... Özyalçıner'de kedi sevgisi, ya da kedi tutkusu apayrı bir konu. Her öyküsünde kedi var onun. Hangi öyküsünü okusam «kedi» sözcüğünü arar gözlerim. Arar, bulur da. Bir kedi sorunu, bir kedi kompleksi diyeceğim bir şey var Özyalçıner'de. Küçükken ya bir kediyi öldürmüş bilerek bilmeyerek. Ya da bir kediyle arasında bir «serüven» geçmiş. Edgar Poe için de kedi vazgeçilmez bir hayvanmış. Ama Poe kediyi, bir yaratık olarak değil, doğaüstü bir güc olarak düşünürmüş. Özyalçıner'de de kedi yalnızca bir kedi değil, daha başka bir şey. Nereye baksa, neyi anlatsa, hangi konuyu işlese sıska, çelimsiz, pis bir kedi çıkıveriyor bir yandan. Benim için öyle değil. Benim bir kedi açmazlığım yok. Kediyi kedi olarak seviyorum. Bir yakın gibi. Bir çocukluk arkadaşı gibi.

4 Aralık Pazar / DUYULMAMIŞSA, YAŞANMAMIŞSA...

Bir şiir okudum. Güzel şiirlerini de okuduğum bir şair yazmış. Beğenmedim hiç. Yaşanmamış bir şiir. Otel odalarında seviler, serüvenler yaşadığını anlatıyor. Ama hepsi uydurma, hepsi yapma. O duygular da, yaşantı özlemleri de. Şair gerçekten duymamış onları. Hoşuna gitmiş öyle görünmek, öyle bilinmek. Attilâ İlhan'ın egzotik serüvenleri anlatan şiirleri

vardır ya, onlara öykünmüş. Attilâ oldum bittim severdi böyle filmlere vergi serüvenleri. Uzak limanlar, yabancı kentler, başka başka adlar taşıyan dostlar, çeşitli bayraklar altındaki yaşamlar, bilinmedik kadınlarla aşklar. Attilâ, toplum kaçaklığını anlatan güzel şiirler, romanlar yazdı bu duygu itilişleriyle. Yazdıklarının hepsini yaşamadı elbet. Çoğunu düşlerinde uydurdu. Ama öyle çok düşledi, o kadar çok özledi ki, yaşamış gibi oldu o serüvenleri, tanımış gibi oldu o kişileri. Önemli olan yaşamak değil yalnız, gerçekten duymak, gerçekten benimsemek, kişiliğine gerçekten yansıtmak, sığınmak. Oysa sözünü ettiğim o şiir özentiden öteye geçmiyor. Yaşanmamışsa, duyulmamışsa sözcükler, içi-dışı boş bir kalıp olmaktan kurtulamaz. Sanatçı yaşadığının, duyduğunun, düşlediğinin pek azını yazarak gerçekleştirebilir. Attilâ İlhan sanatıyla bunu yapmaya çalıştı. Ama bir şair salt özenti, salt öykünme yoluyla yaşamadığını, duymadığını, bilmediğini yazarsa; çıkmazlara girer. Kendin duymadığın, kendin yaşamadığın bir serüveni, bir özlemi okur nasıl duysun, nasıl yaşasın! Böyle şiirler olsa olsa toy radyo dinleyicilerinin, bön ortaokul kızlarının hoşuna gider...

7 Aralık Çarşamba / ŞAİRLE HOROZ...

Dağlarca'nın «Horoz» şiiri Ağırceza'da. Yargıç, bilirkişi raporlarını okudu birbiri ardına. Hukuk bilginleri, «Bu şiir çok anlamlı, sembolist bir şiirdir,» demişler. Ama edebiyat profesörü, «Hiç de öyle değil, anlaşılan bir şiir» diyor. Neler anlamamış ki! Şiirdeki kazmalar, kürekler, koyunlar kendi görevlerinden başka bir göreve çağırılıyorlarmış! Horoz bambaşka bir horozmuş ona göre! Oysa hukuk profesörlerinden biri, «Horoz Fransız demokrasisinin sembolüdür» demiş kesmiş. Birinci oturum kısa sürdü. Dağ-

larca'ya şiirini okutturdular. İlk kez Dağlarca'nın topluluk karşısında şiirini yüksek sesle okuduğuna tanık oluyorum. Bugüne dek, ne edebiyat toplantılarında okudu, ne de dostlar arasında. Ses alma aracı olsaydı diye geçirdim içimden. Geleceğe kalacak bir şiir okuyuşuydu bu... Duygulanmamak elde değil. Otuz yıl şiirleriyle toplumunu yüceltmeye, insanını daha insan etmeye çalışmış bir şair, Ağırceza'da «hesap» veriyor! Niye insanları sevdin, niye ulusunu sevdin, niye bu yurdu sevdin diye sanki!

8 Aralık Perşembe / FATİH'DE BİR EV

Annemin Fatih'deki küçük evinde, ilkgençlik yıllarını geçirdiğim odamdayım. Kitaplığım hâlâ bu odada. Kitaplarımın, dergilerimin çoğu da. 1950'ye kadarki kişiliğimi yansıtıyor bu oda. Bekârlık yılları. Çekmeceler, dolaplar, kitaplığın rafları, masanın gözleri hep bu «eski gençlik»le dolu. Neyi açsam, neyi çevirsem hep o uzaktaki «ben»ler karşıma çıkıyor. 1945 yıllarının dergileri. Yazılarım. Tartışmalar. Yitip gitmiş düşler. Ama sokak benim «Garipler Sokağı»m değil artık. O romanda yazdıklarım az-çok gerçekleşti bugün. Yoksul insanların sokağının yerini bugün beş altı katlı apartmanlar aldı, alıyor. Annem penceresinden sokağını seyrediyor. Sobasını yakmış. Gazeteleri divanda. Konuşuyoruz. Az sonra çıkıp gideceğim. Birkaç gün sonra yeniden geleceğim. Onu gene penceresinde beni bekler bulacağım. Bir kuşku, bir korku büyüyor içimde onu seyrederken. Koparıp atmak zor o duyguları. Yağmur başlıyor dışarda. Radyoyu açıyorum, eski valsler... Biz ne kadar kopmamaya, bağlı kalmaya çalışsak, didinsek de, kopuyor her şey bizden, uzaklaşıyor, başını alıp gidiyor her şey.. Yaşamın ilkesi bu mu?

«Verlaine, otların içine saklandı Verlaine...» Mallarmé böyle demiş Verlaine'in mezarı başında. Yetmiş yıl olmuş. Şairin son yıllarının yoksulluk, perişanlık içinde geçtiğini herkes bilir. Para buldukça kafayı çeken, şiirler yazan bir Paris serserisi. Yakınları, arasıra paralı konuşmalar yaptırırlarmış ona. Gelirmiş şair bir kahveye, orada toplananlara gelişigüzel birşeyler anlatırmış. Üç dört dakika kadar. Bir yakını şöyle yazıyor, «Paul Verlaine'e Patheon yakınında, Souflot sokağında rastladım. Geniş kenarlı şapkası başında, kırmızı atkısı boynundaydı. İçine çamaşır giymediğini saklıyordu bu atkı. Bu sıralarda şair en koyu bir yoksulluğun içindeydi. Elimi sıktı, şunları söyledi: «Yayıncımı öldürmeye gidiyorum.» Korktum birden. Devam etti: «Evet, geberteceğim onu, çamaşırcıya verilmek üzere biraz para isteyeceğim. Giyecek çamaşırım kalmadı. Öylesine mutsuzum ki!» Az önce dudaklarında bir gülüşle beni karşılayan şair, birden ağlamaya başladı. Avutmaya çalıştım elimden geldiğince. «Annem yaşasaydı,» dedi, «beni bu kılıkta sokağa çıkartmazdı, ne yapar yapar birşeyler bulurdu sırtıma giydirecek. Zavallı anneciğim!»

Dergiler için şiir istemeye gelenler çekmeceleri karıştırıp iki üç kıta bulup çıkardığını söylüyorlar. Bu dağınık mısraları alıp kahveye inerlermiş sonra. Bir iki kadeh attıktan sonra Verlaine cebinden şiiri çıkarırmış. Garsondan bir kurşun kalem ister, şiirine bir başlık kormuş. 1896 yılında koskoca uygar Fransa, en ünlü bir şairini böylesine bir yoksulluk, bir yalnızlık, bir acı içinde yaşatmış işte. O da gitmiş saklanmış otların içine... Şiirlerini bırakmış, kendini de o şiirlerle birlikte.

14 Aralık Çarşamba / İZMİRLİ KIZIN AMERİKASI!

O kara derili Amerikalıyı tutuklamışlar, bir süre yatırmışlar içerde. Duruşmada «evleneceğim bu kızla» demiş. On altısındaki İzmirli kızı koluna takıp yurduna götürmüş. Seve seve, isteye isteye değil. Başımın derdi diye! Bizim kız da sevinç mi, mutluluk mu, birşeyler duymuştur elbet. Amerika'ya gelin gidiyor, kara derili, ak derili, Amerikalı ya eninde sonunda! Amerikalı kocası var, Amerika'da yaşıyor, mahallesinde böyle konuşacaklar ardından. Kim kimi kandırdı! Kara derili mi, bizim on altılık mı? Orasını kimse bilemeyecek artık. On altılık İzmir'limiz yok yeryüzünde şimdi. Amerika'nın bilmem hangi kentinde bir odada bulmuşlar ölüsünü. Boğazı sıkılarak öldürülmüş! Kocası da evdeymiş öldürüldüğünde! Karaderili, bu zoraki karıdan bıkıp usanmış olmalı, basmış gırtlağına, on yedisine girmeden kaldırmış yeryüzünden onu.

Gazetede bu kadarı yetti bana. Korkunç bir şey duydum içimde. Tanımlayamam. Orhan Veli'nin dediğini dedim kendi kendime: «Duyuyorum, anlatamıyorum». Ne güzel bir «yerli» film konusu olur, değil mi? Acıklı, gülünç, heyecanlı, cinsel... Amerika'sı, İzmir'i, vur-kırı, duruşması, öldürmesi hepsi, hepsi var. Yok mu bir öykücü bunu yaşatsın, ölümsüzleştirsin? Bunaltıcı, soyutcu, anlamsızcı yazarlar hep olumsuz, yaşamsız, tek sözcükle «sahte» şeyler mi anlatacaklar. İşte konu size: Yaz, yazabilirsen. Bu insanlık güldürüsünü, yalınlığı içinde gizlenmiş derin, yoğun acısı ile...

22 Aralık Perşembe / AYRI DÜNYALARDA

«Tanrı başlangıçta her insan için ayrı bir dünya yarattı. İçimizde taşıdığımız dünya işte budur. Ya-

şanacak biricik dünya da budur zaten!» Oscar Wilde ın dediği doğru mu? Çok düşünmüşümdür ben de bunu. Her birimizin ayrı bir dünyası var. Nerde taşıyoruz onu bilmem, ama onsuz da edemiyoruz. O dünyaya sığınamazsak ne huzur buluyoruz, ne de mutluluğun kırıntısını!

Tanrı'nın sonradan bütün insanlar için yarattığı dünya konusunda da Wilde birşeyler buyurmuş! «Dünya akıllı kişilerin yaşaması için deliler tarafından kurulmuştur». Bu söze yanlış demek biraz zor!

24 Aralık Cumartesi / 50. YILA DOĞRU

Kervansaray'da Varlık'ın kokteyli. Bunca yazar, sanatçı, edebiyatsever biraraya gelememişti bugüne dek... Varlık'ın 33. yılını herkes kendi masasında, kendi yakın dostlarıyla kutladı. Kokteyl dediğin masada oturarak değil, ayakta olacak! İki söz onunla, üç söz berikiyle konuşacaksın. Masada oturmak bir «ciddi»lik veriyor kişiye! Görüşmek, konuşmak istediğim pek çok dost vardı, ama gidemedim masalarına. Sabri Esat 33 yıl geriye götürdü kısacık konuşmasıyla. Yaşar Nabi'nin «yararlı inat»ını kutladı. Ne güzel bir «inat» bu! 33 yıldır değişmez bir gücle, bir sevgiyle, bir bağlılıkla sürüyor. Varlık'ın 50. yılını bulabilecek miyiz? Şunun şurasında 17 yıl kalmış. Göz açıp kapayana kadar geçer... Geçer mi? Geçecek mi? 1984'ün insanları bilecek bunu.

26 Aralık Pazartesi / FADİK KIZ İÇİN...

Fadik Kız'ı seyrettim bugün. Yıldız Kenter'in sanatçılığını tanımlayacak deyim bulamıyorum. Ne demeli? Hangi övgü sözcüğünü kullanmalı? «Yıldız Kenter» gibi oynuyor bu oyunda da diyeceğim. Asena'nın

oyunu değil de, Yıldız'ın oyununu seyrettim iki saat. Konu, olay, konuşmalar gerideydi benim için. Yıldız Kenter vardı sahnede konuşan, yürüyen, yaşayan. Fadik Kız'ı elle tutulur bir biçime soktu. Belleklerde kalacak, kolayca silinmeyecek bir kişiliğe... Asena'nın oyunu kötü mü? Kötü diyebilir miyim? Ama başarılı bir yapıt da sayamıyorum. Ucuzluklar, kolaylıklar, seyirci avlamalar... Var bunlar! Hele, hele son yıllarda «epik oyun» adıyla ortaya sürülen bu şarkılı, türkülü, ortaoyununa benzer acıklı güldürülere alışamadım, ısınamadım bir türlü. Fadik Kız'lar yüz binlerce. Fadik Kız'ın serüvenleri gözlerimizin önünde. Ama oyundaki Fadik Kız olay olarak, kişi olarak inandırmadı beni. Köyünden kalkıp Altındağ'a geliyor, bir erkekle yıllarca yaşıyor, çocuklar doğuruyor, el kapısında çalışıyor, aldatılıyor, erkekten erkeğe geçiyor, genelev kadını oluyor... Gene de Fadik Kız o bilinçsiz, o toy, o iyi, doğru, yalın Fadik Kız! Olmaz, olamaz. İnsanoğlu değişir azıcık. Ne kadar bilisiz de olsa, ne kadar, ne kadar «geri kalmış» da olsa, değişir. Anlar hanya'yı konya'yı! Asena'nın Fadik Kız'ı yaşayan Fadik'lerden, Fatoş'lardan, Fatma'lardan değil bunun için. Yıldız Kenter'in üstün yorumu, «Yıldız'ca» kişiliği; öteki sanatçıların gerçekten başarılı oyunları, hiçbiri hiçbiri Fadik Kız'ın serüvenine bizi bütünüyle inandıramıyor.

27 Aralık Salı / ÇETİN ALTAN'IN MUTSUZLUĞU...

Yazılar. Dergi düşleri. Parti grubu. Meclis toplantısı. Uçakla İstanbul. Kossigin için verilen akşam yemeği. Sabah erkenden yakın bir ilçede partililerle buluşma. Gene yazılar. Para sıkıntısını önlemek için oyunlar yazmak. Uçaklar. Partililer. Meclis. Gazete... «Bir çarkın dişlerine kapılmış dönüyoruz» diyor Çetin Altan. «Şöyle kuytu bir köşede telefonsuz, gazete-

siz, tartışmasız... Ilık bir güneş altında, mavi bir denize gerinerek uzanmak... Hayatta erişemediğim en büyük hayal bu. Galiba hiç erişemeyeceğiz bu hayale.» Her yürekte bir aslan yatar derler ya, Çetin'de de uyuyan özlem bu. Erişemediği düş! Oysa, bir de elde ettiklerini düşünse! Yığınların okuduğu, sevdiği bir yazar. Gelişmesi umutla beklenen yeni bir partinin gözde milletvekili. Yüzbinlerce basan bir gazetenin fıkracısı. Oyunları sık sık sahneye konulan, kitapları kolaylıkla yayınlanan bir kişi. Kısacası bugünkü Türkiye'nin en önde bir aydını... Gene de mutsuz! En büyük düşünü gerçekleştiremiyor: Bir deniz kıyısı, bol güneş, huzur içinde yatıp gerinmek...

Çoğu insan için, hattâ yetenekleri olan pek çok aydın, pek çok yazar için Çetin'in elde ettiği, gerçekleştirdiği düşler çöllerin serabı kadar uzak, yaklaşılması zor şeyler. Çetin Altan mutlu olmalı bunca çabası, bunca yazısı boşa gitmiyor, havaya uçmuyor, bir yankı yapıyor, bir karşılık görüyor diye... Demek o, bu toplumda «değer»inin karşılığı olarak birçok «olanak» elde edebilmiş! Ya edemeyenler? Öylelerinin nitelikleri, erdemleri daha mı az, daha mı eksik? Çetin Altan'ın yakınmaları biraz yersiz geldi bana. Her olayı yalnızca aklın, sağduyunun açısından gören, gösteren, okurlarına da aynı yöntemi salık veren bir yazar, bu çeşit özlemleri bir yana atmalı. Yazın hiç denize girmedi mi, hiç güneşin altında yatmadı mı Çetin? Hiç Paris'e falan uçmadı mı üç beş gün için? Savunucusu olduğu halk böyle mutluluklara tüm yabancı nasıl olsa, onu geçelim, aydınlar, yazarlar, hattâ İstanbul Dükalığının mutlu bilinen kişileri Çetin'in özlediği mutluluk anlarını kaç gün, kaç saat, kaç dakika yaşayabiliyorlar yılda?

İnandırmadı beni Çetin'in bugünkü yazısı. Milletvekili ol, yazıların yüzbinlerce kişi tarafından okunsun, toplumculuğun önderlerinden biri sayıl, geçim düzeyinin üst basamaklarında yer al, sonra da mavi

deniz, sıcak güneş özlemi çek! Çetin'i birazcık tanımasam, bu özlem, bu yetersizlik duygusu, kendini her türlü mutluluğun, her türlü olanağın üstünden görmenin sonucu, diyeceğim. Böyle yakınmalar, mutluluklar içinde mutluluk beğenmemek sayılmaz mı?

28 Aralık Çarşamba / ORDA, EYÜP'TE...

Ocak'ın 29'unda tam on yıl olacak. Ziya Osman Saba'yı karlı bir havada Eyüp'te toprağa vermiştik. Yıllar çabuk mu geçiyor belirli bir yaştan sonra? Çocuklukta günler, haftalar bitmezdi bir türlü. Ama yolun yarısına gelmeyegör, her şey kopuk bir film gibi akıveriyor...

Ziya Osman'ı son görüşümde ince bir dosya çıkarmıştı bir çekmeceden. «Nefes Almak» yazıyordu üzerinde. Yeni kitabıydı. «Ölümümden sonra çıkacak,» demişti. «Haydi haydi,» demiştim, «okurları o kadar bekletmeye hakkın var mı?» Gülümsemişti. Birkaç hafta sonrasını mı düşünerek? Ben düşünememiştim o günden ötesini. Canlı bir insanın, hele bir dostun, bir sevilenin yok olabileceğini düşleyemiyoruz...

On yıl geçip gitmiş bile. Şiirlerini karıştırıyorum. Bilmeyen, Ziya Osman'ı yaşamı süresince ölümü özleyerek bekleyen biri sanır. Hep ölüm, hep ölüm düşünceleri. O ölümü değil, dünyada bulunamayacak bir çeşit «yaşam»ı özlüyordu. «*Sizleri göreceğim geldi iyi insanlar*» diyen şair bu çirkin yaşam oyununda «*Allahım! Sen yaratmadın insanları*» çığlığını koparmak zorunda kalacaktı bir gün.

29 Aralık Perşembe / NAPOLYON'DAN ORHAN VELİ'YE

«İhtilâllerde iki çeşit insan vardır: İhtilâli yapan-

lar, ihtilâlden çıkar sağlayanlar.»

Napolyon'un bu sözünü okuyunca Orhan Veli'nin şiirini hatırladım:

«Neler yapmadık şu vatan için
Kimimiz öldük
Kimimiz nutuk söyledik.»

31 Aralık Cumartesi / ALDATMACA SEVINÇ

1967'yi bu geceyarısı gülerek, eğlenerek karşılayacağız. Kendim için demiyorum bunu. Yılbaşlarında bir yerlere gitmem ben. Gülüp eğlenmek için bir istek de duymadım hiç. Kimi kandırıyoruz bu zoraki gülüşlerle eğlenmelerle? Herkes ancak kendini kandırır yeryüzünde. Her yeni yıl bize mutluluk, esenlik getirecek sanısıyle aldatırız kendimizi, çevremizi. Sona, ölüme, bitişe bir adım daha yaklaştığımızı unutarak...

Beş altı yıl önce şöyle yazmışım bir yerde: «Petrarca yüzlerce yıl önce görmüş bunu. 'Kendini boş yere kandırma, gitti gençliğin elden' demiş.» Ama şairler ne derlerse desinler insanoğlu gerçekleri ille de tatlı yönünden, işine geldiği gibi görecek, görmeye uğraşacak. Petrarca'dan bu yana milyonlarca insan gençliğinin zamanla uçtuğunu gördü. Zamanı yenemeyen insanoğlu gene de her yeni yılı karşılamaktan vazgeçmedi. Bunu, zamana bir meydan okuyuş haline getirdi. İnsanın üstün yönlerinden biri de budur. En umutsuz çıkmazlarda bile kendini yitirmemek; avunacak, dayanacak, yer üstünde yaşamasını sürdürecek yollar, çareler aramak... Ben bu akşam kendimi aldatamıyorum, ne yapayım! Gençliğim elden gitti diye Petrarca gibi de yanmıyorum. Gelecekten de bir şey ummuyorum. Kişisel bir özlemim yok yarın için. Bakıyorum yöreme, kitaplar kitaplar ki-

taplar... Birini açmak, okumak, değişik bir evrende kendimi unutmak. En iyisi bu. Bana yakın olmasın o evren. Büsbütün yabancı, alışılmadık bir yer olsun.

1967

1 Ocak 1967, Pazar / «ESER» KONUSU

Alangu'nun Varlık Yıllığı 1967'deki yazısından «... son yıllarda eser vermeyen yazarlar arasında dikkati çekiyorlar...», Memet Fuat'ın Türk Edebiyatı 1967'deki yazısından «...hikâye anlayışlarının çerçevesini zorlamadan kendi düzeylerinin altına düşmeyen örnekler verdiler.» Anılar öykücüler arasında ben de varım. Son yıllarda eser vermemişim, kendi düzeyimi aşamamışım. Alangu aynı yazıda Kocagöz'ün elindeki sekiz romanını yayınlayacak birini bulamadığını yazıyor. Sonra da bizden «eser vermediler» diye söz açıyor!

Bir yaştan sonra insan kendini, kendi dışından görebiliyor. Yansız olarak kendini az çok inceleyebiliyor, yargılayabiliyor. Büsbütün yanlış mı yazılanlar? Alangu'nun sözleri yanlış. Fuat'ınkiler o kadar yanlış değil. Aynı Yıllık'ta 21 yazarın katıldığı Açık Oturum da yer almış. Orada bütün yazarlar, şairler, öykücüler kitaplarını yayınlayamamaktan yakındılar. Kendi düzeyimi nasıl aşabilirim elimdeki öyküleri kitap halinde yayınlayamazsam, okurlarıma ulaştıramazsam! Yayıncı bulsaydım bu yıl iki öykü kitabı çıkarabilirdim. Bu yıl mı yalnız? Geçen yıl da, önceki yıl da... Cepten beş altı bin lira harcayarak, «eser» çıkaracaktım ortaya! O zaman yılın eleştirisini yapan dostlar «Oktay bu yıl eser verdi» diye yazacaklardı. Böyle «eser» vermeyi anlamıyorum ben. Çocuk değiliz artık. İlk kitaplarımızı yirmi yıl önce kendi

paramızla yayınladık. Bugün de mi öyle yapacağız? Hani satılan kitapların parası elimize geçse, neyse ne! Sokağa atacaksın parayı göz göre göre. Hem, bir adamın kendi parasıyla çıkardığı kitap «eser» sayılır mı? Bu, olsa olsa yazarlık hevesini «tatmin», kendini aldatma değil de nedir?

Garip bir düzene girdi yayın dünyamız. Boyuna çeviri, boyuna «yararlı» kitap, boyuna toplumsal bildiriler... Edebiyata yer kalmadı. Gelecek yılki Yıllık'ta da Alangu dostum «...eser veremediler» diye yazacak, varsın yazsın. Memet Fuat da «düzeylerini aşamadılar» desin. İkisi de bir bakıma doğru söylüyorlar, bir bakıma yanlış... Öykücülerin, romancıların, şairlerin basılacak «eser»leri var ellerinde, ama basan yok. Belki de yayıncılar «eser» saymıyorlar onların yazdıklarını! Yazarlar da yeni yeni çalışmalara giremiyorlar bu yüzden. Kişi, dipsiz kuyuya bir kez, üç kez atar taşını. Böylesine bir boşluk, bir yalnızlık, bir ilgisizlik ortasında düzeyimizi aşmak değil ya, ayakta durmak bile başarıdır. Yıllık yazarları bir de işin bu yanını düşünseler...

4 Ocak, Çarşamba / DON KİŞOT CERVANTES

Öleceğine yakın Cervantes'e sormuşlar Don Kişot'da kimi çizmek istediğini. «Kendimi» demiş..

Vigny, Günlük'ünde bunu anıyor, diyor ki: «Maddeye düşkün, bayağı bir toplumda, yersiz duyguların, düşcülüğün mutsuzluğunu gösterir bu yapıt.»

Düşçülük, duygululuk her toplumda kişiyi mutsuz kılmıştır. Düşler kuran duygulu insan aradığını hiçbir zaman bulamaz, başını taşlara vurur ancak. Don Kişot yalnız Cervantes mi? Hangi düşcü, hangi duyan, anlayan kişi Don Kişot değil ki! Ama gerçek Don Kişotlarla sahtelerini karıştırmamalı. Kimi doğuştan Don Kişot'tur, kimi de özenir olmaya... Mizahcıların yerdiği o ikinci, sonradan olma Don Kişot'tur.

Yok, iyi bir çevirisi yok Don Kişot'un. Hâlâ çocuk romanı sayıyorlar bu büyük yapıtı.

ŞAİR OLAMAYANLAR

Şair olmayanların şiir yazması. Uzun bir inceleme konusu. Şiir yazmak isteği güzel bir tutku, kişiyi yücelten bir duygu. Ama şair diye ortaya çıkmamalı, yayıncılara şiirler göndermemeli, kitap halinde bastırmamalı. Her kişi kendi için şiir yazmalı. Ben de yazdım yirmi beş yıl önce. İşte bir çekmece dolusu. 1940'ların modasına uygun mısralar. Bir teki yayınlandı ancak, «O sokaklar». Ötekileri yırtıp da atamadım, bir çekmeceye tıktım. Oysa bunları şurda burda yayınlar, bir iki kitap çıkarır, üç beş kişinin övgüsünü toplar, antolojilere geçer, «şair» olarak ün kazanırdım. Yapamadım. Kıyamadım şiire. Şiiri çok seviyordum, şair olmaktan çok, şiir okumaktı hoşuma giden. Ama 1940'dan, 1950'den, 1960'dan bu yana şair olmadıkları halde şiir yazanlar, şiir kitabı bastıranlar o kadar çok ki... Antolojilerde bile yer alıyorlar. Ünlü «şair» diye geçiniyorlar. Şiirle uğraşmışlar bir yaşam boyu, ama şair olamamışlar! Bunlara kızılır mı, acınır mı bilemem. Elime alıyorum bu çeşit şiirleri, en büyük hoşgörürlükle okuyorum, bir güzellik bulmaya çalışıyorum, olmuyor. Şair değilseniz, ne yaparsanız yapın, olamazsınız. Eleştirmeci, inceleyici, hattâ öykücü, romancı olabilirsiniz, büyük bir çaba belki yeterlidir bunlar için, ama şair olmaya bir yaşam süresince didinmek yetmiyor. Başka şeyler gerekli... Gerçekten şair olmak, şiir yazabilmek...

23 Ocak, Pazartesi / 22 YIL SONRA...

Yirmi iki yıl önceden kalmış yayınlanmamış bir

yazı. Fahir Onger'le karşılıklı bir konuşmamız. Galiba Yenilikler dergisi için hazırlamışız. Belki de başka bir yer için. Nerde konuştuk, niçin yayınlamadık? Unutmuşum. Eski dosyalardan birinde buldum. Yirmi iki yıl önceyi yaşadım birden. Orhan Veli'nin sakal bıraktığı günler. Garip'in ikinci baskısı çıkmış daha önce de Vazgeçemediğim. Ben, o günlerde Vakit'te Vazgeçemediğim için bir yazı yazmıştım. Beğenmemiştim o kadar. Orhan Veli'nin birdenbire gündelik basında ün kazanmasının da bunda etkisi vardı. Az zaman önceye kadar Orhan Veli'yi alaya alan gazete yazarları birden onun övgücüsü kesilmişlerdi. «Bir tren sesi duymaya göreyim - İki gözüm iki çeşme» mısraları alışılmış duygulanmaları bir kez daha tekrarlamaktı bence. Orhan Veli'nin öncü şairliğine yakıştıramamıştım. Fahir de Yaratış'da bu konuda bir yazı yazdı. Hattâ Orhan Veli'nin bir mısraını bile düzeltmeye kalktı. «Bu tepeden tırnağa çiçek açmış ağac»ı «Tepeden tırnağa çiçek açmış bu ağaç» yapmıştı! O günlerde Orhan Veli ikimizle de karşılaştı. İkimizi de tatlı tatlı işletmeye kalktı. Büsbütün içerlemiş olacağız ki Fahir'le oturmuş bir konuşma yapmışız. Fahir'in elyazısıyla... Yazının başlığı «Siyah-Beyaz» «Orhan Veli üzerine» Karagöz-Hacivat konuşmaları gibi bir şey!

«O. A. — Orhan Veli'nin beğendiğin şiirleri var mı? F. O. — Orhan Veli ancak alelâde şiirler yazabilir, beğenilecek şiir yazmaz ki beğeneyim. O. A. — Ama herkes beğeniyor, benim de beğendiğim şiirleri var. Senin de vardır sanırım. F. O. — Herkes beğensin diye yazıyor onun için herkes beğenebilir. Fakat ben yukarda sadece «beğenilecek» şiirden bahsettim.O. A. — Meselâ «Dedikodu» şairin son şiirlerinden, benim hoşuma gitti, ona ne dersin? F. O. — Onun bütün şiirleri «dedikodu»dan ibaret. O şiiri ise mahallevari dedikodu. Şu kıtaya bak «Güya bir de Galata'ya dadanmışız - Kafaları çekip çekip - Orada alıyormuşuz

soluğu - Geç bunları, anam babam, geç». O. A. — Fakat ben bu şiiri «Tren Sesi» ve «Değil»e tercih ediyorum. F. O. — Sen her vakit Allahın hakkını Allaha, Sezarın hakkını da Sezar'a bırakanlardansın. O.A. — Birçok kimseler yukarda ismini söylediğim «lirik» şiirleri çok beğendiler. Bay Va-Nu, N. Artam, Refik Halit gibi. Demek üstatlarla aynı fikirdesin! F. O. — Hepimiz aynı fikirdeyiz, yalnız zikrimiz ayrı. Meselede bundan ibaret. O. A. — Onlar beğenmeleri icap ettiği için beğeniyorlar. Sonra o şiirler üstatların anlayışına biraz daha yakın gelmiş olmalı. Belki de Orhan Veli onları memnun etmek için Cahit Sıtkı tarzında o melânkolik ve hissi şiirleri yazmıştır. F. O. — Seni memnun etmek için de «Şöförün Karısı»nı, «Eski Karım»ı, yazmış olmalı! O. A. — Nasıl memnun olayım! Bu genç şair gittikçe eski hüviyetini kaybediyor. Mamafih «Garip»teki son şiirleri bana biraz ümit verdi. F. O. — Hüviyetini kaybediyor. Güzel söyledin. Çünkü halk sözleri kullanıyor, halbuki kendisi halk adamı değil. Onun için bu sevdadan vazgeçmek Bay Orhan Veli için daha hayırlıdır. Bence böyle. O. A. — O zaman Orhan Veli'nin şairliği kalmıyor ki! Ne yapsın eski Sabahattin Kudret gibi melânkolik, veya İlhan Berk gibi üniversel, Salâh Birsel gibi serüven şiirleri mi yazsın! Bana kalırsa «Tren Sesi» gibi yazmasın da kötü bile olsa halk şiiri tipinde yazsın. F. O. — Orhan Veli'nin şairliği kalmıyor dedin. Şimdiye kadar söylediğin en doğru söz bu. Bir farkla. O zaten şair değildi, şair olmaya çalışıyordu. O. A. — Bugünkü neslin en meşhur şairi Orhan Veli'yi şair kabul etmiyorsan kimi kabul ediyorsun? Şu halde genç nesilde şair yok, sence eskiler haklı! F. O. — Eskiler her zaman haklıdır, yalnız o adamlar şiirle şiir olmayanı farkedememişlerdi. Orhan Veli'yi genç neslin en meşhur şairi diye düşünenler eskilerin bu babtaki fikrini tasdik etmiş lerdir. Meşhurluk, eskilerin ölçüsü bir kenara bıra-

kılırsa kıymet olarak Orhan Veli'yi aşmış otuz isim sayabilirim. O. A. — Biraz fazla, olsa olsa sekiz on tane vardır. Zaten son günlerde çıkan bir yazımda bunu söyledim. Hattâ Zahir Güvemli de bir fıkrasında ayrı fikri müdafaa ediyordu. F. O. — Zahir Güvemli'nin ve senin yazılarınızı okudum. Onlar makul sözlerdi. Zaten ben de bir yazımda Orhan Veli'nin iyi şair olduğunu -teşvik maksadıyle- söylemiş, iyi şiirler yazmasını beklemiştim. Fakat «Garip»in ikinci basılışına aldığı on iki şiiri görünce teşviklerimin fayda etmediğini anladım. Eh, «Vazgeçemediğim»de de pek ahım şahım şeyler yoktu. Söylediğin gibi ancak sekiz on ileri şairden biridir Orhan Veli. O. A. — Demek anlaşıyoruz. Yalnız ben «Garip»i beğeniyorum, sen «Vazgeçemediğim»i. F. O. — Al birini vur ötekine!»

Yayınlamamışız bu konuşmayı! Oysa ilginç buldum şimdi. Yirmi iki yıl sonra Orhan Veli, gene ünlü bir şair, gene unutulmamış bir kişi... Aramızda yaşar gibi. Anısına özel sayılar çıkıyor, sık sık adı anılıyor, şiirlerinin çoğu, güncelliğini yitirince geçmiş yılların akışında dağıldı kaldı! Fahir'le yaptığımız o konuşmada yanlış yargılar, günlük öfkeler, gençliğin hızlı çıkışları var elbet. Ama doğruluğu bugün daha çok anlaşılan yönleri de yok değil galiba...

29 Ocak, Pazar / YAZMAK, YAŞAMAK

Günlerce bir şey yazmıyorum. Defterime bakıyorum, bomboş yapraklar. Oysa o günlerde yaşadım ben. Birşeyler yaptım. Gezdim, dolaştım, konuştum, okudum, düşündüm. Ama yazmamışım! Yazmayınca, yaşanmamış gibi oluyor her şey. Hele bir yazar için gerçek yaşam yazılarıdır, yazdıklarıdır. On yıl, yirmi yıl önce yazdığım öykülere bakarak hatırlıyorum o günleri. Her öykü beni uzaklardaki «ben»lere götürü-

yor. Hepsiyle ilgili anılar, insanlar, olaylar, görünüşler... Bir haftadır ne yaptım? Şimdi hiçbir şey yok belleğimde. En küçük çizgi bile..

30 Ocak, Pazartesi / MUTLULUĞUN ANISI

«*Byron'u bedbaht eden melâl*»... Nerden geldi aklıma şimdi? Belki de yanlış söylüyorum ünlü mısraı. Bugün bir kitapta rastladım Byron'un bir sözüne. O «melâl»i duydum galiba ben de. Anılardan sözetmiş, mutluluklardan... «Mutluluğun anısı kişiye mutluluk vermez. Acının anısı ise acıyı yeniden duyurur». Bunu, duymayan kişi bilemez, söyleyemez. Varmış demek Byron'ca bir «melâl». Hoşlandım şu «melâl» sözcüğünden. Bir öztürkçesi olmalı şu melâl'in. Ama sözlüğe bakmayacağım şimdi. O melâl içimde inceden inceye sızlasın, birşeyleri hafif hafif çatlatsın, kırsın, içten içe parçalasın. Mutluluğun anısı olmaz ki! Mutluluk, ânın içindedir. Geçmişteki mutluluk, mutluluk olmaktan çıkar, bir tatlı üzünç olur, o kadar...

1 Şubat, Çarşamba / GÜNCE YAZANLAR

«Vatan»a yeniden gündelik fıkralar yazmaya başlıyorum. Bir yıldan çok olmuştu ara vereli. Oysa on yıl hemen her gün bir yazı yetiştirmiştim gazeteye. Her olaya, her insana bir fıkra konusu olarak bakmaya alışmıştım. Bir yıldır yalnız edebiyat yazıları yazdım. Öyküler, denemeler, çeviriler... Bundan böyle Günlerde'yi eskisi gibi yazabilir miyim, yazabilecek miyim? Günlerde, bir çeşit Günce. Kim Günce tutar? İşi gücü az insan. Kısacası aylak adamın işidir günce tutmak! Düşünüyorum günce yazarlarını. Başta Gide... Edebiyattan başka işi var mıydı? Para

kazanmak, çoluk çocuğunu geçindirmek derdini bilmezdi hiç. Elli yıl günce yazmış! Yazar tabii! Ama memursan, işçiysen, gündelik yazılarla geçimini sağlıyorsan o rahat, huzurlu, düzenli günce'leri yazamazsın. Ramuz'ün, Green'in, Delacroix'nın güncelerini düşünüyorum. Hepsi zamanlarına sahip olabilen insanlardı. Sanatçı olarak, yazar olarak saygı gören, kazanç sağlayan mutlu kişiler. Aşağı yukarı iki yıl oldu. Günlerde'ye başlayalı. Yaşadıkça iyi-kötü birşeyler yazmalıyım diyorum. Yayınlasam da, yayınlamasam da... Ortaokul, lise sıralarındaki defterlerimi bulmalıyım. İyi ki o günlük notları tutmuşum o yıllarda! Bir düşçü çocuğun, bir edebiyat tutkunu gencin yaşamının yansıması var onlarda. İki yıldır yazdığım bu notlarda da kırkını aşmış, ama çocukluktan birşeyleri korumuş, korumaya çalışmış bir adamın geçen günlerdeki yaşamı... Nasıl çeyrek yüzyıl önceki «ben»i bambaşka biri gibi görüyorsam, o yazıları benden başka birinin iç dünyasına girercesine okuyorsam; yıllar sonra da -yaşarsam- bugünkü «ben»in serüvenlerini hiç tanımadığım, bilmediğim bir yabancı kişinin düşleri, avuntusu, yaşamı saymayacak mıyım?

3 Şubat, Cuma / RADYODAKİ «VEBA»

Radyoda «Veba»yı oynuyorlar. Garipoğlu adında biri romanı «oyun» haline getirmiş. İskeleti kalmış sadece «Veba»nın. Her roman, radyo oyunu olabilir mi? Camus, Cronin değil ki! Radyoda oynanan, Camus'nün «Veba»sı ile ilgisiz bir saçmalık. Kimdir bu Garipoğlu, bilmiyorum. Takma bir ad olmalı. Almış benim çeviriyi, kuşa benzetmiş. Benim sözcüklerim, benim cümle kuruşlarım. Benim doğrularım, yanlışlarımla... Garipoğlu, babasının malı gibi tepe tepe kullanmış «Veba»yı. Canına okuyarak!.. Önce sinir-

lendim iyice. Geçen hafta Remarque'ın «İnsanları Seveceksin»i oynamışlardı radyoda. Arpad'ın çevirisinden yararlanarak... Açtım Arpad'a telefonu. Baktım, o da dertli, bir protesto çekmiş TRT yöneticilerine. «Sen de öyle yap» dedi. Telefonla konuşurken «Veba» radyoda oynanıyordu. Biraz daha dinledim, vazgeçtim hak hukuk aramaktan. Hem arasam da ne olacak? Her işimiz kap-kaç'cılığa dayanıyor. Başkasının emeğinden çıkar sağlamaya!.. Tek sözcükle, korsanlığa! Garipoğlu gibi kurnaz kişiler daha çok «Veba»ları tanınmaz hale koyar, başkalarının emeğini sömürür. Bir ben karşıçıkmışım bu korsanlığa, yazılar yazmışım, protestolar çekmiştim, hakkımı aramışım, ne olacak! Korsanlık, gelenek oldu toplumumuzda. «Veba»ya oynanan oyun bunlardan bir tanesi...

4 Şubat, Cumartesi / ZORBALIK İÇİN

Oscar Wilde'ın bir sözünü okudum bir yerde. Bugün için de, dün için de, yarın için de söylenmiş... Hele Türkiye'de bu söz daha uzun yıllar güncelliğini koruyacak... «Nerde biri zorbalığa kalkışırsa, orda zorbalığa başkaldıran başka biri muhakkak çıkar.» Zorbalık heveslilerinin unutmamaları gereken bir söz. Yalın, ama kaskatı...

5 Şubat, Pazar / İÇKİ MASASINDA

Ataköy'de bir dost evindeyim. İlhan Selçuk, Naim Tirali... Konuşuyoruz gündelik konuları. Ecevit'in, İnönü'nün, Feyzioğlu'nun sözleri, tutumları...

Gecemiz bu konuyla geçti. Kendimi bildim bileli üç beş arkadaş biraraya gelince hep güncel politikadan konuşulur. Yirmi yıl önce de böyleydi, şimdi de. Haydi biz, her gün gazetede, dergide bunları yazıyoruz, yani işimiz bu. Ama başkaları da öyle! Ka-

dınların bile başlıca ilgisi iç politikanın gidişi, çıkmazları. Yalnızca bir söyleşi değil bunlar. Toplumca bir çıkmazdan bir çıkmaza girmemizin belirtisi. Dış sömürgenler, iç sömürgenler, kapkaççılar, korsanlar, kravatlı eşkiyalar arasında kalınca çaresizdir işi gücü bırakıp onlarla uğraşmak... İçki masasında bile huzurlu değiliz. Dost söyleşilerinde bile. İçimizde bir huzursuzluk, bir korku.

Eskiden her dost toplantısında sadece gündelik politika konuşulmazdı. Şimdi herkes toplum sorunlarını konuşuyor, görüşüyor, tartışıyor. Otobüste, trende, kahvede sosyalizm, millî gelir, işçi emeği gibi sözler geçiyor sık sık. Durmaksızın değişmekte olan, yenileşmekte olan bir topluma eskimiş, paslanmış yöntemleri uygulamak isteyenler, uygulayacaklarını sananlar, yanılıyorlar. Atı alan Üsküdar'ı geçti derler ya, öyle!..

HİÇBİR ZAMAN

Ecevit'in bir sözüne çok şaştım: «Hiçbir zaman sosyalist olmayacağım» demiş. Geleceği nerden biliyor? Haydi geleceği bilsin, ama kendi geleceğini nerden biliyor? Kimse bilemez bunu! Ecevit de kolej yıllarında duygulu, tatlı şiirler yazarken, günü gelip CHP'nin lideri olacağını, hem de bu kırk yıllık partiyi «ortanın solu»na sürükleyeceğini, Paşa'ya bile solcuyum dedirteceğini düşünebilir miydi?

8 Şubat, Çarşamba / TÜRKÜLER BİRER ÇIĞLIK

«Şu dünyada üç beş arşın bezin var — Bedestanlar senin olsa ne fayda».

Sabah sabah kişiyi vuruyor bu türküler... Bir insandan değil, bir toplumun yüreğinden kopmuş bunlar. Bir kişi, üç kişi, bin kişi yaşamamış bunu, duy-

mamış bunu, yüzbinler, milyonlar yaşamış, duymuş... Korkunç güzelliği burda halk türkülerinin. Sahici halk türkülerinin demek istiyorum. Bir de sahteleri, taklitleri var. Piyasa şarkıcılarının dilinde onlar! Ama gerçek türkülerde insanımız yaşıyor. Orda bulabiliriz kendimizi, özümüzü, kişiliğimizi «Şu bu dünyayı zapta geçirse» diyor ses... Türlü acılardan kopup gelen bir ses bu. Çekmiş insanın sesi, çığlığı. Türkülerimiz bir çığlık aslında. Tanrıya, insanlara, yaşama karşı kopan bir çığlık... «Karûn kadar malın olsa ne fayda«... Halkın kendi acılarından, yüzlerce yıllık gözyaşı, kan, ter kokan didinmesinden, direnmesinden, yenilmesinden beliren gerçek. Yararsız her şey. Sonuçsuz her şey. Yalan bu dünya. Boşuna bu yaşam!.. Toplumun sözcüsü olan şair, türkücü bunu söylemiş durmuş. Rimbaud'nun «Gerçek yaşam bu değil» demesi gibi, o da doğadan gelme bir bilinçle «başka bir yaşam» aramış. Başka bir dünya... Ölümden ötede bir evren! O başka, o yeni, o güzel dünyanın burada, bu yeryüzünde olduğunu bir anlasa, bir bilse, bir inansa dağları devirir Ferhad gibi!.. Belki o da olacak bir gün. Şimdilik alınyazısını silememekten, almyazısını güçlü ellerinde biçimlendirememekten gelen iç ezginliği... «Bedestenler senin olsa ne fayda» diyor bedestenleri cebine indirmek isteyenlere, indirenlere, Karûn kadar malı olanlara... Geleceğin türküleri böyle olmayacak. Bu türküler ezilmiş, çiğnenmiş, yıkılmış Anadolu insanının silinmez, yitip gitmez çığlıkları olarak geleceğe kalacak...

20 Şubat, Cuma / ASMALIMESCİTTE BİR KAHVE...

Asmalımescit'teki Elit kahvesini Cavit Yamaç öğretmişti bize... Sait Faik de arada bir gidermiş. Böylece hepimiz alıştık oraya. Evimiz gibi olmuştu. Mek-

tuplarımız oraya gelirdi, arayan orada bulurdu. Kâğıt oynardık, çene çalardık, boş saatlerde yazı yazardık. İstanbul'un başlıca edebiyat «merkez»i oluverdi birkaç ayda. Yedigün'de çıkan bir röportaj da bunu sağlamıştı biraz. Yağmurlu günlerde pencere önünde oturup kasvetli apartman içlerini seyreder, bitip tükenmez edebiyat, sanat tartışmalarına girişirdik. Dost'da «Kürdün Kahvesi» yazılarını seve seve okuyorum. Elit kahvesi için de böyle bir dizi yazılmalı. Hepimizin yazacak nice anıları var bu kahve için...

Anıları diriltmek bazan ne kadar kolay! Attilâ İlhan'ın Yön'deki Defter'i bu olanağı sağladı. Attilâ, Elit'te bizlerle nasıl tanıştığını anlatmış. Kimse yüzvermemiş kendisine. Surat asmışız hepimiz. Sonra da oradakilerden biri, -belki de ben- «Biz önceden kararlıydık, sana yüzvermeyecektik...» demiş. Attilâ bu olaydan neler neler çıkarmış! Birbirimizi sevmediğimizi, falan filan!...

O günü hatırlıyorum. Fahir Onger, Salâh Birsel vardı. Başkaları da vardı. Kalabalık bir günüydü Elit'in. Attilâ CHP şiir ödülünde ikincilik kazanmış lise son sınıf öğrencisi. Kahveye Attilâ gibi nice nice genç şairler, şiir heveslileri gelirdi o günlerde. Attilâ'nın özelliği bir ödül kazanmasıydı. Attilâ'ya yakınlık gösterdiğimi, hattâ yeni şiirlerini dinlediğimi hatırlıyorum. Koca koca destanları vardı o günlerde... Attilâ ile dostluğumuz Elit'te böyle başladı. Önceden «şunu tanımamazlıktan gelelim» diye bir «karar» aldığımızı hatırlamıyorum. Belki de, soğuk karşılanışına avuntu olsun diye ben demişimdir onu. İyi ki demişim, çünkü Attilâ sık sık geldi o kahveye, hepimizin yakını, dostu oldu. Yalnız o mu? Edip Cansever'i de o kahvede tanımamış mıydım? Daha başkalarını...

Attilâ'nın yazısı beni 1946, 1947'nin günlerine götürdü. Yirmi yıl nasıl geçmiş! Korkunç. Sait Faik'in kapuçinası, bezik oyunları, kaptıkaçtıları, Salâh'ın

nükteleri, Naim'in gençlik heyecanları. Behçet'le piket partilerimiz!.. Sonra kahveci Bay Braun, Bayan Braun!.. Koca kafalı emekli hariciyeci!! İncecik sarışın bar kadını. Asmalımescit'in yirmi yıl önceki havasını çizen bütün renkler, bütün özellikler...

Çoktandır geçmedim Asmalımescit'ten. Elit kahvesi, antikacı dükkânı şimdi... Herr Braun başka biriyle ortak açtı o dükkânı... Bir çağ edebiyatçılarının nice nice anılarını saklayan bir yerin antikacı dükkânı olması epey anlamlı!

14 Şubat, Salı / SHAW'A GÖRE POLİTİKACI

Şakir Eczacıbaşı'nın geçen gün okuduğum Shaw çevirilerinden bir parçayı aklımdan çıkaramıyorum. Sanki bizim için söylenmiş! Shaw yaşamış aramızda da, bakmış halimize de...

«Hiçbir şey bilmez, ama her şeyi bildiğini sanır... Niçin politikacı olmasın?» deyivermiş...

Yalnız her şeyi bildiğini sansa, gene iyi!... Bizimkiler hem sanıyor, hem de senin bu yalanı yutmanı istiyor. Yutmazsan ölümlerden ölüm beğen!...

15 Şubat, Çarşamba / YALNIZLIK SERBEST...

Evdeyim. Dışarda kar. Yalnızım. Yazılar, çeviriler var önümde. Yarım kalmış öyküler. Romanlar, denemeler... Hep yarım kalacak çoğu! Yaşamımız da öyle değil mi? Kim, istediği gibi yaşıyor? Kim, istediği gibi yazabiliyor? Şu çevirileri niye yapayım? Niye yazayım bu gündelik yazıları? Her şeyi bırakmak masada, sokağa fırlamak... Kimsenin beni tanımayacağı kentlere gitmek... Onu da denedim! Onun da boş olduğunu anladım! Öyleyse, eğilmeli gene o çevirilere, o gündelik yazılara... Dışarda kar. Yalnızım. Ya-

sak değil bana yalnızlık artık... Yalan söyledim o öyküde. Yalan!...

16 Mart, Perşembe / YATAKTA DÜŞÜNMEK

Ateş 38.5... İki gündür yataktayım. Portakal suları, ilâçlar. Bir yandan da nezle! Başım ağrıyor. Evde yalnızım. Kendimi dinliyorum. Bir yandan da ufacık radyom çalıyor. Sabah yatakta yazılar yazdım. Ne yazdım? Hatırlamıyorum hiç. Ama yazdım birşeyler! Hem de iç politika konusunda... En kolayı, iç politika. Gerçi tehlikesi de var. Savcılar çağırır, duruşmalar seni bekler. Ama konu bolluğu hep iç politikada...

Yatakta yazmak eski bir alışkanlık. Öykülerimin çoğunu hep böyle yazmışımdır. Ateşliyken, ya da nekahat halindeyken... O öykülerin elyazmalarından bellidir hastalık hali. Ama şimdi makine kucağımda. Belli olmuyor elyazısının titrekliği, oynaklığı.

SAINT — JUST'Ü OKURKEN

Koca bir kitap var yanımda. Albert Ollivier'nin «Saint-Just»ü. İlginç bir kişi bu Saint Just! Yirmi altı yaşındaymış giyotine gittiğinde. Genel Güvenlik Kurulu üyeliği, Konvansiyon Başkanlığı, Robespierre'in arkadaşlığı, hepsi yirmi üçle yirmi altı yaş arasına sığmış... Kısa zamanda ne çok şey yaşamış! «Bir Cumhuriyet, ona karşı olan herkesin kökünden yıkılmasıyle kurulur» demiş. Düşüncelerini eylem olarak da uygulamış. En doğru sözlerinden biri şu: «Yarım yamalak ihtilâl yapanlar, mezarlarını kendi elleriyle kazmış olurlar.»

Bu söz bütün ihtilâlcilerin kulağına küpe olmalı...

Samim Kocagöz, öykülerimi okumaya korkarmış, «hangi hikâyesini okusam sırılsıklam ıslanırım» diyor! Her öykümde yağmur yağdırdığımı, yağmuru sevdiğimi yazmış Samim. «Yirmi beş yıldır hep yağmur yağdırır» demiş.

Yağmuru hiç sevmem oysa! Eski öykülerimden biri, «Yağmur Rüzgârı»ydı. Yirmi yaşların sevilerini yaşarken yazmıştım onu. «Yağmur Altında İnsanlar» da öyle. «Yağmur»lu öyküler bu kadar galiba!... Bir öykünün içinde yağmur da yağar, güneş de açar, ama bunlar okuru sırılsıklam etmeye yetmez...

Şimdi kalkıp eski kitaplarımı karıştırmak içimden gelmiyor. Eski öyküleri bir daha okumaktan korkuyorum. Sırılsıklam olurum diye değil, o öyküleri yabancı bulurum, o öykülerin içindeki insanı tanıyamam diye!

Samim, «saplantı»lardan söz açmış. Yağmuru sevmek de bir saplantı sayılır. Ama benim öykülerimde yağmur'dan daha güçlü saplantılar bulanlar da çıkabilir. Örneğin, sinema... İstanbul'u anlatırken, duyururken kendimize göre nitelikler, özellikler buluyoruz, gösteriyoruz. Ama yirmi beş yıldır yağmur yağdırdığımı sanmıyorum. Okurlarını bu kadar ıslatan bir yazar olmak hoşuma gitmez doğrusu. Samim, nedense yağmurlu öykülere rastlamış daha çok, diyeceğim.

23 Mart, Perşembe / BAYRAM İÇİN

Kurban bayramlarını dört günlük bir dinlenme saydım hep. Bayram sayamadım bir türlü. Kanlı bayram olur mu hiç? Bir yandan koyunlar kesilsin sokaklarda, bahçelerde, kapı önlerinde. Bir yanda insanlar sevinç, mutluluk duysun! Buna bayram de-

memeli, başka bir ad vermeli!...

Çocukluğumun kurban bayramlarından bir tekini hatırlıyorum yalnız... Babamın aldığı koçu kesmeye gelen mahalle kasabını taşa tuttuğum günü. Taşa maşa rağmen kasapla çırağı gelmişler, bir haftadır bahçede bağlı duran koçu kesmişlerdi. Annem ağır bir hastalıktan kalkmıştı az zaman önce. Onun için kesilmiş bu koç! Anlayamamıştım nedenini. İnandıramamışlardı beni bu kurbanın gereğine. Babama kızmıştım günlerce. Haftalarca et yiyememiştim. Başka bir kurban bayramı yok belleğimde. Hepsi yitip gitmiş. Oysa Şeker Bayramları çocukluğumun, hepsi yaşıyor ayrı ayrı, tek tek. Gözlerimi kapatınca ilkokul yıllarımın Şeker Bayramlarını yeniden yaşayabilirim.

Üçüncü günü bayramın... Canım sıkılıyor. Gazeteler yok, tek bir gazetenin tutsağı oluyoruz üç gün süreyle. Bence yanlış bir gelenek bu. Kimsenin hakkı yok yurttaşları üç gün gazetesiz bırakmaya... Oysa işime geliyor bu üç günlük dinlenme. Yazı yazmak yok, çalışmak yok... Gazetecilerin gerçek bayramıdır bu günler... Gene de yanlış. Bütün gazeteler çıkmalı bayram günleri. Gerekirse pazar günleri çıkmamalı gazeteler, ya da kimileri cumartesi, kimileri pazar günleri ara vermeli yayınına... Ama bayramlarda gazetesiz kalmamalıyız.

Vigny gazetelere çok kızarmış, «durmaksızın konuşmak zorunda olan birer geveze» dermiş onlara... Olsun, gevezelik de aranıyor bazan!

1 Nisan, Cumartesi / NİSAN BALIĞI

En büyük nisan balığı ne olabilir diyorum kendi kendime. Biri kalksa da, «Türkiye'de demokrasi var» dese, inandırsa bizi, sevindirse, güçlendirse. Sonra da en mutlu bir ânımızda «Nisan bir» diye bağı-

rıverse!... Ama bir gün, beş gün, yüz gün değil, tam yirmi yıldır bu Nisan balığını yutmaktayız. Türkiye'de demokrasi var! Oy veriyoruz ya arada sırada?.. Çocukluğumun 1 Nisanlarını hatırlıyorum. En inanılmaz şeyleri söylerlerdi, yok bir gezegen dünyamıza çarpacakmış, yok bir yanardağ patlamış, yok üç kafalı bir adam görülmüş!... İnanırdık hemen, Nisan şakası olduğunu bile bile. Olağanüstü heyecanlar duymak isteği insanın yapısında var. Gündelik yaşamın dışına sürükleyen şeyleri özlüyoruz. Olmasa da bunlar, bile bile yaratıyoruz, kuruyoruz, düşlüyoruz. İşte «demokrasi» de böyle bir şey. Yirmi yıldır sürüp giden bir Nisan balığı! Yiye yiye bitmedi, tadına doyulmadı. Geçenlerde Hikmet Bayur'un 1950' de söylediği bir söylevi okuyordum... Demiş ki: «Ne zaman aramızda «emekli» bir cumhurbaşkanı görürsek, o zaman gerçek demokrasiye kavuşmuşuz demektir.» Bir değil, iki «emekli» cumhurbaşkanı var aramızda.» Daha neler neler var, Anayasa Mahkemesi, çift Meclis, yeni Anayasa!... Böyleyken, evet böyleyken özlemi çekilen o «gerçek» demokrasi, hâlâ tadına doyulmaz bir «Nisan Balığı» değil mi?

2 *Nisan, Pazar* / YAVUZ, PAVESE, ANILAR...

Hilmi Yavuz'dan mektup. Bu yaz Londra'ya gene gel, diyor. Üç ay Londra'da yaşamak «düşlerim»in koşullarını sıralamış. Sterlin hesapları, geçim olanakları falan falan...

En güzel şey, bir geziden öncesidir. Geziye çıkmadan önce kurulan düşler var ya, o her şeyden üstün... Varmak değil, gitmek, gitmeyi düşlemek güzel! Hilmi'nin mektubu üzerine bir süre dalıp gittim. O güzel Eylül günlerini yeniden yaşadım. Bu kez daha çok kalmalı. Ama nasıl gitmeli, nasıl olanaklar bulmalı? En önemlisi, nasıl kendimi böylesi-

ne bir yolculuğa hazırlamalıyım?

Hilmi, Cesare Pavese'nin Günce'sinden bahsetmiş uzun uzun. Pavese canına kıymış 1950'de. Bir film oyuncusuna tutulmuş. Kız onu bırakınca çekmiş gitmiş bu dünyadan. Hilmi, Günce'den bazı bölümleri yollamış bana. Belli ki ilginç bir «iç» dünyası olan kişiymiş. «Günleri değil, anları hatırlarız» diyor bir yerde. Gide de «an»ları över, «Dünya Nimetleri»nde. Ne varsa «an»ların içinde, günler, haftalar, yıllar geçer de, bazan tek bir «an» kalır belleğimizde. Pavese'nin Günce'sini sevdim. Hilmi bir seçmeler yapsa da yayınlasa!... Ya da bulsam Fransızcasını! İşte Pavese'den iki parça daha:

«Kişi kendini kurtaramazsa, onu başka kimse kurtaramaz.»

«Yaptığı her şeyin sırası gelip bir anı olacağı gerçeğini hesaba kattığımız bir gün vardır. O gün, olgunluğa ulaştığımız gündür. Ona varmak için de kişinin anıları olması gerekir.»

Kişinin anıları olmalı. Ama her kişinin olmuyor anıları! Anısızlar öyle çok ki! Kendime bakıyorum, eskiden daha çok anılarım vardı gibi geliyor... Anısızlaşıyor muyum nedir? Bunun bir adı da, yaşlanmak olmalı! Yaşlıların daha çok anıları var derler. Yanlış bence, yaşlanmak, anısız kalmaktır bir bakıma.

5 Nisan, Çarşamba / İNSANLAR İLGİNÇ DEĞİL

İnsanları ilginç bulmuyorum artık. Eskiden tanıdığım, karşılaştığım, gördüğüm her kişide «gizli bir dünya» var sanırdım! Öykülere konu olacak «öz»ler bulurdum onlarda... Oysa şimdi inanmıyorum insanların ilginç olduklarına. Kimse, ama kimse sandığımız gibi değil. Kimse, başkalarından daha «öz»lü, daha «anlam»lı değil! Buna yeni yeni vardım. Ortak,

beylik yanlarımız ağır basıyor hep. Şairlere baktım, öykücülere, sanatçılara, bilginlere baktım; işçiler, öğretmenler, köylüler, türlü meslekte insanlar tanıdım; şu sonuca vardım: Gençlik yıllarında sandığım kadar ilginç değil insanlar... Üç aşağı beş yukarı hepsi benziyor birbirine. Ya da kısa zamanda o «benzemeyen» insanları da benzetiyorlar kendilerine! Dağlarca «*Çocuklar korkunç Allahım*» demişti eskiden. Ben de «İnsanlar korkunç» diyorum. Neleriyle mi? İlginç olmamalarıyla, birbirlerine benzemeleriyle...

7 Nisan, Cuma / CÜCE ÇEŞME SOKAK NO. 5

Cüce Çeşme sokağı 5 numara. Doğduğum ev. Çocukluğumun geçtiği sokak. Bizans surları, konak yavrusu ahşap evler. Yıkık Cüce çeşmesi.

Hepsi orada, duruyor. Hepsi değil. Hiçbiri değil gerçekte. Hiçbir şey eskisi gibi durmaz, duramaz. Zaman dediğimiz bir böcek var insanları, nesneleri içten içe kemiren, değiştirip tanınmaz hale koyan.

Yıllar geçer ardı ardına. Cüce Çeşme sokağına sapmaya korkarım. Anılardan değil korkum. Ne yapacak anılar bize? Üstelik anılar da eskidi, anılar da çürüdü artık. Birşeyler kalmıyor elimizde, anılar bile!

Bugün o sokağa gittim, doğduğum evi seyrettim. Cüce Çeşmesi eskisi gibi. Hep kuru, kupkuru. Bildim bileli susuzdur. Eski evlerin çoğu yok. Öğrenci yurdu yapmışlar koskoca, çirkin. Birtakım dükkânlar. Ama doğduğum ev orada. Yarısı yıkılmış. Tek başına kalmış öyle. Karikatüre dönmüş. Ramiz'in karikatürlerindeki eski İstanbul evleri gibi. Doğduğum oda, oynadığım oda, konukların oturduğu oda. Sonra bahçe, define aradığım sur dibindeki mağara. Öykülerime konu olan yerler, odalar, anılar, insanlar, gölgeler, düşler.

Ayhan Hünalp yanımdaydı. Anlar o böyle şey-

lerden. Duyar derinliğine bir an için de olsa. Ben de hep kısacık anların duygulanmalarını tatmadım mı? Yetiyor o kadarı. Gitmemeli çok derinlere, bir an gitmeli dönmeli. Hep düzeyde olmalıyız, hep yeryüzünde...

Bir sinemaya gitmiştik Ayhan'la. «Hudutların Kanunu»nda Yılmaz Güney'i görmüştük. Şehzadebaşı sinemaları... Ama şimdikiler hep yeni. O eski günlerin sinemaları anılarda kaldı. Filmin etkisinden kurtulmadan kendi yaşam filmimin bölük pörçük parçalarını seyrettim birden. Ayhan'a da seyrettirdim Cüce Çeşme sokağında 5 numaralı evin önünde.

Şimdi kimin bu ev? Kimler oturur odalarda? Bizlerden bir iz, tek bir çizgi kalmış mıdır? Tavan arasında, kömürlükte, bodrumda, izbede, bir yerlerde benden, bizden bir şey var mıdır yaşayan?

Ayhan Hünalp efkârlandı: «İçerim ben bu gece» dedi.

İçmek. Unutmak. Shakespeare'in Hamlet'i de «Ölmek, uyumak» der. Ölmek, yaşamak da diyebiliriz. Yaşaya yaşaya ölüyoruz. Her adımda, her solukta, her geçilen yaşam serüveninde ölerek, yiterek...

Cüce Çeşme sokağında düşler bile yok. Eski hayallere yer kalmamış. Yolum bir daha buralardan geçmemeli...

10 Nisan, Pazartesi / ŞİİR ESKİR Mİ?

Ant'da okudum. Memet Fuat «Şiir bir tür olarak artık eskimiştir» demiş. Binlerce yıldır eskitemediler şiiri, Memet Fuat eskitivermiş! Nasıl eskir şiir, hele tür olarak? Gerçek şiir eskimez hiç! Okuyoruz yüzlerce yıl önceki şiirleri hâlâ, birşeyler veriyor bize. Villon'lar, Hayyam'lar, Nedim'ler, Yunus'lar, Ronsard'lar yepyeni. Her şey eskimiş, onlar yıpranmamış bile. Bundan da belli işte, şiir denen şey eskimek bilmiyor. Öyleyse şiir türü eskiyemez. Eskiyen başka şeydir. Şiir olmayan şeydir, eskiyen...

11 Nisan, Salı / KESTANECİ DOSTUM

Sait Faik'in «Kestaneci Dostum» adlı bir öyküsü vardı. Kitabına da bu adı vermek istemişti. Bu öykü yüzünden karakollara bile çağrıldı.

Fatih'de kambur kestaneciyi görünce bunları hatırladım. Benim dostluğum eski mi eski. İlkokul yıllarına kadar uzanır. Şehzadebaşı'na, Ferah, Hilâl sinemalarına kadar. Kırmızı topumu çocuklar çalıp kaçmışlardı. Kovalıyordum arkalarından. Yakalarsam diye de korkuyordum! Üç çocuktular. Benden büyük, benden iri. Bir dursalar, beni bekleseler! İlkokulun önüne varmıştık. Bir tanesini kolundan yakaladım. Topa vurdum. Top gitti ötelere. Kestaneci dostum gençti o günlerde. Topu aldı sakladı. Sonra da geldi, üzerime üşüşen çocukların elinden beni kurtardı. Yıl 1934. Hep görürdüm onu. Hep kestane alırdım. Hep o eski olayı konuşuyorduk. Büyürdük bir yandan da. O hep öyle kaldı. Kambur, kestaneci. Fatih'le Şehzadebaşı arasında bir sokak köşesinde.

Şimdi Fatih parkının karşısında duruyor. Gene bir köşede. Bir lira verdim, kese kâğıdını doldurdu sıcak kestanelerle. Çocuk var mı? diye sordu. Var, dedim. Onun da varmış, üç taneymiş. Yaşlanmış iyice. O günlerin arkadaşlarını sordu. Tanıyamadım. Unutmuşum ben. O hatırlıyor!

Yazlar bitip gider ortalıktan. Güz olunca bulurum gene onu bir sokak köşesinde.

13 Nisan, Perşembe / «BAHARLA GELEN»

Erhan Bener'in «Baharla Gelen» romanı Fransa'da yayınlanmış. Bu, Albin Michel'de basılan ikinci kitabı. Önemli bir başarı. Bakıyorum kimsenin aldırdığı yok. Nouvelles Littéraires dergisinde övücü bir yazı okudum. «Gerçekçilikten düş dünyasına, geçmiş-

ten şimdiye, anılar alanından yaşanan düzenin anlatımına geçen kitap insanı saran bir tempoda ilerliyor. Romancı kendi içine kapanmış bu varoluşun dramını büyük incelikle ve amansız bir şekilde vermeyi başarmıştır» diyor Ph. Brunetiere... «Baharla Gelen»i Milliyet'te çıkarken okudum. Çok hoşuma gitmişti. Türkçede yayınlanamadı bir türlü. Fransızcasını alıp okumalı! Bener'in romanları «turistik» bir «değer» taşımıyor. Yabancı okura ilginç gelecek konular, olaylar, manzaralar, kişiler yok. Batılı bir düzeyde. Başarısını ucuz gerçekçilikten, yoksulluğumuzun, geriliğimizin «teşhir»inden almıyor. Erhan Bener'in kazandığı başarı Batı beğenisinde bir roman, bir öykü kurmak isteyen Türk yazarlarının da başarısıdır. Türk edebiyatı dünya ölçüsünde «gerçek» yerini böyle böyle alacak...

20 Nisan, Perşembe / «GARİPLER» İÇİN

Garipler Sokağı'nı yeniden okuyorum. TRT'nin «Arkası Yarın» programına almışlar. Nasıl oyun haline sokabilirim diye düşündüm durdum. Türlü biçimler kurdum. Ama hepsi de yeni bir Garipler Sokağı oluyor! Yirmi yıldan çok oldu yazalı. Nasıl 1946 yılının insanı olabilirim? Bugün yazacağım Garipler Sokağı elbette ki eskisine hiç benzemeyecek. Yok yok ben yapamam bu işi. Bir yabancı göz, bir yabancı el yapabilir bu işi. Benden başka biri. Bilen, anlayan biri. Ben ikinci basımı için düzeyde kalacak ufak tefek düzeltmeler yapmalıyım. Radyo oyunu ayrı bir iş. Radyodaki Garipler Sokağı ile benim romanım aynı olabilir mi? Ben de yapsam bu işi, olamaz, başkası da yapsa...

Doğum günüm 20 Nisan. Birden aklıma geldi. Anlamsız bir şey. Küçükken armağanlar gelirdi. Evde arkadaşlarla toplanırdık. Babam vardı bu işleri düşünen. Saba gibi «*Bir annem vardı, bir babam vardı.*» diye sızlanmanın sırası mı şimdi! Geçmiş, geçmiştir. Yıldönümleri kutlanan çocuk öldü çoktan. O yıllardaki annem de öldü. Yaşıyor şimdi. Ama o anneden başkası bu. Otuz beş kırk yaşlarının annesi öldü. Şimdi annem koltuğundadır. Gazetesini okur. Geçmişe dalar. Beni bekler. Bir gün geçse bir aydır beni görmediğini sanır. Günler, aylar yıllar gibidir onun için. Dündü der bir olay için, oysa yedi sekiz yıl öncesidir. Doğum günüm... Bir çocukluk şiiri vardı okul kitaplarımızda «*Bugün benim doğum günüm — Fakat anneme küskünüm*». Kimseye küskün değilim. Kişi ancak kendine küsebilir. Hem bizim küskünlüğümüzden kime ne!

24 Nisan, Pazartesi / DOST ENGELS...

Edmund Wilson'un «Lenin Petrograd'da» kitabını okuyorum. Nerden takmışlar bu adı! Gerçek adı «Sosyal Akımın Gelişmesi» zaten. Ne ummuşlar yayıncılar? Lenin adından yararlanmayı mı? Oysa Wilson'un kitabı Lenin adından yararlanmayı gerektirmeyecek kadar güzel bir yapıt. Can Yücel'in çevirisi de olunca...

Koskoca bir kitap. Marx'a ait bölümü çok ilginç buldum. Engels'le dostlukları. Bakunin, Lasalle gibi toplumcu serüven adamları. Sürükleyici bir roman gibi okunuyor. Engels'in Marx'a yardım olsun diye yazdığı yazılar. Paraları Marx alıyor, Engels yazıyor! Arada bir Marx, «Bu kadar ağır yazma, beğenmiyorlar» diye çıkışıyor da! Ne güzel dostmuş Engels! Böy-

le dostluklar kalmadı artık. «Şubat başında beş İngiliz lirası yollayacağım sana ve her ay aynı miktar parayı yollamaya çalışacağım. Gerçi yeni mali yıla boğazımıza kadar borçla giriyorum ama, olsun ne yapayım!» Başka bir mektupta da, «Şu anda hangimiz sızdıran hangimiz sızdırılan, bunun bir önemi yok. Bir de bakarsın yarın ben seni sızdırmaya başlarım. Bütün bunları anlatışım sana 10 İngilizden fazlasını göndermeye gücüm olmadığını anlayasın diye.»

Çok sabırlı, çok iyi bir insan Engels!.. Bir kez çok kırılmış Marx'a. Karısı ölmüş, Marx'tan gelen mektupta başsağlığı dilemek falan yok. İlle de para gönder diyor. Dayanamamış artık, arkadaşının soğuk davranışını acı acı hatırlamadan edemiyor. Para isteklerine karşı da «Hollandalı amcana yaz, ondan iste bari» diyor.

28 Nisan, Cuma / YAŞAM SAKLANMAZ

Yaşam saklanır mı? Hele yazarların yaşamı... Bir romancı bir öykücü üç yıl, beş yıl hapiste kalmış, sürgünde yaşamış. Önemli bir şeydir bu onun için. Yapıtında izleri görülür açıkça. Saklanmaz, gizlenmez bir şey bu. Bakıyorum bazı eleştiriciler yazarların hapiste geçirdikleri yılları ya atlıyorlar, ya da sudan sözlerle geçiştiriyorlar. Niye? Bunu anlamak zor. Konya'da, Sinop'ta, Bursa'da şu kadar yıl yaşadı, diyorlar. Ne yapmış o kentlerde? Memurluk mu, tüccarlık mı? Yok orası... Oysa yazarın yapıtında her şey gün gibi ortada. Hapisteki yıllar silinmez etkisini basmış yapıtına. Belki de o yitirilmiş yıllar sanatı için yararlı olmuş! Kemal Tahir «içerde» kalmasaydı o ilginç romanları yazabilir miydi? O tipleri tanıyabilir miydi? Nâzım Hikmet yıllarca «içerde» kalmayıp da dışarda olsaydı, bugünkü büyük Nâzım Hikmet olabilir miydi? Geçimini sağlamak için

ya gazete yazıları yazacaktı, ya da bir yolunu bulup politika alanında kendine yer kapmaya çalışacaktı. Yakınlarının anılarından da belli, İpekçi kardeşlerin film işlerinde çalışıyormuş son zamanlarda. Filmci olup çıkacaktı belki sonunda! «İçerde» geçen yıllar sanatı için «yararlı» olmuş demeli...

Boşluklar, atlamalar olmamalı yazarların yaşam öykülerinde. Ne olur şu yıllarda hapisteydi, diye yazsalar... Yaşam saklanmaz. Biz saklasak bir süre sonra başkası çıkarır gerçeği ortaya...

28 NİSAN ANI OLDU

28 Nisanmış bugün... 1960'ı hatırladım. Paris'te geçirdiğim o heyecanlı günleri. Fransız gazetelerinden izlediğim İstanbul ve Ankara olayları. 29 Nisan sabahı Paris'te çıkan bütün gazeteleri toplayışım. Otelin holünde insanların çevremde birikişi... Bir anlamı vardı o gün 28 Nisanın... Birşeyler olacaktı ardından. 5 Mayıs'ta yurda dönmüştüm. 27 Mayıs'ta o «anlam»a kavuşmuştuk. Yedi yıl sonra gitti o anlam elimizden. Çaresizliğimize, yalnızlığımıza, boşluğumuza kavuştuk yeniden. Ama bir «28 Nisan» var artık tarih sayfalarında. Onu yapabilen bir gençlik var. Bu bile yeter 28 Nisan 1960'ın anısı bile az değil. Umduğumuz dağlara kar yağdı. Kala kala bir «anı» kaldı elde. Züğürt avuntusu? Öyle gibi...

2 Mayıs, Salı / DÜŞSÜZ İNÖNÜ

İnönü «35 yıldır rüya görmedim. Size rüya görmemeyi öğretemedim» demiş. CHP ileri gelenlerine çıkışmış bu sözlerle. Birden ürktüm. Düşsüz bir 35 yıl!... Nasıl geçmiş? Hele gerçeklerle içli dışlı, hep gerçek dünya ile karşı karşıya, düş yok, hayal yok

Korkunç! İnanılmaz bir şey bu. İnönü şaka etmiştir diyorum, ama bakıyorum doğruya benziyor. Düşleme gücü, hayallerde birşeyler kurma yeteneği az İnönü'nün. Hep gerçekçi olması birçok alanlarda başarısızlıklara düşmesinin nedenidir bence. Biraz düşcü olsaydı! Birazcık düş görebilseydi! Atatürk'ten bu yana devrimcilik, uygarlık savaşımız böylesine, böylesine acı bir yenilgi ile sonuçlanmazdı belki de...

5 Mayıs, Cuma / DAĞINIK

Türk Edebiyatçılar Birliği Yönetim Kurulu toplantısı. Yıllarca sonra yeniden. En iyisi dostları görebilmek. Bu kez lokalimiz de var! T.E.B.'nin kurucuları olarak Eminönü halkevinde yaptığımız ilk toplantıyı hatırlıyorum. Reşat Nuri, Peyami Safa, Abdülhak Şinasi, Umran Nazif... Yarısı gitti öte yana kurucuların! T.E.B. on yıldır bir arpa boyu gelişti ancak. Bu da bir şeydir şu kayıtsız, ilgisiz ülkede!

Gece İsmet Bozdağ'ın «Dost» lokalindeyiz. Dağlarca, M. Yağmur'la. Tanıdığım en «sağlam» ülkücülerden biri Yağmur. Köy Enstitüleri bize Yağmur'ları, Makal'ları, Baykurt'ları kazandırdı. Hepsi sağlam kişiler... Bozulmamış, yıpranmamış, taptaze bir «sağlamlıkta» ülkücüler. Âşık Ali İzzet de orada. Şiirlerini söylüyor, çalıyor. Köyüne gidecekmiş, çalışacakmış. Kentteki işleri «iş» saymıyor âşık. İş, köyde, tarlada yapılan. Kentteki hava cıva...

6 Mayıs, Cumartesi / ÖYKÜ DENEN ŞEY

Sait Faik jürisinin toplantısı. İlk kez katılıyorum. Altı kitap var. Hiçbirimiz «şu en iyisi» diyemiyoruz rahatlıkla. O ötekinden iyi, bu öbüründen... Öykü sanatı yerinde sayıyor yıllardır. Eskiler, yeniler, bi-

rinci yeni, ikinci yeni, üçüncü yeni... Lâf bunlar! İş öyküyü yazacak olanda. Öykücünün söyleyecek bir «şeyi» olmalı. Anlamlıymış anlamsızmış, bunalıyormuşuz, bunalmıyormuşuz! Bunlar konuşulur, soruşturmalarda yanıtlanır. Ama öykücü, içinde birşeyler varsa atar ortaya. Kurtulmak için, bunalımdan, sıkıntıdan öteye çıkmak için yazar atar. Yok, kimse yapmıyor bunu! Yılda iki-üç öykü yazmak, öykücülük müdür? Ben de öyleyim ya!... Üç-dört öykü yazınca «sanatımı» yapmış sayıyorum kendimi. Oysa öyle mi olmalıydı? Bu yılki ödülü Tarık Dursun kazandı sonunda. Tarık Dursun «iyi» öykücülerden. Daha iyi bir öykücü de olabilir. Bu olanak elinde nasıl olsa! Hepimiz için de öyle ya!.. Hep «olanaklar»ımız var, ama o olanaklar bir türlü «olmuyor.»

7 Mayıs, Pazar / ÇAM KOKUSU

İlkyaz sabahında dolaşmak. Sokak sokak. Bahçeleri, ev içlerini seyrederek. Levent saat sekizde en tatlı «dem»indeydi. Çam kokuları yıllar ötesine, Erenköy'e götürdü beni. Sabah güneşinde çam kokusu. 1939 yazı, esmer bir kız, Erenköy istasyonu... Savaşın kopuşu... Bilmediğim sokaklarına girdim Levent'in. Dost evlerine uğradım. Uykuda herkes. Bir ben miyim bu ilkyaz sabahını duyan, tadan. Atladım bir dolmuşa. Beyoğluna indim. Çam kokusu hep içimde. Uzaklardan getirdiği anılarıyle... Nasıl dağıtmalı o kişiyi gençleştiren kokuyu, o gençlik havasını. Çirkin filmlerle... Girdim bir sinemaya.

11 Mayıs, Perşembe / BAĞIŞLA SAİT!

Kervansaraydaydık bu gece. Sait Faik ödülünü kazanan Tarık Dursun onuruna mı yedik içtik, yok-

sa Sait Faik'in anısını mı andık! Galiba hiçbirini yapmadık. Yalnız lüks bir lokalde güzel içkiler içip, hoş yemekler yedik... Viskiler, şaraplar, kokteyller. Sonra yemek. Siyavuşgil konuştu. Tarık Dursun konuştu. Konuşmaları sevemedim. İkisi de iyi değildi. Bugün Sait'in ölüm günü. Bunu mu kutluyoruz biz! Hem de Kervansaray'da!... Sait sanki kapının ardındaydı. İçkiler birbirini izledikçe Sait'i karşımda gördüm. Elinde bir sopa, gelecek, milleti kovalayacak, ne var, ne yok kırıp dökecek! Böyle özentili yerleri hiç mi hiç sevmezdi! Ruh diye bir şey varsa iyice kızmıştır bizlere! Bir acı çöktü içime. Geceyarısı eve dönerken Mutluay'la hep bunları konuştuk. Gelecek yıl böyle olmamalı. 11 Mayıs'ta ödül Burgaz'daki evde gösterişsiz bir törenle verilmeli. Sonra isteyen gider Burgaz meyhanelerinde çeker kafayı, Sait'i böyle anar!... Ama Kervansaray, ama viski, ama soğuk törenler, yersiz konuşmalar... Hele hele Sait'i hiç bilmeyen, tanımayan, okumamış olan o cici baylar bayanlar!...

18 Mayıs, Perşembe / KÜÇÜK YANLIŞLAR

Alangu'nun «Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman»ında bana ayırdığı bölümü okuyorum, öykülerim, romanlarım için verdiği yargılara, yaptığı yorumlara bir şey diyemem. Ne doğru, ne yanlış!... Beni ilgilendirmez de ondan. Ama «hayatı» bölümünde karşılaştığım bazı yanlışlar var ki düzeltmek isterim. Vaktiyle bu bilgileri ben yazmış vermiştim Alangu'ya. Yeniden yazarken yapmış bu yanlışlıkları! Anlayın artık edebiyat tarihinde yer alan bilgilerin ne denli doğru olabileceğini! Benim yazıp verdiğim bilgiler bile böylesine ters çıkarsa!. Üç erkek kardeştiler diyor. Hayır dört erkek kardeşiz. Kumkapı'daki Saint Benoit okulu diyor, hayır Kumkapı'daki okul Saint Assomption. Saint Benoit Galata'dadır. Büyükbabası

Ebubekir Hazım 1957'de öldü diyor. Büyükbabam 1947' de öldü, 1957'de ölen dayımdır. Bunlar ilk bakışta gözüme çarpanlar. Önemli şeyler değil belki. Ama edebiyat tarihi denen şey böyle yanlışlarla dolu baştanbaşa. Sabahattin Ali tartışmasında da görmedik mi? İki ünlü edebiyat tarihçimiz Sabahattin Ali konusunda en açık bilgilerde bile nasıl birbirlerinin yanlışlarını çıkardılar! Yok, edebiyat tarihi diye bir şey olamaz! Daha doğrusu, tarih diye bir bilim yok ki, edebiyatın tarihi olsun! Edebiyat var, edebiyat ürünleri var... Ama «tarih» olunca işin içine düzeltilmez yanlışlar giriyor. Yorum yapsınlar, yargılar versinler eleştiriciler... Kimse bir şey diyemez. Bizden yazmak, onlardan yargılamak...

23 Mayıs, Salı / HİKÂYEDEN MASALA...

«Yenilik» dergisinin ilk sayılarından biri. Kendimden bahsetmişim kısa bir yazıda. Bir yazı dizisi olacakmış, ilkini ben yazmışım, ardı gelmemiş! Neler neler demişim! Sanat Dostları lokalinin balkonunda oturmuş, karalamıştım o satırları. 1 Mayıs 1953!..

«Yalan şeyler söylemiş olurum. Kendimi anlatacağıma, kendim sandığım bambaşka birini gözler önüne sererim. Çok kere kendim bile, dıştan kendime, kendi varlığıma, bütünü ile olsun, en küçük ayrıntılarıyle olsun bakınca bir yabancıyı, hiç bilinmedik, tanınmadık herhangi bir insanı seçer gibi olmuşumdur. Düşünceleri, hayalleri, yazılarıyle başka bir insan, sokaktaki hayatta başka biri. Size hangi insanı anlatmalıyım?»

İç açıcı şeyler yazmamışım hiç! 1953 yılının 1 Mayıs günü. Gece gazetede işim vardı. Saat ikiye, üçe kadar çalışacaktım. Son tramvayla eve dönecektim. Belki de tramvayı kaçıracaktım, yürüyecektim. O günden hemen hiçbir şey hatırlamıyorum. Yalnız Yeni-

lik'te çıkan o yazıyı yazdığım o balkon köşesini, yarıyarıya boş lokali.

«Sevinçli şeyler yazmadım. Biliyorum. Ne yapayım, kendimden bahsedecek değil miydim? Şu anda kendimde bulup çıkarabildiğim şeyler bunlar. Belki başka bir zaman parçasına rastlasaydı şu yazıyı yazmak, sonuç daha değişik olabilirdi. Bugün 1 Mayıs 1953 Cuma, saat 17'de kendimi böyle görüyorum, böyle düşünebiliyorum. Bilmem anlattığım kim? Belki de ben değilim, bir başkası. İlk defa karşılaştığım biri. Zaten her an bir başkası değil miyiz? Kişioğlu ardı kesilmeden sürüp giden bir sürü değişmelerin toplamı olmalı. Yaşadıkça bu değişmelerin hikâyesini anlatacağım. Benim hikâyelerim belki sizin hikâyenizdir. Çünkü hep aynı serüvende yaşıyoruz. Bir gün bu hikâyeleri masal olarak dinleyecekler...»

14 yıl sonra gene bir Mayıs günü. Gölgeli bir bahçe köşesindeyim şimdi. «Bir başkası»yım gene. O günden kala kala şu soluk dergideki yazı kalmış. «Bir gün bu hikâyeleri masal olarak dinleyecekler» demişim. Ben bile eski yaşantılarımı, eski serüvenlerimi, uzak anılarımı «başka biri»ne ait anlamsız bir masal saymıyor muyum?

28 Mayıs, Pazar / BOĞAZ'A BİR YÜRÜYÜŞ

Mutluay, Tütengil, bir de ben... Levent'ten çıktık, tuttuk Boğaz'ın yolunu. Daracık geçitler, tarlalar, çiçek bahçeleri, ufacık köprüler, neler neler. O kadar yakınımızda bilmediğimiz doğa güzellikleri var! Bir saat sürdü Baltalimanı'na iniş. Dinlendik bir ara. Maç seyrettik. Tartışmalara, anılara, politika düşüncelerine kaptırdık kendimizi. Anısız olmuyor nedense! Sait Faik, Salâh Birsel, Behçet Necatigil, Lütfi Özkök 1945'de Şişli'den Baltalimanı'na inmiştik gene böyle. Galiba aynı yoldan geçerek. Hiç

yorulmamıştık. Sait'le Lütfi bir ara yarışmışlardı bile. Ama bu kez yarışacak hal yoktu hiçbirimizde! Dağlarca'yı bulduk Rumelihisarı'nda. Sonra Sarıyer'e gittik. Bir kıyı gazinosu. Rakı kadehleri, mezeler. Güzel bir ilkyaz gününün unutulmayacak yaşantısı. Her şey geçer gider de böyle günler kalır belleklerde. Nedendir? Dostluklar mıdır ağır basan yaşantıların dağınıklığında... Bazı «an»lar vardır zamanın ince eleğinden geçmeden kalan, tutunan, dayanan...

Geç vakit döndük. Bu kez yürümeden, bunu akla bile getirmeden!.. Taşıtlar kimin için? İnsanlar tekerlek denen büyük buluşu herhalde çok yorgun argın bir yürüyüşten sonra akıl etmiş olmalılar!...

1 Haziran, Perşembe / İLK ADIM

«İnsan bir kez Kötülük'ü benimsedi mi, O'na tam bir güvenle kendini teslim eder.»

Kafka'nın bu sözü Kötülük'e kendilerini kaptıranların niye bir daha geriye dönmediklerini açıklamaya yeter. Bütün iş ilk adımda, kötülüğü ya da iyiliği kendimize yakın bulmakta... Gerisi kendiliğinden geliyor!

3 Haziran, Cumartesi / DOST KİTAPLAR

Boş geçiyor günler. Hiçbir şey yazmadan. Not bile almadan. Yıllardır okuduğum kitaplar için düşündüklerimi yazdım. Geçenlerde bunları biraraya getirip bir daha okudum. Çoğunun güncelliği geçip gitmiş. Ama bugün de yarın da okurlara birşeyler söyleyenleri var. Onları ayırdım. Montherlant'dan O'Henry'ye, Sait Faik'ten Özdemir Asaf a'dek bir sürü yazı. «Dost Kitaplar» adını taşıyan önsöz yazdım. En yakın dostlarımızın kitaplar olduğunu belirten... Bak-

tım bu günüm hiç boş geçmemiş. İşte bir kitap çıktı ortaya. İyi ki o kitaplar için düşüncelerimi yazmışım, yayınlamışım zamanında. Şimdi istesem de o yazıları yeniden yazamam. Her işin bir günü saati var...

10 Haziran, Cumartesi / SAVAŞ İÇİN...

Bir savaş başladı üç-beş gün önce, bugün de bitti. Çöllerde cesetler çürüyor şimdi. Susuzluk çeken kaçaklar. Elleri havada tutsaklar. İsrail mi suçlu, Mısır mı? Kim başladı? Bitiren kim? İnsancıklar ölüp gidiyor birtakım ilkeler adına. Bütün ilkeler yalan. Bugüne dek tek bir doğru ilke duymadım. İnsanları öldüren her şey, her söz, her düşünce, her inanç yalan. Sanki insanları ölüme, yoksulluğa, korkunç acılara doğru iten bir görünmez güç var. Bu güç, felsefeler kuruyor, doktrinler yaratıyor. Toplulukları topluluklarla, kişileri kişilerle karşıkarşıya getiriyor.

Ortadoğuda bir savaş başladı, sonra bitti. Ama soğuk savaş halinde aylarca, yıllarca sürüp gidecek daha.

20 Haziran, Salı / TİKSİNTİLİ DÜNYAMIZ

«Bu somurtkan, bu bir deri bir kemik dünyadan kaçmak da insanı sarabilir zaman zaman. Ama bu çağ bizim çağımızdır, kendikendimizden tiksinerek yaşayamayız. Bu derece aşağıya düşmesi, değerlerini aşırılığa götürmesinden olduğu kadar, kusurlarının yüceliğindendir de. Biz bu değerlerin en köklüsü için savaşacağız.»

Camus böyle yazmış. Yaşadığımız çağın en önemli tanıklarından, yorumcularından biri. Sevmiyor o da çağını, ama ne yapalım ki, bizim çağımız bu! Sevsek de sevmesek de...Peki, nedir o değerlerin en kök-

lüsü? Camus'ye göre «bilgisizliğimizi bildik mi, yobazlığı attık mı, dünyayı ve insanları sınırlandırdık mı, bir sevdik yüzü, kısacası güzelliği bulduk mu...» Eski Yunan uygarlığının değerlerine yeniden kavuşmak! Güzellik, dostluk, aşk... Çağımıza karşı duyduğumuz yabancılığa, Saint-Exupery'nin deyimiyle, «tiksinti»ye karşı bile dayanma gücü veren şeyler. Bu dünyayı yeniden kuracağız, bu kez dostluğu, aşkı, güzelliği katacağız harcına...

Saint-Exupery, tiksindiği dünyayı sonsuz bir aşkla seviyordu. Dağları, taşları, gökleri, insanlarıyle... Saint-Exupery kadar sevmedi dünyayı kimse. Çok sevmek, karşısındakinden çok şeyler beklemek demektir. Karşılıksız kalınca bir aşk, tiksinti gelir ardından... Aşktan değil, aşk dışında kalmış her şeyden doğan bir tiksinti, bir bunalma, bir kaçma.

25 Haziran, Pazar / BÜTÜN AYNALARI KIRMAK

Marki de Sade... Adını hep duyduğumuz, ama tek bir yapıtını okumadığımız bir kişi... Yazar olarak tanımayız ya, daha çok akla hayale gelmeyen cinsel sapıklıkların «mucit»i biliriz onu. Oysa büyük bir yazar, insanoğlunun gizli dünyasının en derin, en karmaşık yerlerine inmiş bir öncü. Kendini almış deney alanı olarak. Her şeyi her şeyi «denemiş», sonra oturmuş yazmış. Ömrünün yarısı hapiste geçmiş. Onger Yayınlarında çıkan «Aşkın Suçları»nı bitirdim. Birkaç uzun öyküsü... Hepsi ilginç. Ama Sade'ın yapıtı diye oburlukla sarılanlar düşkırıklığına uğrayacaklar.

27 Haziran, Salı / NAİM'Lİ GENÇLİK

Naim Tirali ile iki saat... Ne yapılır Naim'le?

Bol bol «proje!» Dergi düşleri, yayın tasarıları! Akşam serinliğinde Köprü'ye kadar yürüdük. Naim, en az değişen insanlardan biri. 1945'de tanımıştım. Galatasaray'da öğrenciyken. Yirmi iki yıl... Beraber olunca kendimi hâlâ o yıllarda duyuyorum. Naim beni o gençlik günlerine sürükler her zaman. Çok yaşlansam da bu böyle olacak galiba. Naim'i görmek, konuşmak, ortak düşlere dalmak yetecek gençlik yıllarına dönmeye. Yürürken anlattı yeni projelerini. Heyecanlandırdı beni. Hep öyledir. Anlatır, coşar, coşturur, sonra unutur gider o düşü. Proje kurmak yetiyor ona. Gerçekleştirmek gereksiz oluyor artık!...

Ne tatlı öyküler yazardı!... «Aşka Kitakse»yi açtım biraz okudum. Üniversitedeki kız arkadaşı için yazdığı uzun öykü taptaze, sımsıcak... Naim erken bıraktı öykü yazmayı. Gazetecilik, başyazarlık, milletvekilliği, çeşitli adaylık serüvenleri... İyi, hoş bir küçük öykü hepsinden daha değerli, hepsinden daha sürekli, daha kalıcı işte... Naim'den kesmedim umudumu. Yazacak, yitirmediği gençliğini okurlara, bize duyuracak yeniden...

1 Temmuz, Cumartesi / İNSANLAR, DOSTLARIM

Sokaklarda herkes beni tanıyor, ben de herkesi tanıyorum bugün... Biri yol soruyor, «Merhaba» diyorum. Biri bir yeri öğrenmek istiyor, hemen elini sıkıyorum. Herkes tanıdık gibi. Sıcağın etkisinden midir nedir? Şaşırtıyorlar, onlar da beni tanırmış gibi yapıyorlar. Sonra aklım başıma geliyor. Niye herkesi bildik sanıyorum bugün? İnsanlardan çekinmiyorum hiç. Hepsiyle dostluk, akrabalık etmişim sanki. Tehlikesiz, korkusuz yaratıklar onlar. İyilikle dolu içleri. Yürümek, hep yürümek istiyorum. Ne kitap, ne gazete, ne yazı!... İnsanlar insanlar insanlar arasında bir insan, ben...

4 Temmuz, Salı / BENCİL MUTLULUK

«Hayatın güzel taraflarını söylemek ayıp gibi bir şey oldu» diyor. Diyen kim? Deniz kıyısında koltuğuna gömülmüş, eline buzlu içkisini almış, çoluk çocuğunun denize girmesini seyreden bir yazar. Adaların çamlarını seyrederken dalmış gitmiş bu çeşit düşüncelere. Herkes mutlu olabilirmiş! «Köylü tarlasından evine dönüp de bahçesinde ufak çilingir sofrasını kurduğunda, memur penceresinin önündeki saksısını suladığında...» Hep bir «anlık» hoşça duygular bunlar! Soluk alma gibi birşey... Mutluluk bu değil ki! «Ben mutluyum yahu!» diyor o yazar... Yok, o da mutlu değil! Olamaz, gerçekten mutluluk duyamaz da ondan. Bencil bir duygudur onun mutluluk saydığı şey! İçki, kadın, aile, para, ün, rahat, huzur, güvenlik onda bol bol da olsa mutluluk değildir bunlar... Çevremizde bunca yoksunluk bunca yoksulluk, bunca umutsuzluk, bunca bitkinlik, bunca daha neler neler varken mutluluk propagandacısı olmayanları ayıplamak! Oturdum Vatan'a bu konuda bir fıkra yazdım hemen. Son cümleler şöyle: «Sahte bir mutluluğun, uydurma bir mutluluk hayalinin propagandacısı olmak... Evet, bu 'ayıp gibi birşeydir.' Hattâ ayıptan da beterdir! Yazar olmak, sanatçı olmak, hattâ insan olmak önce bu «ayıp»ı duymakla başlar.»

5 Temmuz, Çarşamba / SANATÇI KENDİNE GÜVEN DUYMALI

«Edebiyatımızı yurt dışında en iyi temsil edebilecek on roman, beş şair, beş hikâyeci»... Sanki futbol takımı seçiyoruz! Edebiyat, spor değil ki... Sporda «formda olmak» diye birşey vardır. En formdakiler girer takıma. En iyileri, en ustalar, en çok başarı

kazanmışlar çoğu kez dışarda kalır. Soruyu, en beğendiğiniz, ya da en sevdiğiniz şairler, hikâyeciler, romancılar kimdir? diye sormak gerekirdi. Zaten kırk kişiden ondokuzu yanıtlamış Varlık'ın sorularını. Biri de benim. O anda aklıma gelenler bunlar olmalı. Yoksa başka adlar da sayabilirdim. Adını andığım beş şair, beş hikâyeciden başka şairler, hikâyeciler de var sevdiğim, beğendiğim. Öteki kişiler de o anda hatırladıklarını söylemişler. Hani yanıtlamaktan kaçındı, denmesin diye...

Ama «kaçak»lar da çok! Yanıt göndermeyen o yirmibir kişi kimler acaba? Ünlü eleştirmeciler, şairler, yazarlar... Kimseyi üzmek, kırmak, kendilerini de güç duruma düşürmek istememişler. Ahmet'i söylersin Mehmet darılır, değil mi ya! Yayınlanan yanıtlardan biri «adının yayınlanmasını istemeyen» bir ünlü kişinin... Galiba bir eleştiri yazarıymış! Nasıl eleştiri yazarı anlayamadım. Beğendiklerini saymaktan çekiniyor!..

Bir şair arkadaş şiirde de, romanda da, hikâyede de kendini saymış. Önce kızıyor, sonra gülüyor, en sonra da bu davranışında bir içtenlik, bir yüreklilik buluyor insan. Sanatçı kendini beğenir, kendi gücüne güvenir. Böyle olmasa niye yazsın, yaratsın? Bir öykü, bir şiir, bir roman yayınlamak o alanda bir sav değil de nedir? O arkadaşın hikâye, roman ve şiirde «en iyi temsilci»lerden birinin kendisi olduğuna inanması ilkin garipseniyor, ama biraz üzerinde düşününce şaşılacak bir yanı olmadığı görülüyor. Ne yapsın yani! İnandığını açıkça söylemesin mi? Gereksiz bir «tevazu»ya mı sapsın?

Bir sanatçı kendine güvenmeli. Çok şey sağlar bu güven. Kimse sana güvenmese de sen kendine güven. Onlar aldanırlar, bir gün gelir hepsini yalancı çıkarırsın. Nedense yanıt veren ondokuz kişiden biri bile o arkadaşın adını anmamış. Ben bile unutmuşum. Yoksa yeni Türk şiirinde, ilk anılacak kişi-

lerden biridir. Oyun alanında da... Hele kendine en çok güvenen, bu güvenini tam bir içtenlikle belirten bir sanatçı say deseler, ilk o arkadaşın adını veririm. Onun bu «güven duygusu»nda küçümsenmez, kızılmaz bir «şey» var.

7 Temmuz, Cuma / YALMAN'IN 60. YILI

Yalman'ın 60. gazetecilik yılı. Kuruçeşme adasında öğle yemeği. Basın dünyasının ünlü kişileri. Vatan gazetesinde çalışmış arkadaşlar. Altmış yıl! Tunç da Amerika'dan gelmiş. Bakıyorum sağıma soluma, gördüğüm yüzler beni anılara götürüyor. Yıllar geçmiş, anılar pörsümüş. Gündüzler geceler boyu yaşanan bir gazete dünyası. Çekişmeler, tartışmalar, üzüntüler, sevinçler... Yalman'ı seyrediyorum. Konuşuyor bir mikrofon başında. Sözlerinin çoğunu duymuyorum. Bir bira, bir daha... İşte Türkiye'nin en yaşlı, en eski bir yazarı. Binlerce, onbinlerce yazı yazmış. Nedir kalacak olan? Bir anı!.. Gazete yazarlarının alınyazısı! Yaşadığı sürece sevilmek sevilmemek, beğenilmek beğenilmemek, ama güncel bir kişi, ünlü bir kişi olarak bilinmek. Sonra? Hepsi bu kadar...

8 Temmuz, Cumartesi / BİR BAŞBAKAN İÇİN

Başbakan Demirel'in Vilâyet'teki basın toplantısındaydım. Okudu, okudu, okudu. İki saate yakın... Bizler de dinledik, dinledik. Zaten gazeteciden çok politikacı var salonda! Buna basın toplantısı dememeli. Başbakanın demecini dinleme töreni adını vermeli! Bir iki kişi birşeyler sordu. Başbakan hoşuna gitmeyen soruları şöyle-böyle sözcüklerle geçiştirdi. Uzaktan seyrettim Demirel'i. İlk kez görüyorum. Ben-

den iki yaş genç. Bir gurur duymalı değil miyim, benim kuşağım iş başında, hattâ Başbakanlık koltuğunda diye!.. Ama gurur, sevinç yok, daha çok bir üzüntü var içimde. Ben beğensem de beğenmesem de Demirel Başbakan. Öyleyse dinleyelim söylediklerini. Belki bir «şeyler» söyler diyorum. Yok, yok, birşey yok elde avuçta kalan. Çok zeki, usta, becerikli bir politika adamının, «tumturaklı», ama içi boş sözleri...

28 Temmuz, Cuma / BEBEK'TE İKİ DOSTLA

Dağlarca, Nermi Uygur, Bebek'te bir gazinodayız. Güzel bir yaz gecesi. Nedense bir mutluluk duyuyorum. Her zaman olmuyor bu. İçkinin, hattâ sevilen dostlarla beraber olmanın sevincinden doğan birşey değil. Bambaşka birşey. Bazan duyuveriyor insan... Sebepsiz içlenmeler vardır ya, sebepsiz mutluluk duygusu da onun gibi... Hep buluşur içeriz yıllardanberi böyle kıyı gazinolarında, ufak meyhanelerde. Burada da bizden birşey kalacak... Neler konuşulur sanatçı, düşünür, yazar dostlar arasında? Gündelik politika bataklığında boğulacak değiliz ya! Çeyrek yüzyıl var şöyle böyle Nermi'yi, Fazıl'ı tanıyalı. İlkgençlikte yirmi, yirmibeş yıl aşılması imkânsız bir zaman parçası gibidir. Ama kırkı bir geçmeyegör, yıllar farkına varılmadan yaşanıp geçilen günlere döner... Geceyarısına kadar oturduk Bebek'te. Sonra Beşiktaş. Sonra Nermi Kadıköy'e, Fazıl Beyoğlu'na... Herkes kendi dünyasına!

3 Ağustos, Perşembe / ORHAN KEMAL'İN HASTALIĞI

Orhan Kemal'i ayrı bir odaya yatırmışlar. İlk

kez gidişimde beş-altı kişi biraradaydılar. Bir korku duymuştum hastaneye girerken. Hep öyle olur. Her hastaneye girişimde önseziler, garip duyguların yanıltısında bocalarım. Bu kez Dağlarca, Demirtaş Ceyhun, Necati Zekeriya beraberdik. Sevinçli konuşmalar yapmak çabası... Sevilen bir dostun, kalıcı hikâyeler, romanlar yazmış bir sanatçının hastalığı, biraz da kendimizinki gibi... Konuşuyor, bizden daha çok. Kalp denen şey, incecik, değdin mi kırılan çeşitten. Ama bizleri yıllar yılı yaşatıyor. İşte arada bir oyunlar yapıyor böyle! Bugün ona, yarın bana... Çıkıyoruz hastaneden. Aksaray'da bir lokantada bu sıcakta rakı içiyoruz. Bir şeyi unutmak istercesine... Ne kadar unutmak istersek o kadar hatırımızda olan bir şey. Yaşlanmak, ölüm, yok olmak... «Ben nasıl ölürüm anlamıyorum — Dünya yok olabilir belki» demiş Dağlarca. Kişinin yok olması apayrı bir dünyanın ortadan kalkması zaten... Rakı kadehleri, Ağustos sıcağı, ölüm düşünceleri, karmakarışık bir evren çiziyor kafamda...

4 Ağustos, Cuma / ESKİ YAZLAR GERİ GELMEZ

Caddebostan, Erenköy, Suadiye... 1940 yazını hatırlıyorum. Âdil gelirdi bisikletiyle, atlardım arkasına asfalttan aşağı uçardık. Çiftehavuzlar'daki bahçelerinde voleybol maçı vardı. Dondurmasına. 1940'ların genç kızları delikanlıları, plâjlarda, sandallarda, danslı toplantılarda... Bir de gazete çıkarırdık daktiloyla. «14'ler» diye. Bisikleti rüzgârla yarış eden bir genç kız gelirdi eve, alırdı benim daktiloyla yazdığım gazeteleri, ev ev dolaşır dağıtırdı. Akşamüstleri asfaltta dolaşırdık. Oturur balkonda, Adil'le domino oynardık. Büyükbabamın geçmiş zaman anılarını dinlerdik... 27 yıl sonra gene Suadiye Gazinosundayım. O danslı toplantılar, eğlenceler, o gün-

lerin gençleri... Yitip gitmiş bir dünya şimdi. İnsanlarıyla birlikte... Âdil yok artık. «Çocuk ve Allah»ı bende hâlâ. Kitabı çıkar çıkmaz almış, bana getirmişti. Birlikte okumuştuk. Lise yılları, sıra arkadaşlığı, yazlık semtinde geçirdiğimiz tatlı günler... Suadiye gazinosu bomboş. Loş salonun dibinden bir piyano sesi geliyor. Maya Casabianca'ymış orada oturan. Bir şarkının kırık dökük parçalarını söylüyor... Anılardan koparıyor beni. Bugüne, kendime getiriyor... Ya da kendimden çok uzaklarda bir başka insana, bugünkü «ben»e döndürüyor. O da masaldı, bu da masal!.. Gerçek diye bir şey yok. Süresiz yeni bir hava... Ben de katılmalıyım...

18 Ağustos, Cuma / TARIK DURSUN'LU DÜŞLER

Şöyle böyle bir aydır Tarık Dursun'la birlikte çalışıyoruz bir yayın işinde... Dergiler, kitaplar, kâğıtlar masalarımızda. İnanamıyorum böyle bir işin yürüyüp gideceğine. Sözde büyük işler olacak, dergiler, kitaplar çıkacak, ortaklıklar kurulacak! Bunları söyleyen güvendiğim bir arkadaş, ama insanoğlu bu, istese de gerçekleştiremez sözlerini, isteklerini... Olsun, Tarık Dursun'la bu düşsel proje gerçekmiş, gerçekleşebilirmiş gibi uğraşıp didiniyoruz. Köprü, Marmara, Boğaz, Üsküdar, vapurlar, gidip geçiyor... Durmadan birşeyler yazıyor, çeviriyorum, okuyorum. Gören önemli birşeyler yapıyorum sanır. Tarık Dursun da öyle. Geçmiş kocaman bir masanın başına, yeni çıkacak bir derginin ilk sayılarını hazırlıyor. Hiç umudum yok bu işlerden. Ama dostluk var, Tarık var, başka arkadaşlar var... Her öğleyin gelip akşama kadar çalışıyoruz. Arada birşeyler söylüyorum Tarık'a, «Büyük adamsın» diyor. Karşılıklı kahkahalar atarak vakit geçiriyoruz. Bir mutluluk var bu odada. Düşlerin bolluğundan, hayallerin, gerçek-

leşmesi imkânsız projelerin genişliğinden doğan bir şey bu... Kadın resimleri, çıplaklar, foto romanlar, dergiler dergiler... Bu günleri yaşamak da varmış yazgıda diyorum. Yaşıyoruz çaresiz!

20 Ağustos, Pazar / YAZ ŞENLİĞİMİZ

T.E.B.'nin Açıkhava Tiyatrosu'nda Yaz Şenliği. Yerlerin yarıdan çoğu dolmuş. Ruhi Su nerdeyse bütün geceyi dolduracak tek başına! Ünlü şairler okudular şiirlerini. D. Ceyhun, Orhan Kemal'den bahsetti kısaca. Ta yukardan bir adam: «Palavrayı kes şarkı başlasın!» diye bağırdı. Şarkı, türkü, palavra iyi, ama sanat olmasın!.. Şiirlerin çoğunu dinlemediler bile. Çetin Altan sahneye çıkınca inledi ortalık. Çetin de birşey söylemedi pek. Epey karıştırdı konuları, sorunları. Bir ara Giraudoux'u falan andı. Korktum, kötüleyecek, bunlar yararsız adamlardır diyecek diye... Demedi neyse. Ama kendisi için önemli olanın gündelik yarar sağlayan yazılar, yayınlar olduğunu söyledi. Aziz Nesin de çok beğenildi. Nüktelerine çok güldüler. Gülmek, ağlamak, eğlenmek, üzülmek istiyor yığın... Derinlere inmek, karmaşık yanlarını anlamak, düşünmek, yorulmak istemiyor. Ama epey kitap satıldı sergide. Bu da gösteriyor ki, kitabı halkın içine kadar sokmak gerek... Kitapla halkı karşıkarşıya getirmek... T. E. B. sık sık sergiler açarak, eğlenceli, eğlentili de olsa sanat geceleri tertiplemeli. Bu, «halkla karşılaşma» olanağını sağlayabilir.

1 Eylül, Cuma / YAZ BİTERKEN

Yaz bitecek. Bu yaz da, gelecek yaz da. Bitmeyecek ne var? Eski Eylül başlarını hatırladım birden. Bir korku girdi içime. Okullar açılacak, dersler baş-

layacak diye!.. Oysa okul mokul yok... Beyoğlu'nda bir aşağı bir yukarı dolaştım. Sinemalara girdim çıktım. Hava sıcak. Ama güz daha gelmeden kendini duyuruyor, sezdiriyor. Bomboş kafamın içi. Oysa eve gitmeli, oturup yazmalı. Zorunlu olarak yazmak. Her gün birşeyler karalamak. Bıksan da, usansan da, bu böyle, kaçınılmaz birşey. Bu yaştan sonra başka bir iş, başka bir meslek tutamaz ki insan! Yazacaksın, gene yazacaksın. Okusalar da, okumasalar da. Gidip bir gölgeli ağaç altı bulmalı. Nerde? Şu Beyoğlu'nda oturacak kahve bile yok. Bir Eftalikos var, o da tatsız bir yer oldu son yıllarda. Üstelik ne zaman oraya atsam kendimi, bambaşka bir görüntü çıkar gözlerimin önüne. 1940'larda sanırım kendimi. Karşıda tramvay durakları. Saat dördü geçmiştir. Kara önlüklü liseli kızlar akın akın gelirler. O da içlerindedir. Tramvayını bekler... Silkinirim, bir tuhaf olurum. Yok, gölgeli, gölgesiz bir yer yok bana. En iyisi gezmek sokaklarda. Sinemalara girmek. Boş, avâre.

3 Eylül, Pazar / GENÇLİK, YAŞLILIK

«Gençlik çabuk geçiyor, ama ihtiyarlık bitmiyor.» Bir özdeyiş değil bu, annemin bir sözü. Geçenlerde konuşurken söyleyiverdi. Annemin gençliğini bilmem ben. Ne gariptir, annelerimiz, babalarımız hep yaşlı kişilerdir bizler için. Ana-baba sayılmak, yaşlılığın ta kendisi midir? Çocukluk anılarımda annem hep olgun bir kadın. Kırk yaşlarında bir insanı yaşlı bilirdik o çocukluk çağlarında. Babam kırkbeş yaşında öldü. Gelecek yıl onun yaşında olacağım. Ama yaşlı sayamıyorum kendimi. Demek o da böyleymiş. Sokaktan geçerken bize doğru gelen futbol toplarına tekme yapıştırması, çocuksu konularda bizlerle yarışması bu yüzdenmiş hep. Oysa çocuklara ne tu-

haf gelir kendini genç, çocuk sayan yaşlı bir kişi...

Ne zaman yolda giderken önüme bir futbol topu gelse ayağımı değdiremem bir türlü. Sanki o delikanlılar, «yaşa moruk» diye bağıracaklar, içimde birşeyi kıracaklar. O yaşlanmayan çocukluğumu!.. «Gençlik çabuk geçiyor, ama ihtiyarlık bitmiyor.» Annemin de gençliği vardı. Hiç geçmeyecek sandığı bir gençlik, hiç gelmeyecek sandığı bir yaşlılık. Annemi seyrediyorum. Konuşmalarını dinliyorum. Biliyorum, çocukluğunu, gençliğini içindeki evrende hep sürdürüyor. Sarı, uzun saçlı bir kız çocuğu eski zaman fotoğraflarında yaşıyor. Kadife elbisesi, potinleri... İhtiyarlık diye birşey var mıydı onun için? Resimler yalancı tanıklardır. Kuşaklar boyunca yalanları sürüp gider hep.

9 Eylül, Cumartesi / VALERY'Yİ ANIŞ

Valéry'nin «Mélange» adlı kitabını Sahaflar çarşısından aldım. Her kitabı gibi bu da ilginç. Bazı parçaları çeviriverdim. İşte birkaç özdeyişi:

«Gerçek bir yoldur. Ama tek yol değildir.»

«Tamamiyle bitmemiş bir şey henüz var değildir. Tamamlanmamış bir şey, hiç başlanmamış bir şeyden daha geridedir.»

«İğrenç düşünceler, hep kalbten doğar.»

«Hiçbir şey bir insanı daha tehlikeli, daha önemli kılamaz. Olayları «oldukları gibi» görebilmek yeteneğinden başka...»

*

Paul Valéry için 1945'de Vakit gazetesinde bir yazı yazmışım. Onu buldum bugün. İki buçuk lira verirlerdi her yazıma. Koca koca makaleler yazmışım. Valéry o günlerde ölmüştü. Türk basınında he-

men kimse bahsetmemişti ondan. Oysa Paris'te ulusal tören yapılmıştı cenazesinde. Bakıyorum. Valéry'yi bugün eskisi gibi anmıyorlar. Fransız dergilerinde, gazetelerinde de adı pek geçmiyor. Hele bizde kimse tanımaz, bilmez. Şair olarak bir «Deniz Mezarlığı» çevrildi dilimize. Güzel bir çeviridir. Başkaca bir şeyi bilinmez. Şairden çok denemeci olarak kalacak geleceğe... «Mélange»ı okuyorum, notlar alıyorum, çeviriyorum. Bana birşeyler katıyor. Çok şeyler kazandığımı duyuyorum.

10 Eylül, Pazar / BEŞİNCİ MEVSİM

Geçen yıl bugünlerde şöyle yazmışım: «Eylül diye bir mevsim olmalıydı. Bir ay süren bir mevsim. Beşinci mevsim... Eylüldür işte o beşinci mevsim. Takvimlerde yazılmaz, kitaplara girmez, ama duygulu kişilerin içinde yaşar. İnsan, anılarına kendini en çok bu ayda kaptırır. Geçmişin bütün acılı olaylarını, sevilerini, dostlarını, sevgililerini bugünlerde hatırlar bir bir. Belleğimize tutulmuş bir projektördür sanki Eylül. Kendi kendimizle başbaşa kalmaya çağırır bizi. İnadına, en olmayacak şeyleri, en unutulmuş, unutmak silip atmak istediğimiz olayları getirir önümüze capcanlı bir halde gösterir».

«Beşinci Mevsim» dostum Sabahattin Teoman'ın eski bir şiir kitabının adıydı. O yazımda unutmuşum onu anmayı. «Eylül'ün hüznü geçer de ta iliklere» demiş Yahya Kemal, ama ben o iliklere işleyen hüznü duymuyorum, daha başka birşeyler yaşatıyorum içimde. Hüzün demek doğru değil buna. Hüzün gelip geçici bir ruh halidir. Hem hüzün diye bir şey yok artık yeryüzünde. Sözcük olarak bile ortadan kalktı. Öztürkçesini arayan, bulan, ya da aramak, bulmak isteyen bile yok...

Eylül pazarları bulanık izlenimler yaşatıyor ki-

şiye. Bir öykü yazabilirim Eylülde bir pazar gününü anlatan. Ama bu çeşit öykülerden öyle çok yazdım ki! Bir tanesi de eksik olsun...

12 Eylül, Salı / RIMBAUD'LU SARTRE'LI FRANSA...

«Ölü sularından iniyordum nehirlerin — Baktım yedekçilerim iplerimi bırakmış — Cırlak kızılderililer, nişan almak için — Hepsini soyup alaca direklere çakmış...» Rimbaud'nun Sarhoş Gemi'sinin çeviris.ni bulup yeniden okudum. Sonra Fransızcasını... Fransa Tarım Bakanı ile Başbakanı geçenlerde oturmuş bu şiiri baştanbaşa ezberden okumuşlar. Edgar Faure ve Pompidou... Birinin hatırlamadığını öteki tamamlıyormuş. Arada, Malraux da birşeyler söylüyormuş... Bir de bizim Başbakanla Tarım Bakanını düşündüm, bırak çağdaş şairlerimizi, Yahya Kemal'in Vuslat şiirini ezberden okuyabilirler mi? Rimbaud'yu ezberden okuyan Bakanlarla Başbakanlarla yönetilen bir ülke elbette ki gerçekten uygar, gerçekten ileri bir toplumun yaşadığı yerdir. Sait Faik'i, Dağlarca'yı, Ataç'ı bilen, seven, anlayan bir politikacı kuşağı gelene dek Türk toplumunun hiçbir işi yolunda gidemez, yurt sorunlarından bir teki bile gereği gibi düzelmez dersem büyük söz etmiş olmam... Ne demiş De Gaulle, Sartre için: «Mösyö Sartre da Fransa'dır.» Kendisine karşı olan bir yazar için diyor bunu! «Sartre da Fransa'dır.»

De Gaulle, böyle dese de, demese de Sartre Fransa'nın bir parçası, önemli bir temsilcisi. Ama bir Cumhurbaşkanı, bu sözü söylemekle hiç de küçülmüş olmuyor, tersine önemini, büyüklüğünü daha çok duyuruyor... Anlıyorsunuz ki «De Gaulle de Fransa'dır».

14 Eylül, Perşembe / TENEKE DÜŞ

Çiftehavuzlar'da bir bahçede kocaman bir çiçek vardı. Yıllar yılı otobüsle, dolmuşla gelip geçerken seyrederdim. Hiçbir yerde yoktu eşi. Ne çiçeğiydi? bilmezdim. Sormak da istemezdim. Bambaşka bir çiçekti. Bambaşka bir düşe sürüklerdi beni. Kış olsun yaz olsun hep diriydi, hep güzeldi. Kar altında bile yaşardı, soluk alırdı. Bütün çiçekler solardı, o solmazdı. Garip bir ülkenin bitkisi sanırdım. Hep uzaktan bakardım hayranlıkla. Bir gün yıkıldı o ev, o güzel bahçe. Koca bir apartmanın temeli atıldı, beton direkler dikildi. O garip çiçek toz toprak altındaydı. Gene de canlı, gene de güzel. Bir gün baktım söküp atmışlar bir yana. Çiçekleri toz toprak içinde, ama ölmemiş büsbütün. Böyle bir çiçeğim olmalıydı benim de. Ölmeyen, eskimeyen, değişmeyen, yaşlanmayan, zamanı durduran bir çiçek. Sordum, soruşturdum. Yokmuş öyle bir çiçek. Tenekeymiş o! Cansızmış, ölüymüş!.. Bir düş yıkılışı mıydı bu? Yoksa yeni bir düşe sıçrama nedeni mi? Anlamadım o günlerde. Bana gerekliydi yaşamaya meydan okuyan böyle bir nesne, bir canlı, bir varlık. Bu, teneke çiçek oldu o günlerde bana bu anlamı veren. Oradan gene geçiyorum. Koca apartman da bitti. İnsanlar yerleşti içine. Bakıyorum bakmasına, çekinmeden, üzülmeden. Ama o eski düşü görmüyorum. Artık düşleri unutmasını öğrendim.

16 Eylül, Cumartesi / LAWRENCE'İ OKURKEN...

D. H. Lawrence'in «Anka Kuşu»nu okuyorum. Birkaç denemesi... «Çok biliyoruz, az duyuyoruz» demiş bir yerde. Çağımız insanının özeti. Bilen, ama duymayan kişi! Duymadan bilen, bildiğini sanır. Lawrence'ın dediği gibi «çağımız aşırı bilinçli bir çağ».

Daha doğrusu aşırı bilgiç! Bilinçlenmede duyguya da yer vardır. Bilgiçlikte, kaskatı bir duymazlığa değer neredeyse ellerimiz.

Lawrence'in yazıları çok sardı beni. Bir öykücü olarak konuşmuş, açıkça söylemiş kafasından, yüreğinden geçenleri. «Roman, yaşamın parlak kitabıdır. Kitaplar yaşam değildir. Havada titreşimlerdir ancak. Ama roman bir titreşim olarak bütün insanı titretebilir. Bu da şiirin, felsefenin, bilimin ya da herhangi bir kitap titreşiminin gücünden öte bir şeydir. Roman yaşamın kitabıdır.»

Lawrence'in roman üzerine denemeleri üstün bir duyarlığın, derin bir deneyin ürünleri. Çok şey kazandım okumakla... Yalnız şu cümleler yeter: «Mutlak'ın çirkin egemenliğini bir yana atalım. Mutlak iyi diye bir şey yoktur, mutlak doğru diye bir şey yoktur. Her şey akar değişir, değişiklilik bile mutlak değildir.» Lawrence'in kitabı gecelerdir başucumda. Kendi yazdığım bir şey imiş gibi orasından burasından okuyorum. Hiç yabancılık duymuyorum. Lawrence'le konuşuyorum sanki...

YARINKİ GÖZYAŞLARI

«Ben, canlı insan, birbirine uymaz parçaların çok garip bir toplamıyım. Benim bugünkü evetim, dünkü evetimden garip ölçüde başkadır. Yarınki gözyaşlarımın bir yıl önceki gözyaşlarımla hiçbir ilgisi yoktur. Sevdiğim kimse değişmemişse, onu sevmekten cayacağım.»

D. H. Lawrence

19 Eylül, Salı / «İSTANBUL'UN ORTA YERİ SİNEMA»

Çok sinemaya gidiyorum bugünlerde. Bazan gün-

de iki kez. Erkenden çıkıyorum evden. TEB lokali, Babıâli, yayınevleri, dergiler, dostlar... Ama sinemada daha rahatım, huzurluyum. Bütün filmleri severim ben. Hepsinde birşeyler bulurum. Değişik sinemalardaki yaşantılarımı hatırlarım zaman zaman.., Bir yazı dizisi yazmalıyım İstanbul sinemaları üzerine... Ferah, Milli, Hilâl sinemalarında bütün bir gençliğim, çocukluğum gizli. Yok, bu sinemalar şimdi. Oturdum uzun uzun notlar aldım. «İstanbul'un orta yeri sinema» başlığı altında öykümsü, denememsi bir yazı dizisi ilginç olmaz mı? İşte sana koskoca bir kitap! Sirkeci, Beyoğlu sinemaları da var. Ama ya yurt dışındakiler? Paris'in, Stutgart'ın, Venedik'in, Roma'nın sinemalarında kalan anılar, izlenimler!.. Anıların saldırısı başladı gene... Ferah sineması derken ilkokul yıllarım, arkadaşlarım, Binbir Tehlike Adası, Şandu filmleri... Bir kış gecesi yanıp kül oluşu!

Sinema anıları da denebilir bu tür yazılara. Bir tohum atıldı düşlerimin arasına. Yeşerir zamanı gelince.

1 Ekim, Pazar / YA SEÇMEDİKLERİM!

André Gide'in bir cümlesini not etmişim defterime. Karşıma çıkıverdi durup dururken. «Seçmek, seçmediğini kaybetmeyi göze almaktır.» Bu sözden sonra seçebilirsen seç! Seçmektense, seçilmek en iyisi galiba! Sorumluluk senin olmaz, bunu başkaları sırtlar yük gibi... Seçtiklerimden hoşnut değil miyim? Ama ya seçmediklerim! Bütün o yitirdiklerim?.. Gide, durup dururken karıştırdı kafamı. Böyledir bu yazarlar, rahat durmazlar hiç!..

5 Ekim, Perşembe / BULUNMAZI ARAMAMALI

«Geçen zamanın çiçekleri nerde? — Kim diyebilir bunu — Nerde geçen zamanın kızları? — Kim diyebilir bunu?»

Kim diyebilir? Ben... Gördüm geçenlerde o kızlardan birini, Beyoğlu'nda bir sinemada yer gösterirdi eskiden. Biçimli bir vücudu vardı. Uzun saçları... Dört köşe olmuş şişmanlıktan, saçları apak. Gene sinemada çalışıyor. Birden farkettim ki bu kadın, çeyrek yüzyıl öncenin o Rum kızıdır. O kızdan kalandır daha doğrusu!.. O genç kız gitti geçen zamanın çiçekleriyle birlikte, yok oldu... Bu Fransız şarkısı birkaç dakika içinde belleğimde birşeyleri eşeledi.

Uykum kaçtı geceyarısı. Bir kitap! Cep radyosunda yabancı bir yer! Hafif bir şarkı. Ama nerde o geçmiş zamanın kızları? Hep aramışlar elden gideni. Hep bulamamışlar... Bulunamaz şey aranmamalı! Çeyrek yüzyıl önceki Beyoğlu'nu, o karartma gecelerini, daracık yollarda, yokuşlarda gölgeler gibi silinen insanları, sevileri, serüvenleri olsa olsa bir anlığına anılarımızda yaşatabiliriz. O da yalan yanlış. Düşlerde kurulan eski gerçekler biçimini yitirir. Yeni bir biçim, yeni bir düş olur onlar... Her şey yaşandığı sürece... Bir süre sonra o yaşantıyı yeniden kuramayız. Düşlerde bile, o ayrıdır, başkadır, büsbütün değişik bir şeydir artık.

6 Ekim, Cuma / HEP BİZDE, NE VARSA...

«İnsan ancak kendinden çekinmelidir: içindeki ıstırap potansiyelinden.»

P. Valéry

Açtım eski defterleri önüme... 1940'dan 1967'ye kadar sürekli yazmışım gündelik olayları. Lise sıralarından ilk gençliğin en tatlı yıllarına dek. Daha çok olaylar, kısacık izlenimler... Bir takım harfler de var. Başkaları anlasın istememiştim. Yalnız benim bildiğim birtakım simgeler bunlar. Nedir acaba? Bugün ben de anlayamıyorum. Yabancılaşma denen şey bu olmalı. 27 yıl gerideki bir «ben» var benim içimde. Bana yakın gelen bir dost gibi. O kadar yalnız! Açıyorum 1940 Günce'sinden bir yaprağı, 1 Haziran Cumartesi: «Milli'ye gittim. Arkamdaki sırada «o» vardı. Yanında dört arkadaşı. Beyaz bir rop giymiş. Çok güzeldi. Bilmem beni gördü mü? Sonra Yenikapı'ya gittim. Dönüşte yine «o»nu gördüm. İki kız arkadaşıyle geziyordu. Nasıl konuşmalı yeniden. Bir çare bulamadım. Ne düşünüyor benim için acaba? Bir cesaret edebilsem... Gece hep onu düşündüm.» İşte başka bir gün. 27 Son Teşrin Çarşamba (Daha Kasım denilmiyor!): «Mektebi astım. Oturdum. Öğleden sonra Milli'ye gittim. Emin de oradaydı. «Leylâ ile Mecnun»u gördüm. Herkes ağlıyor. Karanlıkta döndüm eve.» 5 İlk Kânun Perşembe, «O'nu gördüm. Gülerek selâm verdi. Âdil de onu gördü. Âdil'lerde ping-pong oynadık. 6-2, 2-6, 6-2 beni yendi.» 7 İlk Kânun Cumartesi: «Yenilik'in ilânları Uyanış'ta çıkmış. Gazetemiz 13'ünde çıkacak. «O»nu gördüm. Arkadaşlarıyla beraberdi. Orhan'dan mektup geldi»...

Yıl 1940... Ne güzel bir roman adı! Bir türlü yazamadığım «Öksüz Kuşak» ırmak-romanının ikinci bölümü olacaktı. İsteklerimiz, düşlerimiz uçup gidiyor çoğu kez. Yazmak istediklerimin yarısından azını yazabildim. Yazdıklarımın gene ancak yarısını yayınlanacak düzeyde buldum. Bu defterlerde yatıyor bütün o yaşantılar. Öykü tohumları, tomurcukları...

Karıştırıyorum defteri. Daha o zamandan baş-

lamış dergi çıkarmak düşleri. İki sayı yayınlanan «Yenilik» gazetesi. Hatırlaması bile beni üzen o ilk iddialı yazılar! Bir yandan «o»nun aşkı! Öte yandan filmler, ping-pong oyunları, dersler, sınavlar... Lisenin son sınıf öğrencisi bir delikanlının akrostişli şiirleri, tutkuları, hayalleri. Defterin «önsöz»ü bile var! «Yıllar akarsuya kapılmış yapraklar gibi ağır ağır kayacak... Ve ben... Bir gün aynada tanıyamayacağım kendimi» demişim ilk sayfada. Yalan da yazmamışım!...

12 Ekim, Perşembe / MUTLULUK
YASAL DEĞİL AMA...

«Yalnızlık Bana Yasak» çıktı. Bir sevinç duymalıyım değil mi? Yok, sevinç, mutluluk diye bir şey yok içimde. Son hikâye kitabım 1958'de basılmıştı: Berber Aynası. Nerdeyse on yıl olacak! Ver şu hikâyelerini kitap halinde yayınlayalım demedi kimse. Bugüne dek... Oysa eski kitaplarımdan bir tane bile yok ortalıkta. Bazıları bende bile! Bir ilgisizlik vardı son yıllarda Türk yazarlarına karşı. Dağılacak mı, ortadan kalkacak mı bu kayıtsız hava? Set Kitabevi, Türk yazarlarını bir dizide toplamak kararında, Kocagöz, Seyda, Arpad, Yücel, Baysal, daha başka hikâyeci, romancı arkadaşlar. İkinci basımlar. Üçüncü basımlar, Tarık Dursun'un «Sabah Olmasın» romanı bir ayda bin tane satmış! Seviniyoruz, ne iyi diye! Geçen akşam Mutluay'la bunu konuşuyordum. Kızmaz mı! Neymiş bin, iki bin kitap! Biliyorum ben de birşey değil, 33 milyonluk bir ülkede üç yılda üç bin kitabın tükenmesi! Gülünç, komik, acı, hüzün verici... Ama biz seviniyoruz bir roman, bir şiir, bir hikâye kitabı bin, iki bin satıp masrafını çıkarınca... İçimize bir güç geliyor, bir yaratma sevinci, heyecanı doluyor. Yetiyor bu kadarı bile! «Yalnızlık Ba-

na Yasak»ın kapağını seyrediyor, 1946 Nisanını hatırlıyorum. İlk kitabım, Önce Ekmekler Bozuldu bin beş yüz tane basılmıştı. Ama her şey ne kadar başkaydı o gün benim için. O günün insanı olabilsem!.. Nerde ama, nerde!

17 Ekim, Salı / İŞ BİLENİN!

Amerikalılara 2 bin kitap satmış! Benim için «eleştirmeler yazar, bul onu» demişler. Kitabını veriyor, anlatıyor gördüğü ilgiyi. Adımı duymamış hiç, tek bir yazımı okumamış. Ama kitabını okuyacakmışım, tanıyacakmışım! Amerikalılar 2 bin tane almış! Niye acaba? «Ben eleştirmeci değilim» diyorum. «Ben canımın istediğini yazan bir insanım, siz gidin sahici eleştirmecilere» diyorum. Verdiği romanı otobüste okuyorum. Ankara'da solcu ve sağcı öğrenciler arasındaki çekişmeyi anlatmak istemiş sözde! «Milliyetçiymiş» kendisi, «kuzey rüzgârlarının» düşmanıymış! Ne denli saçmalık bulup biraraya getirmek mümkünse yapmış hepsini! Tek dostumuz Amerika'dır çeşitinden sözler... Bir de 2 bin tane satın almış Amerikalılar! İyi para! On bin lirayı vurmuş ayaküstü... «Yakup da yazacak» demişti Yakup'u düşüne düşüne buldum. Yakup Kadri!.. O da atlatmış «yazarım» diye. Ben «yazarım» da demedim. Kendisi yazmış yazacağını. Ben ne ekleyebilirim bu çeşit «milliyetçi» yapıtlara?.. Ama 2 bin tane almış ya Amerikalılar! Yeter ona bu!...

19 Ekim, Perşembe / YAŞLILIK BAŞLIYOR MU?

Ayaklarını iki yana açmış, öyle oturmuş. Sıska bir delikanlı, ama başkasına yer bırakmamış yanında. Ben iliştim. Toparlanmadı bile. Belli, kente yeni

gelmiş biri. Caddeleri şaşkınlıkla seyrediyor. Derken arkadan biri seslendi, «Lan, biraz yana çekil de ihtiyar adam rahat etsin!» Kente daha önce gelmiş bu. Yaptığı uyarma işe yaradı, yanımdaki genç, yaşlı birine saygısından birazcık toparlandı. Unkapanı'na geldik. İnecekler. Ben ayağa kalkıp yol verdim. Yanımdaki hâlâ oturuyor. Gene arkadaki arkadaşı bağırdı: «Lan, kalksana, herifi bekletmesene.»

Sabah sabah ne güzel başlangıç! İhtiyar adam olduk, herif olduk! Bir yaşlanma duydum otobüster inince. Aynaya baksam kendimi tanıyamayacağım. Ne gariptir, insan önce ağabey, sonra amca olur sonra da birden ihtiyar adam sayılıverir!

Yetmezmiş bu kadarı! Akşamüstü bir sinemaya gittim. Holde bir tanıdıkla karşılaştım. Yaşı altmış geçti, gene de «yaşlı» gibi gelmez bana... İçtenlikle karşıladı beni. Ayaküstü konuştuk. Torunları gelmiş çocukları gelmiş, yazı birlikte geçirmişler. Döndü bana: «Bilirsin, torunlar ne sevilir, senin de var!» demez mi? Hemen «yok» dedim. Dedim ama içime de bir şey oturdu. Sabah bir türlü, akşam bir türlü!. Yaşlılık böyle başlar herhalde. Bir dönüm noktası mı nedir? Yaşlı saydığımız kişiler de günlerden bir gün «yaşlanıvermişlerdir» böyle... Kendimiz için değil başkaları için yaşlanıyoruz biz. Bunu anladım bugün.

21 Ekim, Cumartesi / EHRENBURG'A NE SÖYLEMİŞLER

Yeditepe'de Nevzat Üstün'ün Ehrenburg üzerine bir yazısı var. Moskova'dayken görüşmüş büyük Rus yazariyle. Sartre'dan bahsetmişler. Ehrenburg, palavracı bir Rus köylüsünün sözlerini Sartre'ın nasıl gerçek diye dinlediğini anlatmış. «Sartre insanlara inanıyordu,» demiş. İnsanlara inanmak!.. Sartre inanıyor insana, ya Ehrenburg? O, belli ki o denli

inanmıyor, bir kuşku payı ayırıyormuş. İnsanlara inanmak güzel şey! Sait Faik de inanırdı insanlara, sevgiyle, şefkatle. Bu inanma konusu beni bir süre düşündürdü...

Üstün, yazısının bir yerinde şöyle diyor: «Bizden önce iki Türk yazarı ziyaret etmiş kendisini. Benim anlattıklarımla onların söyledikleri birbirini tutmamış olacak ki usulca belirtiyor bu noktayı». Ehrenburg'u Nevzat Üstün'den önce ziyaret eden Türk yazarları Aziz Nesin'le Yaşar Kemal. Ne demişler acaba? Bilmiyorum, Nevzat ne demiş, onları da bilmiyorum. Yalnız Nevzat Üstün'ün dedikleri, Aziz'le Yaşar'ın dediklerinin tam tersiymiş! Ehrenburg da şaşmış bu işe... Şaşar elbet! Bilsek, Yaşar'la Aziz neler demişler, sonra giden Nevzat ne demiş, belki biz de şaşar kalırdık! Ama Ehrenburg'a neler dediklerini ne Yaşar'la Aziz açıklıyor, ne de Nevzat... Ortada duran gerçek Ehrenburg'la görüşen Türk yazarlarının birbirini tutmaz, birbirine karşıt şeyler söyledikleri! Ama ne söylemişler? Orası karanlıkta...

20 Ekim, Cuma / MURIEL KİM?

«Muriel...» Alan Resnais'nin filmi. Kim Muriel? Film boyunca somut bir Muriel göremiyoruz. Soyut bir Muriel var delikanlının düşlerinde. Üvey annesi, yitik hayaller, hepsi birleşmiş bir Muriel oluvermiş belki. Film usta bir sanatçının yapıtı. Ama ustalık yetmiyor her defa. «Muriel» filminde seyirciye yutturulmak istenen bir şey var. Göründüğü gibi «derin», «anlamlı» değil. Ben sinemadan çıkarken, bir arkadaş içeri giriyordu. Ona söyledim: «Bak, Muriel kim, bulabilecek misin?» Çıkınca gene rastladım. Bulmuş o Muriel'i. «Oğlanın sevgilisi» dedi. Oysa Muriel olmayacak biri varsa o da bu sevgili! Ama arkadaş, derinliğine inmeden, sonuçlara çabucak var-

mak isteyenlerden.. Bir bakıma rahat bir şey bu. Huzuru kaçmıyor insanın, canı sıkılmıyor... Oysa ben kendi Muriel'lerimi düşünmüştüm. Gene de içinden çıkamamıştım. Herkesin bir Muriel'i vardır. Ama bazan bir yaşam süresince bulamayız, anlayamayız onu.

29 Ekim, Pazar / ÖYKÜLERDE KALAN

Öyküler, gerçek kişiliklerini bir kitabın yapraklarında buluyorlar! Birbirini tamamlıyorlar da ondan belki. Bir «bütün» çıkıyor ortaya.

Onbeş öykü var «Yalnızlık Bana Yasak»da. Yeniden okurken sıkılmıyorum. Zamanı, koptuğu yerden yeniden yaşamak gibi. Her öykümde yaşantılarımdan «an»lar var. Yaşadığımı mı yazıyorum? Hayır, duyduğumu belki. Yaşanır da, bazan hiçbir şey duyulmaz. Bir anlama, bir anlamsızlığa ulaşmadan yaşanıp gidilir. Yıllar geçer, tek bir «an» kalmaz elde. Hiç değilse benim için. Ne zaman açsam eski öykülerimi gerçek yaşantım başlıyor. «Yalnızlık Bana Yasak» son öykü kitabım «Berber Aynası»ndan tam dokuz yıl sonra çıktı. Uzun bir ara! «Tarzan Öldü»yü yayımlamak için bu kadar beklemeyeceğim, bekleyemeyeceğim de ondan. Yaşadıkça yol kısalıyor. Yol kısaldıkça da...

3 Kasım, Cuma / «NEDEN KAÇARSINIZ?»

«Oktay diye sesleniyor — Gökyüzündeki küçük yıldız — Benden neden kaçarsınız — Kurtlar, sincap, tilki» Yan sokaktan çıkıveren şair dost... Cumalı, Oktay Rifat'ın mısralarıyla koluma giriyor. Bir mutluluk dolar içime Cumalı'yı her görüşümde. Bir gençlik, bir çocukluk tazeliği. Şiirdir, sanattır her şeyin üstünde olan. Geçip gider her şey, bir şiirdir kalan.

Tarancı'yı anıyor Galatasaray postahanesi önünde. İçkili dolaşmalarını. Orhan Veli'yi, Sait'i... Beyoğlu insanları ya sinemaya gidiyorlar, ya sinemadan çıkıyorlar. «Biz de Beyoğlu'ndan silineceğiz bir gün» diyor hafifçe. Taksim'e kadar çıkıyoruz, geri dönüyoruz. Kulağımda Necati'nin sesi.. «*Benden neden kaçarsınız — Kurtlar, sincap, tilki*» Kaçmayan ne var ki bizden? Her şey, herkes kaçıyor elimizden. Kendimiz bile...

4 Kasım, Cumartesi / GÜNCELLİKTEN KURTULMAK

TEB'de Haldun Taner'in «Vatan Kurtaran Şaban» üzerine konuşması. Bir yerde şöyle bir şey söyledi, «Gündelik olaylar beni Oktay'dan daha çok etkisi altında bırakıyor. Bu etkileri, böyle oyunlar yazarak içimden atmak istiyorum.» Taner'in güzel öykülerinde yoktur öyle bir güncellik. Yalnız bazı oyunlarında var. Benim öykülerim güncel bir hava taşımaz. Ama yaşadığımız çağın silinmez izlerini taşıyan öykülerim de yok mu? Günlük olayları öyküde yaşatmak değil önemli olan, yaşadığımız yılların anlamını duyurmak. Haldun, bir bakıma haklı benim için söylediği o sözde. Olaylar öykücü olarak beni günü gününe etkisi altında bırakmıyor. Ama fıkra yazarı olarak gündelik olayların etkiyi aşan bir yeri var bende... On bir yıldır gündelik fıkralar yazıyorum. Güncel olayların yorumunu, açıklamasını yapıyorum kendimce. Haldun, nasıl oyunlar yazmakla gündelik olayların etkisinden kendini kurtarıyorsa, ben de fıkralarla içimi döküyorum, boşaltıyorum. Kısacası, gazeteci yönüm beni kurtarıyor güncel, geçici olaylardan. İyi de ediyor!

30 Ekim, Pazar / SOLGUN GÜL

Her sabah balkon kapısını açınca iki soluk pembe gül bakıyor bana. Güz gülleri bunlar. Son güller. Önce tomurcuktular, sonra açıldılar, geliştiler. Bu sabah baktım sararmışlar, yaprakları dökülmeye yüz tutmuş. «*Solgun bir gül oluyor dokununca*» demişti Necatigil. Peki, ya solgun bir güle dokunursanız o zaman ne olur?

31 Ekim, Salı / CHAPLİN'DEKİ HÜZÜN...

Chaplin'in bir resmi. Gözyaşları içinde bir palyaço. «Sahne Işıkları»ndan... Şu konuşmayı hatırlıyorum: kız sorar, «Niye geri dönmüyorsun?» Chaplin'in telefondaki yanıtı: «Yapamam, ilerlemem gerek. Gelişme denen şey budur.»

Korkunç bir hüzün! Chaplin'in her filmi kahkahalar içinde verir bu hüznü. İnsanlığın ayrılmaz bir parçası. Louis Delluc daha 1922'de bunu anlamış. «The Kid» filmini gördükten sonra demiş ki: «Chaplin'in o muazzam hüznü karşısında şaşkınlık içindeyim. Talihi yardım etsin de bu adam bir deliler evinde can vermesin!» Chaplin o hüznü duydu, duyurdu. Ama kendini kaptırmadı ona. Ezilmedi o hüznün ağırlığında...

Hüzün, ne eski bir sözcük! Sözlük'te bir karşılığı var mıdır? Bakmayacağım. Biliyorum, yoktur hüznün öztürkçesi. Hiçbir şeyin tam karşılığı yoktur ki! Her sözcük tek başına bir evrendir bence. Ne demişti geçen gün Nermi Uygur? Shakespeare'in bir şiirini beş-altı dilden okumuş, hepsinde de ayrı bir tat, ayrı bir güzellik bulmuş...

6 Kasım, Pazartesi / ÖBÜR DÜNYA

François Mauriac'ın romanları önümde. Bir ikisini çevirmek için söz verdim. Hangisi? Bilmiyorum daha. Mauriac büyük bir yazar. Romanlarını hem seviyorum, hem korkuyorum. Çevirmesi zor bir sanatçı. «Le Sagouin»e başladım, birkaç sayfa çevirdim, beğenmedim, yırttım attım. Eskiden daha rahattım, çekingenlik duyuyorum çevireceğim yapıt karşısında...

Figaro Littéraire'i Haşet'te şöyle bir karıştırdım. Mauriac'ın Günce'sini ayaküstü okudum şurasından burasından. Bir cümlesini unutamadım: «Öbür dünyada hangi yaşımızda olacağız?» Böyle yazmış o koyu katolik Mauriac. Öbür dünya varsa, orada yeniden yaşayacaksak, hangi yaşımızdaki kişiliğimizle «var» olacağız? diyor.

Öbür dünya!.. Hiç inanmıyorum ya, olsa öyle bir şey ne iyiydi! Hele istediğimiz yaşta o «dünya»da bulunmak olanağı da bulunsaydı! Düşünüyorum, hangi çağımda olmak isterdim «sonsuz» yaşamda?.. Gençlik mi, çocukluk mu, yoksa orta yaşlılık mı? Karar vermek zor. Mauriac'ın bir cümlesi beni düşlere götürdü. Düşten beter garip hayallere...

8 Kasım, Çarşamba / YAŞAMIN DONJUAN'I!

Nerden açtım o defteri? İçime oturdu o cümle bir daha çıkamamasıya. Hayaller birbirini kovalıyor, anılar sonra da... Tarancı hiç aklımda yoktu son günlerde. Şiirlerini de epeydir okumuyorum. Adını pek anan yok Tarancı'nın. Geçen yıl ölümünün onuncu yılıydı, kimseler hatırlamadı. Düşünüyorum, Tarancı üzerine anılarım pek az. Bir-iki kez içki masasında buluşmuşuz. Bir kez de Adalar iskelesinde bir kanepede uzun uzun konuşmuştuk.

Ama o cümleye rastlayınca bir tuhaf oldum. Ne demiş, ne demiş bilir misiniz? «Don Juan'ıyım ben hayatın» demiş! Eski bir defterin sayfalarında unutmuş olduğum bir not. Kimbilir nerde okudum, ne zaman yazdım buraya? Don Juan'ıyım ben hayatın... Bunu kim diyebilmiş! Ama Cahit Sıtkı demiş işte. Gerçekten Don Juan'ı olabildi mi yaşamın? Sanmıyorum. İstemiştir, ama olamamıştır. Olabilseydi, gündelik yaşamın Don Juan'ı olabilecek nitelikte bir insan olsaydı, dünyamızdan bu kadar erken çekip gider miydi? «Hayatı her şeyiyle, çok ama pek çok seviyorum» demiş ardından da... Don Juan'lığı ise hayatı sevmek!..

8 Kasım, Çarşamba / BİZE GÖRE ADAM

Korkunç bir eleştirmeci varmış Fransa'da eskiden. Adı Ferdinand Brunétiere. Şöyle yazmış bir kez: «Bu fikirler toplum için tehlikeli, bu bakımdan da yanlıştır.» Nasıl tam bize, günümüze göre adam değil mi?

9 Kasım, Perşembe / NECATİGİL'Lİ GECELERDE

Eğitim Enstitüsünde konuştum bu akşam. Edebiyat üzerine dağınık bir söyleşi. Daha çok gençlerin sorularını yanıtladım elimden geldiğince. Neler sormadılar! Kalabalık karşısında bir ürkme duyuyorum. İyi bir konuşucu olmak güzel şey. Bense bildiğimi bile unutuyorum kürsüye çıkınca! Bir alışma işi bu. Kitaplar imzaladım. Çetin bir sınavdan çıkmış gibi oldum. Behçet Necatigil'le Kadıköy'de bir yerde oturup şarap içtik sonra... Aylar var başbaşa bir-iki saat geçirmeyeli. Behçet'i yıllar etkilemiyor sanki. Hep o, on-on beş yıl öncenin Behçet'i.

«Sen siyah gömleğinde ince — Olmuyor ki ha de-

yince» günlerinde sandım kendimi yeniden... Yıllar geçse de bizler, bir yerlere takılıp kalıyoruz. Bir anı, bir insan, bir düş, bir sevi, bir şiir... Birşeyler var bizi zamanın içinde tutan, o akıntıda savurup ötelere atamayan. Yalnızken yaşlılık duyuluyor, ama dostlarla beraberken yok öyle şey. Bu unutuluş, bu yitip gitmeyiş bir aldatmaca, bir yalan tabii... Bu izlenimi veren içki mi? Kimbilir belki de büsbütün başka şeyler.. Yazılmayan, söylenmeyen, duyurulmayan..

10 Kasım, Cuma / ATATÜRK YAŞADI MI?

Yirmi dokuz yıl mı oldu Atatürk öleli?.. Sanmıyorum. Bence Atatürk 1938'de ölmüş değil! O her gün biraz biraz ölüyor. Yitip gidiyor azar azar... Devrimleri, yapıtı, gençliği! Bir gün gelecek Atatürk diye bir şey kalmayacak. Bir düş olacak! «Atatürk diye bir insan yaşadı mıydı?» diye soracaklar. İncelemeler yapılacak, tartışmalar tertiplenecek. Bu gidişle öyle uzun zaman sonra değil. Görürüz sağlığımızda o günü de! Her gün bir yanı ölüyor, gidiyor, yok oluyor Atatürk'ün. Göz göre göre hem de. Överek, göklere yücelterek, «izindeyiz» diyerek!

Bugün gazetelerde yazılar okudum. O mukaddesatçı, tutucu, devrim ve uygarlık düşmanı kişiler zararlı otlar gibi nasıl da birdenbire çoğalmışlar, her yanı kaplamışlar!.. Bizlerse, bir «demokrasicilik oyunu» uğruna Atatürk'ün her yıl biraz daha ölmesini kayıtsızlıkla seyrediyoruz. Fikret'in dediği gibi *«Acı, ama gerçek»*...

11 Kasım, Cumartesi / GÜNCELERDE KALAN

Julian Green'in Güncesi'nin yeni cildi çıkmış.

Kaçıncısı bilmem. Bende 1940 yıllarına ait Günce'si var.

Yeni çıkan 1965-66 yıllarını kapsıyormuş. Figaro Littéraire'de Green'le bir konuşma var. Günce'sinden şöyle söz açmış: «Günce yazmak, yazarın çalışmasından sonra bir çeşit dinlenmedir. Kalemimin ucuna ne gelirse yazarım, ilerde bu satırların başkaları tarafından okunacağını düşünmem. Bu, bir yazarlık işi değildir, çünkü başkalarıyla yaptığım konuşmaları not ederim sadece. Gündelik yaşantının insanları ilgilendiren yönleri, çevremizdekilerle ilişkiler, heyecan verici bir şey bu. Bazı haftalar boyu hiç yazı yazmadığım olur, ama Günce'mi yazıyorum gene de, kırk yıldan beri hiç değilse her gün bir sayfa...»

Green, romanlar, oyunlar, denemeler yazmış bir ünlü kişi. Amerikalı bir Fransız yazarı. Kırk yıl tutmuş Günce'sini. Kırk yıl Günce'si olan bir Türk yazarı yok. Niye acaba? Bunu çok düşündüm. Düzensiz, yöntemsiz bir yaşamımız var, ondan. 1940-48 yıllarında sürekli Günce tutmuşum. Sonra bırakmışım. Oysa sürdürmeliydim! Evlilik, baba olmak, yaşam dertleri, türlü sıkıntılar, üzüntüler, yayınlanan kitaplar... Oysa açıyorum 1945 defterini, kendimi o günlerdeki «halimle» buluyorum, belleğimde her şey, her şey birden diriliyor. İyi ki tutmuşum o notları. Daha uzun yazsaymışım, ayrıntılara girseymişim! Büsbütün yok olmuş sayılmazdı o yıllarım...

İlkgençlik yıllarımın defterlerini arada bir açıp karıştırıyorum. Bir gün yayınlamalı mı o defterlerdekileri? Çok düşündüm, bir sonuca varamadım. Lise sıraları, yüksek öğrenime giriş yılları, ilk seviler, sevgililer, umutlar, umutsuzluklar, aptallıklar, kaçırılan, yitirilen neler neler!.. O defterleri olduğu gibi yayınlarsam bir anlamı olur, ama yapamam gibi geliyor bana. Benden sonra biri çıkar da yapar mı? Yağma mı var! Ben zamanında yok etmesini bilirim elbet eski defterleri, mektupları, eskimiş ne varsa hepsini...

12 Kasım, Pazar / HEPİMİZ DON KİŞOT'UZ

Vigny'nin «Bir Şairin Güncesinden Seçmeler»i bitireli yıllar oldu. Ama daktilo ile yazıp Bakanlığa gönderemedim bir türlü. Bakanlık Tercüme Bürosu da karmakarışık durumda zaten. Vigny'nin şiirleri, romanları, oyunları eskimiştir, çok gerilerde kalmıştır. Ama Günce'si ilginç... Şu satırlar bugün de yazılamaz mıydı? Ne bileyim, örneğin ben buna benzer şeyler yazamaz mıydım?

«Her umudun dibine daldıktan sonra aklın vardığı tek sonuç, her şeyin bir hiç olduğu... Ün, sevi, mutluluk bunların biri bile gerçekten «var» değil. Demek herhangi bir konuda fikir yürütürken her şeyden önce kendimizi aldatmak zorunda kalıyoruz. Bir düş kurup ona sonradan ya tapmak, ya da küfretmek, ya yüceltmek, ya da batırmak gerek... Bizler birer Don Kişot'uz öyleyse. Üstelik Don Kişot'tan daha da bağışlanmaz bir durumdayız. Çünkü dev diye gözlerimizde büyüttüğümüz şeylerin gerçekte birer değirmen olduklarını biliyoruz, ama onları ille de dev olarak görmek için bile bile kendimizden geçiyoruz.»

13 Kasım, Pazartesi / SAKLAMBAÇ OYUNU

«Saklanacak yer kalmamıştı. Hepsini biliyordu. Koca ev, uçsuz bucaksız bahçe, ahırlar, kuyular, yıkık serler, tavan araları, çukurlar, mağaralar hepsi avucunun içi gibiydi. Nerde olsam gelir bulurdu. Yorulmasın diye güç yerlere girmezdim zaten. Bir ağacın sık dalları bir kapının arkası. Çok aramadan eline geçirirdi beni. Sevinirdi. Aptallığıma, kendi kurnazlığına. Bense onu arar arardım. Bulamazdım bir türlü. Oysa bilirdim nerde olduğunu. Sevinsin isterdim. Sevinçli çığlıklarını duymak için. Onun

mutluluğunda yaşamak için...»

Başlamışım bir öyküye, öyle kalakalmış... Adı, Saklambaç. Hatırlamıyorum ne zaman yazdığımı. Bir kâğıda çiziktirilmiş satırlar. Ne çok böyle öykü başlangıçları! Atmaya kıyamıyorum, arkasını da getiremiyorum, defterlerin, kitapların içinde uyukluyorlar. «Saklanacak yer kalmamıştı. Hepsini biliyordu.» Kim o, bilen? Bir insan mı, bir düş mü? Yoksa «kendim» miyim o saklanmaya çalıştığım? Başkalarından kaçmak, saklanmak kolaydır. Ama kendimizden kaçamayız bir yere, saklanamayız da... Belki de bir insan bu öyküde beni arayan. Ya da başka bir insanı arayan, benim... Yırtamadım o kâğıt parçacığını, katlayıp koydum gene bir defterin içine. Saklı kalsın orada, benden uzak...

14 Kasım, Salı / BEYOĞLUNDA GECELER...

Bütün ışıkları yanmış Beyoğlu'nun. Otobüs adım adım ilerliyor! Yürüyenler çoktan Taksim'e vardı, biz yayalardan da yavaş gidiyoruz. Dağlarca'nın «öküz»ü gibi «ağırın yavaş»ı bir «hız»la! Pencereden seyrediyorlar kaldırımları. İki «taşralı»... Sait'in eski öykülerinden kaçmışlar, bu otobüse binmişler! Yaşlısı yanındaki delikanlıya fısıl fısıl bir şey anlatıyor. İçimde bir merak! Ne diyebilir? Kulak kesildim. İhtiyar kaldırımlardan taşan insanları gösteriyor «Bunlar ya sabah gezerler, ya akşam» diyor. «Sabahkiler başka, akşamkiler başka. Bunlar gündüz uyumuşlar, akşam devriyesine çıkmışlar şimdi.»

Baktım kaldırımlara. Altı otuz matinesine gidenler, ya da sinemalardan çıkanlar... Bıktığımız, ama uzak kalınca özlediğimiz Beyoğlu. Otobüste kaç kişi varsa o kadar roman var yazılması gereken. Ama yazılmadan geçiyor kişioğlunun yaşamı. İz bırakmadan. Şu ihtiyarın geçmiş günlerine doğru dakika da-

kika geri gitmeli. Otobüse binmeden öncesi, daha öncesi, daha öncesi... Köyüne, askerliğine, çocuklarına kadar... «Akşam devriyesine çıkmışlar şimdi» sözü içimde yer etti. Sahiden de Beyoğlu'nun akşam insanları başkadır. Kimi evine gider, kimi evinden çıkar...

CHURCHİLL İÇİN

«Cturchill'in Hayatı» adlı bir kitabı okuyorum. Ne çok yanılma, aldanma var düşüncelerinde, davranışlarında! Neyi savunmuşsa, neyi tutmuşsa o iş çıkmaza girmiş! Bunca yenilgiler, yanılgılara rağmen tarihe «büyük adam» olarak geçecek!... Geçecek mi?

16 Kasım, Perşembe / ÖYKÜCÜLÜĞE DÖNÜŞ

Naim Tirali öykü yazmak isteğinden bahsediyor. Yıllardır öykücülüğü bırakmış. Nasıl başlamalı? diyor. Güzel öyküler yazdı gençlik yıllarında. Onları nasıl yazmışsa öyle!.. Alacak kalemi eline, içinden geçenleri beyaz kâğıtlara boşaltacak. Önceleri pek zor gelecek bu iş. Sözcükler boş kalıplar gibi olacak, kaleminden ürkerek, korkarak çıkacak. Dizilen satırları çizip atacak, yeniden başlayacak... Ya da birdenbire bu boşalma öyle hızlı, öyle coşkun akacak ki, vazgeçecek yazdıklarından, gene silip atacak hepsini. Sonra bir dengesi kurulacak bu çabasının. Bakacak her şey bir düzene girmiş, anılar, serüvenler, gözlemler yerlerini almışlar. Yıllardanberi içinde sakladığı — hem de bir gün bunları yazacağım diye sakladığı — konular kâğıt üstünde bir biçim, bir kişilik kazanıvermişler. Bir öykücünün gerçek yaşamı, bir «yaşam» yaratabilmesindedir. Gerçekte olmayan bir yaşamı kurabilmesindedir. Naim

Tirali ile Tünel'le Beyoğlu'na çıkarken bunları konuştuk. Naim'in yazacağı çok şey var! Bütün iş, politikacı, gazeteci, iş adamı kişiliğinden sıyrılıp «öykücü» olabilmekte... Naim, öykücüdür, yıllardır yazmasa da... Valéry de tam çeyrek yüzyıl şiir yazmadı, yayınlamadı. Naim'in ilk öykülerini bilirim ben, «Park»ı, «Parmak», «Müdahale»yi. İlginç, değişik bir kişiliği sezmişim onlarda. Yeni öyküleri de bekleyeceğim...

18 Kasım, Cumartesi / O, SİMİT KOKUSU...

«Rahmetli babamla annemin, sabahları, yatağımın ayakucundaki boşlukta, mangalda ısıttıkları simit kokusu çay bardakları içinde döndürdükleri kaşık şıngırtısı ile uyandığım çağlarda, gözlerime aydınlıktan önce doluveren camgöbeği tavanın ortasındaki ufak kabartma, yeryüzünde bulunuşumun nedeni imiş gibi gelir bana.» Bir Karagümrük akşamı, fukara esnafın o kırık, iç burkan sesleri... Bir simit kokusu, çay bardağında kaşıkların sesi kişiyi çocukluğuna götürüverir. Proust'u da, yitip gitmiş, hatırlanmaz olmuş çocukluk günlerine bir kek parçası, bir çay kokusu, bir tente gölgesi alıp sürüklemez mi?

Sabahattin Teoman'ın mektubu eşsiz izlenimler, duygulanmalar getirdi bana... Brüksel'deymiş kaç yıldır! Bilmiyordum. Böyleyiz biz işte. Dostlarımızın yaşamlarını bile izleyemiyoruz! Kopuyoruz her şeyden. Bir dostluklar kopmuyor neyse... Kendimizden, çevremizden, anılarımızdan, mutluluklardan kopuyoruz. Dar bir evrene kapanıp kalıyoruz. Teoman'ın mektubu mutluluk verdi bana. O tatlı, dost, inançlı sözleri güç kazandırdı. Şu yaşama, çoğunlukla boş, anlamsız akıp geçen zamana karşıkoyma, birşeyler yaparak tutunma, direnme isteğini alevlendirdi

içimde. Hele çocukluğunu anışı, o simit kokusu, çay kaşıklarının sesi beni de aldı götürdü uzun yılların ötesine. Her gelişinde gider görürmüş o Karagümrük' teki evi. Ama yıkılmış şimdi. «Kişi bunu öğrenince biraz da kendisinin yıkıldığını duyuyor» diye yazmış. Yalnız çocukluk evinin yıkılması mı bizi yıkan? O evler hiç yıkılmazlar ki üstelik! O simit kokusu, çay kaşıklarının şıkırtısı gözlerimin önünde kurar her zaman o evi en ince ayrıntısına dek.

Benim doğduğum ev Şehzadebaşı'nda duruyor hâlâ. Çökmüş, değişmiş, bambaşka bir ev olmuş. Gidip görmek istemiyorum artık. Bu benim «ev»im değil ki! Ama bir kuyu çıkrığının inleyişini duymaya göreyim, Arnavut kaldırımlı bir yola sapmaya göreyim, o ev bütün güzelliğiyle dikilir önümde... Zamanı ortadan kaldıran şeyler vardır. Belki bir gün bilim yoluyla yapacaklar bunu da. Geçmiş zamanın seslerini, renklerini bir kez daha gözümüzün önüne getirecekler. Şimdilik simit kokusu, çay kaşıklarının sesi, kuyu çıkrığı, eski zaman kaldırımları yetecek yitip gitmiş yılları, günleri, hatta anları yeniden yaşamamız, duymamız için... Teoman dostumun mektubunu kaç kez okudum, doymadım. Niye yıllardır yayınlamaz yeni şiirlerini, yazılarını? Bu sorunun bir yanıtı olmalı. Zaman zaman hepimizin yanıtladığı, ya da yanıtlayamadığı bir soru bu. Kaçınılmaz bir soru ama...

ANLARDAN DAHA KISA OLAN...

Pavese «Günleri değil anları hatırlarız» demiş Günce'sinde. Bence «an»ları değil, «an»dan daha küçük, daha yoğun zaman parçacıklarını... Bir an bazan pek uzun bir zamandır. Hatırlanması hem güç, hem olanak dışı olan...

22 Kasım, Çarşamba / HAKLI SAVAŞ

Kişinin, en barışçı kişinin bile dövüşmesi gerekir bazan. Kıbrıs işi savaşa yol açabilir mi? Bütün savaşlar kötü değildir, çirkin değildir. Peguy «haklı savaşların» güzelliğini anlatır bir şiirinde. Bugün Kıbrıs'a çıkmalıyız, çıkmak zorundayız. Çıkacak mıyız? Bilmem. Onurumuz, kişiliğimiz, ulusal varlığımız sözkonusu.

Miting vardı. Taksim'e kadar yürüdüm. Savaşçı sesler, bağrışlar. Bugün-yarın çıkartma yapılacak! Sıkıntılar, acılar çekilecek elbet. Ama bir ulusun onuru var orta yerde. O onuru yitirdik mi, bir şey kalmaz elimizde.

24 Kasım, Cuma / BEKLİYORUZ, NEYİ?

Gazetelerde iri iri manşetler: Bekliyoruz. Neyi? Kimi? Bunu bilen yok. Bekliyoruz yalnız! Bekleye bekleye bir Amerikalı avukat geldi New-York'tan!... 33 milyonun eli kolu tutulmuş. Umut, o avukatta! Vatan'da bu konuda yazdığım fıkraları okurken şaştım. Barışı her şeyden üstün tutan ben, savaşçı kesilmiştim! Böyleyken, böyleyken!.. Bekliyoruz hâlâ. Bekliyoruz!..

25 Kasım, Cumartesi / TRUMAN'LI SAİT FAİK

«Medar-ı Maişet Motoru» ile başı belâya giren Sait Faik, kurtuluşu Lüzumsuz Adam olmakta bulmuş, bu yüzden gençlere örnek edebiyatçı diye sunulmuş, çok geçmeden de Mark Twain Derneğine onur üyesi seçilmiş!.. Bütün bunları Truman Doktrini ile ilintisiz görmek saflık olurmuş! Bunu apaçık yazan da bir öykücü, Kemal Bilbaşar... Ördek Osman

masalını hatırlatan bir şey bu!.. Nerden nereye! Truman Doktrininden yararlandığını bilemedi fukara Sait'cik! Şaştım kaldım bu satırları okuyunca. Çok bilgisizmişim bu konularda! Bilbaşar'ın kimbilir daha neler vardır bildiği! Hepsini yazsa da yararlansak... Belki bilmeyerek bizler de bilmem hangi doktrini, bilmem hangi plânı gerçekleştiriyoruzdur! Sait sağken acaba niye söylemedi, yazmadı bunları? Bir arkadaşı yanlış yola sapmaktan korumuş olurdu. Herhalde Bilbaşar da çok sonraları anlamış bunu!..

Gülemedim de, ağlayamadım da... Korkunç bir şaşkınlık sardı beni, o kadar!

26 Kasım, Pazar / KISA YAZAMAYAN UZUN YAZAR!

Dün sabah radyoda Feyyaz Kayacan'ın konuşması vardı. Londra'dan gönderilmiş bir band. Çok ilginç sözler söylemiş. İşte bir parçası: «Şair olduğum için uzun yazamıyorum. Bir yerde canım sıkılıyor. İki yüz sayfalık romanlar yazamam. İnsan seksen sayfa içinde de istediklerini verebilir.» Uzun mu uzun roman yazanlar, uzatıp duranlar sevinmesinler üç yüz dört yüz sayfalık romanlar yazdık diye. Kısa yazamadıkları için uzun yazıyorlar öyleleri. Kayacan sözcüklere tutkun kişi! Ne demiş?: «Bir kelime ağzımda güneşler açıyor, çiçekleniyor.» Böyle bir öykücü elbette iki yüz, üç yüz sayfalık romanlar yazmaz, yazamaz. İyi de eder. Geleceğe uzun yazanlar kalmayacak, bir konuyu en iyi, en yeni, en özlü biçimde işleyenler kalacak...

KİŞİ İÇİN...

Gel de Sartre'ın şu sözlerini benimseme... «Hiç-

bir zaman olduğu değildir kişi. Bu da onun ne istediğini gösterir. Ne olduğunu değil. Çünkü hiçbir zaman olduğu değildir kişi. Olmaya yöneliriz, fakat ereğimizi elde edemeyiz.»

27 Kasım, Pazartesi / GECEYARISI İZLENİMİ

Geceyarıları uyanıyorum. Niye? Dışarısı karanlık. Bir sokak feneri vardı, o da sönük bu gece. Eskiden oturur öyküler yazardım bu saatlerde. Kaç yıl oldu? Belki on beş, yirmi yıl... Açtım bir kitabı orasından burasından karıştırdım. Mayakovski'yi anlatıyor bir yazar. Şiirlerinden parçalar, bazı mektupları. Öldüğü zaman üstünde şu mısraları bulmuşlar: «Dediklerine göre, olay da kapanmış zaten — Aşk gemisi çarpmış günlük kayalara.» Geceyarısı, büyütüyor korkuları. Yaşam karşısında hep korkumuz. Günlük kayalar daha da kocaman görünüyor gözümüze. Sanki hiç sabah olmayacak. Bazı ülkelerde altı ay güneş doğmazmış. Güneşsiz bir dünya olamaz gibi geliyor bana, ama oluyor işte... Geceyarısı düşünceleri. Şiir parçaları. Mektup eskileri... Ne dermiş Mayakovski geceyarıları için? «Böyle saatlerde insan ancak çağlara, tarihe ve tüm yaratıklara seslenmek için kalkar»... Mayakovski belki seslenmiştir tarihe, çağlara. Ama ben kendime bile seslenemiyorum bu gece!..

30 Kasım, Perşembe, Ankara / ANKARA'DA GÜNLER

Üç gündür Ankara'dayım. Bir gece AST Tiyatrosu'nda «Küçük Burjuvalar.» Bir gece Opera'da «Pagodalar Prensi» balesi. Gül Ağacı'nda içkili bir gece. Gündüzleri dostlar, gazeteci arkadaşlar. Gazetede günlük yazılar.

Ankara sokaklarında yalnız gezince 1950 kışındaki «ben»i buluyorum. Hele akşam karanlığı çökmüşse, yan sokaklarda tek-tük insanlar evlerinden içeri giriyorsa... Sıhhiye, Serçe Sokak, Maltepe... Şuralarda bir yerde oturmuştum. Bir zemin kat apartman dairesi. Karşımızda pazar kurulurdu pazartesileri. Her sabah, her akşam demiryollarını aşarak İstasyondaki Tercüme Bürosu'na gider gelirdim. Aynı yollardan geçiyorum, tanımıyorum. Yapılar çoğalmış, hattâ değişmiş. Belki ben bir başkasıyım. Ölü o 1950'deki genç insan. Onun dünyası, çevresi, sevdikleri. Her şeyi!..

İçkiyi fazla kaçırdım galiba. Dostlar arabayla getirdiler otele kadar. Ufacık bir odada, gıcırdayan bir yatakta gözlerimi tavana dikmiş, düşünüyorum. Düşünmek de değil bu, bir ânın içinde yılları, unutulmuş ayrıntılarına kadar bir kez daha yaşamak... Bir soda getiriyor garson. Açıyorum gazeteleri, o taze sayılan bayat haberleri okumaya, kendimi, geçmişteki ben'i unutmaya çalışıyorum.

3 Aralık, Pazar / «GARİPLER SOKAĞI»NDAN GEÇTİNİZ Mİ?

Garipler Sokağı çıktı. Bu, ikinci basımı. İlki 1950'de yayınlanmıştı. On yedi yıl sonra yeni yeni okurlar tanıyacak benim sokağımı, benim insanlarımı, benim yaşadığım, düşlediğim serüvenleri. Garipler Sokağı, Fatih'in bir sokağı mıdır? Ya da tanıdığım, yaşadığım sokakların bir karması mıdır? Kimbilir. Ya o insanlar? Zülfü, Salih, Bekçi, Hüsniye, Gönül, Tahir, ötekiler, o sokağın kişileri çoğu yaşıyor hâlâ yaşıyor. Ölmeyecek bu insanlar galiba. Neden? Başka öykülerimdeki kişiler bu kadar «canlı» değil. Ama ben bu kadar canlı olmalarına kızıyorum onların. Çok etten kemikten insanlar bunlar. Yaşamda ben-

zerleri sayısız da ondan. Hepsi yaşamış. Yaşıyorlar belki de hâlâ. Garipler Sokağı... Sennur'la Adnan Özyalçıner bu romanı radyo oyunu olarak yeniden yazmışlardı. Ocak sonunda İstanbul Radyosu'nda oynanacak. Şöyle böyle yirmi yıl oldu bu romanı yazalı. Açtım müsvedde defterlerini birçok yerini atmışım, gereksiz bulmuşum, ya da ilk baskının gereklerine uymak için çıkarmışım. İkinci basımda eklemeli miydim o parçaları? Yapacaktım, vazgeçtim. Yalnız dilini düzelttim birazcık. Çok oynamaya gelmiyor. Anı gibi bir şey eski yapıtlar, yazılar. Değişmiyor, başkalaşmıyor, neyse öyle kalıyor... On yedi yıl sonra ikinci baskı! Türk yazarının alınyazısı böyle! Şimdi sıra tükenmiş öteki kitapların...

4 Aralık, Pazartesi / VALÉRY İLE GİDE

Paul Valéry'nin not defterleri on bin sayfa tutuyormuş! Günce demiyor bunlara... Oysa hemen her gün bu defterlere birşeyler yazmış. Sonra da o defterleri yayınlamışlar. On bin sayfalık düşünceler, izlenimler, anılar...

İşte André Gide'in bu notlar için yazdıkları: «Valéry bu notları günü gününe tutmuş, ama bunlar bir Günce değil. Ben Valéry'nin içindeki sonsuz zenginliğe şaşar kalırım. Başkalarının düşüncelerine başvurmadan salt kendi düşüncesinin oynayışlarıyle bunca sayfa doldurmak için kişi ne kadar zengin olmalı? Valéry'nin Not Defterleri karşısında benim Güncem bir fotoğraf albümüne benzer.»

9 Aralık, Cumartesi / O SİNEMALAR

Şehzadebaşı sinemaları. Ferah, Millî, Hilâl, Turan... Çocukluğumun, ilkgençliğimin sevileri, anıla-

rı onlarda. Dondurmalı Sinema öyküsünün geçtiği Ferah. Binbir Tehlike Adası, Şandu, Tarzan Maymun Adam filmlerini öyle iyi hatırlıyorum ki! Kaç kez gördüm de ondan! Çocukken hep bir sinema sahibi olmak isterdim. Özel bir locam olacaktı. Gişeye inip bilet kesecektim. Tanıdıkları bedava sokacaktım. Ferah'dı istediğim sinema. Büyük balkonu, uçsuz bucaksız paradisi, gepgeniş parteri... Bir kış gecesi nasıl da yandı! Bütün anılarımı, çocukluk dünyamı da yarıyarıya yok etti, o yangın. Sonra, karşı sıradakiler: Millî, Hilâl. Salon filmleri gösteren Millî, Şehzadebaşı seçkinlerinin sinemasıydı. Beş kuruş daha pahalıydı biletleri. Kapıda kapkara yüzlü, uzun boylu bir adam dururdu. Gençti o günlerde. Sonra hep gördüm yılların akışı içinde o arabı. Nasıl da aklaştı. Şimdi yaşıyorsa belki de bembeyaz olmuştur. Ya Hilâl... Zombi, Yaşayan Ölüler filmini gördüğüm günün gecesi sofaya çıkamayışım! Yatağımı durmaksızın ağabeyimin yatağına doğru çaktırmadan yaklaştırışım! Bir bayram günü de paradiden, o tıklım tıklım paradiden, gürültücü bir oğlan düşüvermişti aşağıya. Doğru bir deniz erinin kucağına. Birden ışıklar yanmıştı. Ama o çocuğu kimse bulamadı. Denizci şaşkınlıktan aptala dönmüştü. Hiç unutmadım bu olayı. O denizci terhis oldu, işlere girdi, Şehzadebaşı Fatih sokaklarında hep rastlayıp durdum. Belki o oğlana da... Hani «İstanbul'un Orta Yeri Sinema» dizisi yazacaktım! Her dost, bildik sinema için bir öykü değil, beş on öykü var belleğimde. Ama bir tekini bile yazamadım henüz. Ne zaman mı? Belki hiçbir zaman...

15 Aralık, Cuma / OKSEN'LER SARA'LAR

Burhan Arpad'ın «Oyun 6 Tablo»sunu yeniden okuyorum. Yaşanmış öyküler demeli bu tür yazılara.

Etkileyici yanı bundan mı? Biliyoruz Oksen Şahinyan, Sara Mannik diye insanlar var bu dünyada. Yaşamışlar, yaşıyorlar. Arpad onları düşlerinde kurmamış. Gitmiş sığındıkları köşelerde bulmuş, konuşmuş onlarla. Oksen efendi birdenbire Pierre de Chemin olarak çıkıveriyor okurun karşısına. Sara Mannik, 1916'da Antoine'la görüşmeye giden turuncu giysili genç kız. Tam Paris'e gidecekmiş, savaş patlamış. «İşte böyle... ne hatıra kaldı ne de tek resim o günlerden. Bir zamanlar kapımı aşındıran gazeteciler hepsini götürdüler. — Hâtıraları da mı — Yok sadece resimleri — Ya hâtıralar? — Onları da hayat götürüyor.» Neyse, bir Arpad çıkmış da yaşamın götüremediğini öykülerle vermiş bize. Oyun 6 Tablo. Bomboş sahnelerde yitip gitmiş gençlikler. Zamanın tozuna bulanmış, nerdeyse yok olacak anılar. Burhan'ın kitabını çok sevdim.

19 Aralık, Salı / GEÇMİŞİ YAZMAK MI?

Tarık Dursun «Milliyet»te «Geçmiş Günlerin Yazarı» demiş benim için. Geçmiş nedir? Geçmeyen ne var? Geçmişi yazmamak elde mi? Sorular çok... Ben kendimi hiç de geçmişte duymam. Oysa her şey geçmiştir öyküsü yazılırken. Öykü, geçen bir olayı, bir duyguyu, bir izlenimi verir. Demek her öykücü «geçmiş günlerin yazarı»dır. Tarık Dursun'un o güzel Zabel Manol'ları geçmişte değil mi?

Geçmişi ülküleştirmek!.. Kötü olan o! Ben geçmişe dönelim demem hiç. Niye? Olamaz ki! Yapılamaz ki! Özlem de duymam geçmişe. Yaşanmış bir zamanı geri getirmek çok anlamsız bir şey olur. Hani günün birinde yolunu bulsalar bizi geçmişimizin bir gününde, bir saatinde, yeniden yaşatsalar nasıl bezginlik, bıkkınlık, korku duyarız o geçmişi etimizde, kanımızda, duygularımızda bir kez daha bul-

maktan... Her an, bir kez yaşanır.. Ben o yaşantıları yazmak istedim. İsterim de... Geçmişin yazarı olmak ayrı, yitip gitmemesi gereken yaşantıları yazıp başkalarına duyurmak, geleceğe bırakmak ayrı. Tarık, yaşanmış, yitip gitmiş anların yazarı deseydi sözü bulurdu tam yerini. Ama geçmiş günlerin yazarı olmak bir ayrıcalık değil, bütün yazarlar öyle... Ben de, o da, başkaları da...

20 Aralık, Çarşamba / VATAN SANAT YAPRAĞI

Vatan'ın Sanat Yaprağı tomarını karıştırıyorum. Nice yaşantılar var bu kâğıt parçalarında.

«Sayın Baylar»... Böyle yazardı okurlar bize. Beş kişiydik o yaprağı yöneten. Ben, Tunç, Özcan, Şakir, Özer... Tunç, Amerika'da, bir tiyatronun yöneticisi. Broadway'lerde oyunlar sahneye koyuyor. Özcan gazeteci, biraz da politikacı. O güzel öykülerini unuttu mu? «Maskeli Balo»yu her açışımda üzülürüm. Sait de, Fazıl da, ben de ne çok güvenmiştik Özcan'ın öykücü kişiliğine. Sait Faik söz açmıştı ilk kez. «İngiltere'de bir arkadaşım var, ne güzel yazıyor» demişti 1949'larda. Özcan Ergüder döndü İngiltere'den, gazeteciliğe, gazete yazarlığına, politika dünyasına bir atılış atıldı, bir daha da çıkamadı o çıkmazdan! Sonra Şakir, sonra Özer... Biri Eczacıbaşı, öbürü Santral Mensucat fabrikalarının önemli görevlerindeler şimdi. Şakir Tıp'da Yenilikler'de sanatçı duygularını, sezişlerini dağıtıyor, az çok doyuruyor. Özer'le geçen yıl Londra'ya uçmuştuk birlikte. Kültürü, sanatı seven bir iş adamı... İşte bu Yaprak'lar o beş arkadaşın düşüncelerinin, çabalarının ürünü. Günleri, geceleri dolduran bir atılım, bir coşkunluk...

«Sayın Baylar»... Hepimiz «sayın» oldu mu? Belki! Ama bir 1955 gecesinde buluşsak da «sayın»sız, politikasız, iş adamlığı düşüncesinden, gazetecilik en-

dişelerinden uzak bir Sanat Yaprağı «havası»nda yeniden yaşasak... Tunç'la Şakir'in sabaha kadar çeviri yapmaları. Özcan'ın öykücülük alanındaki taptaze çıkışları... Bu genç arkadaşların heyecanı, sıcak ilgisi, dostluğu ile umutlara, düşlere kapılan o günlerdeki ben... Şimdi hepsi yabancı mı? Hepsi yaşanmamış düşler mi?

24 Aralık, Pazar / VERLAINE'LE MALLARMÉ

Mallarmé'nin mektupları. 30 Haziran 1888'de Léo d'Orfer'e şöyle yazmış: «Büyük Verlaine'mizi ne kadar severim, hayranlık duyarım bilirsiniz.» D'Orfer önayak olmuş, meyhane köşelerinde sürünen Verlaine'e bir yardım parası toplamaya kalkışmış. Mallarmé bu yardım dileğini yanıtlıyor: «Umarım sonuç iyi olur, ben istediğimin ancak ufak bir parçasını verebilirim. Paraya ihtiyacı olanlara bunu sağlayacak bir servetim olmadığı için üzgünüm. Oysa siz de, ben de böyle bir zenginliği kendimiz için gereksiz buluruz. Bir milyar frank, güzel bir şiirin yerini tutmaz. Ama para büyük bir yapıtın yaşamasını sağlarsa, bir şairin büyük yapıtlar vermesine olanak hazırlarsa o paranın bir büyüklüğü, bir güzelliği yok mudur? Bu zarfın içinde ancak zavallı bir elli frank bulacaksınız. Bu, yoksul bağışdan ötürü özür dilerim, bundan Verlaine'in hiç haberi olmamalı. Bu kadarcık bir arkadaş davranışı yüzünden bana en küçük bir teşekkür borçlu olduğunu sanmasın.»

Açtım Verlaine'in şiirlerini. Daldım gittim o apayrı evrene. Mallarmé, elli frankcık verebilmiş yoksul Verlaine için. Kimbilir, bağış kaç frank tutmuş! Ama ne doğru demiş, bir güzel şiiri bir milyar frank karşılamaz... Şairlerin zenginliği bu yüzden uçsuz bucaksız!..

C. F. Ramuz'ü kimse bilmez bizde. Eskiden oturmuş bazı sözlerini çevirmiştim. İşte birkaçı:

«Kişi hiçbir zaman düşlerindeki kadar sevemez.», «Korkum, mutluluktandır.», «Güzel yaratmak istekle olmuyor. Güzel, en umulmadık bir anda kendisi gelip buluyor sizi.», «Hiçbir şeyi göremiyorum, yalnızca düşleyebiliyorum.»

Galiba en güzeli şu! «Ben ancak uzaktan sevebiliyorum.»

Uzaktan sevmek... Sevi elle değince dağılıp yok oluveren bir şey! Uzaktan sevdiklerimiz yakına gelince ne hallere girdiler, girecekler bir düşünsek ya!..

Ramuz'ün en başarılı yapıtlarından biri, Günce'si. Zaman zaman okurum. İşte oradan bir cümle daha: «Bir sanat yapıtı hiçbir şeyi açıklamaz, size kabul ettirir.»

Oktay Akbal

ANILARDA GÖRMEK

GÜNLÜK: 1
1965-1967

Oktay Akbal'ın 'Günlük'lerini üç kitap halinde sunuyoruz. *Anılarda Görmek*, bu üç kitaptan ilki. 1965 ile 1983 arasındaki yılları kapsayan bu kitapta bir yazarın dünyaya, çevresine, kendine bakışlarını, izlenimlerini bulacaksınız. Günlük'ler bir tür anı defterleridir. Kısacık parçalar halinde bir duygu, bir düşünce, bir saptama, bir gözlem kâğıda geçirilir. Şairlerin, yazarların tuttukları bu tür günlüklerde, o kişilerin iç dünyaları yansır. *Oktay Akbal*'ın 'Günlük'lerinin çoğunda bir öykünün özünü buluruz. Gündelik yaşamdan kesitlerdir bunlar. Yaşadığımız çağın tanıklıklarıdır. Dilediğiniz zaman, dilediğiniz sayfasını açıp okuyabileceğiniz bu notlarda, bir yazarın gösterişsiz, yalınkat kâğıda geçirilmiş içdünyasının izlerini bulabileceğiniz gibi, kendinizi de bulabilirsiniz. 1965'ten 1983'e kadar uzanan oldukça geniş bir zaman parçasında *Oktay Akbal*'la birlikte yaşayacağınızı umuyoruz. Bu kitabı, 'Günlük'lerin ikinci ve üçüncü ciltleri izleyecektir: *Geçmişin Kuşları* ve *Yeryüzü Korkusu*

Kapak fotoğrafı: LÜTFİ ÖZKÖK

KDV içindedir